ఓం

శ్రీమద్భగవద్గీత

శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మొదటి భాగము

అనువాదకులు :

శ్రీ సదానంద భారతి

ప్రణవాశ్రమము, గుడివాడ

గురువందన

గురుర్బ్రహ్మా గురుర్విష్ణుః, గురుర్దేవో మహేశ్వరః

గురుస్సాక్షాత్ పరంబ్రహ్మా, తస్మై శ్రీ గురవే నమః.

గురుదేవులు :

శ్రీశ్రీశ్రీ నిర్వికల్పానంద భారతీస్వాములవారు,

ప్రణవాశ్రమము, గుడివాడ

శ్రీ మద్భగవద్గీత
శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మొదటి భాగము

మొదటి ముద్రణ : 2002

ప్రతులు : 1000

ప్రకాశకులు : శ్రీ విజయకృష్ణా పబ్లికేషన్సు, ప్రణవాశ్రమము, గుడివాడ

వెల :

"ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ ప్రచురణకు సహాయము" అనే పథకము క్రింద శ్రీశ్రీశ్రీ తిరుమల-తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామి వారి ఆర్థిక కృపాకటాక్షముతో ఈ గ్రంథము ప్రకాశింపబడినది."

కాపీలకు :

1) ప్రణవాశ్రమము, గుడివాడ
గుడివాడ (పోస్టు), కృష్ణాజిల్లా, ఆం.ప్ర. పిన్ : 521 301

2) బి. సుశీల,
డోర్ నెం. 14/263, స్టేషన్ రోడ్, గుడివాడ
గుడివాడ (పోస్టు), కృష్ణాజిల్లా, ఆం.ప్ర. పిన్ : 521 301

3) కాజ కృష్ణారావు,
డోర్ నెం. 40-9-921, సాయినగర్, విజయవాడ,
విజయవాడ (పోస్టు), కృష్ణాజిల్లా, ఆం.ప్ర. పిన్ : 520 008

4) తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము, పుస్తక విభాగము, తిరుమల

5) డా. రామారావు కాజ, సెంటులూయీస్, అమెరికా

ముద్రణ :
నాగేంద్ర ప్రెస్,
విజయవాడ-2,
ఫోన్ : 432077

ప్రకాశకులు :
శ్రీశ్రీ [illegible]
[illegible]

ఉపోద్ఘాతము

"ఓం నారాయణః పరో ఽవ్యక్తాదండమవ్యక్త సంభవమ్,
అండస్యాంతస్త్విమే లోకాః సప్తద్వీపా చ మేదినీ".

అనగా - అవ్యక్తమువలన అనగా మాయవలన శ్రీ నారాయణుడను ఆదిపురుషుడు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును అగోచరుడు. అవ్యక్తమైన ప్రకృతినుండి ఈ బ్రహ్మాండము ఏర్పడినది. ఈ భూః, భువః మొదలగు సర్వలోకములు మరియు ఏడు ద్వీపములుగా ఏర్పడియున్న భూగ్రహమున్నూ ఆ బ్రహ్మాండమునందే ఏర్పడియున్నవి.

ఆ భగవంతుడు తన మాయచేత ఈ జగత్తును రచించి దీనిని చక్కగా పాలించవలయునను కోరిక కలిగి ముందుగా మరీచి మొదలగు ప్రజాపతులను సృష్టించి వారికి వేదోక్తములైన ప్రకృతి రూపమైన ధర్మమును కలుగునట్లుగా చేసెను.

అటు తరువాత వారికంటె భిన్నముగా అనగా వేఱుగా సనక సనందనాది ఋషులను సృష్టించి వారికి జ్ఞానము మరియు దానిచే కలుగు వైరాగ్యము లక్షణముగా గలిగిన నివృత్తి ధర్మమును అనగా జ్ఞానయోగమును బోధించెను.

ఈ విధముగా వేదములందు చెప్పబడిన ధర్మము రెండు విధములుగా యున్నది. ఒకటి ప్రవృత్తి రూపధర్మము, రెండవది నివృత్తి రూపమైన ధర్మము.

ధర్మం సహజంగానే చాలా గొప్ప వ్యవస్థ. ఏలయన ? అది జగత్తు యొక్క ఉత్పత్తికి, స్థితికి, సర్వప్రాణుల ఔన్నత్యానికి, చివరకు మోక్షమునకు గూడ కారణ రూపమైనది. అంతే గాకుండా సర్వప్రాణుల సంరక్షణను కోరునటువంటి బ్రాహ్మణాది వర్ణాశ్రమ వ్యవస్థ ద్వారా కాపాడునదే ధర్మం.

కొంతకాలానికి ధర్మానుష్ఠానము అనగా ధర్మానుసారముగ చరించు మానవుల అంతఃకరణమునందు ధర్మభావము నశించి కామభావము వుత్పన్నమైనది. ఆ కామభావ వికాసము వలన వివేక విజ్ఞానాదులు తరిగిపోయినవి. ఆ విధంగా ధర్మదృష్టి తరిగినందున అధర్మబుద్ధి పెరుగనారంభించినది. అప్పుడు జగత్తు యొక్క స్థితిని కాపాడుటయే కర్తవ్యముగా కలిగియున్న ఈ జగత్తుకు ఆదికర్తయైన నారాయణుడను పేరుగల శ్రీ విష్ణుభగవానుడు భూలోకమునందలి బ్రహ్మణ అనగా భూదేవతలు అనగా బ్రాహ్మణుల యొక్క బ్రాహ్మణత్వమును

రక్షించుటకొఱకై శ్రీ వాసుదేవుడు మరియు దేవకీ దంపతుల గర్భమునుండి తనయొక్క అంశతో అనగా లీలావిగ్రహ రూపముతో శ్రీకృష్ణుని రూపమున అవతరించినాడు. ఇది అతి ప్రసిద్ధమైన విషయము.

బ్రాహ్మణత్వమును రక్షించుట ద్వారానే వైదిక ధర్మము సురక్షితముగా మనగలదు. ఏలయన ? వర్ణాశ్రమాది వ్యవస్థ ఆ వైదికధర్మమునందే యిమిడియున్నది.

ఆ భగవంతుడు జ్ఞానము, ఐశ్వర్యము, శక్తి బలము, వీర్యము, తేజస్సు మొదలగువానితో సదాసంపన్నుడైయున్నవాడై యున్నప్పటికి అజుడు అనగా జన్మమరణములు లేనివాడై సమస్త భూతములకు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథ్వి మొదలగు వాటికన్నింటికి ఈశ్వరుడు అనగా అధిపతియై వుండియు నిత్యశుద్ధుడు అనగా ఎటువంటి మలినములు అంటనివాడు, బుద్ధుడు అనగా జ్ఞానమే రూపముగా గలవాడు ముక్తుడు అనగా యితరమైన ఏ వస్తువు తోడను ఎటువంటి సంబంధము లేనివాడై యున్నాడు. అయినప్పటికి తనయొక్క త్రిగుణముల (సత్వ, రజ, తమ) తో కూడియున్న మూల ప్రకృతిగా యున్న వైష్ణవీ మాయను తన వశమునందుంచుకొని లీలగా అనగా వుండియు లేనట్లుగా సాధారణ శరీరధారులగు జీవులవలె జన్మించినట్లుగాను, జీవులందరిని అనుగ్రహిస్తున్నట్లుగాను అవతరించియున్నాడు.

తనకు వ్యక్తిగతముగా ఎటువంటి ప్రయోజనము లేకుండిననూ భూతములపై దయచూప తలంచినవాడై అనగా ఎక్కువమంది గుణవంతులైన పురుషుల ద్వారా గ్రహించబడియున్న మరియు అట్టివారిచే ఆచరించబడుచున్న ధర్మము అత్యధిక ప్రచారము పొందునన్న భావము కలవాడై శోకమోహ రూపమైన సముద్రమునందు మునిగియున్న అర్జునునకు (లోకులకు) రెండు విధములైన అనగా ప్రవృత్తిమార్గము, నివృత్తిమార్గము - ధర్మములను బోధించెను.

ఆ విధముగా పై రెండు విధములగు ధర్మములను భగవత్స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు ఎలా బోధించెనో అలా యథాతథంగా అనగా ఎటువంటి మార్పులు చేర్పులు లేకుండా సర్వజ్ఞుడైన మరియు భగవత్స్వరూపుడైన వేదవ్యాసులవారు ఏడువందల శ్లోకములతో "గీత" అనుగ్రంథ రూపమున వెలయించియున్నారు.

ఈ గీతాశాస్త్రము సర్వవేదముల సారసంగ్రహమై యున్నది. అందుచే దీనిని సక్రమముగా అర్థము చేసుకొనుట చాలా కఠినమైన పని అయి వున్నది. అలా అయినప్పటికి గూడ ఆ గూఢార్థమును ప్రకటించుటకు అనేకులైన పండితమ్మన్యులు పదచ్ఛేదము, పద అర్థము,

వాక్యార్థము మరియు ఆక్షేప-సమాధాన పూర్వకమైన వ్యాఖ్యానములు ఈ గ్రంథమునకు రచించియున్నారు. అలా అనేకములైన వ్యాఖ్యానములు చెప్పబడియున్నప్పటికి లోకభావముతో నిండియున్న మనస్సులు గల మానవులు ఆ గీతాశాస్త్రమునకు అనేక విధములుగా అనగా అత్యంత పరస్పర విరుద్ధములైన అర్థములను గ్రహించుచుండగా చూచి ఆ గ్రంథమునకు వివేకముతో కూడియున్న అర్థమును నిశ్చయించదలంచి నేను అనగా శ్రీశ్రీశ్రీ జగద్గురువులు ఆది శంకరాచార్యులవారు - సంక్షిప్తముగా ఈ వ్యాఖ్యానమును రచించితిని..

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క ప్రయోజనము లోకకల్యాణమే అనగా **కారణ సహితముగా ఈ ప్రాపంచిక వాసనలను తొలగించుటయే.** ఆ పరమ కల్యాణమేమనగా **సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకమైన మోక్షమును పొందుటకు** గీతయందు చెప్పబడిన ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠారూపమైన ధర్మము సాధనముగా లభించుటయే.

ఈ గీతార్థ రూపమైన ధర్మమును లక్ష్యముగా తలంచియే స్వయముగా బ్రహ్మపదమును అనగా మోక్షమును పొందుటకు గీతయందు చెప్పబడిన **జ్ఞాననిష్ఠతో కూడియున్న ధర్మమే** అన్నివిధముల సామర్థ్యము కలిగియున్నదని భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు.

ఇంతేకాకుండా "ఎవ్వడు ధర్మమును ఆచరించునో లేక ఆచరించకయుండునో, మరియు ఎవ్వడు శుభాశుభములతో సంబంధము లేకయుండునో మరియు ఎవ్వడు ఏ విషయమును గురించి కొంచము కూడా ఆలోచించక నిర్విచారముగా వుండునో అలా వుండియు **ఈ సమస్త జగత్తునకు ఆధార స్వరూపుడైన ఆ బ్రహ్మ భావముతో కూడియుండునో అతడు ఆ బ్రహ్మమునే పొందును"** అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

ఇంకా ఏం చెప్పాడంటే - **"సంన్యాసమే జ్ఞానమునకు లక్షణము లేక గుర్తు"** అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

ఇచ్చట కూడా అనగా ఈ గీతాశాస్త్రమునందు గూడ చివరకు అర్జునునితో "సర్వ ధర్మములను పరిత్యజించి నా యందే శరణు పొందుము. **"సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణంవ్రజ"** గీ. 18.66 అని చెప్పియున్నాడు.

అభ్యుదయం అనగా సాంసారిక ఔన్నత్యమే దేనికి ఫలమో అటువంటి ప్రవృత్తి రూపమైన ధర్మము వర్ణములను ఆశ్రమ వ్యవస్థను లక్ష్యంగా పెట్టుకొని చెప్పబడినదో ఆ ధర్మము స్వర్గాదులను పొందడానికి మాత్రమే సాధనమై యున్నప్పటికీ "ఫలమును పొంద

వలయును" అను కోరిక లేకుండా కేవలము ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ధర్మము చెప్పినట్లుగా కర్మలు చేసిననూ ఆ కర్తకు అంతఃకరణ శుద్ధి కలుగును.

మరియు ఆ విధముగా శుద్ధమైన అంతఃకరణము గల పురుషునకు ఆ ప్రవృత్తి రూపమైన ధర్మాచరణము జ్ఞాననిష్ఠకు అవసరమైన యోగ్యతను కలిగించి అటు తరువాత జ్ఞానమును కలిగించుటకు సాధనముగా వున్నందువలన ఆతని అభ్యుదయమునకు కారణ రూపముగా వుంటుంది.

పై అర్థమునే లక్ష్యముగా ఎంచుకొని యికముందు చెప్పబోవునదేమనగా **"కర్మలను, కర్మఫలములను బ్రహ్మమునకే అర్పించండి. యోగులైనవారు గూడ ఫలాసక్తిని వదలి ఆత్మశుద్ధి అనగా అంతఃకరణశుద్ధి కొరకు కర్మలు చేయుదురు".**

లోకమునకు పరమ కల్యాణకరమైన ఈ రెండు విధములైన అనగా ప్రవృత్తి ధర్మము మరియు నివృత్తి ధర్మము - ధర్మములను మరియు ఈ గ్రంథమునకు **లక్ష్యభూతమైన వాసుదేవుడను పేరుగల పరబ్రహ్మ స్వరూపమైన ఆ పరమార్థ తత్వమును విశేషముగా అనగా ముఖ్యముగా ప్రకటించునటువంటి ఈ** గీతాశాస్త్రము అసాధారణమైన ప్రయోజనము, అసాధారణమైన సంబంధము మరియు అసాధారణమైన విషయమును కలిగియున్నది.

ఇటువంటి ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క అర్థమును చక్కగా ఎఱింగిన వారికి సంపూర్ణ పురుషార్థము సిద్ధించును. (అర్థ, కామ, ధర్మ మోక్షములు పురుషార్థములు). అందుచేత దీనిని వ్యాఖ్యానించుటకు నేను ప్రయత్నించుచున్నాను.

ఇట్లు

శ్రీశ్రీశ్రీ ఆదిశంకరాచార్యులు

ఓం

గ్రంథ ప్రవేశము

మన దేశము భారతదేశము. ఇది చాలా సుదీర్ఘమైన చరిత్ర కలిగిన దేశము.

ఈ దేశము నందు మన పూర్వీకులైన యెంతో మంది ఋషులు, పండితులు, మహాత్ములు, కవులు, గాయములు మొదలగు వారందరూ వారి మాటల ద్వారాను ఆటలు (నాటకములు) మరియు పాటల ద్వారాను ప్రపంచమంతటను "ఇందుగల డందువేదను" సందేహము లేకుండా సర్వమునందును నిరాకార రూపమున వ్యాపించియున్న భగవత్తత్త్వమును మరియు ఆ తత్త్వమునందే కల్పించబడిన ప్రకృతి వర్ణనముల ద్వారా మనముందు సాక్షాత్కరింపజేయుటకు ప్రయత్నించియున్నారు. ఆ ప్రయత్నముల ఫలములే మన వేదములు అనగా శ్రుతులు, స్మృతులు కావ్యములు మొదలగునవి. ఆ ప్రయత్నములలో ఒక మహదంశమే యీ శ్రీమద్భగవద్గీత. శ్రీకృష్ణుని రూపమున ప్రత్యక్షమైన ఆ సర్వవ్యాపక భగవత్తత్త్వమే మహాభారత యుద్ధారంభమునందు యుద్ధ విముఖుడైన అర్జునునకు పాడి వినిపించిన గీతముల సమూహమే యీ శ్రీమద్భగవద్గీత.

ఆ భగవంతుని యందు మాయచే కల్పించబడిన యీ ప్రకృతి అంతయూ అనగా పంచ భూతములు ఆ భగవంతుని స్వరూపమున వున్న ఆయన సంపదయే. అనగా యీ సంపద రూపమైన ప్రకృతి అంతయూ ఆ భగవంతుని రూపమే, ఆ భగవంతునిదే. దీనికి మరియొక యజమాని అనగా, యీ ప్రపంచమును 'నాది' అనువాడు మరియొకడు యీ ప్రపంచమునందు లేడు. "కర్తన్నేను సమస్త భూతములకున్ కౌంతేయ సర్వమ్ములో వర్తింతింతున్" అని చెప్పి యున్నాడు. ఈ శ్రీమద్భగవద్గీతయందే

"మయాతతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా,

మత్స్థాని సర్వభూతాని నచాహం తేష్వవస్థితః"

అని కూడా చెప్పియున్నాడు.

ఆ సర్వము తానే అయి వున్న భగవంతుని మానవ దేహధారియైన జీవుడు (ఆత్మ) యెలా తెలుసుకొనగలడో లేక పొందగలడో యీ భగవద్గీతయందు అనేక విధములుగా చెప్పబడియున్నది.

భగవంతుని పొందుటకు అన్నిటికంటె ముందుగా ధర్మాచరణము ముఖ్యము. ఆ ధర్మము రెండు విధములైనది. ఒకటి ప్రవృత్తి మార్గము, రెండు నివృత్తి మార్గము. ఈ రెండు

విధములైన మార్గములు గీతయందు స్పష్టముగా చెప్పబడినవి. కాని చివరకు భేదమంతము తొలగి నివృత్తి మార్గమే సర్వవిధజనులకు మోక్షప్రదమని తేల్చి చెప్పబడినది.

భగవంతుని పొందు మార్గమే ధర్మము. ఆ ధర్మమును ఆయనయే స్థాపించినాడు. ఆ కారణముగా ఆ ధర్మమును చెడకుండా కాపాడుటకై ఆ నిర్వికార స్వరూపుడైన పరమేశ్వరుడు మానవ శరీర రూపమైన దేహమును ధరించి అనగా నామ రూపములు కలిగి ఆ ధర్మమును తిరిగి స్థాపించుచుండును. ఈ విధముగా ఆయనచే స్థాపించబడిన ధర్మము ననుసరించి మానవులందరూ నాలుగు వర్ణములుగా విభజింపబడినారు. అలా విభజింపబడుటకు వారి వారి స్వభావములు మరియు గుణ సంగ్రహముననుసరించి యేర్పడిన కార్యప్రవృత్తియే కారణము. చూ - గీ. 4.13 -

చాతుర్వర్ణ్యం, మయా సృష్టం, గుణకర్మ విభాగశః,
తస్యకర్తారమపి, మాం విద్ధ్యకర్తార మవ్యయమ్

అనగా - బ్రాహ్మణ క్షత్రియాదులను నాలుగు వర్ణములు సత్త్వాది గుణముల యొక్కయు, ఆ గుణముల కారణముగ చేయబడు కర్మల యొక్కయు విభజన ననుసరించి నాచే చేయబడినవి. ఆ నాలుగు అనగా బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణములు గీతయందు చెప్పబడిన గుణత్రయ విభాగ యోగమునందు యే విధమగు గుణములతో కూడియున్న మనోబుద్ధులు గలవారు యేవర్ణము వారిగా చెప్పబడినారో ఆ వివరణమంతయు ఆ యోగమునందు చెప్పబడినది.

స్థూలముగా - సత్త్వగుణము అధికముగా గలవారు బ్రాహ్మణులు.

రజోగుణము యెక్కువగా కలిగియున్నవారు క్షత్రియులు.

రజోగుణముతోపాటు తమోగుణము గూడ కలిగియున్న వారు వైశ్యులు

తమోగుణమే అధికముగా యున్న బుద్ధులు గల మానవులు శూద్రులు.

ఈ విధమగు గుణభేద కారణముగ స్వభావ భేదము, స్వభావ భేద కారణముగా కర్మభేదము, కర్మభేదము కారణముగ పాపపుణ్య, సుఖ దుఃఖ, జన్మ-మరణ, స్వర్గ-నరక భేదములు కలుగుచున్నవి. వీటినన్నింటిని తొలగించుకొని జీవుడు అనగా మానవుడు సుఖ, దుఃఖ, జన్మ-మరణ, పాప-పుణ్య, స్వర్గ-నరకముల నుండి తప్పించుకొని జన్మరాహిత్యమును అనగా మోక్ష స్థితిని యెట్లు పొందగలడో యీ గ్రంథమునందు నాలుగు వర్ణముల వారికి సాధ్యయోగ్యములైన వేఱు వేఱు సాధనా మార్గములు బోధించబడినవి.

వాటిలో -1) సాంఖ్యము అనగా జ్ఞానమార్గము

2) కర్మ మార్గము

3) యోగమార్గము

4) ధ్యానమార్గము

5) భక్తి మార్గములు ముఖ్యమైనవి.

అందరూ తమ తమ గుణ భేదము మరియు ఆ భేదము కారణముగ కలిగిన స్వభావ భేదము కారణముగా ఒకే మార్గమున పయనించి జన్మ మరణ రాహిత్య రూపమైన ముక్త స్థితిని పొందజాలరు. కావున యే గుణ ప్రధానమైన స్వభావము గలవారు యే మార్గమున పయనించి ఆ మోక్ష స్థితిని పొందగలరో ఆ వివరమంతయు పైన చెప్పబడిన అయిదు మార్గములను బోధించు యోగముల యందు చెప్పబడినది.

1) కర్మ మార్గము అనగా కర్మయోగము - సాధారణముగ యీ కర్మ మార్గము ముఖ్యముగా గృహస్థులై జీవనము గడుపు వారలకు చెప్పబడినది. దీనినే ప్రవృత్తి మార్గమని చెప్పుదురు. ప్రవృత్తి యనగా ప్రాపంచిక విషయములయందు అభిరుచి కలిగియుండుట. కాని గీతయందు మాత్రము యీ ప్రవృత్తి విషయక కర్మమార్గము గూడా క్రమక్రమముగా చివరకు ఆ సర్వవ్యాపక పరబ్రహ్మతత్త్వమును పొందింపజేయు నివృత్తి మార్గమునందే లయమైపోవును అని చెప్పబడినది.

కర్మకు మోహమే అనగా భ్రాంతి అనగా అజ్ఞానమే కారణము. అజ్ఞాన దశలో మానవుడు సత్పదార్ధసాక్షాత్కారమును పొందగల సామర్థ్యము లేక భ్రాంతి జన్యములైన భౌతిక విషయముల - వస్తువుల - ద్వారా సుఖములు పొందవలయునని ప్రయత్నిస్తూ వుంటాడు. అటువంటి అజ్ఞానికి గూడ కర్మలు చేయగా చేయగా అనుభవము ద్వారా అవన్నియు తనకు ఎటువంటి శాశ్వత ఆంనదమును యివ్వజాలవని తోచు జ్ఞానము కలుగును. అట్టి జ్ఞానము కలిగినప్పుడు నిజమైన ఆనందమును యివ్వజాలని కర్మలు చేయుట తనంతట తానుగానే మానివేయును. ఆ విధముగా తన అనుభవజన్య జ్ఞాన బలంతో ప్రాపంచిక విషయములకు దూరమై తన యొక్క నిజస్వరూపమును గుర్తించి మోక్షస్థితిని పొందును. కావున యీ విధముగా కర్మమార్గము గూడ చివరకు నివృత్తియందే లయమైపోవును.

2) భక్తిమార్గము : అట్లే భక్తిమార్గము గూడ ఆరంభదశలో అజ్ఞానము చేత జీవుడు తానువేఱు ఈ ప్రపంచమునకు కారణస్వరూపుడైన భగవంతుడు వేఱనియు, తాను దుర్బలుడననియు, తనకు కలుగు సుఖదుఃఖములన్నియు ఆ భగవంతుని దయ తనపై లేనందువలననే కలుగుచున్నవనియు, తాను జన్మజరామరణములు గల వాడననియు, ఆ

సర్వేశ్వరుడు సర్వవిధ సంపన్నుడనియు ఆయనను ఆరాధించు భక్తులకు ఆయన సర్వవిధ సౌఖ్యములతో పాటు రక్షణ గూడ కలుగజేయుననియు, యింకా జన్మజరామరణముల నుండి తప్పించుననియూ ఒక భ్రాంతి జన్యమైన విశ్వాసమును ఏర్పరచుకొనును.

ఈ విధమగు భక్తిభావము గూడ అనేక విధములుగా వుండును. నారద భక్తి సూత్రములు మరియు భాగవత సిద్ధాంతము ననుసరించి యీభక్తి భావము తొమ్మిది విధములుగా వుండునని చెప్పబడినది.

తనుహృద్భాషల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దాసత్వమున్ వందనా
ర్చనముల్ సేవయు నాత్మలోయెరుకయున్ సంకీర్తనల్ చింతనం
బను నీ తొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరిన్నమ్మి స
జ్జనుడై యుండుట భద్రమంచుదలతున్ సత్యంబు దైత్యోత్తమా.

చూ. భాగ. స. స్కం

ఈ తొమ్మిది మార్గములలో యేమార్గమున భగవంతుని వైపుకు పయనించినా, అయితే యెలాపయనించాలంటే మనసా వాచా కర్మణా నాకు ఆభగవంతుడే సర్వస్వము. ఆయనయే నాకు దిక్కు ఆయన దయను పొందియే, అయనచే స్థాపించబడిన ధర్మమార్గమున పయనించియే నేను సర్వవిధ దుఃఖముల నుండి ముక్తిని పొందగలను, అంతకంటే వేఱుమార్గము లేదు. లావొక్కింతయు లేదు. ధైర్యము విలోలంబయ్యె, బ్రాణంబులున్ ఠావుల్దప్పెను, మూర్ఛవచ్చెం దనువున్ డస్సెన్, శ్రమంబయ్యెడిన్ నీవే తప్ప నితఃపరంబెఱుగన్ మన్నింపదగున్. దీనునిన్ రావే ఈశ్వర, కావవేవరద, సంరక్షింపు భద్రాత్మకా, గ.మో. 74. అని తలంచి ఆయనను సేవించితే, అదెట్లన ? -

భక్తుడైనవాడు బలిమివిశ్వమువీడు,
దిక్కులేక తుదకు దీనుడగును,
'హరి'ని జేరగోరు 'హా' యనిచింతిల్లు.....

అటువంటి భక్తునికి ఆభగవంతునితో తాదాత్మ్యభావము కుదిరి సాలోక్యముక్తియో, సామీప్య ముక్తియో లేక భక్తిభావ తీవ్రతననుసరించి సారూప్య ముక్తియో అనగా జన్మ - మరణ రాహిత్యరూపమైన బ్రహ్మస్వరూపముగా వుండుస్థితియో లభించును. ఈ విధముగా భక్తి మార్గము గూడ చివరకు సర్వకర్మ సంన్యాస ఫల రూపమైన మోక్షమునే కలిగించును. అట్లే యోగ, ధ్యానమార్గములు గూడాను.

కాని జ్ఞాన మార్గము ఆ యితర మార్గముల వంటిదికాదు. ఇది నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము ద్వారా జీవునికి అజ్ఞాన కారణముగ గల ప్రాపంచిక విషయ వాసనలనన్నింటిని సమూలముగా నశింపజేయును. ఎప్పుడైతే జీవుడు తన పూర్వపుణ్యకర్మల సంస్కార బలముతో మాయా కల్పిత ప్రపంచము యొక్క లేమిని తెలుసుకొనునో అప్పుడే అతనికి తనయొక్క నిజమైన, శాశ్వతమైన, వికార రహితమైన, జన్మ–జరా–మరణరహితమైన అపరోక్షానుభూతి కలుగుతుంది. అప్పుడు ద్వైతభావమంతయూ నశించి సర్వకర్మసంన్యాసము ద్వారా "అహంబ్రహ్మాస్మి" "అయమాత్మాబ్రహ్మ" మొదలగు సత్యానుభూతి కలుగుతుంది. తద్వారా ప్రాపంచిక విషయముల యందు, చివరకు తనదేహము నందు గూడ "దేహమేనేనను" భ్రాంతి గూడ తొలగి తానుమాత్రమే మిగిలి వుంటాడు. అప్పుడు దేనియందూ మోహము లేక శుద్ధుడై, వికారరహితుడై పరబ్రహ్మ స్వరూపుడుగా మిగిలి వుంటాడు. అదియే మానవుని, జీవుని పురుషార్థము. అదియే పరమానందస్థితి. అదియే అపరోక్షాను భూతి. అదియే జన్మ–మరణములు లేని మోక్షస్థితి.

ఈ విషయమునే "శ్రీమద్భగవద్గీతకు శ్రీశంకరభాష్యం యంథాతథం" అను ఈ గ్రంథము బోధించుచున్నది.

జీవుడు ముందుగా ధర్మబుద్ధి గలిగి, ఈశ్వరుని ద్వారా తనకు లభించిన కర్మాధికారమును అనుసరించి ఫలాపేక్షలేని బుద్ధితో కర్మలు చేయుచుండినచో అతనికి ఆకర్మల ద్వారా ఎటువంటి సుఖదుఃఖములు గాని పుణ్యపాపములు గాని అంటక పర్యవసానముగా జ్ఞానోదయము కలిగి దానిద్వారా స్వరూప సాక్షాత్కారము కలుగును. ఇదియే శ్రీమద్భగవద్గీత యందు చెప్పబడినదని శ్రీశంకరాచార్యుల వారు తన భాష్యము ద్వారా విశదీకరించియున్నారు. సమస్త గీతారహస్యమును "గ్రంథోపసంహారము" అను శీర్షికతో తన భాష్యములో అంతర్భాగముగా గ్రంథము యొక్క అంత్యభాగమున చక్కగా సమీక్షించియున్నారు. ఇటువంటి సమీక్ష యింత వరకు యే గీతా వ్యాఖ్యాత గూడ చేసియుండలేదు. శ్రీ శంకరుల వారు నిర్ద్వందముగా గీత ధర్మాన్నివదల కుండానే నివృత్తి మార్గమును బోధించుచున్నదని స్పష్టపరచియున్నారు.

అటువంటి అతి స్పష్టము, సరళము, సర్వజనాను బోధకము అయిన శ్రీశంకర భాష్యమును నా శిష్యుడైన శ్రీసదానందభారతి సులభముగా సర్వులకు విశదముగా అర్థమగునట్లుగా ఆంధ్రభాషలోనికి అనువదించుట నాకెంతో ఆనందమును కలుగజేసినది.

ఈ శ్రీసదానందభారతి తన పూర్వాశ్రమమునందు డాక్టరు బండ్లమూడి అంజనేయులుగా లోకవిదితులు. ఆయన హిందీ, తెలుగు, సంస్కృతము మరియు ఇంగ్లీషు భాషల చక్కని పరిచయముగలవారు. హిందీ భాషయందు భక్తితత్త్వమునకు సంబంధించి "తులసీకా వ్యక్తిత్త్వ" అను పరిశోధనా గ్రంథమును వ్రాసి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము నుండి "పి.హెచ్.డి" డిగ్రీని, దానితో పాటుగా విశ్వవిద్యాలయాల గ్రాంట్ల సంఘము వారి నుండి గొప్ప 'అవార్డు'ను కూడ పొందిన విద్వాంసులు. అంతేగాక కాలేజీ లెక్చరర్‌గా షుమారు నలుబదివత్సరములు బాలబాలికలకు విద్యాబోధగావించి వారిలో ఎందరినో విద్వాంసులుగా తీర్చిదిద్దిన మహోధ్యాపకులు.

ఈ అనువాదమునకు పూర్వము చాలాకాలముగా షుమారు పన్నెండు వత్సరముల నుండి మా ఆశ్రమము నందుచేరి అద్వైతతత్త్వమునకు సంబంధించిన వివేక చూడామణి, భారతీయ తత్త్వశాస్త్రము, ఉపదేశసహస్రి, మహావాక్యదర్పణము, సర్వవేదాంతసార సంగ్రహము, వేదాంతపంచదశి, నైష్కర్మ్యసిద్ధి, మాండూక్య, శ్వేతాశ్వర, కఠ, తైత్తరీయ, బృహదారణ్యక, ఛాందోగ్య ఐతరేయ, ప్రశ్న, ఈశావాస్య మొదలగు ఉపనిషద్గ్రంథములు మహాభారత, రామాయణ, శ్రీమదాంధ్ర మహాభాగవతాది స్మృతి గ్రంథములు, ఎంతో శ్రద్ధాభావముతో పఠించిచిత్తశుద్ధిని పొందిన తత్త్వవేత్తలు. ఆకారణముగ "జీవనవేదము", "రామరాయ శతకము", జ్ఞానోపనిషత్తు, పాటలలో సమస్తమైన అద్వైతతత్త్వమును తెలుపు "అమృతబిందువులు", హిందీలో "కలాకార్ కా వ్యక్తిత్వ ఔర్ కావ్యమే వుస్కీ అభివ్యక్తి" మొదలగు అనేక గ్రంథములు వ్రాసిన పండితులు.

ఈ "శ్రీమద్భగవద్గీత – శ్రీశంకరభాష్యం యథాతథం"అను ఈ అనువాద గ్రంథము పండితులకు, తత్త్వవేత్తలకు మరియు సామాన్యులకు గూడ గీతా రహస్యమును ఆంధ్రభాష ద్వారా తేట తెల్లముగా తెలియజేయగలదని ఆశించుచూ నాశిష్యుడైన శ్రీసదానందభారతిని యింత మంచి కార్యమును చేయుటకు శ్రమించినందులకు హృదయపూర్వకముగా ఆశీర్వదించుచున్నాను.

ఇట్లు

- శ్రీశ్రీశ్రీ నిర్వికల్పానంద భారతీస్వాములు

ప్రణవాశ్రమము

గుడివాడ 10.3.2002

ఓం

కృతజ్ఞతలు

శ్రీమద్భగవద్గీత ఒక అత్యద్భుతమైన శాస్త్రగ్రంథము. ఇటువంటి గ్రంథము ప్రపంచములో మరియొకటి కానరాదనడం అతి శయోక్తి కాదు. ఏలయన ? దీని గ్రంథకర్తయైన శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస మహర్షుల వారు భగవత్స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుని ముఖతా మానవులనందరిని పూర్వపూర్వ జన్మలయందు తమచే చేయబడిన కర్మల ఫలముగా నాలుగు వర్ణములుగా విభజించి ఆ వర్ణవ్యవస్థయను ధార్మిక పునాదులపై శ్రీమద్భగవద్గీత యనబడుచున్న మహావిశాలము మరియు సుదృఢమైన భవనమును నిర్మింపజేసి దానియందు అన్ని వర్ణములవారు తమతమ వర్ణధర్మములకు కట్టుబడి తమ స్వభావజనితమైన కర్మల నాచరించుచూ, సుఖజీవనము గడపుచూ తుదకు క్రమక్రమముగా జన్మ - మరణ రాహిత్యరూపమైన మోక్షస్థితిని పొందుటకు తగు వ్యవస్థను యేర్పాటు చేసియున్నారు. అన్ని వర్ణముల వారికి వారివారి స్వభావ కారణముగ యేర్పడిన గుణముల సమన్వయము ననుసరించి విధించబడిన కర్మాధికారమునకు లోబడి ఫలాపేక్షలేక కర్మలు చేయుచూ తుదకు ఆ కర్మల ద్వారానే కలిగిన జ్ఞానబలంతో మోక్ష స్థితిని పొందునట్లుగా యేర్పాటు చేసియున్నారు.

ఈ గ్రంథమునందు అన్ని వర్ణములకు చెందిన మానవులందరికి మోక్షసిద్ధికి అవుసరమగు మార్గములు చూపించియున్నాడు. ఆకారణముగానే కర్మయోగము, భక్తి యోగము, ధ్యాన యోగము, సాంఖ్యయోగము అనగా జ్ఞానయోగము అను వివిధ యోగములు అనగా మోక్షమును కలిగించు మార్గములు పరస్పర విరోధము లేకుండ చూపెట్టబడినవి.

అయితే గ్రంథం మొత్తములోను ధర్మాచరణము కంటె జ్ఞానసంపాదనమే శ్రేయో దాయకమని చెప్పుచూ నిష్కామ కర్మయోగము ద్వారా మానవ సహజమైన కర్మను బహిష్కరించలేదు. భగవదర్పిత భావముతో అన్ని వర్ణముల వారు తమకు విధించబడిన కర్మాధికారము ననుసరించి యెటువంటి కర్మలు చేసినను ఆ కర్మల ఫలములైన పాపపుణ్యములు అనగా సుఖదుఃఖములు వారికి అంటవని మర్మగర్భితముగా చెప్పియున్నారు. పైగా అజ్ఞానము కారణముగ కర్మల యందు మునిగియున్న వారికి నైష్కర్మ్య భావము అనగా శుద్ధ జ్ఞానరూపమైన అద్వైతతత్త్వమును బోధించరాదనియు, బోధించినచో వారు చెడిపోవుదురనియు, అందులకు గాను జ్ఞానియైన వారలుగూడ ఆ యజ్ఞానులకు మార్గదర్శకత్వము లభించునట్లుగా నిష్కామ భావముతో కర్మలు చేస్తూనే వుండవలయునని, అందులకు శ్రీ కృష్ణునినే వుదాహరణముగ గ్రహించవచ్చునని వ్యాసులవారు బోధించియున్నారు.

గీత యందు సారరూపముగా అద్వైతతత్త్వమును మోక్షమునకు సర్వశ్రేష్ఠమైన సాధనముగా బోధించిగూడ వర్ణగతమైన కర్మను వదలరాదని నొక్కి చెప్పియున్నారు. శ్రీ శంకరాచార్యులవారు తమ భాష్యము ద్వారా గీతారహస్యమును సర్వులకు సుబోధక మగునట్లుగా విశదీకరించియున్నారు.

ఇప్పటికి షుమారు మూడువేల సంవత్సరములకు పూర్వమే యీ సర్వాంగపూర్ణము మరియు సర్వజనమోక్షదాయకము అయినటువంటి మయసభా ప్రాంగణమును పోలిన

గ్రంథభవనము సర్వవిధ జనసముదాయమునకు సుఖదాయకముగా వుండునట్లుగా నిర్మించబడినది. ఈ లోకం వున్నంత కాలం యీ గ్రంథము పాతబడదు దీని ఔన్నత్యము చెడదు. యుగయుగాల పర్యంతము యీ గ్రంథం పఠనీయంగానే వుంటుంది. దీనిని త్రోసివేయగల మరొక గ్రంథము రాదు, రాబోదు.

సర్వవిధ ధర్మములకు యీ గ్రంథము శత్రుదుర్భేద్యమైనటువంటి కోట వంటిది. అంతేకాదు యీ గ్రంథము హిందూ ధర్మము యొక్క మహోన్నత్యమును, ఉదార స్వభావమును మరియు సర్వజనీనతను వేలాది నోళ్లతో లోకమునందు చాటుతూనే వుంటుంది.

అందువలననే అనగా యీ గ్రంథరాజము యొక్క మహోన్నత్యము కారణముగానే నేటికి షుమారు అయిదు వేలమంది మహాత్ములు యీ గ్రంథమును తమతమ బుధ్యాను సారముగ వ్యాఖ్యానించియున్నారు. అయినప్పటికి శ్రీశ్రీశ్రీ జగద్గురువులు ఆది శంకరాచార్యుల వారి భాష్యమునకు సరితూగగల వ్యాఖ్యానము ప్రకటితము కాలేదు. ఆ కారణముగానే ఆంధ్రభాషా పరిచితులందరికి శ్రీ శంకరభాష్యమును పరిచయము చేయు నద్భావముతో ప్రేరేపించబడిన వాడనై "శ్రీ మద్భగవద్గీత – శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం" అను నామముతో యీ అనువాద కార్యమును చేసియున్నాను. ఇందు యేవైన దోషములున్నచో అవన్నియు నా అజ్ఞానమూలముగా దొర్లినవేగాని శ్రీ శంకరుల వారివి కావని విన్నవించుకొనుచున్నాను. నాయందు దయయుంచి, నాదోషములను మన్నించి పండితులైనవారు ఆదోషములను నాకు తెల్పినచో తరువాతి ముద్రణకాలమందు తగురీతిగా సంస్కరించుకోగలవాడనని సవినయముగా ప్రార్థించుచున్నాను.

కృతజ్ఞతలు అందరికంటె ముందుగా లోకకల్యాణార్థము శ్రీశ్రీశ్రీ తిరుమలగిరిపై వేంచేసియున్న వేంకటేశ్వర స్వామివారు అప్రత్యక్షముగా తన మహిమచే లోకమును నడిపించుచూ ఈ గ్రంథ ప్రకాశమునకు నలుబడివేల రూపాయిలు తమ ప్రతినిధుల ద్వారా గ్రాంటుగా యిచ్చినందులకు వారికి మరియు వారి ప్రతినిధులకు నాహృదయ పూర్వక శతాధిక సర్వాంగదండ ప్రణామములు ఆచరించుచున్నాను. అట్లే నన్ను అత్యంత ప్రేమభావముతో తమ శిష్యునిగా స్వీకరించి గత పన్నెండు వత్సరములుగా నాకు అద్వైత విద్యను బోధించి నన్ను ఈ మహద్గ్రంథమును అనువదించగల సమర్థునిగా జేసి, అట్లు చేయుటకు అన్నివిధముల ప్రోత్సహించుటయేగాక నాచే అనువదించబడిన యీ 'శంకరభాష్యం యథాతథం' అను గ్రంథమునకు 'గ్రంథప్రవేశము' వ్రాసియిచ్చిన నాగురుదేవులు, ప్రణవాశ్రమాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ నిర్వికల్పానంద భారతీస్వాముల వారికి సాష్టాంగ దండ ప్రణామములు ఆచరించు చున్నాను.

అట్లే ఈ గ్రంథమును ప్రకాశింపజేయుటకు అవసరమైన అన్ని విధ కార్యములు శ్రమయనితలంచక పట్టుదలతో ప్రయత్నించిన రిటైర్డు చీఫ్ ఇంజనీరు శ్రీ కాజ కృష్ణారావు గారికి ప్రత్యేక ధన్యవాదములు తెలుపుకొంటున్నాను. ఆవిధముగానే నేను కోరినయంతనే అతి సంతోషంతో తన 'నాగేంద్ర ప్రెస్సు'నందు ఈ గ్రంథమును యింత చక్కగా అచ్చువేయించి యిచ్చిన శ్రీ బాబూరావుగారికి కూడా నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొంటున్నాను.

ప్రణవాశ్రమము.

ఇట్లు అనువాదకుడు

– శ్రీ సదానందభారతి

ఓం

గురుపరంపరాభివందన

ఓం నమో॒బ్రహ్మాదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయ కర్తృభ్యో,

వంశ ఋషిభ్యో మహద్భ్యో నమో గురుభ్యః

ఓం సర్వో పప్లవ రహితః ప్రజ్ఞాన ఘనః

ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మైవాహమస్మి, బ్రహ్మైవాహమస్మి

ఓం నమో నారాయణం, పద్మభవం, వసిష్టం

శక్తిం చ తత్పుత్ర పరాశరం చ

వ్యాసం శుకం గౌడపదం మహాంతం

గోవింద యోగీంద్ర మథాస్య శిష్యం

శ్రీ శంకరాచార్య మథాస్య పద్మ పాదం చ

హస్తామలకం చ శిష్యం తం తోటకం

వార్తి కకారమన్యాన్ అస్మద్గురూన్ సంతత మానతోస్మి

శ్రుతి స్మృతి పురాణానాం ఆలయం కరుణాలయం

నమామి భగవత్పాదం శంకరం లోకశంకరం

శంకరం శంకరాచార్యం కేశవం బాదరాయణం,

సూత్రభాష్య కృతౌ వందే భగవంతౌ పునః పునః

ఈశ్వరో గురురాత్మేతి మూర్తిభేద విభాగినే

వ్యోమవత్ వ్యాప్త దేహాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

విషయాను క్రమణిక

శ్రీమద్భగవద్గీత

శ్రీ శంకరభాష్యం యథాతథం

మొదటి అధ్యాయము

ధృతరాష్ట్రుడు యిట్లనెను -

1. "ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్సవః,
మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ॥

అనగా - ఓ సంజయా ! ధర్మభూమియైన కురుక్షేత్రమునందు నా కుమారులైన కౌరవులు పాండురాజు పుత్రులైన పాండవులు ఏ విధముగా పాండవులు ఎటువంటి యుద్ధము చేయుచున్నారో నీవు నాకు చెప్పుము.

అప్పుడు సంజయుడు ఇలా చెప్పినాడు -

2. దృష్ట్వా తు పాండవానీకం వ్యూఢం దుర్యోధన స్తథా ।
ఆచార్య ముపసంగమ్య రాజా వచన మబ్రవీత్ ॥

అనగా - ఆ సమయమందున రాజైన దుర్యోధనుడు పాండవ సైన్యమును వ్యూహాత్మకముగా నిలచివుండుట చూచి గురువైన ద్రోణుని దగ్గరకు వెళ్ళి యిట్లనుచున్నాడు.

3. పశ్యైతాం పాండుపుత్రాణామాచార్య మహతీం చమూమ్,
వ్యూఢాం ద్రుపద పుత్రేణ. తవ శిష్యేణ ధీమతా ॥

అనగా - దుర్యోధనుడు గురువైన ద్రోణునితో యిట్లనెను -

గురువుగారూ ! తమయొక్క బుద్ధిమంతుడైన శిష్యుడు, దృపద పుత్రుడైన దుష్టద్యుమ్నుని ద్వారా వ్యూహారచన చేయబడిన పాండవులయొక్క ఆ గొప్ప సైన్యమును ఒక్కసారి పరికించండి.

4. అత్రశూరా మహేష్వాసా భీమార్జున సమా యుధి,
యుయుధానో విరాటశ్చ, ద్రుపదశ్చ మహారథః.

5. ధృష్టకేతుశ్చేకితానః కాశిరాజశ్చ వీర్యవాన్,
పురుజిత్కుంతి భోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః.

6. యుధామన్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమౌజాశ్చ వీర్యవాన్,
సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వ ఏవ మహారథాః.

అనగా - ఈ సేనయందు మహా ధనుర్ధారులైన వీరులు, పోరాడుటయందు భీముడు మరియు అర్జునునితో సమానులైన సాత్యకి, విరాట్రాజు మరియు మహారథులైన ద్రుపదుడు,

బలవంతుడైన దష్టకేతువు, చెకితానుడు, మరియు కాశీరాజు యింకా నరశ్రేష్ఠులైన పురుజిత్తు కుంతిభోజుడు, మరియు శౌర్యము మరియు పరాక్రమమునందు మిన్నలైన యుధామన్యుడు, బలవంతుడైన ఉత్తమౌజుడు, సుభద్రాపుత్రుడైన అభిమన్యుడు మరియు ద్రౌపదీ పుత్రులైన అయిదుగురు వీరులు, వీరందరూ మహారధులే.

7. అస్మాకం తు విశిష్టా యే తాన్నిబోధ ద్విజోత్తమ,
నాయకా మమ సైన్యస్య సంజ్ఞార్థం తాన్బ్రవీ మితే.

అనగా – ఓ ద్విజోత్తమా ! మన సైన్యమందు గూడ ఎవరెవరు వీరులున్నారో వారినందరిని తమరు గుర్తించండి. మన సేనా నాయకుల పేర్లను చెప్పుచున్నాను. ఆలకించండి.

8. భవా న్భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమితింజయః,
అశ్వద్ధామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తి స్తథైవ చ.

అనగా – తమరు, పితామహులు భీష్ములు, కర్ణుడు, రణవిజేతయైన కృపాచార్యులు, అట్లే అశ్వద్ధామ, వికర్ణుడు మరియు సోమదత్తుని పుత్రుడు భూరిశ్రవుడు.......

9. అన్యే చ బహవః శూరా మదర్థే త్యక్తజీవితాః,
నానాశస్త్ర ప్రహరణాః సర్వే యుద్ధ విశారదాః.

అనగా – వారేగాక యింకా అనేకులైన శూరవీరులు నాకొఱకు తమ ప్రాణములను అర్పించుటకు సిద్ధముగా యున్నారు. వారందరూ గూడ నానావిధములైన శస్త్రాస్త్రములు ధరించియున్నవారై యుద్ధ విద్యయందు నిపుణులై యుండియున్నారు.

10. అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మాభిరక్షితమ్,
పర్యాప్తం త్విదమేతేషాం బలం భీష్మాభిరక్షితమ్.

అనగా – ఆ విధముగా పితామహులైన భీష్ముని రక్షణయందున్న మన సైన్యము అన్ని విధములుగాను అజేయమై యున్నది. మరియు లక్షింపబడుచున్న యీ పాండవుల సైన్యము చాలా సులువుగా గెలువబడవచ్చును.

11. అయనేషు చ సర్వేషు యథాభాగ మవస్థితాః,
భీష్మమేవాభి రక్షన్తు భవన్తః సర్వ ఏవ హి.

అనగా – అందుచేత తమరందరూ గూడ యుద్ధభూమియందు తమ తమ స్థానములయందు స్థిరముగా జాగరూకులై నిలబడియుండి పితామహులైన భీష్ములవారిని రక్షించుచుతూ వుండగలరు.

12. తస్య సంజనయన్హర్షం కురువృద్ధః పితామహః,
సింహనాదం వినద్యోచ్చైః శంఖం దధ్మౌ ప్రతాపవాన్.

అనగా – దుర్యోధనుడు అలా చెప్పిన తరువాత కురువంశ వయోవృద్ధుడు మరియు పరమవీరుడు అయిన భీష్ముడు దుర్యోధనుని హృదయమునందు హర్షాతిరేకమును కలించుటకై బిగ్గరగా సింహమువలె గర్జించుచూ శంఖమును మ్రోగించెను.

13. తతః శంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవానక గోముఖాః,
సహసైవా భ్యహన్యంత స శబ్దస్తుములో ఽభవత్.

అనగా – అంతలోనే ఒక్కసారిగా శంఖములు, నగారాలు, డోళ్ళు, మృదంగములు యింకా కొమ్ము వాయిద్యములు మొదలగు అనేకములైన వాద్యసాధనములు మ్రోగినవి. ఆ మ్రోత చాలా భయంకరంగా వుంది.

14. తతః శ్వేతైర్హయైర్యుక్తే మహతి స్యందనే స్థితౌ,
మాధవః పాండవశ్చైవ దివ్యౌ శంఖౌ ప్రదధ్మతుః.

అనగా – అటు తరువాత తెల్లని గుఱ్ఱములు పూన్చినటువంటి పెద్ద రథముపై అధిష్టించియున్న శ్రీకృష్ణుడు మరియు అర్జునుడు కూడ తమ తమ అలౌకికమైన శంఖానాదములు చేసినారు.

15. పాంచజన్యం హృషీకేశో దేవదత్తం ధనంజయః,
పౌంద్రం దధ్మౌ మహాశంఖం భీమకర్మా వృకోదరః.

అనగా – శ్రీకృష్ణుడు పాంచజన్యము అను పేరుగల శంఖమును మరియు అర్జునుడు దేవదత్తమను శంఖమును పూరించిరి. భయంకరమైన కర్మలు చేయు వృకోదరుడైన భీముడు పౌంద్రము అను పేరుగల తన మహాశంఖమును మ్రోగించెను.

16. అనంత విజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః,
నకులః సహదేవశ్చ సుఘోష మణిపుష్పకౌ.

అనగా – కుంతీపుత్రుడు మరియు రాజు అయినటువంటి యుధిష్ఠిరుడు అనంత విజయమను శంఖమును, నకులుడు సుఘోషము అను శంఖమును మరియు సహదేవుడు మణిపుష్పకమను పేరుగల శంఖమును గొప్పగా పూరించిరి.

17. కాశ్యశ్చ పరమేష్వాసః శిఖండీ చ మహారథః,
ధృష్టద్యుమ్నో విరాటశ్చ సాత్యకి శ్చాపరాజితః.

18. ద్రుపదో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వశః పృథివీపతే,
సౌభద్రశ్చ మహాబాహుః శంఖాన్దధ్ముః పృథక్ పృథక్.

అనగా – ఓ పృథివీశ్వరా ! మహాధనుర్ధరుడు కాశీరాజు, మహారధికుడు శిఖండి ధృష్టద్యుమ్నుడు మరియు విరాట్రాజు, అజేయుడైన సాత్యకి, ద్రుపదుడు మరియు ద్రౌపదీపుత్రులు ఐయిదుగురు, మరియు మహాబాహువులు గల సుభద్రాపుత్రుడు అభిమన్యుడు వీరందరూ గూడ అన్నివైపుల నుండి తమ తమ విశిష్టములైన శంఖారావములు చేసినారు.

19. స ఘోషో ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యదారయత్,
నభశ్చ పృథివీం చైవ తుములో వ్యనునాదయన్.

అనగా – ఆ భయంకర శబ్దము ఆకాశమును మరియు భూమిని గూడ ప్రతిధ్వనింపజేయుచూ ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులందరి హృదయములను కంపింపజేసినది.

20. అథ వ్యవస్థితాన్దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రా న్కపి ధ్వజః,
ప్రవృత్తే శస్త్రసంపాతే ధనురుద్యమ్య పాండవః.

21. హృషీకేశం తదా వాక్యమిదమాహ మహీపతే,
అంతలో అర్జునుడు ఇలా అన్నాడు –
సేన యోరుభయోర్మధ్యే రథం స్థాపయ మే ౽చ్యుత.

22. యావదేతాన్నిరీక్షే ౽హం యోద్ధుకామానవస్థితాన్,
కైర్మయా సహ యోద్ధవ్య మస్మిన్రణ సముద్యమే.

అనగా – ఓ మహారాజా ! యుద్ధము చేయుటకు అస్త్రశస్త్రములన్నియు సన్నద్ధమగుచున్న సమయంలో మరియు యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధముగా నున్న ధృతరాష్ట్ర పుత్రులందరిని చూచి కపి ధ్వజముతో అలంకరించబడియున్న రథమునందు వున్న అర్జునుడు తన గాండీవమును చేత బూనినవాడై శ్రీకృష్ణునితో యిలా అన్నాడు – "ఓ అచ్యుతా ! ఇప్పుడు నేను ఈ యుద్ధ క్షేత్రమునందు నిలబడి యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధముగా నున్న వీరులనందరిని ఒక్కసారి పరికించి చూడగోరుచున్నాను. అంతేగాక ఈ రణక్షేత్రంలో నేనెవరెవరితో యుద్ధము చేయవలసియున్నదో తెలుసుకొనగోరుచున్నాను. కావున తమరు నాయందు దయవుంచి నా రథమును రెండు సేనా వాహినుల మధ్యగా ఒక్కసారి పోనివ్వండి.

23. యోత్స్యమానానవేక్షే ౽హం య ఏతే ౽త్ర సమాగతాః,
ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్బుద్ధేర్యుద్ధే ప్రియచికీర్షవః.

అనగా – దుర్బుద్ధితో కూడియున్న దుర్యోధనునికి ఈ యుద్ధమందు సహాయపడుటకు ఏ యే రాజులు యిచ్చటికి వచ్చియున్నారో వారినందరినీ ఒక్కసారి పరికించి చూడగోరుచున్నాను.

అప్పుడు సంజయుడు యిలా అన్నాడు -

24. ఏవముక్తో హృషీకేశో గుడాకేశేన భారత,
సేనయోరుభయోర్మధ్యే స్థాపయిత్వా రథోత్తమమ్.

25. భీష్మద్రోణ ప్రముఖతః సర్వేషాం చ మహీక్షితామ్,
ఉవాచ పార్థ పశ్యైతాన్సమవేతాన్కురూనితి.

అనగా - ఓ భారతా ! నిద్రను జయించిన అర్జునుని ద్వారా ప్రేరేపించబడిన శ్రీకృష్ణుడు ఆ సర్వోత్తమమైన రథమును యిరుసైన్యముల మధ్య భీష్ముడు మరియు ద్రోణాచార్యుడు యింక తదితరమైన రాజులకు ఎదురుగా నిలబెట్టి యిలా అన్నాడు - "ఓ పార్థా ! యిప్పుడు యిచ్చట గుమిగూడియున్న కౌరవులను చూడుము"

26. తత్రాపశ్య త్థి స్తా న్పార్థః పితౄనథ పితామహాన్,
ఆచార్యా న్మాతులా న్భ్రాతౄ న్పుత్రాన్పౌత్రా న్సఖీం స్థథా.

27. శ్వశురాన్సుహృదశ్చైవ సేనయోరుభయోరపి,
తా న్సమీక్ష్య స కౌంతేయః సర్వాన్బంధూనవస్థితాన్.

28. కృపయా పరయావిష్టో విషీదన్నిదమబ్రవీత్,
దృష్ట్వేమం స్వజనం కృష్ణ యుయుత్సుం సముపస్థితమ్.

29. సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖం చ పరిశుష్యతి,
వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ జాయతే.

అనగా - ఓ పృథ్వీనాథా ! అప్పుడు ఆ పృథాపుత్రుడైన అర్జునుడు అచ్చట రెండు సైన్యములందును యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధముగా నున్న పినపెద తండ్రులను, తాతలను, గురువులను, మామలను, సోదరులను, పుత్రులను, పౌత్రులను, మిత్రులను, మామలను మరియు సుహృద్వర్గీయులను చూడమొదలిడెను. అచ్చట ఆ విధముగా తన కుటుంబమునకు సంబంధించిన వారినందరిని అలా యుద్ధమునకు సిద్ధముగా నిలబడియుండుట చూచి దయార్ద్ర హృదయుడైన ఆ కుంతీపుత్రుడు అర్జునుడు శోకించుచూ యిలా అన్నాడు - "ఓ కృష్ణా ! ఇప్పుడు నా యెదుట యుద్ధోన్ముఖులై నిలబడియున్న నా బంధు సముదాయమును చూచి నా సర్వాంగములు శక్తిహీనములగుచున్నవి. గొంతు ఎండిపోవుచున్నది. నా శరీరము కంపించుచున్నది.

30. గాండీవం స్రంసతే హస్తాత్త్వక్చైవ పరిదహ్యతే,
న చ శక్నోమ్యవస్థాతుం భ్రమతీవ చ మే మనః.

అనగా - నా గాండీవ మనబడు ధనుస్సు చేజారిపోవుచున్నది. తనువంతయు కాలిపోవుచున్నది. వాటితోపాటుగా నా మనస్సు భ్రమించుచున్నట్లున్నది. ఇంకా ఏమి చెప్పేది? నేను నిలబడ శక్తి గూడలేనివాడనై యున్నాను.

31. నిమిత్తాని చ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ,
న చ శ్రేయో ఽనుపశ్యామి హత్వా స్వజనమాహవే.

అనగా - ఓ కేశవా ! అంతేకాకుండా యింకా అన్ని లక్షణాలు నాకు విపరీతముగానే తోచుచున్నవి. యుద్ధములో నా కులమువారి నందరిని చంపి నేను ఎటువంటి శుభములు పొందగలను ?

32. న కాంక్షే విజయం కృష్ణ న చ రాజ్యం సుఖాని చ,
కిం నో రాజ్యేన గోవింద కిం భోగై ర్జీవితేన వా.

అనగా - కృష్ణా ! నేను యుద్ధము చేసి విజయమును పొందగోరుట లేదు. మరియు రాజ్యమును గాని రాజభోగములను గాని పొందగోరుట లేదు. ఓ గోవిందా ! రాజ్యమువలన గాని, రాజభోగముల చేతగాని, చివరకు జీవించుటయందు గాని ఏమి ప్రయోజనము కలదు?

33. యేషామర్థే కాంక్షితం నో రాజ్యం భోగాః సుఖాని చ,
త ఇమే ఽవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాంస్త్యక్త్వా ధనాని చ.

34. ఆచార్యాః పితరః పుత్రాస్తథైవ చ పితామహాః,
మాతులాః శ్వశురాః పౌత్రాః శ్యాలాః సంబధిన స్తథా.

అనగా - ఎవరికొఱకు నేను రాజ్యమును, రాజ్యభోగములను మరియు సర్వవిధ సుఖములను కోరుకొంటున్నానో వారందరూ అనగా నా గురువులు, తండ్రులు, కుమారులు, తాతలు, మామలు, మనుమలు, బావమరుదులు మరియు యితరమైన నా కుటుంబము వారందరూ ధనప్రాణములను గూడ లెక్కచేయక యుద్ధము చేయుటకై యిచ్చట సిద్ధముగా వున్నారు.

35. ఏతాన్న హంతుమిచ్ఛామి ఘ్నతో ఽపి మధుసూదన,
అపి త్రైలోకరాజ్యస్య హేతోః కి ను మహీకృతే.

అనగా - ఓ మధుసూదన ! వారందరూ నాపై దండెత్తివచ్చి నన్ను బాధించినా సరేగాని నేను మాత్రము ముల్లోకముల రాజ్యమును పొందుటకైనను నా బంధువులైన వీరినందరిని చంపజాలను. అలాంటప్పుడు ఒక చిన్నిరాజ్యము కొఱకు నేను వారందరినీ ఎలా చంపగలను?

36. నిహత్య ధార్తరాష్ట్రాన్నః కా ప్రీతిః స్యాజ్జనార్దన,
పాప మేవాశ్రయేదస్మాన్హత్వై తానాతతాయినః.

అనగా - ఓ జనార్దన ! ఈ ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులనందరిని చంపినందువలన నాకు (మాకు) కలుగు సంతోషమేముండును ? పైగా ఈ అల్లరిమూకలను చంపినందువలన మనకు పాపము సంభవించునేగాని కలుగు పుణ్యమేమున్నది ?

37. తస్మాన్నార్హా వయం హన్తుం ధార్తరాష్ట్రాన్స్వ బాంధవాన్,
స్వజనం హి కథం హత్వా సుఖినః స్యామ మాధవ.

అనగా - అందువలన ఓ మాధవా ! నాకు బంధువులు మరియు స్వగోత్రీకులైన ధృతరాష్ట్ర సంతానమును వధించుట న్యాయముకాదు. ఏలయన ? మన బంధువులను వధించి మనమెట్లు సుఖపడగలము ?

38. యద్యప్యేతే న పశ్యంతి లోభోపహత చేతసః,
కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే చ పాతకమ్.

అనగా - లోభం కారణముగా మతిభ్రష్టులైయున్న యీ కౌరవులు కులక్షయము వలన కలుగబోవు దోషమును మరియు మిత్రులైన వారితో వైరభావము కలిగియున్నందువలన కలుగు పాపమును తెలియజాలకున్నారు.

39. కథం న జ్ఞేయమస్మాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుమ్,
కులక్షయకృతం దోషం ప్రపశ్యద్భిర్జనార్దన.

అనగా - అలా అయినప్పటికి ఓ జనార్దనా ! కులక్షయము వలన కలుగు దోషమును చక్కగా ఎఱింగియున్న మనము యిటువంటి పాపమునుండి తప్పుకొనుటకు కావలసిన మార్గమును ఎందుకు వెదకరాదు ?

40. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మాః సనాతనాః,
ధర్మే నష్టే కులం కృత్స్నమధర్మో ఽభిభవత్యుత.

అనగా - అందరికి తెలిసిన విషయమేమనగా - కులం నశించితే సనాతనమైన అనగా అనాదిగా ఆచరణయందున్న కాలధర్మం నశిస్తుంది. ఆ విధంగా ధర్మం నశిస్తే కులమంతా పాపభూయిష్టం అయిపోతుంది.

41. అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః,
స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణ సంకరః.

అనగా – ఓ కృష్ణా ! ఈ విధంగా పాపం ప్రబలినట్లయితే ఆ కులమునకు సంబంధించిన స్త్రీలందరు దూషితలైపోతారు. ఆ విధంగా కులస్త్రీలందరూ దూషితలైన ఎడల ఆ కులమునకు వర్ణసాంకర్యము ఏర్పడును.

42. సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్య చ,
పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదక క్రియాః.

అనగా – ఆ వర్ణసంకరత్వము ఆ కులం చెడినవాళ్ళను మొత్తం కులాన్ని గూడ నరకానికి తీసుకొని వెళ్ళడానికి కారణం అవుతుంది. అట్లేలయన ? వాళ్ళ పిత్రుదేవతలు పిండ, క్రియ, జలక్రియ లేకుండా పోయినందున తమ తమ స్థానముల నుండి భ్రష్టత్వాన్ని పొందుదురు.

43. దోషైరేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః,
ఉత్సాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః.

అనగా – ఈ విధంగా వర్ణ సంకరత్వాన్ని కలిగించే పై దోషముల వలన ఆ కుల ఘాతుకుల కారణంగా సనాతన కులధర్మము మరియు జాతిధర్మము రెండూ నశిస్తాయి.

44. ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన,
నరకే నియతం వాసో భవతీత్యను శుశ్రుమ.

అనగా – ఓ జనార్దనా ! ఎవరి కులధర్మములు నశించునో ఆ మానవులందరికి తప్పక నరకవాసము కలుగును. అలా అని నేను ఇంతకు పూర్వమే వినియున్నాను.

45. అహో బత మహత్పాపం కర్తుం వ్యవసితా వయం,
యద్రాజ్యసుఖలోభేన హన్తుం స్వజన ముద్యతాః.

అనగా – అయ్యో ! మనము చాలా గొప్ప పాపకార్యము చేయ నిశ్చయించుకొని యున్నాము. ఇది ఎంతటి దుఃఖకార్యము ? రాజ్యసుఖలోలురమై మనయొక్క కుటుంబాన్నే నశింపజేయుటకు వుద్యుక్తులమై యున్నాము.

46. యది మా మప్రతీకార మశస్త్రం, శస్త్రపాణయః,
ధార్త రాష్ట్రా రణే హన్యు స్తన్మే క్షేమతరం భవేత్.

అనగా – ఒక వేళ శస్త్రాస్త్రములు లేక యుద్ధ విముఖుడనైయున్న నన్ను అన్ని విధములైన శస్త్రాస్త్రములతో కూడియున్న ఆ ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులు రణభూమియందు చంపివైచిననూ అది నాకు అన్నివిధముల శుభకరమే యగును.

అప్పుడు ధృతరాష్ట్రునితో సంజయుడు యిలా అన్నాడు –

47. ఏవ ముక్త్వార్జునః సంఖ్యే రథోపస్థ ఉపావిశత్,
వి సృజ్య సశరం చాపం శోక సంవిగ్నమానసః.

అనగా – ఆ రణభూమియందు పై విధముగా చెప్పిన అర్జునుడు బాణములతో కూడియున్న విల్లును క్రిందపడవైచి శోకముతో మరియు వ్యాకులతతో నిండిన చిత్తము కలవాడై తన రథమునందే కూలబడిపోయినాడు.

కృష్ణార్జున సంవాదరూపమైన అర్జున విషాదయోగము విషాదము = అనగా దుఃఖము అను ప్రథమ అధ్యాయము సమాప్తము

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
అర్జున విషాద యోగమను మొదటి అధ్యాయమునకు శ్రీశ్రీశ్రీ శంకరాచార్య
విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
*అనువాదకులు – **శ్రీ సదానంద భారతి***
ప్రణవాశ్రమము.

రెండవ అధ్యాయము

సంజయుడు ఇలా చెప్పినాడు -

2.1. తం తథా కృపయావిష్ట మశ్రుపూర్ణా కులేక్షణమ్,
విషీదంత మిదం వాక్యమువాచ మధుసూదనః.

అనగా - ఈ విధంగా నీటితోనూ, భయంతోనూ కూడియున్న కన్నులు గలిగి శోకభావమునందు మునిగియున్న అర్జునుని చూచి భగవంతుడైన మధుసూదనుడు యిలా అన్నాడు.

2.2. కుతస్త్వా కశ్మలమిదం విషమే సముపస్థితమ్,
అనార్యజుష్ట మస్వర్గ్య మకీర్తికర మర్జున.

అనగా - ఓ అర్జునా! శ్రేష్ఠులైన పురుషులు కోరనటువంటిది, స్వర్గమును పొందుటకు పనికిరానిది మరియు అపకీర్తిని కలిగించునటువంటి అనర్ధదాయకమైన యీ విషాదము (మోహము) యీ యుద్ధక్షేత్రమునందునీకు ఎట్లు కలిగినది ?

2.3. క్లైబ్యం మా స్మ గమః పార్థ నైతత్త్వయ్యుపపద్యతే,
క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వోత్తిష్ఠ పరంతప.

అనగా - ఓ పార్థా ! నీవు పిరికివాడవు కాబోకు. పిరికితనము గౌరవప్రదమైనది కాదు. ఓ శత్రువులను పీడించు అర్జునా ! క్షుద్రమైన ఈ హృదయ దుర్బలత్వమును వీడి యుద్ధమునకు సన్నద్ధుడవు కమ్ము.

అప్పుడు అర్జునుడు యిలా అన్నాడు -

2.4. కథం భీష్మ మహం సంఖ్యే ద్రోణం చ మధుసూదన,
ఇషుభిః ప్రతి యోత్స్యామి పూజార్హా వరిసూదన.

అనగా ఓ మధుసూదన ! యుద్ధ క్షేత్రమునందు నా పితామహులైన భీష్ములవారితోనూ, గురుదేవులైన ద్రోణాచార్యులవారితోను నేను బాణములతో ఏ విధముగా యుద్ధము చేయగలను? ఏలయన ? ఓ అరిసూదనా ! వారిరువురూ గూడ నాకు పూజార్హులు గదా !

2.5. గురూ నహత్వా హి మహానుభావా శ్రేయో భోక్తుం భైక్ష్య మపీహలోకే,
హత్వార్థకామాంస్తు గురూ నిహైవ భుంజీయ భోగాన్రుధిర ప్రదిగ్ధాన్.

అనగా – అట్టి మహనీయులు మరియు పూజ్యులు అయినవారిని చంపుటకంటె యీ లోకములో భిక్షాటనము చేసుకొని జీవించుట మంచిపని. ఏలయన ? ఈ గురుజనులను వధించి ఈ ప్రపంచమునందు నేను రక్తముతో కూడిన సంపదను కోరికలతో కూడిన భోగములను ఎట్లు అనుభవించగలను ? వారిని వధించినందువలన నాకు లభించునవి ఇహలోక భోగములే గదా ?

2.6. న చైతద్విద్మః కతరన్నో గరీయో యద్వా జయేమ యది వా నో జయేయుః,
యానేవ హత్వా న జిజీవిషామస్తే ఽవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రాః.

అనగా – మనం ఏమి చెయ్యాలో, ఏమి చెయ్యకూడదో నాకు బొత్తుగా తెలియకున్నది. ఈ జరుగబోవు యుద్ధమునందు మనం విజయమును పొందుదుమో లేక అపజయమునే పొందవలసి యుండునో తెలియక యున్నది. ఎవరిని వధించి మనం బ్రతికి వుండడం కూడ కోరుకోవడం లేదో అటువంటి ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులు మనతో యుద్ధం చేయడానికి మనకు ఎదురుగా నిలబడి యున్నారు.

2.7. కార్పణ్యదోషోపహత స్వభావః పృచ్ఛామి త్వాం ధర్మసమ్మూఢచేతాః,
యచ్ఛ్రేయః స్యాన్నిశ్చితం బ్రూహి తన్మే శిష్యస్తే ఽహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నమ్.

అనగా – పిరికితన రూపమైన దోషమువలన నశించిన స్వభావుడను మరియు కర్తవ్య నిర్ణయము చేయుటయందు విఫలుడనైన నాకు శుభములను కలుగజేయునటువంటి నిర్దుష్టమైన మంచిమాట ఒకటైనా చెప్పమని మిమ్ములను వేడుకొనుచున్నాను. నేను ప్రస్తుతము మీ శిష్యుడను. మిమ్ము శరణుజొచ్చియున్న యీ దాసునకు సదుపదేశము చేయమని ప్రార్థించుచున్నాను.

2.8. న హి ప్రపశ్యామి మమాపనుద్యాద్య చ్ఛోకముచ్ఛోషణ మింద్రియాణామ్,
అవాప్య భూమావసపత్నమృద్ధం రాజ్యం సురాణామపి చాధిపత్యమ్.

అనగా – ఏలయన ? ఈ భూమిమీద నిష్కంటకమై ధనధాన్యాదులతో నిండియున్న రాజ్యమునుగాని, లేక దేవతల స్వాధీనమునందున్న స్వర్గాధిపత్యమును గాని పొందినప్పటికి యిప్పుడు నా యింద్రియములను తపింపజేయుచున్న దుఃఖమును తొలగించు ఉపాయము నాకు తోచుటలేదు.

ఇంతలో ధృతరాష్ట్రునితో సంజయుడు యిలా అన్నాడు –

2.9. ఏవముక్త్వా హృషీకేశం గుడాకేశః పరంతప,
న యోత్స్య ఇతి గోవిందముక్త్వా తూష్ణీం బభూవ హ.

అనగా - శత్రువులను తపింపజేయు ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా ! నిద్రను జయించినటువంటి అర్జునుడు సర్వాంతర్యామియైన శ్రీకృష్ణునితో యిలా అనగా పై విధముగా చెప్పిన తరువాత "నేను యుద్ధము చేయను" అని కూర్చున్నాడు.

2.10. తమువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత,
సేనయోరుభయోర్మధ్యే విషీదంతమిదం వచః.

అనగా - ఓ మహారాజా ! ఆ విధముగా యిరుసైన్యముల మధ్య శోకించుచూ కూర్చొనియున్న అర్జునుని జూచి నవ్వుచూ భగవత్స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుడు యిలా అన్నాడు.

వ్యాఖ్య - ఇచ్చట "దృష్ట్వాతు పాండవానీకం" గీత 1-2 అను శ్లోకము మొదలు "న యోత్స్య ఇతిగోవిందముక్త్వా తూష్ణీంబభూవ హ" గీత 2-9 అను శ్లోకము వరకు చెప్పబడిన గ్రంథమునకు అర్థము యీ క్రింది విధముగా గ్రహించవలయును -

ఈ ప్రకరణము సర్వప్రాణులయొక్క శోకము, మోహము, మొదలగు ప్రాపంచిక కారణ స్వరూపములైన ఏ దోషములు కలవో వాటి యొక్క ఉత్పత్తికి కారణము చెప్పుటకొఱకే చెప్పబడినదని గ్రహించవలయును.

అట్లేలయని అన్నచో - "కథం భీష్మమహం సంఖ్యే" గీ. 2-4 మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా అర్జునుడు అదే విధముగా రాజ్యము, గురువు, గురుపుత్రుడు, మిత్రులు, సహృదయులు, స్వజనులు అనగా బంధువులు మరియు తాతలు, తండ్రుల విషయమున గూడ "వీరంతా నావారు" నేను వాళ్ళవాడను" అని ఈ విధముగా అజ్ఞాన జనితమైన ప్రేమ విచ్ఛేదము మొదలగు కారణములవలన జరుగబోవు శోక మోహములను తెలిపియున్నాడు.

ఆ యర్జునుడు మొదట తనంతతానుగానే అనగా యితరులెవ్వరి ప్రేరణ లేకుండగనే క్షాత్ర ధర్మమైన యుద్ధకార్యమునందు పాల్గొనుటకు వచ్చియే యున్నాడు. అయినప్పటికి శోకమోహాదుల కారణముగ వివేకజన్య జ్ఞానము మరుగుపడగా అతడు యుద్ధ విముఖుడు అయినాడు. అంతేగాక పరధర్మమైన అనగా బ్రాహ్మణ ధర్మమైన భిక్షాటనము ద్వారా జీవితమును గడపతలంచినాడు. ఈ విధముగా ఏ మానవుని చిత్తము శోకమోహాదులతో ఆవరించబడునో ఆతడు స్వధర్మాన్ని వదలి నిషిద్ధమైన పరధర్మాన్ని గ్రహించుటకు ప్రయత్నిస్తాడు. ఇటువంటివారు ఒకవేళ స్వధర్మపాలనకు కట్టుబడియున్నప్పటికి మనసా, వాచా మరియు శారీరక ప్రవృత్తి కారణముగ ఫలాకాంక్ష కలిగినవారై అహంకార భావము కలిగియే యుందురు.

అలా వున్నందువలన పుణ్యపాపములు రెండూ పెరుగుచూ వుంటూ వున్నందువలన మంచి చెడ్డ జన్మలు, సుఖదుఃఖములకు ప్రతిరూపమైన సంసార నివృత్తి జరుగదు. ఆ కారణముగ శోకమోహములు రెండూ గూడ సంసారమునకు బీజములవంటివి. అనగా తిరిగి జన్మ-మరణములు కలిగించునవే.

ఈ రెండూ అనగా శోకమోహములు సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకమైన ఆత్మజ్ఞానము లేకుండా యితర ఉపాయముల ద్వారా నశింపనేరవు. అందువలన లోకులందరికి ఆత్మజ్ఞానమును కలిగించకోరుచున్న భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని నిమిత్తముగా జేసుకొని "అశోచ్యన్" గీత 2-11 మొదలగు వాక్యములను వుపదేశించుచున్నాడు.

ఈ విషయమై చాలామంది టీకాకారులు కేవలము సర్వకర్మ సంన్యాస పూర్వకమైన ఆత్మజ్ఞానము ద్వారా శోకమోహములు నివర్తించవనియు, మోక్షము కలుగదనియు చెప్పుచున్నారు. కాని అగ్నిహోత్రాది శ్రౌత-స్మార్త కర్మసహేతుకమైన జ్ఞానము ద్వారా మోక్షము కలుగునని యిదియే గీతయొక్క నిశ్చితమైన అభిప్రాయమని చెప్పుచున్నారు.

ఈ భావమును బలపరుచుటకై వారు కొన్ని ప్రమాణములను గూడ చెప్పుచున్నారు. అవి ఏవన ? -

"అథ చేత్త్వమిమం ధర్మ్యం సంగ్రామం న కరిష్యసి గీ. 2-33

కర్మణ్యేవాధికారస్తే, కురుకర్మే తస్మాత్త్వమ్ గీ. 2-47 మొదలగు ప్రమాణ వాక్యములు చూపుచున్నారు. వారు యింకా ఏమంటున్నారంటే - హింసాభావముతో కూడియున్నంత మాత్రమున వైదిక కర్మలు అధర్మముతో కూడినవని చెప్పరాదు. ఏలయన ? గురువులు, సోదరులు, పుత్రులు మొదలగువారిని వధించుటయే స్వరూపముగా కలిగియున్న అత్యంత క్రూరమైన యుద్ధమే స్వధర్మముగా కలిగియున్న క్షాత్రధర్మము వేదాది శాస్త్రముల యందు క్షత్రియ వర్ణమువారికి స్వధర్మముగా చెప్పబడియున్నందున ఆ హింస, ఆ మారణకాండ అధర్మమని - పాపహేతువని చెప్పరాదని కొందరి భాష్యకారుల వాదము. అంతేకాకుండా అటువంటి స్వధర్మమైన యుద్ధము చేయకుండినచో **"తతః స్వధర్మం కీర్తించ హిత్వా పాపమవాప్స్యసి"** గీ. 2-33 అనగా స్వధర్మమును ఆచరించనివారికి పాపము నంభవించును. ఈ విధమగు దోషమును చూపించువారికి భగవానుడైన శ్రీకృష్ణులవారు చెప్పిన "జీవన పర్యంతము కర్మలు చేయుచుండుము" అను వాక్యము శ్రుతిననుసరించి జంతువధ మొదలగునవి అధర్మ కర్మలు కానేరవు.

కాని వారు అలా చెప్పునది సరికాదు. ఏలయన ? **వేఱువేఱుగా రెండు విధములైన బుద్ధులను ఆశ్రయించియున్న** జ్ఞాననిష్ఠ మరియు కర్మనిష్ఠ **వేఱువేఱుగా** చెప్పబడియున్నది.

"అశోచ్యన్" గీ. 2-11 అను శ్లోకము మొదలు "స్వధర్మపి చావేక్ష్య" గీ. 2-31 అను శ్లోకము యొక్క మొదటి ప్రకరణము నుండి భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఏ పరమార్థమైన ఆత్మ తత్త్వమును నిరూపించియున్నాడో అది అంతయు సాంఖ్యమతమునకు చెందినదై యున్నది. ఆ సాంఖ్యమతము ననుసరించి విచారించి చూచిన యెడల ఆత్మయందు జన్మ-మరణాది ఆరు విధములైన వికారములు లేనందున ఆత్మకు కర్తృత్వము కుదరదు - లేదు. ఈ ప్రకారమైన నిర్ణయము ఆ ప్రకరణము యొక్క అర్థమును విచారణ చేసినందున కలుగుచున్నది. అటువంటి విచారణ చేయు బుద్ధిని సాంఖ్యబుద్ధి లేక సాంఖ్యుల మతము ననుసరించి విచారించినందువలన

కలిగిన నిశ్చయము. ఈ నిశ్చయము ఏ జ్ఞానులకు వివేకముతో కూడిన నిశ్చయముగా తోచుచున్నదో వారలు సాంఖ్యయోగులు.

అట్లుగాక అనగా పైన చెప్పబడినటువంటి సాంఖ్యబుద్ధి ఏర్పడక పూర్వము ఆత్మ దేహాదులకంటే వేఱుగా వున్నదని, దానికి కర్తృత్వము, భోక్తృత్వము కలదని తలంచువారు; అనగా ధర్మాధర్మములతో కూడియున్న మార్గమున మోక్షమును పొందుటకు అవసరమైన అనుష్ఠానమును చేయుటకు ప్రయత్నించుటయే స్వరూపముగా కలిగియున్న బుద్ధి యోగబుద్ధి. అలాంటి యోగబుద్ధి కలిగియుండుట ఎవరికి సమ్మతమో వారు యోగులు.

ఈ విధంగా భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు **"ఏషా తే ऽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే త్విమాం శృణు"** గీ. 2.39 అను శ్లోకమునుండి పైన చెప్పబడిన రెండు విధములైన బుద్ధులను వేఱువేఱుగా చెప్పి వర్ణించియున్నారు.

ఆ రెండు బుద్ధులలో నుండి సాంఖ్యబుద్ధి ననుసరించి యుండు సాంఖ్యయోగుల యొక్క జ్ఞాననిష్ఠను "పురాప్రోక్తా మయానఘ" గీ. 3.3 అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా వేరుగా చెప్పియున్నారు.

మరియు యోగబుద్ధిననుసరించి కర్మయోగముతో కూడిన నిష్ఠను **"కర్మయోగేన యోగినామ్"** గీ. 3.3 అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా వేఱుగా చెప్పియున్నారు.

కర్తృత్వము, అకర్తృత్వము మరియు ఏకత్వము - అనేకత్వము మొదలగు భిన్న భిన్నములైన బుద్ధులను ఆశ్రయించుకొని యుండు ఏ జ్ఞానము మరియు కర్మలు వున్నవో ఆ రెంటినీ అనగా ఆ జ్ఞాన-కర్మలను ఒకే పురుషుని యందు కూడియుండుటను అసంభవమని తలంచు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడే స్వయముగా పైన చెప్పబడినట్లుగా సాంఖ్యబుద్ధి మరియు యోగబుద్ధిని ఆశ్రయించుకొని యుండు రెండు వేఱు వేఱు నిష్ఠలని చెప్పియున్నాడు.

ఏ విధముగా ఈ గీతాశాస్త్రమునందు పై రెండు నిష్ఠలు అనగా సాంఖ్యబుద్ధి మరియు యోగబుద్ధి-వేరువేరుగా వర్ణించబడియున్నవో ఆ విధముగానే **"శతపథి బ్రాహ్మణమునందు"** గూడ వేఱువేఱుగానే చూపించబడియున్నవి. ఆ "శతపథి బ్రాహ్మణ"మునందు ఈ ఆత్మలోకమును పొందగోరు వైరాగ్యశీలురైన బ్రాహ్మణులు సంన్యాసమును స్వీకరింతురు అని చెప్పబడియున్నది. ఈ విధముగా సర్వకర్మలను విసర్జించు అనగా సంన్యసించు పద్ధతిని అనుసరించి అదే వాక్యము చివర భాగమునందు "ఏదైతే మాకు మాత్రమే సంబంధించియున్న ఆత్మయే లోకమో ఆ మేము సంతానము ద్వారా మరి యింక దేనిని పొందుదుము ?" అని చెప్పబడియున్నది. **చూ. కింప్రజయా కరిష్యామో యేషాం నో ऽయమాత్మాయం లోకః.** బృ. 4.4.22

"ప్రాకృత ఆత్మ అనగా అజ్ఞాని యగు మానవుడు ధర్మజిజ్ఞాసానంతరము మరియు వివాహమునకు పూర్వము ముల్లోకములను పొందుటకు సాధన రూపమైన పుత్రుని అనగా దైవము మరియు మానవుడు వంటి రెండు విధములైన సంపదను పొందవలయునని తలంచనారంభించెను. వీనిలో పితృలోకములను పొందుటకు సాధన రూపమైన "కర్మ" మానవ

సంపత్తి మరియు దేవలోకమును పొందుటకు సాధనరూపమైనది. 'విద్య' అనగా దైవధనము అనగా జ్ఞానము అని కూడ అచ్చటనే చెప్పబడియున్నది.

ఈ విధముగా పైన చెప్పబడిన శ్రుతివాక్యమునందు విద్యావిహీనుడై ప్రాపంచిక వస్తువుల యందు మనసు కలిగియున్న పురుషునికే శ్రౌతాది సమస్త కర్మలు చెప్పబడినాయి.

"ఆ విధమగు సమస్త కర్మలను త్యజించి విద్యావంతులైన బ్రాహ్మణులు సంన్యాసమును స్వీకరించుదురు" అను వాక్యమునను సరించి చూచిన కేవలము బ్రహ్మలోకమును పొందగోరు నిష్కామి అనగా ఎటువంటి కోరికలు లేనటువంటి పురుషునికే కుదురునని చెప్పబడినది.

ఒకవేళ భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణునికి శ్రౌతకర్మలు మరియు జ్ఞానముయొక్క సముచ్చయము అనగా రెండు విధములగు పద్ధతులు ఒకే పురుషునికి తగునను భావము యిష్టమని ఒప్పు కొన్నచో లేక చెప్పినచో ఆయన సవివరముగా పైన ఆ రెంటిని విడదీసి చెప్పినదంతయు వ్యర్థమైనదిగా ఋజువగును. అంతేగాకుండా అట్టి సముచ్చయమును ఒప్పుకొన్నచో **"జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తే"** గీ. 3.1 మొదలగు అర్జునుడు వేసిన ప్రశ్న గూడ నిరర్థకమే యగును.

ఒకవేళ జ్ఞానము మరియు కర్మలు రెండూ ఒకే పురుషునియందు ఒకే కాలములో కలిగియుండుట సంభవమేనని మరియు కర్మకంటె జ్ఞానమే గొప్పదని భగవంతుడు యింతకు పూర్వమే చెప్పియుండక పోయినట్లయితే అర్జునుడు భగవంతుడు చెప్పిన మాటను సరిగ్గా విన కుండానే లేక విన్నా సరిగ్గా అర్థము చేసుకోకుండానే **"జ్యాయసీ చేత్కర్మ ణస్తే మతాబుద్ధి"** గీ. 3. 1, అను వాక్యము ద్వారా భగవంతుని యందు అబద్ధపు ఆరోపణ చేసినవాడగును.

నిజముగా మానవమాత్రులందరికీ జ్ఞానము మరియు కర్మ సముచ్చయము అనగా రెండూ ఒకే పురుషుడు ఒకే కాలమునందు చేయగలుగుట సంభవమేనని భగవంతుడు చెప్పియున్నట్లయితే అదే మాట అర్జునునకు గూడ చెప్పియుండవలసినది గదా ! మరి అలా చెప్పియుండలేదు గదా ? **"యచ్ఛ్రేయఏతయోరేకం తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితం"** అనగా పై రెంటిలో నీకు ఏది శ్రేయస్కరమో దానినే చేయుము. అని చెప్పియుండడు గదా ?

అట్లేలయన్నచో - పైత్యము నుండి ముక్తిని పొందగోరు రోగికి వైద్యుడు మధురము మరియు శీతలమైన పదార్థములను సేవించమని చెప్పినప్పుడు రోగి ఆ రెంటిలో ఒకదానినే ముందుగా చెప్పమని కోరలేదు గదా ?

ఒకవేళ అర్జునుడు భగవంతుడు చెప్పిన విషయమును సక్రమంగా అర్థం చేసుకోనందున అలాంటి ప్రశ్న వేశాడనుకొంటే అప్పుడు భగవంతుడు అర్జునుని ప్రశ్నకు అనుకూలంగానే "నేను జ్ఞానము, కర్మలు రెండూ కలిసి వున్నప్పుడే మోక్షము సిద్ధించునని చెప్పియున్నాను గదా? ఇప్పుడు నీకు ఈ సందేహము భ్రాంతి - ఎట్లు కలిగినది ?" అని చెప్పి వుండేవాడు గదా !

అందుచేత అర్జునుని ప్రశ్నకు విపరీతముగా నేను ముందే చెప్పియున్నాను గదా ? అని చెప్పుట కుదరదు.

ఇదే గాకుండా కేవలము స్మార్తకర్మలతో పాటు జ్ఞానము కలిసియే యుండును అని చెప్పియుండినచో ఆ రెంటిని పై విధముగా విడదీయుట కుదరదు.

అలా కాకుండా "యుద్ధం చేయుట" అను స్మార్తకర్మ క్షత్రియ వర్ణమువారికి స్వధర్మమే" అని అందామంటే **"తత్ కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి"** గీ. 3.1 అనగా యుద్ధమువంటి ఘోరపాప రూపమైన కర్మలు చేయుటకు నన్ను ఎందులకు పురికొల్పుచున్నావు' ' అని అర్జునుడు కృష్ణుని ఎత్తిపొడుపుగా అడుగుట కుదరదు గదా ?

అందువలన యిచ్చట తేలిన సారాంశమేమన - ఈ గీతాశాస్త్రమునందు శ్రౌత లేక స్మార్త సిద్ధాంతములకు సంబంధించిన ఎటువంటి కర్మతోనూ ఆత్మజ్ఞానమునకు సంబంధము కలదని ఏ పండితుడు గూడ ఋజువు చేయజాలడు.

అజ్ఞానము వలనగాని లేక ఆసక్తి మొదలగు దోషముల వలన గాని కర్మల యందు చిక్కుకొన్న మానవుడు ఎప్పుడైతే యజ్ఞములు, దానములు, లేక తపము మొదలగు కర్మలు చేసి తన అంతఃకరణమును మాలిన్య రహితముగా శుభ్రపరచుకొనునో అప్పుడు అతనికి పరమార్థ తత్వ విషయకమైన జ్ఞానము కలుగును. ఆ జ్ఞానబలముతో ఈ ప్రపంచమంతయు ఆ పరబ్రహ్మ తత్వముకంటె వేఱుగా లేదని తెలిసినవాడై కర్తృత్వ భావమును త్యజించును.

ఆ విధముగా కర్మలు మరియు కర్మఫలము నుండి నివృత్తి పొందియున్ననూ సంపూర్ణము, సర్వాంగపూర్ణము అయిన జ్ఞానమును పొందిన మానవుడు ఫలప్రాప్తి భావముతోగాక కేవలము లోకసంగ్రహార్థము జ్ఞానమును పొందక పూర్వము వలెనే నిరాసక్తతో కర్మలు చేయుచుండును. అటువంటి జ్ఞానికి కర్మఫలము అంటదు. అందుచే అతనికి కర్తృత్వ భావము వుండదు.

భగవత్స్వరూపుడైన వాసుదేవుడు అనగా కృష్ణుడు తనలోక ధర్మము ననుసరించి కర్మలు చేయుచున్నను ఆయన సర్వాంగ పూర్ణమైన జ్ఞాని అయినందువలన ఆయనకు కర్తృత్వ భావము వుండదు. ఆయనకువలెనే కర్తృత్వ భావమును త్యజించి కేవలము లోకసంగ్రహార్ధము కర్మలు చేయు మానవునికి గూడ కర్మఫలము అంటదు.

ఇంతేగాకుండా కర్మను సాధనముగా జేసుకొని అగ్నిహోత్రాది కర్మలను అనుష్ఠించు స్వర్గాదులనుకోరు సాధకుడు కూడ మధ్యలో జ్ఞానము కలిగినందువలన ఆ యా కర్మానుష్ఠానమును త్యజించెనేని అనగా ఫలాసక్తిని వదలి నిరాసక్త భావముతో ఆ యా కర్మలు చేయుచుండినను ఆ కర్మలు కామ్యకర్మలు కానందున కర్మఫలము జ్ఞానికి వలె అతనికి గూడ అంటదు.

"కుర్వన్నపి నలిప్యతే" గీ. 5.7 **"నకరోతినలిప్యతే"** మొదలగు వాక్యముల ద్వారా భగవత్స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుడు అచ్చటచ్చట యిటువంటి మాటలే చెప్పియున్నాడు. అంతేగాకుండా **"పూర్వైః" పూర్వతరం కృతమ్"** గీ. 4.15 **"కర్మణైవ హి సంసిద్ధిమాస్థితాం జనకాదయః"** మొదలగు వాక్యములను గూడ చక్కగా విశదముగా చూచిన ఎడల పై భావమే స్థిరపడును.

అయితే "ఆ వాక్యములను ఏ విధముగా తెలియవలయును ?" అని సామాన్యులు అడుగుచుందురు. అందులకు సమాధానమేమనగా -

ఇంతకు పూర్వము జనక మహారాజులాంటి కర్మలు చేయువారు గూడ జ్ఞానులై యుండియు లోకసంగ్రహార్థం మాత్రమే కర్మలు చేయుచుండెడివారు.

ఆ విధముగా కర్మలు చేయుచుండియు "గుణములే గుణములయందు వ్యవహరించు చున్నవి" అనగా తమ దేహాదులు మాత్రమే కర్మలయందు నిమగ్నమై యున్నవిగాని తాము మాత్రము ఎటువంటి కర్మలు చేయుటలేదు అని తలంచుచుండెడివారు. అందువలననే జనకాదులు సిద్ధిని పొందగలిగిరి.

ఇట్లు విచారించగా తెలియున దేమనగా - జనకాదులు కర్మ సంన్యాస భావము స్థిరముగా కలిగియుండియు ఫలభావమును, కర్తృత్వ భావమును వదలి కర్మలు మాత్రము చేయుచునే యుండిరి. ఆ విధముగా కర్మలు చేస్తూ వుండి కూడ పరమస్థితిని అనగా మోక్షభావమును పొందగలిగిరి.

ఒకవేళ "జనకాదులకు తత్వజ్ఞానము కలిగియుండలేదు" అను అర్థమును గ్రహించిననూ కర్మఫలమును తాము స్వీకరించక ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో కర్మలు చేయుచుండిరను భావమును గ్రహించిననూ అట్టి కర్మలద్వారా చిత్తశుద్ధి రూపమైన సిద్ధి లేక జ్ఞానోదయమునకు సాధన రూపమైన అంతఃకరణ శుద్ధిరూపమైన సిద్ధి కలిగినదని తెలియనగును. అందుకే భగవత్స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుడు "యోగులు అంతఃకరణ శుద్ధికొఱకు కర్మలు చేయు చుందురు" అని చెప్పియున్నాడు.

అంతేగాకుండా **"సర్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధింవిందతి మానవః"** గీ. 18.46 అనగా తనకు విధించబడిన కర్మలను ఫలాపేక్ష రహితముగా ఆచరించిన మానవునికి సిద్ధి కలుగును. అలా చెప్పిన తరువాత మరల "అటువంటి సిద్ధిని పొందిన పురుషునకు **"సిద్ధిం ప్రాప్తోయథా బ్రహ్మ"** గీ. 18.50 అనగా అలా చిత్తశుద్ధి కలిగిన పురుషునకు జ్ఞానోత్పత్తి ద్వారా బ్రహ్మత్వము సిద్ధించును" అని జ్ఞాననిష్ఠ కలుగు మార్గమును గురించి భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు.

అందుచేత గీతాశాస్త్రము నిర్ణయించి చెప్పు సందేశమేమనగా -

'కేవలము తత్వజ్ఞానము ద్వారా మాత్రమే ముక్తి లభించును.

కర్మలతో కూడియున్న జ్ఞానముద్వారా మాత్రము లభించదు.

ఈ భావము అనగా భగవత్స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణులవారు చెప్పిన యీ సందేశము ముందు ముందు యీ గ్రంథమునందు అనేక సందర్భములందు మనకు స్పష్టముగా బోధపడును.

ఈ విధముగా ధర్మసంబంధమైన విషయమునందు ఏ మానవుని చిత్తము మోహమును జెందినందువలన అతడు శోకసాగరమనబడి మునకలు వేయుచుండునో అటువంటి అర్జునునకు ఆత్మజ్ఞానము కలుగకుండా శాశ్వతమైన చిత్త శాంతి కలుగదని నిర్ణయించి ఆతనికి ఆత్మజ్ఞానము కలిగించి తద్వారా ఆతనిని ఉద్ధరించవలయును అని తలంచి వాసుదేవుడు యిచ్చట ఆత్మజ్ఞానమును పొందు మార్గమును గురించి విశదముగా చెప్పుచున్నారు -

**2.11. 'అశోచ్యానన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే ।
గతా సూనగతా సూంశ్చ నానుశోచన్తి పండితాః ॥**

అనగా – శోకించడానికి తగనివానిని 'అశోచ్యుడు' అని అంటారు. భీష్ముడు, ద్రోణుడు మొదలగువారు సద్ వ్యవహారము చేయువారు మరియు పరమార్థ దృష్టితో నిత్యులై యున్నందున వారిని అశోచ్యులు అని చెప్పవచ్చును. ఏలయన ? వారు దేనిని గురించి చింతించరు. అటువంటివారిని గురించి నీవు (అర్జునుడు) చింతించుచున్నావు." నాచేత చంపబడుదురు" అని నీవు చింతించుచున్నావు. ఇంకా ఆ పైన వారు లేకుండా నేను రాజ్యసుఖములను ఎట్లు అనుభవించగలనని నీవు చింతించుచున్నావు. పైగా నీవు సర్వమూ తెలిసినవానివలె మాట్లాడుచున్నావు. అనగా నీవు వున్మత్తుని (పిచ్చివాని) వలెను, మూర్ఖునివలెను మరియు బుద్ధిమంతునివలెను పరస్పర విరుద్ధమగు మాటలు మాట్లాడుచున్నావు.

ఆత్మజ్ఞానము కలిగియున్న పండితులు చచ్చినవారిని గురించి గాని, బ్రతికియున్న వారిని గురించి గాని, శోకమును పొందరు.

"పాండిత్యం నిర్విద్య" బృ 3.5.1. అనగా శ్రుత్యానుసారముగా ఆత్మ విషయక జ్ఞానమునే పాండిత్యమందురు. అట్టి ఆత్మ విషయక జ్ఞానము గలవారే పండితులు.

కాని నీవు మాత్రము నిత్యులు అనగా ఏ కాలమునందు మరణమును పొందనివారు అందుచేత చింతింపతగనివారు అయిన భీష్మద్రోణాదుల వంటి మహనీయులకొఱకు చింతించుచున్నావు. అందుచేత నీవు మూఢుడవు అనగా సత్యమును ఎఱుంగనివాడవు అని అభిప్రాయము. భీష్మ, ద్రోణాదులు అశోచ్యులు అనగా చింతింపతగనివారు ఎందుచేత ? అందుచేత వారు నిత్యులు. నిత్యులు ఎలా ? అంటే –

పైన అందరూ అను బహువచన ప్రయోగము దేహభేదము ననుసరించి చెప్పబడినదే గాని ఆత్మదృష్టితో అనగా ఆత్మభేదమును దృష్టియందుంచుకొని చెప్పబడలేదు. ఏలయన ? ఆత్మ ఒక్కటే ఆత్మకు భేదము అనగా బహుళత్వము – అనేకత్వము లేదు. ఆత్మ దేనివలె నిత్యమై యున్నది ? అందుకు దృష్టాంతము –

**2.12 న త్వేవాహం జాతు నాసం న త్వం నేమే జనాధిపాః,
న చైవ న భవిష్యామః సర్వే వయమతః పరమ్.**

అనగా – ఏ కాలమందును "నేనులేను" అని చెప్పరాదు. "నేను" అన్ని కాలముల యందును వుండును. అనగా ఆ "నేను" కు ఎన్ని దేహములు కలిగి నశించినను "నేను" ఎటువంటి నాశములేక యెల్లప్పుడూ వుండును.

అలాగే "నీవు కూడా ఒకప్పుడు లేవు" అనుమాట సత్యముకాదు. "నీవు" కూడ "నేను" వలెనే సర్వకాలములయందును తప్పక వున్నావు. ఆ రాజులు గూడ లేరనరాదు. వారు గూడ సర్వకాలములయందును వుండియున్నారు. అవశ్యము వుండియున్నారు.

ఈ దేహాదులు నశించిన తరువాత గూడ మనమందరమూ "వుండము" అనుమాట సత్యము కాదు. తప్పక వుంటాము. తాత్పర్యమేమనగా ఆత్మరూపముతో అందరూ గూడ భూతభవిష్యత్వర్తమాన మూడు కాలముల యందును నిత్యులై వుంటారు.

2.13. దేహినో ఽస్మిన్యథా దేహే కౌమారం యౌవనం జరా, తథా దేహాంతర ప్రాప్తిర్ధీర స్తత్ర నముహ్యతి.

అనగా - ఎవనికి దేహము కలదో అతడుదేహి అనగా దేహము కలవాడు అనబడును. ఆ దేహియొక్క అనగా శరీరమును ధరించియున్న ఆత్మయొక్క యిప్పుడు ఆ యాత్మను కలిగియున్న శరీరమునకు పరస్పర విరుద్ధములైన యీ మూడు అవస్థలు కలుగుచుండును. ఈ అవస్థలయందు మొదటిదైన బాల్యము నశించినప్పుడు ఆత్మనశింపదు. అట్లే బాల్యము నశించి యౌవనావస్థ ఉద్భవించినప్పుడు క్రొత్త ఆత్మ ఉద్భవించుట లేదు. మరి అప్పుడు ఏమి జరుగుతుంది ? అంటే నిర్వికారమైన ఆత్మయందే అనగా ఆత్మకే రెండవ అనగా యౌవనము మరియు మూడవదగు వృద్ధాప్యము కలిగినట్లుగా మనము చూచుచుందుము.

అలాగే నిర్వికారమైన ఆత్మ పదార్థమునకే దేహాంతర ప్రాప్తి అనగా ఒక అవస్థ పోయి రెండవ అవస్థ ఎట్లు కలుగుచున్నదో అట్లే ఒక దేహము నశించి మరియొక దేహము కలుగుచున్నది.

ఆలా జరిగినందువలన ఆత్మయందు ఎటువంటి వికారము కలుగుట లేదు. దేహములే వికారమును, నాశమును పొందుచున్నవి. అందుచేత "ఆత్మ నిర్వికారమైనది" అని తెలుసుకొనినందువలన బుద్ధి అనగా నిజమైన తెలివిగలవానికి దేహాదులయందు ఎటువంటి మోహము కలుగదు" అనగా యీ దేహమే నేను" అను భావము వుండదు.

అలా అయినప్పటికి అనగా ఆత్మ నిత్యమైనదే అయి వున్నప్పటికి అలా ఆత్మ నిత్యమైనది మరియు నిర్వికారమైనది, అని తెలిసియున్న జ్ఞానులకు ఆత్మ నశించునను మోహము దానివలన కలుగు భయము లేనప్పటికి శీతోష్ణములు, సుఖదుఃఖములు, ప్రాప్య అప్రాప్యములు అందువలన కలుగు లౌకిక మోహము మరియు సుఖము లభించినందువలన మరియు దుఃఖము వలన కలుగు శోకము ఆ యాత్మకే కలుగుచున్నట్లుగా లోకులు అనగా అర్జునుడు లాంటివాళ్ళు తలంచుచుండుట చూచి శ్రీకృష్ణుడు యిలా అన్నాడు -

2.14. మాత్రాస్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణ సుఖదుఃఖదాః, ఆగమాపాయినో ఽనిత్యాస్తాం స్తితిక్షస్వ భారత.

అనగా - మాత్రా అనగా శబ్దాది విషయములను ఏ సాధనముల ద్వారా తెలుసుకొనుట జరుగుచుండునో అటువంటి చెవ్వులు మొదలగు యింద్రియములు మరియు ఆ యింద్రియముల స్పర్శ అనగా శబ్దాది విషయములతో వాటి సంయోగము, యివన్నియు కలసి శీతోష్ణములు మరియు సుఖదుఃఖములను కలిగించుచుండును.

శీతము అనగా చల్లదనము ఒకప్పుడు సుఖమును కలిగించునదిగాను మరొకప్పుడు దుఃఖమును కలిగించునదిగాను వుండును. అట్లే ఉష్ణము అనగా వేడి కూడాను. ఈ విధముగా యీ శీతోష్ణములు అనిశ్చిత రూపములు కలిగియుండును. కాని వాటివలన కలుగు సుఖ దుఃఖములు మాత్రము నిశ్చితరూపము కలిగియుండును. ఏలయన ? ఆ సుఖదుఃఖాదులయందు ఎటువంటి వికారము అనగా మార్పు వుండదు. అందువలన సుఖదుఃఖముల కంటె వేఱుగా శీతోష్ణములు గ్రహించబడుచున్నవి.

పై కారణముగా ఆ మాత్రా - స్పర్శాది అనగా యింద్రియములు మరియు వాటి విషయములు, వాటి సంయోగ వియోగములు ఉత్పత్తి వినాశములు కలవై యున్నవి. ఆ కారణముగ అవి అనిత్యములై యున్నవి. అందువలన ఆ శీతోష్ణాదులను మానవుడు సహించవలయును. అనగా వాటివలన సుఖదుఃఖములను పొందరాదు.

ప్రశ్న - అలా శీతోష్ణాదులను ఓర్చుకొనినందున కలుగు లాభమేమి ? అన్నచో -

2.15. **యం హి న వ్యథయన్త్యేతే పురుషం పురుషర్షభ,**
సమ దుఃఖ-సుఖం ధీరం సో ఽమృతత్వాయ కల్పతే.

అనగా - ఏ పురుషుడు సుఖ-దుఃఖములు రెంటియందు హర్ష విషాదములు లేక నిర్వికారముగనే యుండునో అటువంటి ధీరుడు మరియు జ్ఞాని యైనవాడు పైన చెప్పబడిన శీతోష్ణాదులను లెక్కచేయక అనగా వాటిచేత కలుగు సుఖదుఃఖములను లెక్కచేయక ఆత్మభావముతో నిర్వికారుడై యుండును. ఆ విధముగా ఆత్మభావముతో వుండు దేహమునకు కలుగు శీతోష్ణ జనితమైన సుఖదుఃఖాదులను పొందక యుండునో అట్టి పురుషులు మృత్యువును కూడ పొందనివారై మోక్ష భావమును పొందుటకు సమర్థులగుదురు.

అందుచేత అజ్ఞాన జనితమైన శోకమోహాదులను త్యజించి శీతోష్ణములను గూడ సహించి నిర్వికారముగా వుండుట మంచిది. అందువలన.......

2.16. **నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః,**
ఉభయోరపి దృష్టో ఽంత స్త్వనయోస్తత్త్వ దర్శిభిః.

అనగా - నిజముగా విచారించి చూచిన యెడల అస్తిత్వమే లేనటువంటి శీతోష్ణాదులు మరియు వాటికి కారణమగు పదార్థములు లేనేలేవు. ఏలయన ? ప్రమాణముల ద్వారా (ఒకటి ప్రత్యక్ష ప్రమాణము, రెండు అనుమాన ప్రమాణము, మూడు శాస్త్రప్రమాణము, నాల్గవది అనుభవ ప్రమాణము) నిరూపించుటకు ప్రయత్నించినప్పుడు యీ శీతోష్ణాదులు మరియు వాటికి కారణమైన అగ్ని, జలము, వాయువు మొదలగునవి పదార్థములుగా నిరూపించబడుట లేదు.

ఏలయన ? యీ శీతోష్ణాదులు కేవలము వికారములు, యీ వికార రూపములైన పదార్థములు ప్రతిక్షణము స్థిరముగా వుండక వికారమును పొందుచూ వుండును. అదెట్లన ? కన్నుల ద్వారా వీటిని నిరూపించుటకు ప్రయత్నించినప్పుడు ఘటాదులు మట్టికంటె వేఱుగాలేవని ఋజువగును. అందుచేత ఘటము అసత్పదార్థము అనగా లేనిది అగుచున్నది. అందుకే ఒక తత్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు –

"ఘటము ఘటమని పలుకుచుందురు ఘటము యన్నది లేనేలేదు.
మట్టికంటే వేఱుగా మరి ఘటము యన్నది కానరాదు
ఓ పరమగురుడా ! భ్రాంతి తత్వము తెలుపరావయ్యా !
ఓ పరమగురుడా ! భ్రాంతి తత్వము తెలుపరావయ్యా !

చూ. అమృతబిందువులు స. భా.

ఆ విధముగా వికారములన్నియు కారణముకంటె వేఱుగా లేవని ఋజువగుచున్నది.

అట్లేలయన ? ఘటాది దృశ్యములగు వస్తువులన్నియూ వాటి ఉత్పత్తికి పూర్వము, నాశమునకు తరువాత దృశ్యములు కాకుండా పోవుచున్నవి. ఇందులకు పూర్వపక్షము –

ఘటమునకు మట్టి కారణము, మరి మట్టికి మరొకటి కారణము. ఆ మరొకదానికి మరొకటి కారణము. ఈ విధంగా చూస్తూ పోతే చివరకు అభావము అనగా ఏమీలేదు అని ఋజువగును.

సమాధానము – అలా అనడం సరికాదు. ఏలయన ? సర్వత్ర అనగా సర్వప్రాణుల యందు సత్‌బుద్ధి మరియు అసత్‌బుద్ధి అని రెండు బుద్ధులు వుంటాయి.

ఏ పదార్థమును విషయముగా చేసుకొని బుద్ధి ఎటువంటి వికారమును పొందకయుండునో ఆ పదార్థము సత్తు అనగా సత్ పదార్థము. మరియు పదార్థమును విషయముగా చేసుకొను ఏ బుద్ధి మారుతూ వుంటుందో అనగా వికారమును పొందుతూ వుంటుందో ఆ బుద్ధి అసత్‌బుద్ధి. ఈ విధముగా సత్ మరియు అసత్తులను విభజించు శక్తి బుద్ధియొక్క అధీనమునందున్నది.

అన్నిచోట్ల సమానాధికరణం అనగా ఒకే మూల పదార్థమునందు అందరి యందును ఈ రెండు విధములైన బుద్ధులు దాగివుంటాయి.

నీలకమలమునందు కమలత్వము, నీలత్వము అను రెండు బుద్ధులు వుంటాయి. అలాగాక ఘటము వున్నది, వస్త్రమున్నది, ఏనుగు వున్నది అన్నట్లుగా అన్నిచోట్ల రెండు రెండు బుద్ధులు వుంటాయి.

ఆ రెండు బుద్ధులలో ఘటాదులను విషయముగా తలంచు బుద్ధి నిత్యమూ అనగా ప్రతిక్షణమూ వికారమును పొందుతూ వుంటుంది. ఈ విషయం యింతకు పూర్వమే విశదముగా చెప్పబడినది. కాని సత్‌బుద్ధి మాత్రము ఎటువంటి వికారమును పొందదు.

అందుచేత ఘటాదులను విషయముగా చేసుకొను బుద్ధి అసత్ బుద్ధి. ఏలయన ? దానియందు వ్యభిచారము అనగా వికారము కలుగుచుండును. కాని సత్‌బుద్ధికి [illegible] విషయమునందు వికారము వుండదు. అందుచేత అది సత్‌బుద్ధి అనబడును.

పూర్వపక్షము - ఘటము నశించినప్పుడు ఘట విషయమును గ్రహించు బుద్ధి కూడ నశిస్తుంది. అప్పుడు సత్ బుద్ధి గూడ నశించుచున్నది గదా ?

సమాధానము - అలా చెప్పడం సరికాదు. ఏలయన ? వస్త్రము మొదలగు యితర విషయములందు సత్‌బుద్ధి వుంటుంది. ఆ సత్‌బుద్ధి కేవలము విశేషణమును మాత్రమే విషయంగా గ్రహిస్తుంది.

పూర్వపక్షము - సత్‌బుద్ధి వలెనే ఘటబుద్ధి గూడ మరో ఘటంలో చూస్తుంది గదా !

సమాధానము - అది సరికాదు. ఏలయన ? వస్త్రములు మొదలగు వాటియందు చూడజాలదు గదా !

పూర్వపక్షము - ఘటము నశించిన తరువాత అందులో సత్‌బుద్ధి గూడ దేనినీ చూడజాలదు గదా ?

సమాధానము - అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన ? అచ్చట ఘటరూప విశేషత లేదు. సత్‌బుద్ధి సామాన్యమునుగాక విశేషమును మాత్రమే విషయంగా చూస్తుంది. అందుచేత ఎప్పుడైతే ఘటరూపమైన విశేష్యము లేనిదగుచున్నదో అప్పుడు విశేష్యము లేకుండ విశేషణము యొక్క ఉనికిని సత్‌బుద్ధి దేనిని విషయంగా చేయగలదు ? అయినప్పటికి గూడ విషయము లేనంత మాత్రమున సత్‌బుద్ధికి లేమి కలుగదు.

పూర్వపక్షము - ఘటాది విశేష్యములు లేనందువలన ఏకాధికరణత అనగా రెండు విధములైన బుద్ధులు ఒకే అధిష్ఠానము అనగా ఆధార వస్తువునందు కలిగియుండుట సాధ్యముకాదు గదా !

సమాధానము - అట్లు తలంచుట సరికాదు. ఏలయన? మృగతృష్ణాదుల యందు అధిష్ఠాన పదార్థము లేకుండగనే యితర వస్తువు అనగా జలము వుండుట లేదు. అయినప్పటికి "ఇది జలము" అను బుద్ధి అని తోచుటయందు సమానాధికరణత్వము, సమానాధికరణత్వ మనగా రెండు వస్తువులు వున్నట్లుగా తోచుట. అంతేగాని నిజముగా అచట సత్‌పదార్థము వున్నదా ? లేదా ? అనికాదు. చూడబడుచున్నది గదా ?

అందుచేత అసత్తులగు శరీరాదులయందును, శీతోష్ణాది ద్వంద్వముల యందును మరియు వాటికి కారణములైన వాటియందును ఎటువంటి భావము అనగా వునికి వుండదు.

అట్లే - ఆత్మ తత్త్వమైన ఏ సత్ పదార్థము కలదో దానియొక్క లేమి అనగా అభావము వుండదు. ఏలయన ? ఆ సత్ పదార్థము సర్వత్ర నిర్వికారముగ వుండియున్నది. ఈ మాట యింతకు పూర్వము గూడ చెప్పబడియున్నది.

ఈ విధముగా సత్తు అయిన ఆత్మతత్త్వము మరియు అసత్తు అయిన అనాత్మ తత్త్వము ఈ రెంటిని గురించి చెప్పిన ఈ నిర్ణయము తత్త్వమును తెలుసుకొన్నవారి ముఖతా చెప్పబడియున్నది. అందుచేత సత్తుసత్తే మరియు అసత్తు అసత్తే.

'తత్' అనునది సర్వనామము. అందులో 'సర్వ' అంటే బ్రహ్మ పదార్థము అందుచేత దానిపేరు అనగా **సర్వమైయున్న బ్రహ్మతత్త్వమునకు 'తత్' అని పేరు.** దానియొక్క భావమును అనగా వునికిని, అనగా బ్రహ్మతత్త్వము యొక్క యధార్థ స్వరూపమునే 'తత్త్వము' అని అంటారు.

ఆ తత్వమును దర్శించుటయే స్వభావముగా కలిగియున్నవారలు "తత్వదర్శులు", అనబడుచుందురు. అటువంటి తత్వదర్శుల ద్వారానే పైన చెప్పబడిన నిర్ణయము చేయబడినది.

మీరు కూడా అనగా అర్జునుడు లాంటివాళ్ళు/ కూడా ఆ తత్వమును దర్శించిన మహాపురుషుల యొక్క బుద్ధిని ఆధారముగ జేసుకొని శోకమోహములను విడనాడి మరియు నియతము మరియు అనియతము అనగా సత్తు, అసత్తు రూపములైన శీతోష్ణాది ద్వందములను - ఇవన్నియు కేవల వికారములే గాని, నిజమైనవి కాకపోయినను మృగతృష్ణాదులయందు తోచు జలమువలె మిథ్యా ప్రతీతములే అనగా నిజముగా లేకున్నను భ్రాంతివలన వున్నట్లుగా తోచునవి మాత్రమే అని తలంచి - సహించవలయును.

ఇప్పుడు మరో ప్రశ్న - అయితే నిస్సందేహముగా సత్ పదార్థమై, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును నిర్వికారముగా వుండు పదార్థము ఏది ? అందులకు భగవంతుని ద్వారా సమాధానము -

2.17. అవినాశి తు తద్విద్ధి యేన సర్వమిదం తతమ్, వినాశ మవ్యయ స్యాస్య న కశ్చిత్కర్తుమర్హతి.

అనగా - **నశించే స్వభావము లేని వస్తువు 'అవినాశి' అనబడును.** 'తు' అను శబ్దము అసత్తులోని సత్తుయొక్క విశేషత్వమును తెలుపుచుండును.

నీవు దానిని అవినాశిగా తెలుసుకొనుము. గుర్తించుము. దేనిని ? ఏ 'సత్' అను శబ్దము వాచ్యార్థము ద్వారా ఆకాశము మొదలు సమస్తమైన విశ్వమును ఘటాదుల వలె వ్యాపించియున్నదో దానిని 'బ్రహ్మ' తత్వముగా గుర్తించుము. ఈ అవ్యయమైన అనగా **దేనియందు ఎటువంటి వికారము జరుగదో దానిని అవ్యయ మందురు. అటువంటి అవ్యయమైన బ్రహ్మ తత్వమును ఎవ్వరు దేనిద్వారానూ నశింపజేయజాలరు.**

ఏలయన ? ఆ 'సత్' అనబడు బ్రహ్మ పదార్థము ఎటువంటి వ్యయము అనగా వికారము లేనిదగుటచేత దేహాదులవలె తన స్వరూపమునందు ఎటువంటి వికారమును కలుగనివ్వదు. సత్యమై, నిత్యమై, నిర్వికారమై యుండును.

ఈ బ్రహ్మ పదార్థమునకు తనదంటూ మరియొక వేఱు పదార్థము లేనందున ఏ పదార్థమునందు ఎటువంటి వికారము సంభవించినను దీనియందు మాత్రము ఎటువంటి వికారము కలుగదు. ఉదాహరణమునకు దేవదత్తు తన ధనము పోయినప్పుడు ఎట్లు ధనహీనుడు అగునో అట్లు ఈ బ్రహ్మతత్వమునందు ఎన్నడూ ఎటువంటి వికారముగాని నష్టముగాని కలుగనేరదు.

అందువలననే ఈ **నాశరహితమైన బ్రహ్మమును నశింపజేయగల సామర్థ్యము ఎవ్వరికిని లేదు.** ఎవ్వరూ గూడ చివరకు **ఈశ్వరుడు గూడ ఈ బ్రహ్మతత్వమును నశింపజేయజాలడు.**

ఏలయన ? ఆత్మయే స్వయముగా బ్రహ్మము. అందుచే తనకు విరుద్ధమైన కార్యము తానే ఎన్నడూ చేయజాలడు.

మరో ప్రశ్న - దేనియొక్క స్థితి క్షణ క్షణము వికృతత్వమును పొందుచుండునో ఆ అసత్ పదార్థము ఎట్లుండును ? అందులకు సమాధానము -

2.18. **అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తాః శరీరిణః,**
అనాశినో ऽప్రమేయస్య తస్మాద్యుధ్యస్వ భారత.

అనగా - ఏ పదార్థములకు ఆది అంతములుండునో అవి యన్నియు వినాశము గలవి అనగా అంతము గలవి. ఏ విధముగా మృగతృష్ణ మొదలగు వాటియందు తోచు జలము సత్‌బుద్ధి మొదలగు ప్రమాణముల ద్వారా నిరూపించుటకు ప్రయత్నించినప్పుడు ఆ జలము ఆ జలమునకు సంబంధించిన భ్రాంతిజన్య భావము తొలగిపోవుచున్నదో, అట్లు **తొలగిపోవుటయే వాటియొక్క అంతము.** ఆ విధముగానే మన ఈ శరీరాదులన్నియూ గూడ అంతము గలవియే. మరియు స్వప్నమునందును లేక మాయచేతను తోచు శరీరాదులవలె మన ఈ శరీరములన్నియు అంతము గలవియే. అందుచేత ఈ అవినాశీ అనగా నాశము లేనటువంటి అప్రమేయము మరియు శరీరమును ధరించునటువంటి ఆత్మయొక్క ఈ దేహాదులన్నియూ వివేకము గల పురుషుల ద్వారా అంతములు గలవి అని చెప్పబడినవి. ఇది వివేకము గల పండితుల అభిప్రాయము.

"నిత్యము మరియు అవినాశీ అనగా నాశము లేనటువంటి వస్తువు కలదు" అని చెప్పుట పునరుక్త దోషము లేని మాటయే.

శరీరము అగ్నియందు దహించబడినప్పుడు ఆ శరీరము అదృశ్యమై నశించినది అని చెప్పబడుచున్నది గదా ! మరియు రోగముల చేత పీడించబడి విపరీత పరిణామమును పొంది దృశ్యముగా వుండి కూడ నశించినది లేక క్షీణించినది అని చెప్పబడుచున్నది గదా !

అందువలన అవినాశి మరియు నిత్యమైన ఈ రెండు విశేషణముల యొక్క అభిప్రాయము ఏమనగా - **ఈ ఆత్మ పై రెండు విధములుగాను నాశముతో సంబంధము లేని పదార్థమే.**

అలా చెప్పని యెడల ఆత్మపదార్థము యొక్క నిత్యత్వము గూడ భూమి మొదలగు భూతముల వలె అనిత్యమగును. అలా కాకూడదు. అందుచేతనే దీనిని అనగా **ఆత్మను "అవినాశి" మరియు నిత్యమైనది అని చెప్పబడినది.**

ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల ద్వారా దేనియొక్క స్వరూపము నిర్ణయించబడజాలదో అది "అప్రమేయము" అనబడును.

పూర్వపక్షము - మరి శాస్త్రాది గ్రంథముల ద్వారా ఆత్మయొక్క స్వరూపము నిర్ణయించబడుచున్నది గదా అలాంటప్పుడు ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల ద్వారా దానిని యిదమిద్ధమని నిర్ణయించబడుట సిద్ధమే అయి వున్నది గదా ! అలాంటప్పుడు అది అనగా ఆత్మ "అప్రమేయము" అని చెప్పడం ఎలా కుదురుతుంది ?

సమాధానము - అలా చెప్పడం ఉచితం కాదు. ఏలయన ? **ఆత్మస్వతః సిద్ధమై యున్నది. ప్రమాతయైన ఆత్మ సిద్ధించిన తరువాతనే సాధకుని యొక్క ప్రమాణ విషయికమైన ప్రయత్నము ఆరంభమగుచున్నది.**

ఏలయన ? "నేను ఫలానా అయి వున్నాను" అని ఆ విధంగా ముందుగా తనని తాను గుర్తించకుండానే యితరమైన తెలుసుకొనదగియున్న పదార్థములను తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నించుట కుదరదు - ఇంకా మరో విశేషమేమనగా తనకు తాను ఎవ్వడూ కూడా అప్రత్యక్షముగా అనగా అజ్ఞాతముగా అనగా తెలియకుండా వుండడు.

శాస్త్రము ప్రమాణముల యందు చివరిది. మొదటిది ప్రత్యక్ష ప్రమాణము, రెండు అనుమాన ప్రమాణము, మూడవది శాస్త్రప్రమాణము అనగా ఆగమ ప్రమాణము. అది అనగా యీ అంతిమ ప్రమాణము ఆత్మయందు ఆరోపించబడిన సర్వమైన అనాత్మ పదార్థములను తొలగించిన తదనంతరమే ఆత్మవిషయమునందు ప్రమాణముగా సిద్ధమగును. **అంతేగాని అసలే తెలియబడని అనగా అజ్ఞాతముగా వున్న వస్తువును తెలియజేయుట వలన కాదు.**

శ్రుతిగూడ యిలాగే చెప్పింది. **"ఏదైతే సాక్షాత్తుగా అపరోక్షమై యున్నదో అదియే బ్రహ్మపదార్థము "ఇంకా" ఏ ఆత్మతత్వము అందరి శరీరములయందు వ్యాపించియున్నదో అదియే బ్రహ్మము"**

ఈ విధంగా ఆత్మ నిత్యమైనదని, నిర్వికారమైనదని సిద్ధించినది. అందుచేత నీవు యుద్ధము చేయుము. యుద్ధమునుండి విరమించవలదు.

పై చెప్పిన మాటల ననుసరించి యుద్ధము చేయుట ఆతని విధి అనగా కర్తవ్యము అని చెప్పినట్లు కాదు. ఏలయన ? అర్జునుడు యుద్ధము చేయడానికి సర్వ సన్నద్ధుడై వచ్చియే యున్నాడు. కాని అకస్మాత్తుగా తన బంధువులను ఒక్కచోటుగా చూచినందువలన ఆతని మనస్సునందు శోకమోహములు అలముకొనుటచే యుద్ధము చేయనని కూర్చుండిపోయినాడు. ఆ శోకమోహములు ఆతనిని తన కర్తవ్యమును నెరవేర్చనివ్వకుండా ప్రతిబంధకములుగా ఏర్పడినవి. ఆ ప్రతిబంధకములైన శోకమోహములను తొలగించుట అను ప్రయత్నమే భగవానుడు యిచ్చుట చేయుచున్నాడు. అందుచేత "నీవు యుద్ధము చేయుము" అని చెప్పుట తన అమోదమును తెలువుటయే గాని యుద్ధము చేయమని అజ్ఞాపించుట మాత్రము కాదు.

అసలు ఈ గీతాశాస్త్రము యొక్క ఉద్దేశ్యము ప్రపంచము అనగా సంసారమునకు కారణరూపమైన శోకమోహాదులను నిర్వర్తింపజేయుటయే గాని సంసారమును కలిగించుట కాదు. ఇటువంటి అర్థమును యిచ్చునటువంటి వేదముల నుండి రెండు ఋక్కులను సాక్ష్య స్వరూపముగా చూపుచున్నారు.

"నేను గనుక యుద్ధముచేసినట్లయితే ఆ యుద్ధమునందు నా ద్వారా అనగా నేను యుద్ధము చేయుట కారణముగా భీష్మద్రోణాదులందరూ చంపబడతారు. ఆ విధంగా నేను వాళ్ళను చంపినవాడనవుతాను" అని తలంచుట ఓ అర్జునా ! కేవలము మిథ్యయే. అదెట్లన ?

2.19. య ఏనం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతం,
ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే.

అనగా - పైన చెప్పబడిన వివరణ ననుసరించి "ఈ ఆత్మను నేను చంపుచున్నాను. నేనే యీ మరణ క్రియకు కర్తను" మరియు "దేహము నశించినందువలన ఆత్మస్వరూపుడనైన నేను నశించుచున్నాను. ఆ విధముగా హనన క్రియారూపమైన ఈ యుద్ధమునందు చనిపోవుట

కారణముగ నేను కర్మను అగుచున్నాను. అనగా నేను చంపబడుచున్నాను" అని తలంచు పై యిరువురూ **అహం ప్రత్యయమునకు విషయభూతమైన ఆత్మను తమ అజ్ఞానము కారణముగా తెలియజాలక యున్నారు.**

నేను చంపుచున్నానని, లేక నేను చంపబడుచున్నానని తలంచువారందరూ ఆత్మ తత్వమును ఎఱుంగనటువంటి అజ్ఞానులే. ఏలయన ? ఈ ఆత్మ వికారరహితమైనది అగుటచేత అది ఎవరిని చంపదు, చంపజాలదు. మరియు చంపబడదు. ఆ విధముగా ఆత్మ హనన క్రియకు ః కర్తయు కాదు. కర్మయూ కాదు. కాజాలదు.

ప్రశ్న - "ఆత్మ నిర్వికారమని ఎట్లు తెలియును ?" అన్నచో ఇదిగో ఈ రెండవ మంత్రమును చూడండి -

2.20. న జాయతే మ్రియతే వా కదా చిన్నాయం భృత్వా ఽభవితా వా న భూ యః,
అజో నిత్యః శాశ్వతో ఽయం పురాణో న హన్యతే హన్యమానే శరీరే.

అనగా - ఈ ఆత్మ పుట్టునది కాదు. అనగా పుట్టినటువంటి వస్తువులయందు కలుగు వికారము ఈ ఆత్మయందు వుండదు. పుట్టునది కానందున దీనికి మరణము గూడ లేదు. "మరణించదు" అను శబ్దము ద్వారా వినాశమను అంతిమ వికారము ఈ ఆత్మయందు కలుగదు" అని దృఢముగా చెప్పబడినది. "కదాచిత్" అను శబ్దము అన్ని విధములైన వికారములను ఆత్మయందు నిషేధించుచున్నది. ఎలాగున యనగా - ఆత్మ ఎన్నడూ పుట్టదు మరణించదు అన్నట్లుగా.

ఈ ఆత్మ పుట్టుట యను వికారమును పొంది మరల మరణించుట అనగా వినాశమును పొందుట అనగా లేకుండా పోవుట అను వికారములను పొందదు. పొందునటువంటిది కాదు. అందుచే మరణించదు. ఏలయన ? ఏ పదార్థము వుట్టి మరల నాశమును పొందునో అనగా లేకుండా పోవునో దానిని 'నశించుట' మరణించుట' అని అందురు.

'వా' మరియు 'న' శబ్దముల ప్రయోగము వలన తెలియునదేమన - ఆత్మ శరీరము వలె మొదట లేక తరువాత కలుగునది కాదు. అందుచేత యిది జన్మించునది కాదు.

అలా జన్మ-మరణములు లేనిదగుటచే ఈ ఆత్మ "అజము" అనగా పుట్టుకలేనిది మరియు మరణించదు గావున "ఆత్మ నిత్యమైనది" అని చెప్పబడుచున్నది.

ఆది అంతములనబడు రెండు వికారములు దానియందు లేవని నిషేధింపబడినందు వలన మధ్యలో తోచు సమస్త వికారములు గూడ నిషేధింపబడుచున్నవి. అలా అయినప్పటికి గూడ మధ్యయందు కలుగు వికారములను గూడ ఆ యా వికారములను స్పష్టముగా నిషేధించు విశిష్ట శబ్దముల ద్వారా విశదీకరించుట మంచిది. అందుచేత పైన చెప్పబడినటువంటి బాల్యము, యౌవనము మొదలగు అన్ని వికారములు ఏ విధముగా నిషేధింపబడుచున్నవో తెలియవచ్చును. అలా నిషేధించుట కొఱకు 'శాశ్వతము' అను శబ్దము వుపయోగించబడుచున్నది.

సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ఎటువంటి వికారమును పొందని వస్తువును - భావమును - శాశ్వతము అని అందురు. ఈ శాశ్వతము అను శబ్దము ద్వారా అపక్షయ అనగా క్షయమును పొందుట అనగా పూర్వరూపము నశించుట రూపమునకు కలుగు వికారము

నిషేధించబడుచున్నది. ఏలయన ? **ఆత్మ అవయవ రహితమైనది. అందుచేత దానికి రూపక్షయము అనగా దానిరూపమునందు ఎటువంటి వికారము కలుగనేరదు.** మరియు ఆత్మ నిర్గుణమైనదై యున్నందున దాని గుణములయందు గూడ ఎటువంటి క్షయము – నాశము – వికారము – సంభవము కాదు.

"పురాణము"అను ఈ శబ్దము ద్వారా అపక్షయమునకు విరుద్ధముగా వృద్ధి అనబడు ఏ వికారము వున్నదో అది గూడ నిషేధించబడుచున్నది. ఏ పదార్థము యితర వస్తువులతో కూడి తన రూపమును మార్చుకొని కొత్త రూపమును పొందునో అటువంటి మార్పును మనము ఆ వస్తువు వృద్ధిని పొందినది అని తలంచుతూ వుంటాము. కాని ఈ 'ఆత్మ' అని చెప్పబడు పదార్థము మాత్రము అవయవ రహితమైనది అయి ఉన్నందున ఎప్పుడూ నూతనమైనదే మరియు పురాణము అనగా ఎటువంటి వికారము లేక, ఆద్యంతములు గూడ లేక నిత్యమైనది, సత్యమైనది. పెరగదు, తరగదు, మారదు, నశించదు.

అంతేకాకుండా శరీరము నశించినా ఆ శరీరమునందు వ్యాపించియున్న ఆత్మ మాత్రము నశించదు. అంతేగాక శరీరమునందు కలుగు బలము, దుర్బలత్వము, ఆరోగ్యము, అనారోగ్యము ఆకలి దప్పులు, జన్మమరణములు మొదలగు వికారములతో ఎటువంటి సంబంధము లేక నిత్యమై, నిర్వికారమై వుంటుంది.

ఈ మంత్రమునందు లౌకిక వస్తువులందు నిత్యమూ కలుగుచున్నటువంటి ఆరు విధములైన భావవికారములు ఆత్మయందు లేవని చూపడమైనది. ఆ విధముగా ఆత్మ అన్ని విధములగు వికారములు లేనిది. ఇదే ఈ మంత్రమునకు నిజమైన అర్థము.

పందొమ్మిదవ శ్లోకములోని **"య ఏనం వేత్తి హంతారమ్"** అను వాక్యమునకు "ఆత్మ చంపుట అనుక్రియకు కర్తకాదు. కర్మ గూడ కాదు" అని అర్థము. అలా ప్రతిజ్ఞ చేసిన అనంతరమే **"నజాయతే"** అని అనగా ఆత్మకు జన్మమరణాదులు లేనందున నిర్వికారమైనది అని చెప్పబడినది. ఆ నిర్వికారిత్వమునకు తగిన హేతువు గూడ చెప్పి ఇప్పుడు ఆ విధముగా ప్రతిజ్ఞ చేసి చెప్పిన అర్థమునకు వుపసంహారమును చెప్పుచున్నారు –

2.21. "వేదావినాశినం నిత్యం య ఏన మజ మవ్యయమ్,
కథం స పురుషః పార్థ కం ఘాతయతి హంతి కమ్".

అనగా – ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన లక్షణములతో కూడియున్న ఆత్మను ఏ మహాత్ముడు అవినాశియని, అంతిమభావ వికార రూపమైన మరణము లేనిదియని, నిత్యమైనదని, రోగాదుల వలన కలుగు దుర్బలత్వము, క్షీణత్వము మొదలగు వికారములు లేనిదియని, అజము అనగా జన్మించినది కాదు అని మరియు అవ్యయము అనగా ఎటువంటి క్షయము అనగా క్షీణించు స్వభావరూపమైన వికారము లేనిది యని తెలుసుకొనునో అటువంటి ఆత్మ తత్వమును చక్కగా ఎఱింగినట్టి పురుషుడు ఎవరిని ఎట్లు చంపగలడు ? చంపించగలడు ? అనగా అతడు హనన క్రియకు అనగా చంపుట అను కర్మకు ఎట్లు కర్తకాగలడు ?

సారాంశమేమనగా ఆతడు ఎవరిని ఏ విధముగానూ చంపజాలడు. ఎవ్వరిని ఏ విధముగానూ చంపించజాలడు. ఈ రెండు విషయములందును 'కిమ్' మరియు "కథమ్" శబ్దములు ఆక్షేపమును తెలుపు శబ్దములు. ఏలయన ? ప్రశ్నార్థకముగా ఈ శబ్దముల ప్రయోగము యిచ్చట జరుగలేదు. అనగా ఆత్మ ఎవరినీ గూడ చంపేది, చంపించబడేది కాజాలదు. ఈ మాట చెప్పుట కొఱకే యిచ్చట కిమ్ మరియు "కథమ్" శబ్దములు వాడబడినవి. ప్రశ్న రూపములో వాడబడలేదు.

సర్వవిధ కర్మలను నిషేధించుట కొఱకే. అందుచేత ఈ ప్రకరణము - సందర్భము నందు **ఆత్మవేత్త అయినవాడు ఏ విధమైన కర్మను చేయదు, చేయించదు** అని చెప్పుటయే భగవంతుని యొక్క అభిప్రాయము.

ఒంటరిగా హననక్రియ విషయమున ఆక్షేపణ ఉదాహరణతో సహా వేఱుగా ఉన్నది. అనగా జ్ఞాని కేవలము హననక్రియకు కర్తగాని, కర్మగాని కాజాలడు. అంతేగాక ఆత్మ నిర్వికారుడు, నిత్యుడు అయినందువలన ఆతడు ఎ క్రియకు కర్తగాని కర్మగాని కాజాలడు. ఇచ్చట కేవలము హనన క్రియను ఒక్కదానిని ఉదాహరణకు చూపడమైనది.

పూర్వపక్షము - కర్మలు జరుగకపోవుటయందు ఏ ముఖ్య హేతువును జూపి జ్ఞానికి భగవంతుడు **'కథం స పురుషః'** అని చెప్పిన వాక్యాంశము ద్వారా కర్మలను ఆక్షేపించుచున్నాడు? అనగా కర్మలను చేయుట అజ్ఞానుల లక్షణముగా భావించుచున్నాడు ?

సమాధానము-**ఆత్మయొక్క నిర్వికారిత్వమే జ్ఞానియొక్క అకర్తృత్వమునకు** అనగా **సర్వ విధ కర్మలను సన్యసించుటకు ముఖ్య హేతువని యింతకు పూర్వమే** చెప్పియున్నాము గదా !

పూర్వపక్షము - చెప్పియుండిన మాట నిజమే. కాని కర్మరహితమైన ఆత్మకంటె దానిని ఎఱుంగునటువంటి జ్ఞాని భిన్నముగా వుండియున్నాడు గదా ! అందుచేత పైన చెప్పబడినటువంటి ముఖ్య కారణము సహేతుకముగా లేదు. ఏలయన ? కొయ్యబొమ్మను కర్మలు చేయనివానిగా తలంచువానికి కర్మలు జరుగవు. అలా శంకించుట యందు దోషమేమియున్నది ?

సమాధానము - అలా చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? **ఆత్మ తనంతట తానుగా అనగా యితర సాధనములతో నిమిత్తము లేకుండగనే తెలుసుకొనగల సామర్థ్యము కలిగియున్నది.** దేహాది సంఘాతమునందు (ఆ దేహాదులు జడములగుట వలన) వాటికి తెలుసుకొను సామర్థ్యము వుండదు. అందుచేత తుదకు దేహాది సంఘాతముకంటె వేఱుగా వున్న ఆత్మయే అ విక్రియము అనగా ఎటువంటి కర్తృత్వము లేనటువంటిదిగా తెలియబడుచున్నది. మరియు సర్వమును తెలుసుకొనునది ఆత్మయే. అటువంటి ఆత్మజ్ఞానము గల జ్ఞానిద్వారా కర్మలు జరుగుట అనునది అసంభవము. అందుచేత **"కథం స పురుషః"** అని చెప్పుట ఆక్షేపరహితమైన మాటయే. అనగా ఔచిత్యము కలదియే.

నిజముగా ఆత్మ ఎటువంటి వికారములు లేనిదే అయినప్పటికి బుద్ధి వృత్తికి ఆత్మకు గల భేదజ్ఞానము లేని కారణముగ అనగా అవిద్య చేత అనగా అజ్ఞానము కారణముగ బుద్ధి,

మనస్సు, చెవ్వులు, కన్నులు మొదలగు యింద్రియముల ద్వారా గ్రహింపబడుచున్న శబ్దాది విషయములను ఆత్మయే గ్రహించుచున్నదని తలంచబడుచున్నది.

అదే విధముగా ఆత్మ, అనాత్మక విషయకమైన వివేక జ్ఞానరూపమైన బుద్ధివృత్తి, దీనినే విద్య అని కూడ అంటారు. అసత్ రూపము గలదే అయి వున్నప్పటికి దానియొక్క సంబంధము చేత నిజముగా ఎటువంటి వికారము లేనటువంటి ఆ "ఆత్మ విద్వాంసుడు" అని అనబడుతూ వున్నది.

జ్ఞానియైనవానికి ఇటువంటి కర్మలు కుదరవని చెప్పబడినది. అందుచేత శాస్త్రముద్వారా ఏ యే కర్మలు విధించబడుచున్నవో అవి యన్నియు అజ్ఞానుల కొఱకేయని భగవంతుని నిశ్చయముగా చెప్పుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

పూర్వపక్షము – విద్యకూడ అజ్ఞానికే విధించబడినది. ఏలయన ? విద్యను పొందియున్న వానికి మరల విసిరిన పిండినే విసిరినట్లుగా విద్య ఎందుకు విధించబడుతుంది? ఆ పని వ్యర్థమే గదా ? అందువలన అజ్ఞానికే కర్మలు విధించబడినవి. జ్ఞానికి కాదు. అని యీ విధముగా విభజింపబడుట కుదరదు.

సమాధానము – అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? ఇది కర్తవ్యము యిది కర్తవ్యము కాదు అనే భావము వలన భిన్నత్వము ఏర్పడుచున్నది. అంటే అసలు అభిప్రాయమేమనగా అగ్నిహోత్రాది కర్మలను విధించుచున్న విధి వాక్యముల అర్థమును తెలుసుకొన్న తరువాత అనేకమైన సాధనములను మరియు ఉపసంహారముతో అనగా విరమించుటతో సహా ఫలానా అగ్నిహోత్రాది కర్మలు అనుష్ఠించ తగియున్నవి. ఎలా– నేను కర్తను" నాకు ఫలానా కర్తవ్యము కలదు. అని యీ విధంగా తలంచు అజ్ఞానులకు మాత్రమే. **ఆత్మస్వరూపము యొక్క విధానమును తెలుపు వాక్యముల యొక్క అర్థమును ఎఱింగిన జ్ఞానులకు ఎటువంటి కర్తవ్యములు వుండవు.**

ఏలయన ? ఏ పురుషునకు "నేను కర్తనుకాను, నేను భోక్తను గూడ కాను" అనునటువంటి ఆత్మయొక్క ఏకత్వము మరియు దానియొక్క అకర్తృత్వము మొదలగు విషయ జ్ఞానముండునో అటువంటివానికి ఈ విషయము తప్ప యితరమైన ఎటువంటి జ్ఞానము వుండదు. ఈ విధముగా జ్ఞానికి సంబంధించిన కర్తవ్యములు, అజ్ఞానికి సంబంధించిన కర్తవ్యముల భేదబుద్ధి యొక్క వివరణ వివేకము తెలుస్తుంది. అజ్ఞానికి అజ్ఞానం కారణంగా కర్తవ్యాలు వుంటవి. కాని జ్ఞానికి ఎటువంటి కర్తవ్యములు వుండవు. **అందువలన జ్ఞానికి కర్మలు చేయు అధికారముగాని, అవసరముగాని లేదు. కాని అజ్ఞానికి కర్మలు చేయకతప్పదు.** ఈ భేదం చాలా వివేకముతో తెలుసుకొనతగియున్నది.

'నేను కర్తను' నాకు ఫలానా కర్తవ్యమున్నది' అని తలంచు బుద్ధి ప్రతివానియందును వుండును. అలాంటి బుద్ధి కారణముగానే ఆతడు కర్మాధికారి అనగా కర్మలు చేయు బాధ్యత కలవాడు – అగుచున్నాడు. మరియు "**ఉ భౌ తౌన విజానీతః**" గీ. 2–19 ఈ వాక్యానుసారముగ ఆతడు అజ్ఞానియే అగుచున్నాడు.

ఏలయన ? ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన విశేషణముల కారణముగ జ్ఞానికి **"కథం స పురుషః"** అను వాక్యము ననుసరించి సర్వవిధ కార్యములు నిషేధించబడినవి. అందువలన తేలిన సారాంశమేమనగా - ఆత్మను నిర్వికారుడుగ ఎఱుంగు విశిష్టులైన విద్వాంసులకు మరియు ముముక్షువులకు అనగా మోక్షస్థితిని అభిలషించువారికి కూడ సర్వకర్మ సంన్యాసమునందే అధికారము కలదు.

అందువలన భగవంతుడైన నారాయణుడు **"జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినాం"** గీ. 3.3 ఈ వాక్యము వలన **సాంఖ్యయోగులైన జ్ఞానుల యొక్కయు మరియు కర్మయోగులైన అజ్ఞానుల యొక్కయు** స్పష్టమైన విభజనజేసి రెండు వేఱు వేఱు నిష్ఠలను - పద్ధతులను గ్రహించునట్లుగా చెప్పియున్నాడు.

ఆ విధంగానే తన పుత్రుడైన శుకునికి వేదవ్యాసులవారు 'ఈ రెండు మార్గములున్నవి' అనియు యింకనూ "మొదట కర్మమార్గము తదుపరి సంన్యాసము' అని ఉపదేశించియున్నారు.

"ఈ విభజననే భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు గీతయందు అనేకమార్లుగా చెప్పియున్నారు. అదెట్లన ? - అహంకారముచేత మోహితుడైన అజ్ఞాని "నేను కర్తను" అని **తలంచుచుండును. తత్వవేత్త 'నేను ఏమియు చేయుటలేదు' అని తలంచుచుండును. అంతేగాక జ్ఞాని మనస్సు నుండి సర్వవిధ కర్మలను త్యజించి యుండును.**

జన్మాది ఆరు భావ వికారములు లేనటువంటి నిర్వికారమైన 'అకర్తను మరియు ఆత్మను నేనే' అను జ్ఞానము ఈ లోకములో ఎవ్వనికి కలుగనే కలుగదు. అందుచేత అటువంటివారికి సర్వకర్మ సంన్యాసోపదేశము కుదరదని అనేకమంది తనను పండితులని తలంచువారు గూడ తలంచుచుందురు.

అట్లు తలంచుట సరికాదు. ఏలయన ? అలా తలంచినందువలన **'న జాయతే'** గీ. 2.20 మొదలగు శాస్త్రోపదేశములు వ్యర్థములగును.

అలా చెప్పేవారిని మనం ఏమని అడగాలంటే శాస్త్రములయందు చెప్పబడిన ఉపదేశ **సామర్థ్యం**తో కర్మలు చేయు మనుష్యునకు ధర్మము వున్నదను జ్ఞానము మరియు ఈ దేహమును **త్యజించిన** తరువాత కలుగు స్థితియొక్క జ్ఞానము కలుగుచున్నది గదా ? అదే విధముగా అదే **పురుషు**నికి ఆ శాస్త్రము ద్వారా ఆత్మయొక్క నిర్వికారిత్వము, అకర్తృత్వము మరియు ఆత్మయొక్క ఏకత్వము మొదలగు జ్ఞానము ఎందుకు కలుగుట లేదు ? అని అడుగవలయును.

అప్పుడు వారు మనస్సు, బుద్ధి మొదలగు కరణములు అనగా సాధనములకు ఆత్మ గోచరమయ్యే వస్తువు కాదు అని చెప్పుదురు.

అలా అనడం సరికాదు. ఏలయన? **"మనస్సు ద్వారా ఆ యాత్మను చూడవలయును" అని శ్రుతివాక్యము.** అందువలన శాస్త్రము మరియు గురుదేవుల వుపదేశము ద్వారాను మరియు శమ, దమాది సాధనముల ద్వారాను శుద్ధిచేయబడిన మనస్సు ఆత్మ దర్శనమునకు **కరణము అనగా సాధనముగా వుపయోగపడును.**

ఈ విధముగా ఆ జ్ఞానప్రాప్తికి సంబంధించిన విషయమునందు అనుమాన ప్రమాణము మరియు ఆగమ ప్రమాణములు సిద్ధములైయుండగా ఆత్మజ్ఞానము కలుగటకు సాధనములే లేవని చెప్పుట యుక్తము అనగా సరికాదు.

ఆ విధముగా కలిగిన జ్ఞానము తనకు విరుద్ధముగా యున్న అజ్ఞానమును తప్పక నశింపజేయునని మనం తప్పక వొప్పుకొని తీరాలి.

"నేను మరణించువాడను. నేను చంపబడియున్నాను" ఆ విధంగా చంపువాడు గాని చంపబడువాడుగాని యిరువురూ ఎఱుంగరు" అను అజ్ఞానము యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది. మరల యిచ్చట గూడ **ఆత్మయందు హననక్రియ యొక్క కర్తృత్వముగాని, కర్మత్వముగాని యివన్నీ అజ్ఞాన జనితములేయని** చెప్పబడినది.

ఆత్మ నిర్వికారుడైనందున 'కర్తృత్వము' మొదలగు సర్వభావములు అవిద్యా మూలకములైనందున ఆ భావము అన్ని క్రియలయందును సమానముగానే యుండును. ఏలయన? వికారమును పొందినవాడే తనను కర్తగా తలంచి తనకు కర్మ రూపముగా యితరులను నియమించి "నీవు ఆ కర్మచేయుము" అని అంటూ వుంటాడు. అంతేగాని అసలు **'నీవు' అనువాడు ప్రపంచమందు ఎచ్చటా లేదని ఎఱుంగడు.** అందుకే ఒక తత్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు -

"నీవు నీవని పలుకుచుందురు". 'నీవు' యన్నది లేనేలేదు.

'నేను' కంటే వేఱుగా మరి. 'నీవు' యన్నది కానరాదు.

ఓ పరమగురుడా ! 'నేను' తత్వము తెలుపరావయ్యా !

ఓ పరమ గురుడా ! "నేను" తత్వము తెలుపరావయ్యా !

చూ. అమృతబిందువులు. **సదానందభారతి**

అందువలన **జ్ఞానికి కర్మలుచేయు** అవసరముగాని అధికారముగాని **లేదు.** ఈ విషయం – ఈ సత్యం – చెప్పడానికే శ్రీకృష్ణులవారు **"వేదావినాశినమ్" కథం స పురుషః"** మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అన్ని క్రియలయందును సమాన భావముతో విద్యాంసుడైనవానికి కర్తృత్వము ప్రయోజక కర్తృత్వము రెండూ నిషేధించబడినవి. అని చెప్పియున్నాడు.

మరి జ్ఞానికి దేనియందు అధికారమున్నది ? ఈ విషయము **"జ్ఞాన యోగేన సాంఖ్యానామ్"** మొదలగు వాక్యముల ద్వారా యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది. అయినప్పటికి కూడ మరల **"సర్వకర్మాణి మనసా"** మొదలగు వాక్యముల ద్వారా సర్వకర్మల సంన్యాసమును భగవంతుడే చెప్పెదరు.

పూర్వపక్షము – మీరు చెప్పిన శ్లోకమునందు "మనసా" అను శబ్దము కలదు. అందుచేత మానసిక కర్మలను మాత్రమే సంన్యసించవలయునని చెప్పబడినది. అంతేగాక శరీర సంబంధమైన కర్మలను సంన్యసించమని చెప్పబడియుండలేదు.

సమాధానము – అలా తలంచుట సరికాదు. ఏలయన?

"సర్వకర్మలను సంన్యసించి అనగా వదలి" అను వాక్యమునందు "సర్వ" అను విశేషణ శబ్దమున్నది.

పూర్వపక్షము - "మనస్సంబంధమైన సర్వకర్మలు త్యజించి" అను అర్థము గ్రహించితే.........

సమాధానము - అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన ? వాక్కు మరియు శారీరిక క్రియ మనో వ్యాపారము వలననే జరుగును. **మనో వ్యాపారము లేకుండా ఏ కర్మ అనగా క్రియ జరుగదు.**

పూర్వపక్షము - శాస్త్రసమ్మతమైన శారీరిక, వాక్ సంబంధమైన కర్మలకు కారణరూపమైన మానసిక కర్మలు తప్ప మిగిలిన సర్వకర్మలను మనసు నుండి సంన్యసించవలయును అని అనుకొంటే ?.........

సమాధానము - అట్లనుకొనుట సరికాదు. ఏలయన ?" తాను చేయకుండా, యితరులచే చేయించకుండా" అను విశేషణ వాక్యము జోడించబడి వున్నదిగదా ? అందుచే మూడు విధములైన కర్మలు అనగా **మనసావాచా కర్మణా అనగా సర్వవిధ కర్మలు సంన్యసించవలయునని చెప్పబడియున్నది.**

పూర్వపక్షము - భగవంతుని ద్వారా చెప్పబడిన ఈ సర్వకర్మ సంన్యాసము ముముక్షువుల కొఱకు మాత్రమేగాని బ్రతికియున్నవారికి కాదు అని అంటే ?-

సమాధానము - అది సరికాదు. ఏలయన ? ఆ విధమగు అర్థము గ్రహించిన ఎడల "తొమ్మిది ద్వారములు కలిగియున్న దేహమను పురమునందు ఆత్మ వున్నది" అని చెప్పిన విశేషణమునకు వుపయోగము ఉండదు.

కారణమేమనగా - ఏ పురుషుడు సర్వకర్మ సంన్యాసము చేసి భౌతిక శరీరమును త్యజించినాడో అనగా మరణించినాడో ఆతడు ఏటువంటి కర్మలు చేయకుండా, చేయించకుండా ఆ శరీరమునందు వుండుట కుదరదు.

పూర్వపక్షము - పై వాక్యము ననుసరించి కర్మలన్నియూ శరీరమునకు సంబంధించిన వనిన్నీ, ఆత్మశరీరమునందు వ్యాపించి వుంటున్నది గనుక ఆ యాత్మకు కర్మలతో సంబంధము లేదనీ చెప్పవచ్చును గదా ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? సర్వత్రా ఆత్మయొక్క నిర్వికారిత్వము చెప్పబడియున్నది. ఆసనము అనగా కూర్చొనుట అను క్రియకు ఆధారముగా వుండు (కుర్చీవంటిది) మరియొక వస్తువు కావలసియుండును. కాని సంన్యాసము లేక సంన్యసించుట అను క్రియకు యితర వస్తువుతో ఎటువంటి సంబంధము లేక అవసరము వుండదు. ఏలయన ? 'సం' అనగా సమేతముగా 'న్యాస్' అనగా త్యజించుట అయి వున్నది. అంతేగాని వుంచుట కాదుగదా ?

ఈ విధముగా **గీతాశాస్త్రమునందు ఆత్మజ్ఞానికి సంన్యాసమునందే అధికారము చెప్పబడినది. అంతేగాని కర్మలు చేయుటయందు కాదు.** ఈ విషయము యింకా వివరముగా ఆత్మజ్ఞాన ప్రకరణమునందు చెప్పబడినది.

ఇప్పుడు ప్రకృత విషయమును గురించి విచారింతము. ఈ ప్రకరణమందు **'ఆత్మకు నాశములేదు'** అని ప్రతిజ్ఞ చేయబడినది. అది ఎటువంటిదో యిచ్చట చెప్పబడుచున్నది.

2.22. వాసాంసి జీర్ణాని యథావిహాయ నవాని గృహ్ణాతి నరో ऽపరాణి,
తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణాన్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ.

అనగా – ఏ విధముగా ప్రపంచమునందు మనుష్యులు చిరిగిన వస్త్రములను విసర్జించి తిరిగి క్రొత్త వస్త్రములను ధరించుచుందురో, ఆ విధముగానే జీవాత్మ జీర్ణమైయున్న శరీరమును వదలి యితరమైన అనగా మరియొక క్రొత్త శరీరమును పొందును. తాత్పర్యమేమన – పాతవస్త్రములను వదలి క్రొత్త వస్త్రములను ధరించు పురుషునివలె జీవాత్మ నిర్వికారముగనే **అనగా జన్మమరణములు లేకుండగనే యుండును.** ఏ కారణముగ ఆత్మ నిర్వికారమైయున్నది? అనగా –

2.23. నైనం ఛిందన్తి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః,
న చైనం క్లేదయన్త్యాపో న శోషయతి మారుతః.

అనగా – పైన చెప్పబడిన **ఆత్మను శస్త్రములు నఱుకజాలవు.** తాత్పర్యమేమన ? **ఆత్మ అవయవ రహిత పదార్థమై యున్నందున** కత్తి మొదలగు ఆయుధములు దానిని ముక్కలు ముక్కలుగా చేయజాలవు.

అదే విధముగా **అగ్ని కూడ ఈ ఆత్మను దహింపజాలదు. జలము దీనిని తడుపజాలదు.** ఏలయన ? అవయవములు కలిగియున్న వస్తువునే జలము నానబెట్టి ఆ అవయవములను వేఱువేఱుగా చేయగల సామర్థ్యము కలిగియున్నది. అవయవములు లేని ఆత్మయందు అట్లు చేయుట కుదరదు.

అదే విధముగా **వాయువు గూడ తడిగా వున్న వస్తువుల యందలి తడిని శుష్కింపజేసి దాని రూపమును నశింపజేయగలదు.** అందువలన ఆ **వాయువు గూడ స్వస్వరూపమైన ఆత్మను శుష్కింపజాలదు.**

అలా అగుటకు కారణమేమనగా –

2.24. అచ్ఛేద్యో ऽయమదాహ్యో ऽయ మక్లేద్యో ऽశోష్య ఏవ చ,
నిత్యః సర్వగతః స్థాణు రచలో ऽయం సనాతనః.

అనగా – **ఈ ఆత్మ నరకబడునది కాదు. తగలబడునది కాదు. నీళ్ళలోబడి కరగిపోవునది కాదు. అట్లే గాలికి గాని ఎండకు గాని ఎండునది కాదు.** పరస్పరము ఒకదానిని మరియొకటి నశింపజేసుకొనునటు వంటి పంచభూతములు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము

మరియు భూమి ఈ ఆత్మను నశింపజేయు సామర్థ్యము గలవికావు. అందుచేత ఈ ఆత్మ నిత్యమైనదై యున్నది.

నిత్యమగుటచేత సర్వగతము అనగా సర్వమునందు వ్యాపించియుండునదై యున్నది.

ఇందుగల డందులేడను

సందేహమువలదు బ్రహ్మ (ఆత్మ) సర్వోపగతం

ఎందెందు వెదకి చూచిన

అందందే గలదు ఆత్మ సత్యము సుమతీ

సర్వవ్యాపియై యున్నందున స్థాణువువలె స్థిరమైనది. అనగా చలనము లేనిది. స్థిరమైనదగుట వలన అచలమైనది. మరియు ఆ కారణముగానే **సనాతనము అనగా ఆది అంతములు లేనిదైయున్నది.**

ఈ శ్లోకములయందు పునరుక్తి అనగా ఒకేమాట అనేక పర్యాయములు చెప్పుట అనుదోషము లేదు. ఏలయన ? **న జాయతే, మ్రియతే వా** గీ. 2.20 ఈ ఒక్క శ్లోకము ద్వారానే ఆత్మయొక్క నిత్యత్వము మరియు నిర్వికారత్వము చెప్పబడినవి. ఇంక ఆత్మను గురించి ఏమి చెప్పబడినా ఈ శ్లోకార్థము కంటె వేఱుగ వుండజాలదు. కాని ఆత్మతత్వము దుర్బోధకమైనది. అనగా సులభముగా తెలియబడునది కాదు. అందుచేత అవకాశమును కల్పించుకొని వేఱు వేఱు శబ్దముల ద్వారా వాసుదేవుడు ఆ తత్వమును గురించియే చెప్పియున్నారు. అట్లేలయన ఏదో ఒక విధంగా ఆ అవ్యక్తమైయున్న అనగా యింద్రియ గోచరముకాకయున్న ఆత్మ తత్వము యీ ప్రాపంచిక మాయయందు చిక్కుకొని దుఃఖమును పొందుచున్న మానవులకు తెలియబడి వారి దుఃఖము తొలగవలయును.

2.25. అవ్యక్తో ఽయమచిన్త్యో ఽయమ వికార్యో ఽయముచ్యతే,
తస్మా దేవం విదిత్వైనం నానుశోచితుమర్హసి.

అనగా–ఈ ఆత్మ బుద్ధ్యాది యింద్రియములకు గోచరించని కారణముగ ఎవ్వరికి దాని విషయము తెలియుట లేదు. ఎవరిచేతను ఎఱుగబడనందున అది అవ్యక్తము అనబడుచున్నది.

ఆ విధముగా **అవ్యక్తము అయి వుండుటచేత అచింత్యము అనగా విచారణకు విషయము కానిదై యున్నది.** ఇంద్రియ గోచరమగు పదార్థములన్నియు విచారణకు విషయములగుచున్నవి.

మరియు **అవయవ రహితము అయినది అయినందువలన గూడ ఆత్మవిచారణకు సాధ్యము కానిదైయున్నది.** ఆ యాత్మ వికార రహితమైనది. ఏలయన ? **నిరాకారమైన పదార్థమునందు వికారము చూడబడదు.** ఆ విధముగా ఆత్మవికార రహితమైనదైయున్నందున 'అవికారి' అనబడుచున్నది.

అందువలన ఈ యాత్మను పై విధముగా తెలుసుకొని దాని మరణమును గురించి చింతించుట అజ్ఞానముతో కూడియున్న పని. అందుచేత నేను చంపువాడను నాచేత వీరందరూ చంపబడుచున్నారు యని తలంచుట శుద్ధ అవివేకము.

2.26. **అథ చైనం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతమ్,**
తథాపి త్వం మహాబాహో నైవం శోచితుమర్హసి ॥

అనగా 'అథ' 'చ' ఈ రెండు అవ్యయములు కేవలము తాత్కాలిక స్వీకృతిని సూచించు శబ్దములు.

ఒకవేళ నీవు ఈ ఆత్మకు గూడ జన్మ-మరణములు కలవని, అనగా లోకులు తలంచుచున్నట్లుగా శరీరాలతో పాటుగా ఈ ఆత్మలు గూడ పుట్టుచున్నవి - మరల మరణించుచున్నవని తలంచినా ఆ విధముగా నిత్యము జన్మించి - మరల మరణించు ఆత్మ కొఱకు గూడ ఈ విధముగా చింతించుట నీకు తగదు. ఏలయన ? **పుట్టువాని మరణము, మరణించువాని జన్మము యివి రెండూ తప్పక తమంతట తాముగా జరుగుచుండును గదా ?** అట్టి సహజములైన జన్మ - మరణములను గురించి శోకించుట తగని పని. అనగా వ్యర్థము.

అందువలన -

2.27. **జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుర్ధ్రువం జన్మ మృతస్య చ,**
తస్మా దపరిహార్యే ఽర్థే న త్వం శోచితు మర్హసి.

అనగా - **'జాతస్య మరణం ధృవం"** అనగా ఎవడు జన్మించునో ఆతనికి మరణము తప్పదు. అట్లే ఎవడు మరణించునో వాడు తప్పక పుట్టును. అందుచేత ఈ **జన్మ-మరణరూపమైన భావము తొలగించరానిది.** అనగా ఏ విధంగానూ ఈ జన్మ - మరణభావమును తొలగించ జాలము. కావున **యిటువంటి తొలగించ సాధ్యముగాని విషయమును గురించి శోకించుట తెలివిగల కార్యముకాదు.**

కార్య-కరణ సంఘాతరూపమే యీ ప్రాణులు అని తలంచిననూ అది కూడ సరికాదు - ఎట్లనగా -

2.28. **అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత,**
అవ్యక్త నిధనాన్యేవ తత్ర కా పరిదేవనా.

అనగా - అవ్యక్త మనగా కానరానటువంటి అనగా ఏ విధముగానూ ఎవని వునికి తెలియరాదో అనగా ఈ ప్రాణులన్నియూ ఎప్పుడు పుట్టినవో, ఎట్లు పుట్టినవో ఎవ్వరికిని తెలియవచ్చుట లేదు. అటువంటి భూతరూపములైన పుత్రమిత్ర కళత్రాది యీ ప్రాణులన్నియూ వ్యక్తము కాక పూర్వము అవ్యక్తముగా వుండియున్నవి.

ఈ ప్రాణులు ముందు వ్యక్తమగుచున్నవి అనగా పుట్టుచున్నవి లేక ఏర్పడుచున్నవి. అటు తరువాత మరణించుచున్నవి. **ఈ జన్మ-మరణముల మధ్యకాలము నందు అవ్యక్తములుగా వుంటున్నవి. వ్యక్తమైనప్పుడు దృశ్యములగుచున్నవి. మరణించిన తరువాత అదృశ్యములగుచున్నవి.** కావున **అదృశ్యమైనదే దృశ్యమగుచున్నది. దృశ్యమైనదే అదృశ్యమగుచున్నది.** కావున

ఈ భూత సంఘాతమంతయూ మొదట అదృశ్యముగా నుండి తరువాత దృశ్యములై తిరిగి అదృశ్యములగుచున్నవి. కావున అవ్యక్తములు వ్యక్తములై తిరిగి తమంత తాముగానే అవ్యక్తములగుచున్నవి. ఆ విధముగా వ్యక్తావ్యక్తములగుచున్న ప్రాణులను గూర్చి శోకించుట వివేకముతో కూడిన పనికాదు.

అందుచేత ఎటువంటి కారణము లేకుండగనే వ్యక్తావ్యక్తములగుచున్న భ్రాంతి రూపములైన భూతములను గురించి చింత దేనికి ? ఈ ఏడ్పులు మొత్తుకోళ్ళు ఎందులకు ?

ఆత్మతత్వమును గురించి చర్చించబడుచున్న ఈ ప్రకరణము దుర్విజ్ఞేయము అనగా తెలియరానిది అనగా స్పష్టముగా చెప్పబడనిది, తెలియబడనిది. లోకములోని మానవుల నందరిని భ్రాంతియందు వుంచుతున్న ఈ విషయమునందు నిన్ను ఒక్కనిని నిందించినందువలన కలుగు లాభమేమి ?

అయితే ఈ ఆత్మ దుర్విజ్ఞేయము అనగా ఎవ్వనికి తెలియరానిది ఎట్లగుచున్నదో తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నించెదము –

2.29. ఆశ్చర్యవత్పశ్యతి కశ్చిదేన మాశ్చర్యవ ద్వదతి తథైవ చాన్యః,
ఆశ్చర్యవచ్చైనమన్యః శృణోతి శ్రుత్వాప్యేనం వేద న చైవ కశ్చిత్.

అనగా – ఇంతకు పూర్వము మనము చూడనటువంటి వస్తువు అకస్మాత్తుగా మనకు దృశ్యరూపంలో కనబడితే కలిగే భావం ఆశ్చర్యము. తద్వత్తుగా అనగా యింతకు పూర్వము అకస్మాత్తుగా దృశ్యమైన వస్తువు వంటిది మరొకటి తోచినట్లైన దానికి ఆశ్చర్యవత్ అనగా ఆశ్చర్యము కలిగించుదానివలె అని అర్థము. ఎక్కడో ఒక మహానుభావుడు ఆత్మపదార్థమును ఆశ్చర్యమును కలిగించు వస్తువుగా చూస్తాడు.

మరొకడు దానినే ఆశ్చర్యవత్తుగా చూస్తాడు. మరొకడు దానినే ఆశ్చర్యవత్తుగా వింటాడు. మరియొకరు ఆత్మ పదార్థమును చూచియు దానిని గురించి విని కూడా ఏమి చూడని, విననివాని వలె వుంటాడు.

మరో విధంగా చెప్పాలంటే ఎవడైతే ఆత్మ పదార్థమును చూస్తాడో అతడు ఆశ్చర్యముతో సమానుడు. ఎవడైతే ఆత్మను గురించి చెప్పునో మరియు వినునో ఆతడు కూడ ఆశ్చర్యము వంటివాడే ఇంతకు అసలు విషయం ఏమిటంటే లక్షలో ఏ ఒక్కడో అలాంటివాడు వుంటాడు.

అందుచేతనే ఆత్మ చాలా దుర్బోధకమైన తత్వము.

2.30. దేహీ నిత్యమవధ్యో ఽయం దేహే సర్వస్య భారత,
తస్మాత్సర్వాణి భూతాని న త్వం శోచితుమర్హసి.

అనగా – ఈ జీవాత్మ సర్వవ్యాపి అయివున్నందున స్థావరజంగమాది సమస్త శరీరముల యందును వ్యాపించియున్నది. అయినప్పటికి అవయ రహితము నిత్యము అయి వున్నందువలన సర్వకాల సర్వావస్థలయందును సర్వమునందును వ్యాపించి యున్నది.

అందుచేత సర్వప్రాణుల యొక్క శరీరములన్నింటిని నశింపజేసినప్పటికి ఈ జీవాత్మ నశించదు. అందుచేత సర్వప్రాణుల శరీరములయందు వ్యాపించియున్న ఏకాత్మను దృష్టియందుంచుకొని విచారించి చూచిన భీష్మాదులందరు నశించునని నీవు చింతించనవసరము లేదు.

పైన చెప్పినదానికి సారాంశమేమనగా పరమార్థతత్వమును దృష్టియందుంచుకొని చూచిన ఏ ప్రాణి మరణమును గురించియు చింతించనక్కర లేదు. పరమార్థ దృష్టితో చూచిన దేనికొఱకు శోకించుట, చింతించుట కుదరదు.

కాని –

2.31. స్వధర్మమపి చావేక్ష్య న వికంపితుమర్హసి,
ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధా చ్ఛ్రే ఽ యో ఽన్యత్ క్షత్రియస్య న విద్యతే.

అనగా – క్షత్రియ కులస్థులకు విధించబడియున్న యుద్ధము చేయుట యను ఏ స్వధర్మము కలదో దాని దృష్టితో చూచినను యుద్ధమునందు మరణించువారిని గురించి చింతించుట క్షత్రియ వంశజుడవైన నీకు తగదు. అనగా క్షత్రియులకు స్వధర్మము అనగా కులధర్మమైన యుద్ధకర్మను గురించి చింతించుట తగదు.

ఏలయన ? యుద్ధము పృథ్వీ విజయము ద్వారా ధర్మపాలన మరియు ప్రజారక్షణ కొఱకు చేయబడుచున్నది. అందువలన యుద్ధము ధర్మముతో కూడియున్న పరమ ధర్మము. అందుచేత ఆ పరమ ధర్మమైన యుద్ధము తప్ప క్షత్రియునకు వేఱు ధర్మము లేదు. ఆ యుద్ధమే క్షత్రియుడైనవానికి పరమ కల్యాణ ప్రదము.

ఆ యుద్ధము క్షత్రియులకు ఏ విధముగా కర్తవ్యమైయున్నదో చెప్పెద వినుము –

2.32. యదృచ్ఛయా చోపపన్నం స్వర్గద్వార మపావృతమ్,
సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ లభంతే యుద్ధమీ దృశమ్.

అనగా – ఓ పార్థా ! కోరుకొనకుండగనే లభించినటువంటి అనగా అడగకుండగనే లభించినటువంటి తెఱువబడిన స్వర్గద్వారము వంటి యుద్ధమును పొందునటువంటి క్షత్రియులు ఎంత అదృష్టవంతులో నీకు తెలియదా ?

ఈ విధముగా కర్తవ్య రూపముగా ప్రాప్తించిదైనప్పటికీ.....

2.33. అథ చేత్త్వమిమం ధర్మ్యం సంగ్రామం న కరిష్యసి,
తతః స్వధర్మం కీర్తిం చ హిత్వా పాప మవాప్స్యసి.

అనగా – ఒకవేళ నీవు (అర్జునుదు) ఈ ధర్మయుక్తమైన అనగా ధర్మముతో పెనవేసుకొని యున్న యుద్ధము చేయకుండిన – ఆ యుద్ధము చేయకయుండిన కారణముగ నీ స్వధర్మమును,

శివునితో నీవు యుద్ధము చేయగా లభించిన కీర్తిని పోగొట్టుకొనినవాడవై పాపమును పొందిన వాడవు అగుదువు.

కేవలము స్వధర్మము మరియు కీర్తి నశించుటయే గాక......

2.34. అకీర్తిం చాపి భూతాని కథయిష్యంతి తే ఽవ్యయామ్,
సంభావితస్య చాకీర్తిర్మరణా దతిరిచ్యతే.

అనగా – నీకు చాలాకాలము వరకు వుండవలసియున్న కీర్తిని లోకులు నిందించెదరు. అనగా నీకు వుండతగిన కీర్తికి బదులుగా అపకీర్తి లభించును. ధర్మాత్ముడని, శూరుడని, వీరుడని మొదలగు **ఉత్తమ గుణముల కారణముగ ప్రతిష్ఠను పొందిన పురుషునికి అపకీర్తి మరణము కంటె కూడ ఎక్కువగా** చెడ్డది. ఒక్కమాటలో చెప్పవలయునన్నచో లబ్ధ ప్రతిష్ఠుడైన పురుషునకు అపకీర్తిని పొందుటకంటె మరణము మేలు. అనగా ఉత్తమమైనది.

మరి యింకేమనగా –

2.35. భయాద్రణాదుపరతం మంస్యంతే త్వాం మహారథాః,
యేషాం చ త్వం బహుమతో భూత్వా యాస్యసి లాఘవమ్.

అనగా – ఇంతకు పూర్వము ఏ దుర్యోధనాదుల దృష్టిలో నీవు అనేకములైన గుణములతో కూడిన వీరుడవో ఆ దుర్యోధనాదుల దృష్టిలో చాలా అల్పుడవు అయిపోదువు. అంతేగాకుండా ఆ దుర్యోధనాదులు నిన్ను కర్ణాదులగు మహారథికుల చూచి భయపడి యుద్ధము నుండి విరమించుకొన్నవానినిగా తలంచెదరు. అంతేగాని నీవే వాళ్ళమీద దయదలచి యుద్ధము చేయుట లేదని తలంచరు.

ఇంకా ఏమనగా –

2.36. అవాచ్య వాదాంశ్చ బహూన్వదిష్యంతి తవాహితాః,
నిందంతస్తవ సామర్థ్యం తతో దుఃఖతరం ను కిమ్.

అనగా – శత్రుసమూహము, అయిన నివాతకవచాది వీరులతో యుద్ధము చేయుటయందు నీవు ప్రదర్శించిన సామర్థ్యమును నిందించుచూ యింకా ఎన్నో చెప్పరాని వాక్యముల ద్వారా నిన్ను కించపరచెదరు.

అటువంటి నిందలవలన కలుగు దుఃఖము కంటె గొప్ప దుఃఖము యింకేముంటుంది?

నీవు ధైర్యముగా నిలబడి కర్ణాది వీరులతో యుద్ధము చేసితి వేని దానివలన కలుగు లాభమెట్టిదన –

**2.37. హతో వా ప్రాప్స్యసి స్వర్గం జిత్వా వా భోక్ష్యసే మహీమ్,
తస్మాదుత్తిష్ఠ కౌంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః.**

అనగా – నీవు యుద్ధము జేసితివా వారి ద్వారా చంపబడి స్వర్గమును పొందెదవు. లేక కర్ణాది శూరవీరులను జయించి రాజభోగములను అనుభవించెదవు. ఈ విధంగా చూస్తే నీవు యుద్ధములో మరణించినా లేక యుద్ధమునందు విజయమును పొందినా రెండు విధములా నీకు లాభమే కలుగును.

ఎటు చూచినా నీకు లాభమే గనుక అర్జునా యుద్ధము చేయు నిశ్చయముతో లేచి నిలబడుము. శత్రువులను జయించి రాజ్యలాభమును పొందుటయో లేక శత్రువులచే చంపబడి వీరస్వర్గమును పొందుటయో నిశ్చయించుకొని యుద్ధము చేయుము.

యుద్ధము చేయుట "స్వధర్మముగా" భావించుచూ యుద్ధము చేయువానికి కలుగు లాభమేమనగా ? – వినుము –

**2.38. సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభాలాభౌ జయాజయౌ,
తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వ నైవం పాప మవాప్స్యసి.**

అనగా – ఇది సుఖదాయకము, ఇది దుఃఖదాయకము అను భావము మనస్సునందు లేకుండ, సుఖముపట్ల ఆసక్తిగాని దుఃఖము యందు విరక్తి భావముగాని లేకుండా, రెంటియందును సమభావము కలిగియుండి, లాభనష్ట భావము కూడ లేకుండ, జయపరాజయ భావము అనగా జయమునందు ఆసక్తి మరియు అపజయము నందు దుఃఖభావము లేకుండ యుద్ధము చేయుటకు నీవు సన్నద్ధుడవుకమ్ము. అలా యుద్ధము చేసినట్లయితే ఆ యుద్ధమునందు నీవు ఎంతమందిని చంపినా నీకు పాపము అంటదు. అట్టి సమభావము వలన నీకు సుఖదుఃఖాదులు సంభవించవు.

"స్వధర్మమపి చావేక్ష్య" (గీత 2.31) మొదలగు శ్లోకములందు శోకమోహములను దూరము చేయుటకు అవసరమైన లౌకిక న్యాయము చెప్పబడినది. అంతేగాని పారమార్థిక దృష్టితో అది సత్యముకాదు. న్యాయము కాదు.

ఇచ్చట ఈ ప్రకరణమునందు పరమార్థమును దర్శింపజేయుటయే ముఖ్య లక్ష్యము. అందుచేతనే యీ అధ్యాయమునందు ముప్పదియవ శ్లోకము వరకు పారమార్థిక విషయమే చెప్పబడినది.

ఇంక యిప్పుడు శాస్త్ర విషయమును చక్కగా విడదీసి చెప్పుటకు **"ఏషా తే ఽభిహితా'** ' మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా పారమార్థిక విషయమే చెప్పబడును. ఆ విధముగా యీ అధ్యాయము సమాప్తమగును.

అట్లేలయన్నచో – ఇచ్చట శాస్త్ర విషయమును చక్కగా విభజించి చెప్పినందున, ముందు ముందు "జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం, కర్మయోగేన యోగినాం" (గీత 3.3) మొదలగు రెండు

వేఱు వేఱు విషయములను విడదీసి చెప్పు శాస్త్రము సులభముగా అర్థమగునట్లుగా చెప్పుటకు వీలగును. శ్రోతలు గూడ అనాయాసముగా విషయమును స్పష్టముగా గ్రహించగలరు.

అందుకని -

2.39. ఏషా తే ఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధిర్యోగే త్విమాం శృణు,
బుద్ధ్యా యుక్తో యయా పార్థ కర్మబంధం ప్రహాస్యసి.

అనగా - పార్థా ! నేను నీకు సాంఖ్యము అనగా పరమార్థమైన విషయమును (వస్తువును) గుర్తించుటకు సహాయపడు జ్ఞానమార్గమును చెప్పియున్నాను. ఆ జ్ఞానము సంసారమునకు కారణమైన ఏ శోకమోహాది దోషములు కలవో వాటి నివృత్తికి అది కారణము.

ఆ జ్ఞానమును పొందుటకు సాధనమైన యోగ విషయమును గురించి అనగా ఆసక్తి రహితమైన సుఖదుఃఖాది ద్వందములను త్యజించి ఈశ్వరారాధన కొఱకు చేయబడు కర్మయోగమును మరియు సమాధి యోగమును గురించి తెలుసుకొను బుద్ధిని గురించి చెప్పుచున్నాను - సావధానుడవై వినుము -

ఆ విషయమునందు అభిరుచి కలగించుటకై ఆ బుద్ధియొక్క విశేషత్వమును స్తుతించుచున్నాడు -

ఓ అర్జునా ! ఏ యోగబుద్ధితో కూడియున్న నీవు ధర్మాధర్మములనబడు కర్మరూపమైన బంధమును ఈశ్వరుని కృపవలన కలుగు జ్ఞానప్రాప్తి ద్వారా నశింపజేయగలవో......

ఇంతేకాకుండా యింకా చెప్పెదను - వినుము -

2.40. "నేహాభిక్రమనాశో ఽస్తి ప్రత్యవాయో న విద్యతే,
స్వల్పమప్యస్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్.

అనగా - అభిక్రమము అంటే ఆరంభము. ఈ కర్మయోగ రూపమైన మోక్షమార్గము నందు ప్రారంభించుటలో చేయబడు కర్మలు మొదలగు వాటియొక్క నివృత్తి కలుగదు. సారాంశమేమన - యోగవిషయమైన కర్మఫలము సంశయ రహితమైనది కాదు. అంతేగాక విపరీత ఫలమును కలిగించునది గూడ కాదు. మరి ఏమి జరుగునన్నచో - ఆ కర్మయోగ రూపమైన ధర్మానుష్ఠానము అనగా ఆచరణ కొంచమైనను జన్మ-మరణ రూపమైన ప్రాపంచిక భయము నుండి రక్షించును.

ఈ విధముగా సాంఖ్య విషయరూపమైన బుద్ధిని గురించి చెప్పబడినది. ఇంకముందు యోగవిషయ సంబంధమైన బుద్ధిని గురించి చెప్పబడును.

అదెట్లనగా -

2.41. వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిరేకేహ కురునందన,
బహుశాఖా హ్యనన్తాశ్చ బుద్ధయో ఽవ్యవసాయినామ్.

అనగా - ఓ కురునందనా ! ఈ పరమకల్యాణ ప్రదమైన మార్గమునందు **వ్యవసాయాత్మిక నిశ్చయ స్వభావము కలిగియున్న బుద్ధి ఒక్కటియే.**

అనగా యథార్థము మరియు ప్రమాణ సిద్ధమైనది అయినందున యితరములైన విపరీత బుద్ధి యోగముతో కూడియున్న భేదములన్నింటిని బాధించును. అనగా వాటిని నశింపజేయును.

ఇతర బుద్ధులేవైతే వున్నవో వాటియొక్క శాఖాభేదముల వ్యాపకత్వము వలన ప్రపంచము అనంతమైనదనియు, అపారమైనదనియు అనగా ఎంత ప్రయత్నించినను అధిగమించరానిదనియు చెప్పబడుచున్నదో అట్టి భేదభావములను కలిగించు బుద్ధులను, ప్రమాణజనితమైన బుద్ధిజలముతో నివృత్తినిపొందించి సమస్త మాయా సంసారమును నివర్తింపజేయును.

కాని ఎవడు ప్రయత్నశీలుడు కాడో, ఎవడు ప్రమాణజనితమైన వివేకబుద్ధి కలిగియుండడో వానికి ఆ శాఖాభేదముతో కూడియున్న బుద్ధులు అనేకములై యుండి అతనిని బాధించుచుండును.

ఎవనికి నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధిలేదో - ఆతడు

2.42. యామిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదన్త్య విపశ్చితః,
వేదవాదరతాః పార్థ నాన్యదస్తీతి వాదినః.

అనగా- కుసుమ వైభవంతో నిండియున్న లతాకుంజము వంటి అతి మృదు మధురమైన, వినసొంపుగా యున్న శబ్దములతో కూడియున్న విషయమును చెప్పబోవుచున్నాను -

ఆ చెప్పున దెవ్వరు ? ఏ మహాత్ముడు జ్ఞానహీనుడు, అల్పబుద్ధి గల వివేకహీనుడు, అర్థవాదము మరియు మహాఫలములను యిచ్చు సాధనములను ప్రకాశింపజేయునట్టి వేదవాక్య రసముతో నిండియున్నవాడో ఆతడు - మరేమనగా పార్థా ! ఎవడైతే స్వర్గాధి ఫలములను పొందింపజేయు సాధనరూపమైన కర్మలు తప్ప యితరమైనది ఏమియు లేదని చెప్పునో.....

ఇంకా యేమనగా -

2.43. కామాత్మానః స్వర్గపరా జన్మ-కర్మఫలప్రదామ్,
క్రియావిశేష బహులాం భోగైశ్వర్యగతిం ప్రతి.

అనగా - కామాత్మా అనగా ఎవడైతే కామభోగములను మాత్రమే తన స్వభావముగా చేసుకొనియున్నాడో అట్టి భోగపరాయణుడు మరియు స్వర్గప్రాప్తినే తన జీవిత లక్ష్యముగా ఎంచుకొని యున్నాడో అనగా స్వర్గప్రాప్తినే పరమ పురుషార్థముగా నిశ్చయించుకొనియున్నాడో అటువంటి మానవుడు జన్మ-మరణ రూపమైన కర్మఫలమును గురించిన మాటలు మాత్రమే మాట్లాడుచుండునో ఆతడు. కర్మయొక్క ఫలము పేరు "కర్మఫలము" "జన్మరూప కర్మఫల" మనగా జన్మ కర్మఫలము అనబడును. అటువంటి ఫలమును యిచ్చునటువంటి మాటలను **"జన్మకర్మ ఫలప్రదా"** అని అంటారు. ఇటువంటి మాటలు మాత్రమే మాట్లాడుతూ వుంటారు.

ఈ విధముగా భోగము మరియు ప్రాపంచిక ఐశ్వర్యమును పొందుటకు ఎటువంటి ఎన్ని క్రియాభేదములు అనగా ఎన్ని విధములైన కర్మలు వున్నవో వాటిని వర్ణించి చెప్పుట అతి కష్టము. ఏలయన ? స్వర్గమని, పశువులని, భార్యలని, బిడ్డలని, ఇళ్ళని, భూములని – భాగవతములో చెప్పినట్లుగా" చెలులుం తల్లులు తండ్రులాత్మజులు సంసేవ్యుల్ సతుల్ చారునిర్మల గేహం బులటంచు గూర్తురు మహామాయాగుణభ్రాంతులై........ ఇటువంటి వాటిని సంపాదించుటకు చేయబడు కర్మభేదములను గురించి మాట్లాడువారు, పరమ మూర్ఖులు. సంసార చక్రమునందు చిక్కుకొని క్రిందికి పైకి వచ్చుచూ పోవుచూ వుందురు...

"భువిజచ్చున్ దివిజొచ్చు, అచ్చటను చావుంగాంచిచొచ్చున్ భువిన్
భువిచావుం దివి చావు నాగనిటు చావుల్రెండు భూతాళికిన్
భువి చావున్ సుఖ సుప్తివోలె బడయంబో నేనుగా కక్కటా
దివి చావుం ననుజావనీకుము కపర్దిస్వామి మృత్యుంజయా !

అని ఏడ్చాడు పూర్వం ఒక భక్తుడు...... చూ. కంకణము (కావ్యం)

2.44. భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసామ్,
వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధౌ న విధీయతే.

అనగా – ఎవరైతే ఐశ్వర్యము మరియు భోగాదులయందు ఆసక్తి కలవారై యుందురో అనగా ఐశ్వర్య భోగాదులనే పురుషార్థముగా తలంచి వాటియందే ఆసక్తి కలవారై యుందురో, తద్రూపులై యుందురో, మరియు క్రియాభేదములను విస్తార పూర్వకముగా చెప్పు స్వభావము ఎవరి చిత్తమును హరించివేసినదో అనగా ఎవరియొక్క వివేకబుద్ధి మాయచేత ఆచ్ఛాదితమై పోయినదో వారియొక్క సమాధియందు సాంఖ్య విషయికమైన లేక యోగ విషయికమైన నిశ్చయాత్మికమైన బుద్ధి నిలువజాలదు.

పురుషునియొక్క భోగము కొఱకు దేనియందు సర్వము స్థాపించబడునో దాని పేరు సమాధి. ఈ వ్యుత్పత్తి అర్థము ననుసరించి సమాధికి మరియొక పేరు అంతకరణము. ఆ సమాధియందు బుద్ధి నిలువజాలదు. అనగా **బుద్ధి సమాధి అవస్థయందున్న అంతఃకరణము నందు పుట్టదు.**

ఇటువంటి వివేకముతో కూడిన బుద్ధి లేనటువంటి కామపరాయణులైన పురుషుల........

2.45. త్రైగుణ్య విషయా వేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున,
నిర్ద్వంద్వో నిత్య సత్త్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్.

అనగా – వేదములు త్రిగుణాత్మికములైన విషయములను గురించి చెప్పును. అనగా ఆ మూడు (సత, రజ, తమ) గుణముల యొక్క కార్యరూపమైన సంసారమునే తెలుపుచుందును. కాని అర్జునా ! నీవు సంసారములేనివాడవు. కామభావము గూడ లేనివాడవు.

నీవు ద్వంద్వత్వము లేనివాడవు. అనగా సుఖ-దుఃఖములకు కారణమైన పరస్పర విరుద్ధ లక్షణములు కలిగియున్న పదార్థములను ద్వంద్వములందురు. అటువంటి ద్వంద్వములు లేనివాడవు. మరియు నిత్య సత్వగుణ సంపన్నుడవు.

మరియు యోగక్షేమములకు అతీతుడవు. అప్రాప్యమైన వస్తువును ప్రాప్తింపజేసుకొనుట **యోగమనబడును.** మరియు ప్రాప్తించిన వస్తువును రక్షించుకొనుట **క్షేమమందురు.** యోగక్షేమములను పొందుటకు అవసరమైన మార్గమునందు కలుగు ప్రవృత్తిని కలిగియుండుట చాలా కష్టము. అందుచేత నీవు **యోగక్షేమములను పొందుకోరకుము.**

మరియు నీవు ఆత్మవంతుడవు అనగా ఆత్మవిషయమునందు ఎటువంటి ప్రమాదము లేనివాడవు. నీవు నీ స్వధర్మ నిర్వహణమునందు నిమగ్నుడవై వుండుటకు గాను నీకు నేను యీ విధముగా ఉపదేశించుచున్నాను.

అన్ని వేదముల యందును చెప్పబడియున్న కర్మలకు అనంతములైన ఫలములు కలుగును. అటువంటి ఫలములను కోరనట్టి పురుషుడు ఈశ్వరుని కొఱకు ఆ యా కర్మలను ఎందులకు ఆచరించవలయును ?

అన్నచో - చెప్పెదను, వినుము -

2.46. యావానర్థ ఉదపానే సర్వతః సంప్లుతోదకే,
తావాన్సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానతః.

అనగా - జగత్తునందలి నూతులు, చెఱువులు మొదలగు అనేకమైన చిన్ని చిన్ని జలాశయములందు ఏ విధముగా స్నాన - పానాది కార్యములు ఎటువంటి ప్రయోజనమును సిద్ధింపజేయుచుండునో ఆ ప్రయోజనము లన్నియూ అన్ని విధములా గొప్పగా అనగా తగినంతగా యున్న జలాశయములందు గూడ ఆ పరిమాణములోనే అనాయాసముగా సిద్ధించుచుండును. ఆ ప్రయోజనములన్ని ఆ జలాశయములందు అంతర్భాగములే.

అదే విధముగా సర్వవేదములయందును అనగా వేదములయందు చెప్పబడిన కర్మల ద్వారా ఏ ప్రయోజనము సిద్ధించునో అనగా ఆ కర్మలను ఆచరించినందువలన ఎట్టి ఫలములు కలుగునో ఆ సమస్త ఫలములు అనగా **ప్రయోజనములు పరమార్థ తత్వమును ఎఱింగిన బ్రాహ్మణునకు అనగా సంన్యాసికి అన్నివైపుల నుండి పరిపూర్ణముగా నున్న జలాశయముల వంటి విజ్ఞానముతో కూడిన ఆనంద రూపమైన ఫలము అంతే పరిమాణములో అనాయాసముగనే సిద్ధించును.**

అనగా ఆ పరమార్థమునందు ఆ ఫలములన్నియూ అంతర్భాగములే.

శ్రుతియందు గూడ యిట్లే చెప్పబడియున్నది -

"దేనిని ఆతడు అనగా ఆ సంన్యాసి ఆ పరబ్రహ్మ తత్వమును ఎంత పరిమాణములో ఎఱుంగునో ఆతడు ఆ ఫలములన్నింటిని అంతపరిమాణములో పొందును. **గీతయందు గూడ సర్వవిధ కర్మలు జ్ఞానమునందు సమాప్తమగును. అని చెప్పబడినది.**

సారాంశమేమన - నూతులు, చెఱువులు మొదలగు చిన్న చిన్న జలాశయముల వలెనే **కర్మలు అల్పములైన ఫలములను మాత్రమే కలుగజేయును.** అట్లు అయినప్పటికి జ్ఞాన నిష్ఠాధికారము లభించక పూర్వము కర్మాధికారము మాత్రమే కలిగియున్న పురుషుడు కర్మలను చేయుచూనే యుండవలయును.

2.47. కర్మణ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన,
మా కర్మ ఫలహేతుర్భూర్మా తే సంగో ఽస్త్వకర్మణి.

అనగా - **నీకు కర్మలు చేయు అధికారము కలదు. జ్ఞానసంపాదనాధికారము లేదు.** నీవు కర్మమార్గము ననుసరించి కర్మలు చేయుచుండిననూ ఆ కర్మ ఫలమును పొందు అధికారము నీకు లేదు. అనగా ఫలమును ఆశించి నీవు కర్మలు చేయకూడదు.

ఒకవేళ కర్మఫలమును పొందవలయునన్న కోరిక నీకు కలిగినచో ఆ కర్మఫలప్రాప్తికి నీవే కారణమగుదువు. అందుచేత నీవు కర్మఫలప్రాప్తికి కారణము కాబోకుము.

ఏలయన ? మానవుడు కర్మఫలమును పొందవలయునన్న కోరికతో ప్రేరేపించబడి కర్మలు చేయుటయందు నిమగ్నుడైనచో ఆతడు అప్పుడు కర్మఫలరూపమైన పునర్జన్మకు కారణ మగును.

కర్మఫలమును పొందవలయునన్న కోరికయే లేకున్నచో దుఃఖరూపమైన కర్మఫలముతో పనియేమ్మి ? ఈ విధముగా కర్మలు చేయకుండిననూ కర్మలు చేయుటయందు ఆసక్తిగాని, ప్రీతి అనగా చేయవలయునను కోరిక కూడ వుండరాదు.

కర్మఫలమును పొందవలయునన్న కోరికతో ప్రేరేపించబడి కర్మలు చేయకుండా వుండవలయునన్నచో మరి యింకే విధముగా చేయవలయును ? అన్నచో - వినుము -

2.48. యోగస్థః కురు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ,
సిద్ధ్య సిద్ధ్యోః సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే.

అనగా - ఓ ధనంజయా ! యోగమునందు స్థిరపడి కేవలము ఈశ్వరుని కొఱకు కర్మలు చేయుము. అందులో గూడ **ఈశ్వరుడు నాయందు ప్రసన్నుడగు గాక" అను ఆశతో కూడిన ఆసక్తిని గూడా త్యజించి కర్మలు చేయుము.**

ఫలతృష్ణారహితుడైన పురుషుని ద్వారా కర్మలు చేయబడినచో అంతఃకరణ శుద్ధికలిగి తద్వారా కలిగిన జ్ఞానము సిద్ధించును. ఇంకా దానికి వ్యతిరేకముగా అనగా జ్ఞానము కలుగ కుండిన సిద్ధి కలుగనేరదు. అటువంటి సిద్ధి కలిగినను, కలుగకుండినను సమముగా వుండి కర్మలు చేయుచుండవలయును.

ఆ యోగము ఎట్టిది ? ఎట్టి యోగమునందు స్థిరముగా వుండి కర్మలు చేయుమని చెప్పుచున్నారు ? అని అన్నచో **"సిద్ధి ప్రాప్తించినను, ప్రాప్తించకుండినను సమముగా వుండుటయే యోగము.**

ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయు కర్మలకంటె ఫలాసక్తితో చేయు కర్మలు నికృష్టమైనవి. అదెట్లన ?–

2.49. దూరేణ హ్యవరం కర్మ బుద్ధియోగాద్ధనంజయ,
బుద్ధౌ శరణమన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః.

అనగా – ఓ ధనంజయా ! బుద్ధియోగము కంటె అనగా సమత్వ బుద్ధి కలిగియుండి చేయు కర్మలకంటె కర్మఫలమును కోరుచూ కామభావము కలిగియున్న మనుష్యుల ద్వారా చేయబడు కర్మలు, జన్మ–మరణములకు కారణమగుచుండుట వలన చాలా నికృష్టము అనగా నీచమైనవి.

అందువలన ఓ ధనంజయా ! నీవు యోగవిషయిక బుద్ధియందు గాని లేక దాని పరిపాకముచేత వుత్పన్నమైన సాంఖ్యబుద్ధియందు గాని శరణు పొందుము. వాటిని పొందుటకు ప్రయత్నించుము. తాత్పర్యమేమన – **పరమార్థమును పొందుటకు సాధనమైన జ్ఞానమును పొందుటకు ప్రయత్నించుము.**

అట్లేలయన ? ఫలమును పొందగోరుచు కర్మలు చేయువారు కృపణులు అనగా స్వార్థపరులు మరియు దీనులు. అందులకే శ్రుతిగూడ "ఓ గార్గీ ఎవరైతే ఈ అక్షరబ్రహ్మను గుర్తించక యీ లోకమును విడిచి వెళ్ళుదురో వారు అత్యంత దీనులు అనగా దయతలచ తగియున్నారు."

సమత్వబుద్ధి కలిగి స్వధర్మమును చక్కగా ఆచరించు పురుషుడు ఎటువంటి ఫలమును పొందునో – వినుము –

2.50. బుద్ధియుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృత దుష్కృతే,
తస్మాద్యోగాయ యుజ్యస్వ యోగః కర్మసు కౌశలమ్.

అనగా – సమత్వయోగ విషయిక బుద్ధి కలిగియున్న పురుషుడు, అంతఃకరణ శుద్ధి ద్వారాను మరియు జ్ఞాన సంపాదన ద్వారాను సత్కర్మలను, దుష్కర్మలను మరియు పాప పుణ్యములను ఈ మాయా లోకమునందే వదలివేస్తాడు. **ఈ పంచభూతాత్మకమైన దేహమునందు వుండగానే లోకమునకు సంబంధించిన కర్మబంధము నుండి ముక్తుడై పోతాడు.** అందువలన అర్జునా ! నీవు సమత్వ విషయిక బుద్ధి రూపమైన యోగస్థితిని పొందుటకు ప్రయత్నించుము.

ఏలయన ? **యోగమనగా కర్మకౌశలత్వమే.** అనగా స్వధర్మ సంబంధమైన కర్మలయందు మునిగియున్న పురుషుడు ఆ కర్మల ఫలములను ఈశ్వరార్పణ జేయు బుద్ధికలిగి సిద్ధి అసిద్ధులయందు సమభావము కలిగియుండుటయే కర్మకౌశలత్వము.

అసలు కౌశలము లేక కుశలత్వము, నైపుణ్యమనగా స్వభావతః బంధమును కలిగించు కర్మలు గూడ ఈ సమత్వబుద్ధి యొక్క ప్రభావము చేత తన స్వభావమును త్యజించును. కావున నీవు **సమత్వ బుద్ధిని పొందుటకు ప్రయత్నించుము.**

అట్లెందుకనగా -

2.51. కర్మజం బుద్ధియుక్తా హి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః,
జన్మబంధవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛన్త్య నామయమ్.

అనగా - 'కర్మజమ్' అను శబ్దమునకు "ఫలంత్యక్త్వా" అను శబ్దమునకు పరస్పర సంబంధము కలదు.

కర్మల ననుసరించి కలుగు యిష్టాయిష్టరూపమైన దేహము ప్రాప్తించునది 'కర్మజము' అనబడును. సమత్వబుద్ధి కలిగియున్న పురుషుడు ఆ కర్మఫలమును త్యజించి మనీషి అనగా జ్ఞానసంపన్నుడై శరీరముతో కూడియున్న కాలమునందే జన్మ-మరణ బంధమునుండి విడువడి మోక్షమనెడు సర్వోపద్రవ రహితమైన పరమ పదమును పొందును.

యోగానుష్టాన జనితమైన సత్వగుణ వికానము వలన పుట్టిన బుద్ధి ఎప్పుడు ప్రాప్తించును? అని అన్నచో -

2.52. యదాతే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతి తరిష్యతి,
తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్య చ.

అనగా - ఎప్పుడైతే నీ (మానవుని) బుద్ధి - "మోహకలిలమును" అనగా దేనివలన ఆత్మానాత్మక వివేక విజ్ఞానము కలుషితమై అంతఃకరణ కల్పిత విషయములందు లగ్నమగునో దానినుండి అనగా ఆ మోహభావముతో కూడియున్న అజ్ఞానరూపమైన కలుషత్వమును అధిగమించునో అప్పుడు నీ బుద్ధి శుద్ధమైనదిగా భావించబడును.

అట్టి స్థితి కలిగినప్పుడు నీవు వినదగని మరియు వినియున్నట్టి విషయముల నుండి వైరాగ్య భావమును పొందగలవు. అనగా అట్టి వైరాగ్య భావమును పొందినప్పుడు నీవు యింతకు పూర్వము వినియున్న సమస్తమైన సాంసారిక విషయములను విడిచి శుద్ధుడవగుదువు.

మోహరూపమైన ప్రాపంచిక మలినత్వమును అధిగమించి నేను ఆత్మవివేక జన్యమైన బుద్ధిని పొంది కర్మయోగ ఫలరూపమైన పరమార్ధయోగము (జ్ఞానమును) ను ఎప్పుడు పొందుదును అని అడిగినట్లయినచో చెప్పెదను. వినుము -

2.53. శ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్యతి నిశ్చలా,
సమాధావచలా బుద్ధిస్తదా యోగ మవాప్స్యసి.

అనగా - అనేకమైన సాధ్య-సాధనములు, మరియు వాటి సంబంధమును చెప్పునటువంటి శ్రుతుల వలన విప్రతిపన్నమైన అనగా అనేక పరస్పర విరుద్ధ భావములతో నిండి వికలమైన నీ బుద్ధి సమాధియందు అనగా చిత్తమును సమాధానపరచి స్థిరముగా వుంచునది సమాధి యనబడును - స్థిరపడునో. అప్పుడు దృఢమై స్థిరముగా వుండును. అనగా విక్షేప

రూపమైన చంచలత్వము మరియు వికల్పముల నుండి తొలగి స్థిరముగా, శాంతముగా వుండును.

అప్పుడు అట్టి యోగమును అనగా సమాధి అవస్థను అనగా చాంచల్య రహితమైన స్థిరత్వమును పొందెదవు.

తన ప్రశ్నకు సమాధానమును పొందినవాడై అట్టి సమాధి ప్రజ్ఞను పొందిన పురుషుని లక్షణము లెట్లుండునో ఎఱుంగ గోరిన అర్జునుడు యిలా అన్నాడు –

2.54. స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా సమాధిస్థస్య కేశవ,
స్థితధీః కిం ప్రభాషేత కిమాసీత వ్రజేత కిమ్.

అనగా – **"నేను పరబ్రహ్మ పరమాత్ముడను" అని నిశ్చితమైన బుద్ధిగల మహనీయుడే "స్థితప్రజ్ఞుడు"** అనబడును. కేశవా ! ఆ విధంగా సమాధి ద్వారా స్థితప్రజ్ఞత్వము గల పురుషుడు ఎటువంటి భాష మాట్లాడును ? అతడు యితరమైన పురుషుల ద్వారా ఎటువంటి లక్షణములు గలవాడుగా చెప్పబడును ?

మరియు ఆ స్థిత ప్రజ్ఞత్వము కలిగియున్న పురుషుడు ఏ విధముగా మాట్లాడును ? ఏ విధంగా నడచును ? అనగా ఆచరణ ఎట్లుండును ?

ఈ విధంగా అర్జునుడు, స్థితప్రజ్ఞత్వమును పొందిన పురుషుని లక్షణము లెట్లుండునో తెలియగోరుచున్నాడు –

ఏ మహాపురుషుడు యింతకు పూర్వమునుండియే కర్మలను త్యజించి అనగా సంన్యసించి జ్ఞాననిష్ఠ కలిగియున్నాడో మరియు ఏ పురుషుడు కర్మయోగము ద్వారా జ్ఞాననిష్ఠను పొందియున్నాడో ఆ రెండు విధములైన ఆ యిరువురి స్థితప్రజ్ఞత్వ లక్షణములను మరియు సాధనములను గురించి 'ప్రజహాతి' అను శ్లోకము మొదలుకొని ఈ అధ్యాయము చివర వరకు చెప్పబడును.

అధ్యాత్మ శాస్త్రగ్రంథములందు అన్నిచోట్ల కృతార్థుడైన పురుషునియొక్క లక్షణములు ఏవి కలవో అవన్నియూ ప్రయత్న సాధ్యములగుట వలన సాధన రూపముగా అందరికీ ఉపదేశింపబడుచున్నవి. యత్న సాధ్యములైన సాధనములే సిద్ధ పురుషునియొక్క స్వాభావిక లక్షణములై యున్నవి. అందుచే భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు యిలా చెప్పుచున్నాడు.

2.55. ప్రజహాతి యదా కామా న్సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్,
ఆత్మన్యేవాత్మనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్యతే.

అనగా – ఓ పార్థా ! ఏ మనుష్యుడు మనసునందు దాగియున్న, మరియు హృదయాంతరాళమున ప్రవేశించియున్న సమస్తమైన కామభావములను సమస్తమైన కోర్కెలను, వాటి భేదములను పూర్తిగా త్యజించునో –

సమస్తమైన కోర్కెలను పూర్తిగా త్యజించిన తరువాత తృప్తిపరచవలసిన కారణములన్నియు లేకుండా పోవును. అటు తరువాత శరీర ధారణకు కారణమైన ఏ ప్రారబ్ధము మిగిలియుండునో అది మాత్రము మిగిలియే యుండును. అందుచేత శరీర పోషణకొఱకు ఆ మానవుని ప్రవృత్తి పిచ్చివాని చేష్టలవలె యుండును. అటువంటి సందేహము కలిగినప్పుడు ఆ **పురుషుడు ఎటువంటి బాహ్యమైన వస్తులాభమును అపేక్షింపక అంతరాత్మ స్వరూపమునందే తనంతట తానుగానే తృప్తిని పొందినవాడై**, అమృత రసమును ఆనందమును - అనుభవించుచూ ఇతరములైన సమస్త అనాత్మ పదార్థముల పట్ల పూర్తిగా మనస్సు లేనివాడై యున్నవాడు స్థితప్రజ్ఞ కలవాడని చెప్పబడును. అనగా ఎవని **బుద్ధియందు ఆత్మనాత్మ వివేచన ద్వారా వివేకబుద్ధి స్థిరమై యుండునో ఆతడు స్థితప్రజ్ఞ కలవాడనబడును.**

సారాంశమేమన ? - దారాపుత్రాదులయందు, సంపదయందు మరియు సమస్త ప్రాపంచిక వస్తువుల యందు గల తృష్ణను త్యజించిన సంన్యాసియైన ఆత్మారాముడే ఆత్మయందు క్రీడించువాడే స్థితప్రజ్ఞుడనబడును. మరియు -

2.56. దుఃఖేష్వనుద్విగ్నమనాః సుఖేషు విగత స్పృహః,
వీతరాగ భయక్రోధః స్థితధీర్మని రుచ్యతే.

అనగా - ఏ మానవుని మనసు మూడు విధములైన (అధ్యాత్మిక, ఆధి దైవిక, అధి భౌతిక) దుఃఖములు కలిగినప్పటికి ఉద్విగ్నతను అనగా వ్యాకులతను చెందదో అనగా ఏ విధముగాను సంక్షోభమును చెందదో అటువంటి వాడు "అనుద్విగ్నమనా" అనగా వ్యాకులత గలగని మనస్సు గలవాడు అనబడును.

మరియు లౌకిక వస్తువుల ద్వారా సుఖములు కలిగినప్పటికి ఆ సుఖములయందు ఎవనికి తృష్ణ నశించియున్నదో, అనగా ఎండుకట్టెలు వేసినప్పుడు ఏ విధముగా అగ్ని ప్రజ్వలించునో ఆ విధముగా భౌతిక సుఖములు కలిగినప్పుడు ఎవని మనస్సు ఎటువంటి వికారమును పొందదో ఆతడు **"విగతస్పృహః"** తృష్ణ లేనివాడు అనబడును.

మరియు ఎవనియందు భయము, క్రోధము మరియు ఆసక్తి పూర్తిగా నివృత్తిని చెందియున్నవో ఆతడు "వీతరాగ భయక్రోధః" అనగా ఆసక్తి, భయము, క్రోధము లేనివాడని చెప్పబడును. ఎవ్వడైనా, ఎప్పుడైనా ఏ మానవుడు అటువంటి గుణములు కలవాడగునో అప్పుడు అతడు స్థిరమైన బుద్ధిగల స్థితప్రజ్ఞుడు, ముని, అంటే నిజమైన సంన్యాసి అనబడును.

మరియు -

2.57. యః సర్వత్రానభిస్నేహస్తత్త ప్రాప్య శుభాశుభమ్,
నాభినందతి న ద్వేష్టి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా.

అనగా - ఏ ముని అనగా సంన్యాసి సర్వత్రా అనగా దేహమునందు మరియు జీవితంలో గూడ ఆసక్తి రహితుడై యున్నాడో మరియు ఆయా శుభ లేక అశుభములను పొందియు

ప్రసన్నుడు కాక మరియు ద్వేష క్రోధములను పొందకయుండునో అనగా శుభములు కలిగినప్పుడు ఆనందముతో ఉప్పొంగక మరియు అశుభములను పొందినప్పుడు దుఃఖమును పొందకయుండునో, అనగా ఎపడు హర్ష – విషాదములను పొందకయుండునో ఆతనికి వివేకముతో కూడియున్న బుద్ధి ప్రతిష్ఠింపబడియున్నట్లుగా తలంచవలయును.

మరియు –

2.58. యదా సంహరతే చాయం కూర్మో௨ంగానీవ సర్వశః,
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థే భ్యస్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా.

అనగా – ఎప్పుడైతే జ్ఞాననిష్ఠయందు స్థిరపడియున్న సంన్యాసి తాబేటి అవయవములవలె అనగా తాబేలు భయమును పొందినప్పుడు అన్నివైపుల నుండి తన అవయవములను లోపలికి ముడుచుకొనునో ఆ విధముగానే అన్ని విధములగు ప్రాపంచిక విషయముల నుండి తన యింద్రియములను వెనుకకు మరల్చుకొనును. ఆ యింద్రియములు విషయములను ఎప్పుడు కల్పించుట మానివేయునో అప్పుడు ఆతనిబుద్ధి స్థిరత్వమును పొందును.

రోగగ్రస్తుడైన మనుష్యుని యింద్రియములు గూడ విషయములయందు ప్రసరించుట మానివేయును గదా ! అనగా తాబేలు భయముచేత ఏ విధముగా తన అంగములను లోనికి ముడుచుకొనునో అట్లే రోగియొక్క యింద్రియములు గూడ విషయములయందు ప్రసరించవు కాని రోగియొక్క మనస్సునందు విషయములయందు గల ఆసక్తి నశించదు.

ఆసక్తి నశించవలయునన్నచో ఏమి చేయవలయును అని అడిగినచో చెప్పెద వినుము–

2.59. విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః,
రసవర్జం రసో௨ప్యస్య పరం దృష్ట్వా నివర్తతే.

అనగా – అజ్ఞాని యగు పురుషుడు అనగా నిత్యానిత్య వస్తువివేకము లేనటువంటి పురుషుడు విషయములను గ్రహించక అతి కఠోరమైన తపస్సు చేసియు దేహాభిమానమును వదలజాలనివాడు శబ్దాది విషయములను గ్రహించకయుండిననూ విషయ భోగములయందలి ఆసక్తిని విడువజాలడు. ఇందులకు కఠోర తపమొనరించి తుదకు మేనకయను అప్సర కన్యయందు ఆసక్తుడై శకుంతలకు జన్మనిచ్చిన విశ్వామిత్రుడే మంచి ఉదాహరణము. అందులకే కాబోలు శ్రీ జి.వి. కృష్ణారావుగారు తన 'వరూధిని' యను కావ్యమునందు యిలా అన్నాడు.

"జన్మముచేత వచ్చు ఫలసంపదలం దడి యాస జేసియ
భ్యున్నతిగాల ద్రోచెదవహో నినుమించినవారు గారె యో
షిన్నిత బాహుబంధముల చేత దగుల్కొని యిన్పకచ్చుడా
లన్ని దొలించి వారి నిలయంబుల బందెలుగారె యాజ్ఞికుల్
చూ. "వరూధిని" కావ్యము.

'ఆసక్తి' యనగా 'రసము' . అదెట్లన ?–

"స్వరసేన ప్రవృత్తో రసికో రసజ్ఞః" మొదలగు వాక్యములు సర్వవిదితములే గదా !

కాని ఈ యీ రాగాత్మిక సూక్ష్మ అసక్తి గూడ పై విధమగు సాధకునికి పరమార్థ తత్వస్వరూపమైన బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము కలిగినప్పుడు తనంతట తానుగా తొలగిపోవును. **అనగా "నేనే ఆ బ్రహ్మను" అను భావము దృఢమైనప్పుడు ఆతని విషయ సంబంధమైన ఆసక్తి నిర్జీవము అయిపోవును.**

సారాంశమేమనగా – యధార్థమైన తత్వజ్ఞానము కలుగనంతవరకు 'రాగభావము'. అనగా విషయముల ద్వారా లభించు ఆనందమునందలి ఆసక్తి నశించదు. అందుచేత నిత్యానందరూపమైన మోక్షస్థితిని కోరు సాధకుడు తప్పక జ్ఞానరూపమైన బుద్ధియొక్క స్థిరత్వమును పొందవలసినదే.

యధార్థమైన జ్ఞానరూపమైన బుద్ధియొక్క స్థిరత్వమును పొందగోరు సాధకుడు ముందుగా యింద్రియములను తన వశమునందు పుంచుకొనవలయును. ఏలయన ? అలా యింద్రియములను తన వశమునందుంచుకొనని ఎడల కలుగు దోషము యీ క్రింది విధముగా వుండును –

2.60. యతతో హ్యపి కౌంతేయ పురుషస్య విపశ్చితః,
ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి ప్రసభం మనః.

అనగా – ఓ కుంతీపుత్రా ! మహా ప్రయత్నశీలుడు, చక్కగా ఆలోచించగల సామర్థ్యము గలిగి బుద్ధిమంతుడైన పురుషునియొక్క సతత ప్రేరణశక్తి కలిగియున్న యింద్రియములు **విషయాసక్తి కలిగియున్న పురుషుని దుఃఖవంతునిగా జేయును.** అలా వికలమైన మనస్సు గలవానిగా జేసి కేవలము ప్రకాశమును మాత్రమే చూచు విద్వాంసుడైన వివేకము, విజ్ఞానము కలిగియున్న పురుషుని మనస్సును బలాత్కారముగా చలింపజేయును. అందుచేత –

2.61. తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్త ఆసీత మత్పరః,
వశే హి యస్యేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా.

అనగా – ఆ యింద్రియములన్నింటిని చక్కగా వశమునందుంచుకొని సమాహిత చిత్తుడై అనగా చిత్తమును గూడ నిశ్చలముగా జేసుకొని నాయందు అనగా పరమాత్మయందు చిత్తము గలవాడవై కూర్చుండవలయును. అనగా సర్వాత్ముడనైన నాయందే మనస్సు గలవాడవై నాకంటే వేఱుగా లేనను భావముతో కూర్చొని యుండవలయును.

అట్లేలయన ? ఈ విధముగా కూర్చునియున్నవాని యింద్రియములు అభ్యాస బలముతో ఆతని వశమునందుండి పరబ్రహ్మ భావముతో నిండియుండును.

ఇంత చెప్పిన తరువాత పతనాభిముఖుడైన పురుషునికి కలుగు సమస్తమైన అనర్థముల యొక్క కారణమును చెప్పుచున్నారు.

2.62. ధ్యాయతో విషయాన్పుంసః సంగస్తే షూపజాయతే,
సంగత్సంజాయతే కామః కామత్క్రోధో உభిజాయతే.

అనగా – ఎల్లప్పుడూ విషయాలను గురించి మాత్రమే మరియు వాటి నానావిధ భేదములను గురించి అనేక పర్యాయములుగా ఆలోచించే పురుషునికి ఆ యా విషయముల యందు ఆసక్తి పెరుగును. ఆ ఆసక్తిచేత వాటిని పొందవలయునను కామము, కోరిక, తృష్ణ పెరుగును. ఆ కోరిక ఏ కారణము వలననైనా తీరనప్పుడు క్రోధము కలుగును. అనగా తృష్ణయే క్రోధముగా మారును.

2.63. క్రోధాద్భవతి సంమ్మోహః సంమ్మోహాత్ స్మృతి విభ్రమః,
స్మృతి భ్రంశాద్ బుద్ధినాశో బుద్ధినాశా త్ప్రణశ్యతి.

అనగా – క్రోధము వలన మోహము అనగా కర్తవ్యాకర్తవ్యావివేకము కలుగును. ఏలయన? క్రోధభావము కలిగియున్న మానవుడు తాను పొందగోరుచున్న వస్తువు పట్ల మోహితుడై గురువులాంటి పెద్దలను గూడ దూషించును.

మోహభావము తీవ్రతను పొందినప్పుడు స్మృతి గతి తప్పును. అనగా శాస్త్రములు మరియు గురువుల ముఖతా విన్నటువంటి వుపదేశ వాక్యముల వలన ఏర్పడిన స్మృతి అవసరమైనప్పుడు కలుగనేరదు. అనగా మోహముతో కూడిన మనస్సు గతములో తాను వినియున్న మంచిమాటల నన్నింటిని మరచిపోవును.

ఆ విధంగా స్మృతి తప్పినప్పుడు బుద్ధి సక్రమంగా పనిచేయదు. అనగా అంతఃకరణము నందు కార్య–అకార్య విషయకమైన అనగా కర్తవ్యాకర్తవ్య విషయకమైన వివేక శక్తి లోపించును. **అట్లు వివేకశక్తి లోపించుటనే బుద్ధినాశమైనదని అందురు. ఏలయన ? విధి – నిషిద్ధ కర్మభేదము కలిగియున్నవాడే మానవుడు.** ఆ భేదమును ఎఱుంగనివాడు పశువుతో సమానమగును.

అందువలన వివేకశక్తి రూపమైన అంతఃకరణము అనగా బుద్ధి నశించినప్పుడు మానవుడు నశించి మానవ రూపమున పశువుగా నిలచియుండును. సారాంశమేమనగా క్రోధము మోహము మొదలగు దోషములు కలిగినప్పుడు మానవుడు విధి నిషేధములను మరిచినవాడై చివరకు పురుషార్థ రూపమైన మోక్షస్థితిని పొందుటయందు విఫలుడగును.

విషయచింతన అనగా విషయములను గురించి ఆలోచించుచుండుట సర్వానర్థములకు మూలముగా చెప్పబడినది.

ఇప్పుడు మోక్షమును పొందుటకు అవుసరమైన సాధనములను గురించి చెప్పబడును.

2.64. "రాగద్వేషవియుక్తైస్తు విషయా నింద్రియై శ్చరన్,
ఆత్మవశ్యై ర్విధేయాత్మా, ప్రసాద మధిగచ్ఛతి.

అనగా – ఆసక్తి మరియు ద్వేషభావములను "రాగద్వేషము" లందురు. ఈ రెంటిని ఆధారముగా జేసుకొనియే యింద్రియముల యొక్క స్వాభావికమైన ప్రవృత్తి ఏర్పడుతూ

వుంటుంది. కావున ముముక్షువు అనగా సాంసారిక మాయా మోహములను వదలి ముక్తత్వమును పొంద కోరు సాధకుడు అయినవాడు తన అంతఃకరణమును విషయముల మీదికి వెళ్ళనివ్వకుండా తన స్వాధీనమునందు ఉంచుకొన్న మహనీయుడు రాగద్వేషములు రెంటిని వదలినవాడై శ్రోత్రాది యింద్రియముల నన్నింటిని గూడ తన వశమునందుంచుకొని అత్యంత ఆవశ్యకమైన విషయముల యందే ప్రసరింపజేయుచు ముక్తత్వమును అనుభవించును. ముక్తత్వమునే ప్రసాదమందురు. ప్రసాదనునగా శారీరిక, మానసిక స్వస్థత కలిగి సర్వదా సంతోషముగా వుండుటయే. అటువంటి ప్రసాదమును అనగా ప్రసన్నత్వమును పొందినందున కలుగు లాభమేమి? అన్నచో –

2.65. **ప్రసాదే సర్వదుఃఖానాం హానిరస్యోప జాయతే,**
ప్రసన్నచేతసో హ్యాశు బుద్ధిః పర్యవతిష్ఠతే.

అనగా – అట్టి ప్రసన్నత్వము ప్రాప్తించినప్పుడు సాధకునికి యింతకు పూర్వము గల ఆధ్యాత్మిక, అదిభౌతిక, అది దైవికములైన మూడు విధముల దుఃఖములు శాశ్వతముగా తొలగిపోవును.

అట్లేలయని అన్నచో – ప్రసన్నమైన అంతఃకరణము గల పురుషునియొక్క బుద్ధి సర్వవిధ విషయరహితము మరియు ఆ కారణముగ సర్వవిధ దుఃఖరహితము అయి అకాశము వలె నిర్మలము నిశ్చలముగ వుండును. అనగా కేవలము ఆత్మరూపగా నిలిచిపోవును.

ఇట్లు చెప్పుటకు కారణమేమనగా – ఈ విధముగా ప్రసన్నంతఃకరణము మరియు స్థిరత్వమును పొందియున్న బుద్ధిగల పురుషునకు కృతకృత్యత్వము అనగా సత్కర్మల ఫలము లభించును. అందువలన సాధకుడైన పురుషుడు రాగద్వేషాదులతో సంబంధము లేనటువంటి యింద్రియముల ద్వారా శాస్త్రవిరుద్ధములు కానటువంటి అనివార్యమగు విషయములను మాత్రమే గ్రహించుచుండవలయును.

ఆ ప్రసన్నత్వమును స్తుతించుచున్నారు – ఎట్లన ?

2.66. **నాస్తి బుద్ధిరయుక్తస్య న చాయుక్తస్య భావనా,**
న చాభావయతః శాంతిరశాన్తస్య కుతః సుఖమ్.

అనగా – ఏ పురుషుని అంతఃకరణము రాగద్వేషములను వదలి శుద్ధముగా లేదో అటువంటి పురుషునియందు ఆత్మవిషయికమైన బుద్ధి వుండదు. అందుచేత అట్టి పురుషునకు విషయరాహిత్యము వలన కలిగిన ఆత్మజ్ఞానము మరియు అట్టి ఆత్మజ్ఞానమును పొందవలయునను ఆసక్తి వుండనేరదు. అందుచేత అనగా ఆత్మజ్ఞానమును పొందవలయునను ఆసిక్తి లేకపోవుటచేత అతనికి శాశ్వతమైన, ఆనందముతో కూడియున్న శాంతి లభించదు.

మరి శాంతిలేని పురుషునకు సుఖమెట్లు కలుగును ? ఏలయన ? విషయములను సేవించినందువలన కలుగు క్షణిక సుఖమునందలి తృష్ణను యింద్రియములు వదలనంతవరకు

ఆ విషయ సంబంధమైన క్షణభంగురమైన సుఖమే ప్రాప్తించుచుండును గాని శాశ్వత ఆనందముతో కూడిన శాంతి లభించదు కదా ? విషయ సుఖము నిజమైన సుఖము కానేకాదు. సారాంశమేమన -

సాంసారిక మాయా కల్పిత విషయములందు తృష్ణ అనగా ఆ విషయముల ద్వారా సుఖమును పొందవలయునన్న కోరిక పున్నంతవరకు నిజమైన సుఖము అనగా ఆత్మజ్ఞానము వలన కలుగు ఆనందము కొంచెము కూడ లభించదు.

అయుక్త పురుషునకు అనగా విషయములు లేని శుద్ధ అంతఃకరణము లేనటువంటి పురుషునకు సరియైన అనగా లోకవాసనా రహితమైన బుద్ధి ఎందుకు వుండదు ? అన్నచో -

2.67. ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్మనో ऽను విధీయతే,
తదస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావమివాంభసి.

అనగా - ఏలయన ? ప్రాపంచిక విషయములయందు నిమగ్నమై యున్న యింద్రియములలో ఒకటియైన మనస్సు విషయముల యందే నిమగ్నమై క్షణికములైన సుఖములను పొందుటకు ప్రయత్నించుచుండును కాని ఆత్మానందమును పొందగోరు సాధకుని శుద్ధమైన బుద్ధి స్థిరత్వమునకు సహాయకారి కాజాలదు. అనగా ఆత్మానాత్మ వివేకము వలన కలిగిన బుద్ధియొక్క శుద్ధతను చెరిపి అశుద్ధముగా చేయుచుండును.

అదెట్లనిన ? - జలమునందున్న నావను తీవ్రమగు వాయువు ఏ విధముగా ముంచివేయునో ఆ విధముగానే విషయములందు ఆసక్తి కలిగియున్న మనస్సు ఆత్మజ్ఞానమును పొందగోరి వివేకయుక్తమైన బుద్ధిని చలింపజేసి తిరిగి విషయముల వైపుకు తీసుకొనిపోవును.

"యతతోహ్యపి" గీ - 2-60 అను శ్లోకమునందు ప్రతిపాదించబడిన విషయమును అనేక విధములుగా వివరించి యిప్పుడు ఉపసంహారము చేయుచున్నారు -

2.68. తస్మాద్యస్య మహాబాహో నిగృహీతాని సర్వశః,
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యస్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా.

అనగా - ఇట్లేలయన ? ఇంద్రియముల యొక్క ప్రవృత్తియందున్న దోషము స్పష్టముగా చెప్పబడినది. అందువలన అర్జునా ! ఏ సాధకుని యొక్క యింద్రియములు తమ తమ శబ్దాది విషయముల యందు అన్ని విధముల అనగా మనసా, వాచా, కర్మణా మొదలగు సర్వభేదములతో తన వశమునందుంచుకొనబడినవో అతని బుద్ధి స్థిరముగా అనగా ఎటువంటి వికారములు లేకుండ వుండినయట్లుగా భావించనగును.

ఈ లౌకిక వైదిక వ్యవహారమంతయు పూర్తిగా అవిద్యకు సంబంధించిన కార్యము. అందుచేత ఎవనికి శాస్త్రపఠనము గురూపదేశము మరియు మనన నిది ధ్యాసము వలన వివేక జ్ఞానము ప్రాప్తించినదో అటువంటి స్థితప్రజ్ఞునికి అనగా నిశ్చలమైన బుద్ధి గలవానికి అవిద్యా

నివృత్తితో పాటు పై అవిద్యాకృతమైన వ్యవహారమంతయు తొలగిపోవును. అనగా నివర్తించును మరియు అవిద్యకు విద్యయందు గల విరోధము కారణముగా ఆ అవిద్య గూడ నివర్తించును. ఆ భావమును విశదీకరించుచూ ముందు శ్లోకము చెప్పుచున్నారు.

2.69. యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ,
యస్యాం జాగ్రతి భూతాని సా నిశా పశ్యతోమునేః.

అనగా - తామస స్వభావము కారణముగా కలిగి సర్వపదార్థములను తెలియకుండా జేయునటువంటి రాత్రికి 'నిశ' అని పేరు. అన్ని భూతములయందును అవివేకరూపమైన ఈ నిశ కలదు. అందుచే ఈ 'నిశ' అనుదానిని గురించి విపులముగా తెలియవలసియున్నది. స్థిత ప్రజ్ఞత్వమునకు విషయముగా యున్న ఏ పరమార్థ తత్త్వముకలదో ఆ పరమార్థతత్త్వము జ్ఞేయము అనగా తెలుసుకొనదగిన పదార్థము. ఏ విధముగా గుడ్లగూబ వంటి నిశాచరములకు యితరులకు పగలుగా వున్నది గూడా నిశ అనగా రాత్రిగానే యుండునో అదే విధముగా నిశాచరముల వంటి సంపూర్ణమైన అజ్ఞానియైన మనుష్యునకు అనగా ఎవనియందు పరమార్థతత్త్వమును తెలుసుకొను నటువంటి బుద్ధి లేదో అటువంటి భూతములన్నింటికి తెలియనిది అయివున్న కారణముగ ఈ పరమార్థ తత్త్వము గూడ నిశా కాలమునందలి వస్తువుల వంటిదే అగుచున్నది. అనగా అజ్ఞానులకు తెలియబడనిదై యున్నది.

ఆ నిశా కాలమునందలి తెలియబడని వస్తువుల వంటి పరమార్థ తత్త్వము అజ్ఞానమను నిద్రనుండి మేల్కొనినటువంటి స్థితప్రజ్ఞునికి అనగా జితేంద్రియునకు అనగా తన యింద్రియము లన్నింటిని తన వశమునందుంచుకొన్న యోగికి పగటియందు తోచు వస్తువుల వంటిది అగుచున్నది. అనగా ఆ పరమార్థ తత్త్వము తెలియబడుచున్నది.

గ్రాహ్యగ్రాహక వస్తు భేదరూపమును తెలియనివ్వకుండా వుంచు - చేయు - రాత్రియందు గూడ స్వప్నమునందు సర్వమును ఎఱుంగుచున్న మానవుని వలె స్థిరబుద్ధి కలిగియున్న యోగి సర్వదా అనగా రాత్రి, పగలు అను భేదము లేకుండా ఆ పరమార్థ తత్త్వమును తెలుసుకొనుచునే యుండును.

అందుచేత యిప్పుడు తేలిన సారాంశమేమనగా – అవిద్యావస్థయందున్న అజ్ఞానియైన మానవుడు పరమార్థమును తెలియజాలక కర్మలు చేయుటయందే నిమగ్నుడై యుండును. విద్యావస్థయందు అట్లు జరుగదు. అనగా **పరమార్థ తత్త్వమును ఎఱింగిన పురుషుడు ఆ విధముగా కర్మలు చేయుటయందు నిమగ్నుడు కాడు.** ఏ విధముగా సూర్యోదయము కాగానే అంధకారమంతయు పటాపంచలైపోవునో ఆ విధముగానే పరమార్థ తత్త్వజ్ఞానము కలుగగానే అజ్ఞానము మరియు ఆ య జ్ఞానము వలన తోచు పదార్థములు అన్నియు తొలగిపోవును. అనగా కనబడకుండా పోవును.

జ్ఞానోత్పత్తి జరుగక పూర్వము ప్రమాణబుద్ధి చేత గ్రహించబడు అవిద్యయే అనగా అజ్ఞానమే క్రియగాను, కారకముగాను, ఫలముగాను అనేక రూపభేదములతో తోచుచు సర్వవిధ

కర్మలు చేయుటకు మరియు చేయించుటకు కారణమగుచున్నది. అప్రామాణికమైన బుద్ధిచేత గ్రహించబడిన అజ్ఞానము కర్మలు చేయుటకుగాని చేయించుటకుగాని కారణము కాజాలదు.

ఏలయన ? ప్రమాణ స్వరూపమైన వేదము నేను ఫలానా కర్మలు చేయవలయుననియు, ఫలానా కర్మలు చేయరాదనియు చెప్పి నిర్ణయించియున్నది అని తలంచియే మానవరూపుడైన జీవుడు తాను కర్తయై కర్మలయందు నిమగ్నుడగుచున్నాడు. నిజముగా విచారించి చూచిన యిదియంతయు రాత్రివలె అజ్ఞానము మాత్రమే అని తెలిస్తే చేయనే చేయడు.

ఎవనికి ఈ **దృశ్యమంతయు రాత్రివలె అజ్ఞానరూపమైనదేనని తెలియునో అటువంటి జ్ఞానికి సర్వకర్మ సన్యాసమునందే అధికారము కలిగియుండును.** ఆ కర్మలు చేయుటయందు ఎటువంటి ప్రవృత్తి వుండనేరదు.

ఈ విధముగా **"తద్ బుద్ధ్య స్తదాత్మనః"** గీ. 5.17 మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా అటువంటి ఆత్మజ్ఞానికి అధికారము జ్ఞాననిష్ఠయందే చెప్పబడును.

పూర్వపక్షము – అటువంటి జ్ఞాననిష్ఠయందు గూడ తత్త్వవేత్తకు ప్రవృత్తిని కలిగించు ప్రమాణముల (విధి వాక్యముల) లేమి వుండును గదా ! అందువలన అందులో గూడ ఆతనికి ప్రవృత్తి కలుగకపోవచ్చును గదా ?

సమాధానము – అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? **ఆత్మజ్ఞానము తన స్వరూపమునే విషయముగా చేసుకొనగలదు. అందువలన తన స్వరూప జ్ఞానమునకు సంబంధించిన విషయమునందు ప్రవృత్తిని కలిగించు జ్ఞానమునకు ప్రమాణములతో నిమిత్తము వుండదు.** ఆ యాత్మజ్ఞానము స్వయముగా ఆత్మయే అయివుండుట వలన స్వతఃసిద్ధమై యుండును. మరియు దానియందు సర్వవిధ ప్రమాణముల యొక్క ప్రమాణత్వము విలీనమై యుండును. అనగా ఆత్మజ్ఞానము కలుగువరకే ప్రమాణముల యొక్క ప్రమాణత్వము ఆవశ్యకమై యుండును. అందువలన ఆత్మస్వరూప సాక్షాత్కారము కలిగిన తరువాత ప్రమాణ ప్రమేయముల వ్యవహారము నిలువజాలదు.

ఆత్మజ్ఞాన రూపమైన అంతిమ ప్రమాణము ఆత్మయొక్క ప్రమాతృత్వమును గూడ నశింపజేయును. ఆ ప్రమాతృత్వమును నివారించుచూ అది స్వయముగా కూడ మేల్కొనిన తరువాత స్వప్నావస్థయందలి ప్రమాణత్వము వలె అప్రమాణము అయిపోవును. అనగా ప్రమాణత్వము లోపించిపోవును.

అట్లేలయన ? వ్యవహారమునందు గూడ యిష్ట వస్తువు లభించిన వెంటనే ఏ ప్రమాణము గూడ ప్రవృత్తికి కారణమగుట కానరాదు.

కావున నిర్ణయమేమన ? ఆత్మజ్ఞానికి కర్మలయందు అధికారము లేదు.

ఏషణత్రయమును అనగా పుత్రేషణ, దారేషణ మరియు విత్తేషణను – త్యజించినట్టి స్థితప్రజ్ఞుడు, విద్వాంసుడు మరియు సర్వమును సంన్యసించిన మహాత్మునికే మోక్షము లభించును. భోగములను కోరునట్టియు మరియు సంన్యసించని మానవునకు మోక్షము లభించదు. ఈ సిద్ధాంతమును దృష్టాంతముల ద్వారా దృఢపరచుచున్నారు –

2.70. ఆ పూర్యమాణమచల ప్రతిష్ఠం సముద్రమాపః ప్రవిశంతి యద్వత్,
తద్వత్కామా యం ప్రవిశంతి సర్వే స శాంతిమాప్నోతి న కామకామీ.

అనగా - జలముతో నిండి స్థిరముగా వున్న సముద్రమునందు అనగా ఏది స్థిరముగా ఉన్నదో అటువంటి తన హద్దులయందు స్థిరముగా వున్నట్టి సముద్రములోనికి నాల్గువైపుల నుండి వచ్చి చేరిన జలము ఆ సముద్రము యొక్క స్థిరత్వము నందు ఎటువంటి వికారమును కలిగించక దానియందే యిమిడి పోయినట్లుగా, విషయ సంబంధము కలిగియున్నప్పటికి స్థితప్రజ్ఞత్వము కలిగియున్న పురుషునియందు అవి ఎటువంటి వికారమును కలిగించక ఆతనియందు లీనమైపోవును. ఎవని సమస్తమైన కోరికలు ఆత్మయందు లీనమై పోయినవో ఆతనియందు విషయములు ఎటువంటి వికారమును కలిగించజాలవు.

అటువంటి పురుషునకే పరమశాంతియను మోక్ష స్థితి కలుగును. అంతేగాని యితరులకు అనగా భోగములయందు మనస్సు గలవానికి అట్టి స్థితి కలుగనేరదు.

ఏలయన ? అది అలా వున్నది కావున -

2.71. విహాయ కామాన్యః సర్వాన్పుమాంశ్చరతి నిఃస్పృహః,
నిర్మమో నిరహంకారః స శాంతిమధిగచ్ఛతి.

అనగా - సంన్యసించినట్టి ఏ పురుషుడు సమస్తమైన కోరికలను మరియు భోగభావములను నిశ్శేషముగా త్యజించి అనగా కేవలము శరీర పోషణ కొఱకు మాత్రమే ప్రయత్నించుచుండునో మరియు ఎవడు దేహ పోషణార్థము గూడ ఆలోచించడో, ఎవడు మమత్వము అనగా నాది అను భావము లేనివాడో అనగా శరీర పోషణార్థము అవసరమైన వస్తువుల సంగ్రహమునందు గూడ ఎటువంటి ఆసక్తి చూపడో.

మరియు అహంకారము లేక యుండునో అనగా విద్వత్తు మొదలగు విషయములకు సంబంధించిన అభిమానము అనగా గర్వము కూడ వుండదో, అటువంటి స్థిత ప్రజ్ఞత్వము గలిగి బ్రహ్మవేత్త అనగా బ్రహ్మతత్వమును గురించి సమ్యక్ జ్ఞానము కలిగియున్న మహాత్ముడు సంసార సంబంధమైన సర్వవిధ దుఃఖముల నుండి ముక్తిని పొంది మోక్షము అనబడు మహదానందమును అనుభవించును. అనగా బ్రహ్మస్వరూపుడై నిలిచియుండును.

ఇప్పుడు పైన చెప్పబడిన బ్రహ్మనిష్ఠత్వ ప్రశంశ చేయబడుచున్నది.

2.72. ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్థ నైనాం ప్రాప్య విముహ్యతి,
స్థిత్వా స్యామంతకాలే ఽపి బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి.

అనగా - పైన చెప్పబడిన స్థితి బ్రాహ్మీస్థితి. అనగా సర్వవిధ కర్మలను సాధకుడు మనసా, వాచా, కర్మణా సంన్యసించి అనగా త్యజించి కేవలము బ్రహ్మ భావముతో నిండియుండును.

ఓ పార్థా ! ఈ స్థితిని పొందిన బ్రహ్మవేత్త తిరిగి ప్రాపంచిక విషయ సంబంధమైన మోహమును పొందదు.

స్థూల దేహమును త్యజించు సమయమున, అంతకు పూర్వము దేహముతో కూడియున్నప్పుడు కూడ బ్రాహ్మీస్థితి యందే నిశ్చలముగా వుండి మనుష్యత్వము కలిగియుండియు బ్రహ్మ స్వరూప లాభమైన మోక్షానందమును అనుభవించును. ఎవడు బ్రహ్మచర్యాశ్రమ కాలమునుండియే సంన్యసించి జీవన పర్యంతము బ్రాహ్మీ స్థితియందే లీనమై యుండునో అతడు బ్రహ్మ స్వరూపమునే పొందును. ఈ విషయమునందు ఎటువంటి సంశయమునకు తావులేదు.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
సాంఖ్యయోగమను రెండవ అధ్యాయమునకు శ్రీశ్రీ శ్రీ శంకరాచార్య
విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
*అనువాదకులు : **శ్రీ సదానందభారతి***
ప్రణవాశ్రమము.

మూడవ అధ్యాయము

ఈ గీతాశాస్త్రమునందలి రెండవ అధ్యాయమునందు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు ప్రవృత్తి విషయికమైన యోగబుద్ధి మరియు నివృత్తి విషయికమైన సాంఖ్యబుద్ధి అను రెండు బుద్ధులను గురించి విపులముగా చర్చించియున్నారు.

ఆ ద్వితీయ అధ్యాయమునందు సాంఖ్యబుద్ధిని అనగా నివృత్తి భావముతో కూడియున్న బుద్ధిని ఆశ్రయించి సాధన చేయువారి కొఱకు. "ప్రజహాతి యదాకామాన్" (2.55) అను శ్లోకము మొదలు ఆ రెండవ అధ్యాయం చివరిదాకా సర్వవిధ కర్మలను త్యజించుటయే మోక్షార్థియైన సాధకుని ధర్మమని చెప్పి "ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః" (2.72) అను శ్లోకమునందు సాధకుడు అనగా మోక్షార్థి ఆ బ్రహ్మజ్ఞాన నిష్ఠతోడనే కృతార్థుడు అనగా మోక్షభావమును పొందినవాడు కాగలడని వివరించియున్నారు.

కాని అర్జునునకు మాత్రము "నీకు కర్మలు చేయుట యందే అధికారము కలదు" కర్మలు చేయకయుండుట యందు నీవు ఎటువంటి ఆసక్తిని కలిగియుండరాదు" అని మొదలగు వాక్యముల ద్వారా "యోగబుద్ధిని ఆశ్రయించి నీవు కర్మలే చేయవలయును" అని చెప్పి దానివలన ముక్తి లభించదని చెప్పియున్నాడు.

ఈ మాటలు విన్నప్పుడు అర్జునుని బుద్ధి వ్యాకులత్వమును చెందినది. అప్పుడు ఆతడు (అర్జునుడు) "జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తే" (3-1) అను వాక్యము ద్వారా భగవానుడగు శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించినాడు.

"నీ భక్తుని మేలు కోరుచున్న నీవు (కృష్ణుడు) మోక్షమునకు సాక్షాత్తు సాధనమైన సాంఖ్యబుద్ధి - నిష్ఠను వినిపించి గూడ దానికి విరుద్ధమై అనేక విధములైన అనర్థములతో కూడియున్నటువంటి మరియు క్రమముగా అనగా ఏ యోగబుద్ధి ననుసరించి సాధనచేసినప్పటికి ఈ జన్మయందు మోక్షరూపమైన ఫలము లభించుట దుర్లభమో అటువంటి కర్మలయందు నన్ను నిమగ్నుడవు కమ్మని ఎందులకు చెప్పుచున్నావు ? అని వ్యాకుల మనస్కుడైన అర్జునుడు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించుట సహజముగనే యున్నది.

ఆ వ్యాకులత్వము కారణముగానే "జ్యాయసీచేత్" అని ప్రశ్నించుట సహజమైనదే.

ఈ ప్రశ్నను నివర్తించుటకు అవసరమైన విషయమంతయు శ్రీకృష్ణుడు యింతకు పూర్వము అనగా రెండవ అధ్యాయమునందే జ్ఞాననిష్ఠ - కర్మనిష్ఠ మొదలగు విషయ విభజన చేసి వేరువేరుగా చెప్పియేయున్నారు. అయినప్పటికీ అనగా అలా వేరువేరుగా సవివరముగా చెప్పియున్నప్పటికి యింతకు పూర్వము ఈ శ్రీమద్భగవద్గీతకు టీకా - తాత్పర్యము వ్రాసిన

మహానుభావులు అర్జునుని ప్రయోజనమును అనగా అభిప్రాయమును మరో విధముగా తలంచి అందులకు అనగా అర్జునుని ప్రయోజనమునకు విపరీతముగా అనగా విరుద్ధముగా భగవంతుని సమాధానమును చెప్పియున్నారు. మరియు ముందుగానే భూమికాభాగమునందే భగవంతుడు స్వయముగా ఏ విధముగా గీత యొక్క తాత్పర్యమును అనగా లక్ష్యమును వివరించి యున్నారో దానికి గూడ యిచ్చట అర్జునుని ప్రశ్నకు, భగవానుని సమాధానమునకు గూడ విపరీతార్థమునే ప్రతిపాదించియున్నారు.

అది ఎట్లన ?

అచ్చట భూమిక యందు యింతకు పూర్వము ఈ గ్రంథమునకు టీకా తాత్పర్యములు వ్రాసియుండిన మహాత్ములు చెప్పినదేమనగా – గీతాశాస్త్రమునందు అన్ని ఆశ్రమములయందు (బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ మరియు సంన్యాస) వున్నవారికి జ్ఞానము మరియు కర్మల సముచ్ఛయమును చెప్పియున్నారు. ఇంకా ప్రత్యేకముగా "అందరూ అనగా అన్ని ఆశ్రమములయందున్నవారూ బ్రతికి వున్నంతకాలము అగ్నిహోత్రాది కర్మలు చేయచునే యుండవలయును" అని చెప్పియున్నారు. ఇటువంటి "అగ్నిహోత్రాది" శ్రుతివిహిత కర్మలు అనగా వేదములందు చెప్పబడియున్న కర్మలు వదలి" కేవలము జ్ఞానము వలననే మోక్షము కలుగును" అను సిద్ధాంతము గీతాశాస్త్రమునకు విరుద్ధమని చెప్పియున్నారు.

కాని యిచ్చట అనగా ఈ మూడవ అధ్యాయమునందు వారు ఆశ్రమ భేదములను వివరించుచూ "బ్రతికి యున్నంతవరకు" మొదలగు శ్రుతియందు చెప్పబడిన కర్మలను త్యజించవలసినదిగా చెప్పియున్నారు.

దీనివలన మరియొక శంక కలుగుచున్నది. అదేమనగా – ఇటువంటి పరస్పర విరుద్ధములగు అర్థములు కలుగు వచనములు భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు ఎలా చెప్పాడు ? ఆ వచనములను అర్జునుడు మాత్రము విని అలాంటి అర్థములను ఎలా ఒప్పుకొన్నాడు ?

పూర్వ పక్షము – ఒకవేళ భూమికా భాగమునందు గృహస్థుని కొరకు మాత్రమే శ్రౌతకర్మలను త్యజించి కేవలము జ్ఞాన సంపాదన వలననే మోక్షము నిషేధింపబడి యితర ఆశ్రమముల వారికి మాత్రము అట్లా నిషేధింపబడి యుండలేదేమో ?

సమాధానము – ఇది కూడా పూర్వాపర విరుద్ధమైన వచనమే. ఏలయన ? అన్ని ఆశ్రమముల వారికి జ్ఞానము కర్మల సముచ్ఛయము అనగా రెండూ ఒకే వ్యక్తి ద్వారా చేయబడుట గీతాశాస్త్రము యొక్క నిశ్చితమైన అభిప్రాయము అని భూమికా భాగమునందు ప్రతిజ్ఞ చేసి దానికి విరుద్ధముగా యిచ్చట గృహస్థులను వదలి యితర ఆశ్రమాదుల యందు వున్నవారికి మాత్రమే కేవల జ్ఞానము వలన మోక్షము కలుగునని చెప్పుట ఎలా కుదురును ? అసలు ఎలా చెప్పగలరు ?

పూర్వ పక్షము - (శ్రౌత కర్మలయందు ఆదరభావముతో) శ్రౌతకర్మలు ఆచరించకుండానే కేవల జ్ఞానము ద్వారానే గృహస్థునికి మోక్షము కలుగదని చెప్పియున్నాడని అందులో గూడ కేవల జ్ఞానము వలన గృహస్థులకు మోక్షము కలుగదు అని చెప్పుట యందు ఆచరణయందున్న శ్రౌతకర్మలకు కూడా లేమిని అపేక్షించి అలా చెప్పబడెనేమో ? అన్నచో -

సమాధానము - ఈ మాట కూడా ఒప్పుకొనబడదు. ఏలయన ? **గృహస్థునకు మాత్రమే కేవలము స్మార్తకర్మలతో పాటు కలసియున్న జ్ఞానము వలన మోక్షము నిషేధించబడినది.** ఇతర ఆశ్రమముల వారికి మాత్రము కాదు అని చెప్పినచో తెలివిగల మానవుడెప్పుడూ ఒప్పుకొనజాలడు.

మరోమాట యేమనగా - ఒకవేళ ఊర్ధ్వరేతలకు - అనగా ఇంద్రియమును యోగబలముతో పైకి అనగా వెనుకకు లాగుకొనువారలకు - మోక్షప్రాప్తి కొరకు జ్ఞానముతో పాటు కేవలము స్మార్తకర్మల సముచ్చయము అనగా సముదాయము ఆవశ్యకము అన్నచో ఈ న్యాయము ననుసరించి **గృహస్థులకు గూడ కేవలము స్మార్తకర్మలతో పాటు జ్ఞానము యొక్క సముచ్చయము ఆవశ్యమని తలంచవలసి యుండును.** శ్రౌతకర్మలతో పాటు కాదు.

పూర్వపక్షము - గృహస్థునకు మాత్రమే మోక్ష సిద్ధిని పొందుట కొరకు శ్రౌత మరియు స్మార్త రెండు విధములైన కర్మలతో పాటు జ్ఞాన సముచ్చయము ఆవశ్యకము గాని ఊర్ధ్వరేతస్సు గల యోగులకు కేవలము స్మార్తకర్మయుక్తమైన జ్ఞానము వలననే మోక్షము కలుగును అని చెప్పినందున తప్పేమి కలదు ?

సమాధానము - అలా అని ఒప్పుకొన్నట్లయితే అత్యంత శ్రమ సాధ్యమైన మరియు అపరిమిత దుఃఖరూపములైన శ్రౌత-స్మార్త మొదలగు కర్మలన్నియు గృహస్థుని నెత్తిన పడవేసినట్లే గదా ?

పూర్వపక్షము - ఆ విధముగా అధిక శ్రమ చేసినందువలన జ్ఞానికంటే అనగా సంన్యాసికంటే గృహస్థునకే మోక్షము లభించునని చెప్పవచ్చును గదా ? ఇంక యితర ఆశ్రమాదులయందుండువారికి శ్రౌతసంబంధమైన నిత్యకర్మలు లేనందున, అనగా విధించనందున వారికి త్వరగా మోక్షము లభించకపోవచ్చును గదా ? అని అన్నచో -

సమాధానము - ఇలా చెప్పటం కూడా సరికాదు. ఏలయన ? సర్వోపనిషత్తులు, చరిత్ర గ్రంథములు, పురాణాదులు మరియు యోగశాస్త్ర గ్రంథములయందు గూడ **ముముక్షువులకు జ్ఞానమే ప్రధానమని ఎంచి సర్వకర్మ సంన్యాసమును విధించుట జరిగినది.** మరియు శ్రుతులు మరియు స్మృతి గ్రంథముల యందు గూడ ఆశ్రమముల వివిధత్వము మరియు వాటి యొక్క సముచ్చయత్వము క్రమముగా చెప్పబడినది. (ఆ సముచ్చయ విధానమెట్టిదన? - ముందు బ్రహ్మచర్యము, తరువాత గృహస్థము, అటుపైన వానప్రస్థము చివరకు సంన్యాసము గ్రహించవలయును. **ఇదియే సముచ్చయ విధానము.** అంతేగాని బ్రహ్మచర్యము నుండి సంన్యాసము లేక గృహస్థము నుండి సంన్యాసము స్వీకరించమని చెప్పుట వికల్పమనబడును.)

పూర్వపక్షము - అలా అయితే అన్ని ఆశ్రమముల వారికి జ్ఞాన-కర్మల సముచ్చయము సిద్ధించును గదా !

సమాధానము - కాదు. ఏలయన ? ముముక్షువునకు అనగా **కేవలము మోక్షమును కోరువానికి సర్వకర్మ సంన్యాసము విధించబడినది. ఏలయన ? నిజమైన మోక్షార్థి సర్వవిధములైన భోగములయందు విరక్తినిబొంది, భిక్షావృత్తిని ఆవలంభించును.** అందుచేత మోక్షమును పొందింపజేయు మార్గములన్నింటిలోను సంన్యాసమునకే ప్రాధాన్యత యివ్వబడినది. సర్వకర్మ సంన్యాసమే శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినది. "న కర్మణా, నప్రజయా, ధనేన త్యాగేనైకే ఽమృతత్వమానశుః" (నా.ఉ. 2-12) అనగా కర్మల వలన గాని, సంతానము వలన గాని లేక ధనము వలన గాని మోక్షము లభించదు. కేవలము త్యాగము అనగా సర్వవస్తు సంన్యాసము ద్వారానే మహా పురుషుడైన మానవుడు అమృతత్వమును అనగా మరణములేని స్థితిని పొందును. కావున బ్రహ్మచర్యము నుండియే సంన్యాసమును గ్రహించ లేక అవలంభించవలయును. ఇది శ్రుతి వచనము.

ఈ సంన్యాసమును గురించి బృహస్పతి గూడ కచునితో యిలాగే చెప్పాడు. "బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేత్" **"ధర్మాధర్మములు రెంటిని త్యజించుము, సత్యము అసత్యము రెంటిని వదలి, ఏ అహంకారము నుండి వీటినన్నింటిని త్యజించెదవో ఆ యహంకారమును గూడ త్యజించుము. ఆ పైన సంసారమును సారరహితమైనదిగా ఎరింగి పరమవైరాగ్య భావమును ఆశ్రయించి ఏ పురుషుడు సారమైన అనగా నిత్యమైన వస్తువును దర్శించ వలయునన్న కోరిక ప్రబలము కాగా వివాహము చేసుకొనకుండా బ్రహ్మచర్యము నుండియే సంన్యాస భావమును పొందునో ఆతడే మోక్షాధికారమును కలిగి యుండును. తస్మాత్కర్మనకుర్వంతి యతయః సారదర్శినః"** (చూ. మహా.భా. శాంతి పర్వము 5.125 శుకానుశాసనం)

వ్యాసభగవానుడు గూడ తన కుమారుడైన శుక మహర్షికి ఉపదేశించుచూ "జీవుడు కర్మల చేత బంధించబడును మరియు జ్ఞానము చేత ముక్తత్వమును పొందును. అందుచేత ఆ తత్వమును చక్కగా ఎరింగిన సంన్యాసి ఎటువంటి కర్మలను ఆచరించదు. యీ విధముగా చెప్పియున్నాడు. (చూ. మ.భా. శాంతి పర్వము 125). వినుప్రవృత్తి కర్మమనఘనివృత్తి నిష్కర్మమరయబంధకంబు మోక్షణంబునగుట బోధసత్వసంపన్నులు సొరదు కర్మతంత్ర కర్షణమునకు."

ఇచ్చట గీతయందు గూడ "సర్వ కర్మలను మనస్సు నుండి త్యజించి" (గీ. 5-13) అని చెప్పబడినది.

మోక్షము అకార్యము. అనగా ఎటువంటి కర్మల ద్వారానూ లభించునది కాదు. దీనిని బట్టి చూచినా మోక్షార్థికి కర్మలు వ్యర్థమైనవే.

పూర్వపక్షము - ప్రత్యవాయమును అనగా విహిత కర్మలను చేయకుండినచో కలుగు పాపమును తొలగించుకొనుటకు నిత్య కర్మలను ఆచరించుట అవశ్యకమేయని చెప్పినచో -

సమాధానము - అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? సంన్యాసికి ప్రత్యవాయము కలుగదు. గృహస్థునకు మాత్రమే కలుగును. ఎవడు సంన్యసించి యుండలేదో, అటువంటి

కర్మలు చేయు గృహస్థునకు మరియు బ్రహ్మచారులకు గూడ విహిత కర్మలు చేయనందు వలన ప్రత్యవాయము కలుగును. ఆ విధముగా అగ్నిహోత్రాదికర్మలు చేయనందు వలన **సంన్యాసికి ప్రత్యవాయము కలుగుననుట అసంభవము.**

మరియు నిత్యకర్మలు చేయనందువలన భావరూపమైన ప్రత్యవాయము కలుగుననుట వట్టి కల్పన మాత్రమే. ఏలయన ? అసత్తు నుండి సత్పదార్థము ఎట్లు వుత్పన్నమగును ? (చూ. ఛాందోగ్యోపనిషత్తు ఉ. 6-2-2) అదే విధముగా అభావము నుండి భావరూపమైన వస్తువు వుత్పన్నమగుట అసంభవమని శ్రుతి వచనము.

ఒకవేళ నీవు నిత్యకర్మలు చేయనందున ఆ కర్మాభావము నుండి భావరూపమైన ప్రత్యవాయము సంభవము కానప్పటికీ విహిత (విధించబడిన) కర్మలు చేయనందు వలన ప్రత్యవాయము కలుగునని వేదమే చెప్పుచున్నదని చెప్పినట్లయితే వేదము అనర్థదాయకము, అప్రామాణికము అని చెప్పవలసి యుంటుంది.

ఏలయన ? నీవు చెప్పినది నిజమని ఒప్పుకొన్నట్లైతే వేదముల చేత విధించబడిన కర్మలు ఆచరించినను, ఆచరించకపోయినను రెండు విధముల కేవలము దుఃఖమే ఫలముగా లభించును.

ఇంతేకాకుండా "శాస్త్రము అజ్ఞాపక్ అనగా అపూర్వమైన జ్ఞానమును కలిగించునది గాక కారకము అనగా యుక్తి శూన్యమైన అర్థమును బోధించునది" అని ఒప్పుకొనవలసి వస్తుంది. ఇది సర్వమాన్యము అనగా అందరి చేత ఒప్పుకొనతగినది కాదు.

అందువలన, తేలిన సారాంశమేమన ?

సంన్యాసులకు కర్మలతో ఎటువంటి సంబంధము లేదు. అందువలన జ్ఞానకర్మల సముచ్చయము గూడ సమంజసము కాదు.

మరియు "జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తే మతాబుద్ధిర్జనార్దన" (గీ. 3.1) మొదలగు అర్జునుని ప్రశ్న గూడ సమంజసముగా లేదు. అట్లు లేనందువలన జ్ఞానకర్మల సముచ్చయము గూడ కుదురుట లేదు.

ఏలయన ? రెండవ అధ్యాయము నందు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో నీవు జ్ఞానము యొక్క సంపాదన మరియు కర్మలు రెండూ చేయవలసి యుంటుంది అని చెప్పి వున్నట్లయితే యిప్పుడు అర్జునునకు ఓ జనార్ధనా ! "మీరు కర్మలకంటే జ్ఞానమే శ్రేష్ఠమైనదని తలంచిన యెడల" అని అడిగి వుండే అవకాశము కలిగేది కాదు.

నిజముగా భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో అర్జునా ! నీవు జ్ఞానకర్మలు రెంటినీ ఒకే కాలమునందు అనుష్ఠించవలయును అని చెప్పి వున్నట్లయితే అప్పుడు కర్మల కంటే శ్రేష్ఠమైనటువంటి ఆ జ్ఞాన సంపాదన కొరకు ప్రయత్నించమని యింతకుపూర్వమే చెప్పబడియున్నది గదా ! మరి అప్పుడు "ఓ కేశవా ఆ ఘోరమైన కర్మలు చేయమని ఎందులకు ప్రోత్సహించుచున్నావు ?" అని అడిగే అవకాశము అర్జునునకు కలిగి వుండేది కాదు.

అటువంటి శ్రేష్ఠమైనటువంటి జ్ఞానము యొక్క సంపాదన అర్జునుడు చేయకూడదు అని భగవంతుడు చెప్పి వున్నట్లయితే అర్జునునికి "జ్యాయసీచేత్" అను ప్రశ్నకు అవకాశము వుండేదికాదు.

అట్లుగాక భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞాన కర్మలకు పరస్పర విరోధమున్న కారణముగ ఒకే పురుషుడు ఒకే కాలమందు జ్ఞానకర్మలు రెంటి యొక్క అనుష్ఠానము చేయుట సంభవము కాదు గావున భగవంతుడు ఆ రెంటిని వేరువేరు మనుష్యుల ద్వారా, వేరు వేరు కాలములందు అనుష్ఠింప తగియున్నవని యింతకు పూర్వమే చెప్పియున్నట్లయితే "జ్యాయసీచేత్" అని ప్రశ్నించ డానికి అవకాశము వుంటుంది.

అర్జునుడు ఈ ప్రశ్న అవివేకము చేత వేశాడని అనుకొందామనుకొన్నా "జ్ఞాననిష్ఠ మరియు కర్మనిష్ఠ రెండూ వేరు వేరు పురుషుల ద్వారా అనుష్ఠించదగియున్నవి" అని భగవంతుడు చెప్పుట సమంజసముగా లేదు.

భగవంతుడు చెప్పిన సమాధానమును అజ్ఞానజనితమైనదిగా తలంచుట ఎట్టి స్థితి యందును వుచితము కాదు.

కావున భగవంతుని చేత చెప్పబడిన జ్ఞాననిష్ఠ మరియు కర్మనిష్ఠల అనుష్ఠానము చేయు అధికారముగలవారు వేరువేరుగా వున్నారు. అను వాక్యమును పరిశీలించగా సిద్ధించునదేమన జ్ఞానకర్మల సముచ్చయము కుదరదు అనగా సంభవము కాదు.

అందువలననే గీతయందును మరియు సర్వోపనిషత్తుల యందును కేవలము జ్ఞానము వలెననే మోక్షము కలుగును గాని కర్మల వలన కాదని ఋజువగుచున్నది.

నిజముగా జ్ఞానకర్మల రెంటియొక్క, సముచ్చయము చేతనే మోక్షము కలుగునని చెప్పియున్నట్లయితే అర్జునుడు భగవంతుని ఆ రెంటిలో ఏదో ఒకదానిని నిర్ణయించి దాని ద్వారానే మోక్షము కలుగును అని నిశ్చయించి చెప్పుము అని ఎందులకు ప్రార్థించి వుండే వాడు ?

అంతేగాక, "కురు కర్మైవ తస్మాత్త్వం పూర్వైః పూర్వ తరం కృతమ్" (గీత 4-15) అను నిశ్చితమైన నిర్ణయము ద్వారా భగవంతుడు అర్జునునకు జ్ఞానమార్గమును బోధించి యుండలేదని స్పష్టమగుచున్నది. కర్మలు చేయుటయందే ఆతనికి అధికారము కలదని చెప్పినట్లుగా స్పష్టమగుచున్నది.

అప్పుడు అర్జునుడు యిలా అన్నాడు -

3.1. జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తేమతా బుద్ధిర్జనార్దన,
తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ.

అనగా - ఓ జనార్ధన ! ఓ కేశవా ! కర్మలు చేయుటకంటే జ్ఞాన సంపాదనమే శ్రేష్ఠమైనదని మీ అభిప్రాయమైతే మరి నన్ను క్రూరకర్మయైన ఈ హింస అనగా యుద్ధము చేయమని ఎందులకు ప్రోత్సహించుచున్నారు ?

భగవంతునికి జ్ఞానము మరియు కర్మలు రెంటియొక్క సముచ్చయము సమ్మతమైతే "నాకు కల్యాణకరమగు ఆ ఒక్క సాధనమును గురించియే చెప్పండి" అని మరియు "కర్మల కంటే జ్ఞానము శ్రేష్ఠమైనది" మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అర్జునుడు జ్ఞానమును కర్మలను వేరుచేసి మాట్లాడుట అనుచితమగును గదా !

సముచ్చయము దృష్టితో చూచిన ఎడల కర్మఫలము కంటే జ్ఞాన ఫలము శ్రేష్ఠమని చెప్పుట కుదరదు గదా ?

ఇంకా కొంచము విచారించి చూచిన భగవంతుడు కర్మఫలము కంటే జ్ఞానఫలము కల్యాణకరమని చెప్పి మరియొక ప్రక్క "నీవు అకల్యాణకరమైన కర్మలనే చేయుము" అని పరస్పర విరుద్ధమైన భావమును కలిగించు వాక్యములు చెప్పుటకు కారణమేమియని విచారించి అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని నిందించుచూ "ఓ కేశవా ! మరి నన్ను హింసతో కూడియున్న యుద్ధరూపమైన క్రూర కర్మల యందు ఎందులకు నియోగించుచున్నావు ? అని అనుటలో ఔచిత్యమేమున్నది ?

నిజముగా భగవంతుడు స్మార్తకర్మలతో పాటుగా జ్ఞానము యొక్క సముచ్చయము అందరకూ కల్యాణకరమే యని చెప్పియున్నట్లయితే, అర్జునుడు గూడ జ్ఞానకర్మల సముచ్చయమే కల్యాణకరమని తలంచి వుంటే అప్పుడు "ఓ కేశవా ! నన్ను యుద్ధరూపమైన యిటువంటి క్రూర కర్మల యందు ఎందులకు నియోగించుతున్నావు" అని అనుట ఎట్లు సమంజసమగును?

మరియు -

3.2. వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయసీవ మే,
తదేకం వద నిశ్చిత్య యేన శ్రేయో౽హమాప్నుయామ్

అనగా - భగవంతుడు సత్యమునే మాట్లాడుచున్నప్పటికి మందబుద్ధి కలిగి యున్న అర్జునుడు "నాకు భగవంతుని వాక్యములు పరస్పర విరుద్ధ భావములను ప్రకటించుచున్నట్లుగా తోచుతున్నవి" అని అలాంటి పరస్పర విరుద్ధ భావములను కలిగించు వాక్యముల ద్వారా మీరు నన్ను అనగా నా బుద్ధిని మోహింపజేయు చున్నారు" అని ప్రశ్నించదు...

నిజముగా మీరు నన్ను అనగా బుద్ధియందున్న మోహమును అనగా భ్రాంతిని తొలగించుటకే ప్రయత్నించుచున్నారు. మరి అలాంటప్పుడు నాకు భ్రాంతి ఎట్లు - ఎందులకు - కలుగజేయుదురు ? అందుకే మీరు నాకు భ్రాంతిని కలుగజేయుచున్నారని చెప్పుచున్నాడు.

మీరు వేరు వేరు కర్మాధికారములు గలవారి ద్వారా చేయదగియున్న జ్ఞాన మరియు కర్మానుష్ఠానములు ఒకే పురుషుని ద్వారా చేయబడుట అసంభవమని తలంచియున్న యెడల ఆ రెంటిలో నుండి జ్ఞానబుద్ధియో లేక కర్మబుద్ధియో ఏది నాకు అనగా అర్జునునకు అతని శక్త్యానుసారముగా తగియున్నదో, దానిని నిశ్చయించి చెప్పండి, నేను జ్ఞానము ద్వారా ఉద్ధరించబడుదునో లేక కర్మలను ఆచరించుట ద్వారానో స్పష్టముగా చెప్పండి అని అడిగినాడు.

కర్మ నిష్ఠయందు అనగా కర్మలు చేయుట యందు గౌణరూపముగానైనా అనగా అప్రధానంగానైనా జ్ఞానము కూడా వుండాలి అని భగవంతుడు అర్జునునితో చెప్పి వుంటే యిప్పుడు అర్జునుడు భగవానుని ఆ రెండింటిలోను అనగా కర్మాచరణ మరియు జ్ఞాన సంపాదనలో ఏదిమంచిదో అది నాకు చెప్పండి అని ఎందుకు ప్రశ్నించును ?

ఏలయన ? జ్ఞానము మరియు కర్మలు ఈ రెండింటిలో ఏదో ఒక్కటి మాత్రమే నేను నీకు చెప్పెదను. రెండూ మాత్రము చెప్పను అని భగవంతుడు అర్జునునితో ఎచ్చటనూ చెప్పి యుండలేదు. అలా చెప్పి వున్నట్లయితే అలా రెండింటిని సంపాదించుట దుర్లభమని తలంచి ఆ రెండూ వద్దు ఆ రెంటిలో నాకు ఏది మంచిదో దానిని మాత్రమే చెప్పండి అని అడిగి వుండేవాడు.

అర్జునుని ప్రశ్నకు అనుకూలమైన సమాధానము శ్రీకృష్ణులవారు చెప్పుచున్నారు -

3.3. లోకే౽స్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మయానఘ,
జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్.

అనగా - అర్జునా ! ఈ మానవ లోకమునందు రెండు విధములగు పురుషులు వుండియున్నారు. ఒకరు శాస్త్రమునందు చెప్పబడిన కర్మలు మాత్రమే చేయు అధికారము గలవారు. రెండవవారు శాస్త్రమునందు చెప్పబడిన జ్ఞానమును పొందుటకు అధికారము కలిగినవారు. అటువంటి వారిలో మూడు వర్ణముల వారికి అనగా బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ మరియు వైశ్య వర్ణముల వారికి రెండు విధములైన నిష్ఠాస్థితి అనగా కర్తవ్య తత్పరత చెప్పబడినది. ఇది అంతయు సర్వప్రథమముగా సృష్టి చేయుకాలమునందు ముందుగా ప్రజలను సృష్టించి వారి యొక్క లోక సంబంధమైన ఔన్నత్యము కొరకు మరియు వారికి మోక్షమును కలిగించుట కొరకు సాధన రూపమున వైదిక సంప్రదాయమును ఆవిష్కరించిన ఈశ్వరుడను నేనే.

ఆ రెండు విధములగు నిష్ఠ అనగా ఆచరణ క్రమము ఎట్టిదో చెప్పెద. వినుము.

ఎవరు ఆత్మ మరియు అనాత్మ పదార్థములకు సంబంధించిన విషయము నందు వివేకము వలన కలిగిన జ్ఞానమును పొందియున్నవారో, ఎవరు బ్రహ్మచర్య ఆశ్రమము నుండియే సంన్యాస ఆశ్రమమును స్వీకరించియున్నారో, అట్లే ఎవరు వేదాంత శాస్త్రముల యందు చెప్పబడిన విజ్ఞానమును గ్రహించుట ద్వారా ఆత్మతత్వమును గురించి నిశ్చయమైన అభిప్రాయము కలిగియున్నారో, ఎవరు పరమహంస అనగా నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము కలిగి సంన్యసించి యున్నారో, ఎవరు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును బ్రహ్మభావముతోనే తన మనస్సును నింపుకొని యున్నారో, అటువంటి సాంఖ్యయోగుల యొక్క నిష్ఠ జ్ఞానరూపమైన యోగము అని చెప్పబడినది.

కర్మలు చేయువారి నిష్ఠ కర్మయోగమని చెప్పబడినది.

ఒకే పురుషుని ద్వారా ఒకే ప్రయోజనమును సిద్ధింపజేసుకొనుటకు జ్ఞానము మరియు కర్మ రెండూ ఒకేసారి అనుష్ఠింపవలయును అని తన అభిప్రాయముగా భగవంతుని ద్వారా

గీతయందు యింతకు పూర్వము ఎక్కడైనా చెప్పబడి వుంటే లేక వేద గ్రంథములందు ఎచ్చటనైనా చెప్పబడి వుంటే తనయందు శరణుజొొచ్చిన అర్జునునికి భగవంతుడు జ్ఞాననిష్ఠ మరియు కర్మనిష్ఠ వేరువేరుగా భిన్నభిన్నమైన అధికారమున్న పురుషుల ద్వారానే అనుష్ఠింపదగియున్నవని ఎట్లు చెప్పును ?

ఒకవేళ మనము దీనిని భగవంతుని అభిప్రాయమని ఒప్పుకొొన్నచో జ్ఞానము మరియు కర్మానుష్ఠానమును గురించి వినిన అర్జునుడు తనంతటతానుగానే రెంటినీ ఒకే కాలమందు అనుష్ఠించుటకు సిద్ధమగును గదా ? రెండూ అనగా జ్ఞానము మరియు కర్మలు వేరు వేరు పురుషుల ద్వారా వేరు వేరు విధములుగా అనుష్ఠింప వలయునన్నచో ఆ రెంటినీ వేరు వేరు పురుషులకు భగవంతుడే చెప్పి యుండెడివాడు గదా ! అలా చేయలేదు గనుక మరియు అలా రెంటినీ కలిపి ఒకనికే ఒకే కాలమందు చేయవలసి యుండగా చేయుట సంభవము కాదని చెప్పి యుండుట చేత ఆయన చెప్పినది ప్రామాణికము కాదని, రాగద్వేషయుక్తమైనదని చెప్పవలసి వచ్చును. అలా చెప్పుట అనుచితమగును గదా ?

అందుచేత ఏ విధముగా జూచినా జ్ఞానము మరియు కర్మల యొక్క సముచ్చయము కుదరదు.

కర్మల కంటే జ్ఞానము శ్రేష్ఠమైనదని అర్జునుడు చెప్పిన మాట స్వతఃసిద్ధమైన సత్యము. ఏలయన ? అర్జునుడు చెప్పిన ఆ మాటను భగవంతుడు నిరాకరించలేదు.

ఆ జ్ఞాననిష్ఠానుష్ఠానము చేయు అధికారము ఒక్క సంన్యాసులకు మాత్రమే ఉన్నది. అట్లేలయన ? రెండు విధములగు నిష్ఠానుష్ఠానములు భిన్నమైన పురుషుల ద్వారా వేరువేరుగా చేయవలసి యున్నదని చెప్పబడియున్నది. ఆ కారణముగా భగవంతునికి గూడ అదే సమ్మతము.

"బంధమునకు కారణరూపములైన కర్మల యందు భగవంతుడు నన్ను నియోగించు చున్నాడు" అని దుఃఖించినవాడై మరియు "నేను అటువంటి కర్మలు చేయను" అని ధనుర్బాణము లను క్రింద పారవైచిన అర్జునుని జూచి, "న కర్మణామనారంభాత్ యితి" అనగా కర్మలు చేయుట ఆరంభించకనే అని భగవంతుడు వుపదేశింపనారంభించినాడు –

లేక జ్ఞాననిష్ఠకు మరియు కర్మనిష్ఠకు పరస్పర విరోధము వున్న కారణము వలన ఒక పురుషుని ద్వారా ఒకే కాలమందు రెంటి యొక్క అనుష్ఠానము చేయబడ జాలదు గావున. అందుచేత ఒకదానితో మరియొక దానిని ముడిపెట్టక అవి రెండూ వేరు వేరు విధములుగా మోక్షమునకు సాధనములగునని శంకించి –

ఆ విషయముమ స్పష్టముగా – వివరముగా – చెప్పదలంచినవాడై జాననిష్ఠ ప్రాప్తికి సాధనరూపముగా వుపయోగపడునదై యున్నందున కర్మనిష్ఠ మోక్షరూపమైన పురుషార్థమును పొందుటకు సాధనమగుననియు, స్వతంత్రముగా కర్మ నిష్ఠ మోక్ష ప్రాప్తికి సాధనము కాజాలదనియు మరియు కర్మనిష్ఠయను ఉపాయము అనగా సాధనము ద్వారా సిద్ధించునటువంటి జ్ఞాననిష్ఠ యితర సాధనముల సహాయము లేకుండగనే తనంతట తానుగానే మోక్షమునకు సాధనమగునని అభిప్రాయపడి భగవంతుడు యిలా అన్నాడు –

3.4. న కర్మణా మనారంభాన్నైష్కర్మ్యం పురుషో ఽశ్నుతే,
న చ సంన్యాసనా దేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి.

అనగా - కర్మలు చేయకనే అనగా జన్మ జన్మాంతరములందు చేయబడినటువంటి మరియు సంచిత కర్మ ఫలములను నశింపజేయుటకును తద్వారా అంతఃకరణశుద్ధికి కారణమగుచున్న యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేయక పూర్వ పూర్వ జన్మలయందు చేసిన పాపకర్మల ఫలములు నశించనంతవరకు మానవుని అంతఃకరణమునందు దాగియున్న జ్ఞానము ప్రకాశించదు. ఇది స్మృతి చెప్పిన వాక్యము. దానిననుసరించి చూచిన కర్మలు అనగా **యజ్ఞ యాగాది కర్మలు అంతఃకరణ శుద్ధికి కారణమగుట ద్వారా జ్ఞాననిష్ఠకు సాధనములగుచున్నవి.** (చూ. మహా.భార. శాంతి ప. 204/8) "జ్ఞానముత్పద్యతే పుంసాంక్షయాత్పాపస్యకర్మణః."

ఆ యజ్ఞాది కర్మలు చేయుట ఆరంభించకనే .....

మానవుడు నిష్కామ భావమును అనగా కర్మలు లేని స్థితిని అనగా నిష్క్రియ అనగా ఎటువంటి కర్మలు లేనటువంటి ఆత్మతత్త్వమునందు నిలచి వుండుటయను జ్ఞానయోగము వలన కలుగు పరమశాంతి రూపమైన నిష్ఠను పొందజాలడు.

పూర్వపక్షము - కర్మలు చేయుట ఆరంభించకుండా వున్నట్లయితే నిష్కర్మ బుద్ధితో కర్మలు చేయుట అనునది కుదరదుగదా ? అను వాక్యము వలన కలుగు భావమేమనగా దానికి వ్యతిరేకముగా అనగా కర్మలు చేస్తూ వుంటేనే మానవుడు నిష్కర్మ భావముతో కర్మలు చేయుట నేర్చుకుంటాడు. అంతేగాని కర్మలు అసలు చేయుట ఆరంభించకుండానే నిష్కామపూర్వకమైన కర్మత్వమును పొందజాలడా ?

సమాధానము - అలాకాదు. ఏలయన ? కర్మలు చేయుట ఆరంభించుటయే నిష్కర్మత్వమును పొందుటకు మంచి వుపాయము. మరియు వుపాయము లేకుండా ఉపేయము ప్రాప్తించజాలదు. ఇది సర్వసిద్ధమైన విషయమే.

నిష్కర్మతారూపమైన జ్ఞానయోగమును పొందుటకు వుపాయము కర్మయోగమే. ఈ మాట శ్రుతులయందును యిచ్చట ఈ గీతయందును గూడ చెప్పబడి యున్నది.

శ్రుతి యందు ప్రస్తుత జ్ఞేయరూపమైన ఆత్మలోకమును తెలుసుకొను వుపాయము (మార్గము, విధానము) చెప్పుచూ "ఆ ఆత్మను బ్రాహ్మణుడు వేదాధ్యయనము మరియు యజ్ఞము ద్వారా తెలుసుకొనగోరును." యిత్యాది వాక్యముల ద్వారా కర్మయోగమును జ్ఞానయోగమును పొందుటకు సాధనముగా, వుపాయముగా చెప్పియున్నారు.

మరియు యిచ్చట ఈ గీతాశాస్త్రమునందు గూడ "ఓ మహాబాహో ! కర్మయోగము లేకుండ సంన్యసించుట లేక సంన్యాస స్థితిని పొందుట చాలా కఠినము. యోగులైనవారు ప్రాపంచిక వస్తువుల యందలి ఆసక్తిని పదలి అంతఃకరణ శుద్ధి కొరకు (అనగా అంతఃకరణము ప్రాపంచిక వస్తువులను కల్పించుట మానుట అంతఃకరణశుద్ధి) కర్మలు చేయుచుందురు.

యజ్ఞము, దానము, తపము మొదలగు కర్మలు తెలివిగలవారిని పవిత్రులుగా చేస్తాయి. ఈ దృష్టితో యిక ముందు యింకా కొన్ని విషయములు చెప్పబడును.

ఇచ్చట ఒక శంక కలుగవచ్చును. అదేమనగా – "సర్వభూతములకు అభయదానము చేసి సంన్యాసమును గ్రహించవలయును" మొదలగు వాక్యముల ద్వారా కర్తవ్యకర్మలను త్యజించుట ద్వారా గూడ నిష్కర్మత్వము చెప్పబడినది. మరియు లోకము నందు గూడ కర్మలు చేయుట ఆరంభించకుండానే నిష్కర్మత్వము ప్రాప్తించుట అందరకు తెలిసిన విషయమే. అందుచే నిష్కర్మత్వమును కోరుకొనువానికి కర్మలను ఆరంభించుట వలన కలుగు లాభమేమి కలదు ? అటుపైన –

కేవలము సంన్యాసము వలన అనగా జ్ఞానము లేకుండ కేవలము కర్మ పరిత్యాగము ద్వారా మానవుడు నిష్కర్మతారూపమైన ఫలమును (సిద్ధిని) అనగా జ్ఞానయోగము ద్వారా లభించు ముక్తస్థితిని పొందలేడు.

జ్ఞానము లేకుండా కేవలము కర్మసంన్యాసము ద్వారా మానవుడు నిష్కర్మత్వ రూపమైన సిద్ధిని ఎందులకు పొందజాలడు ? ఇందులకు కారణము తెలుసుకొనవలయునన్న కోరిక కలిగినందున చెప్పచున్నారు.

3.5. న హి కశ్చిత్క్షణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్మకృత్,
కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజైర్గుణైః.

అనగా – ఈ లోకమునందలి ఏ మానవుడు ఎన్నడూ ఒక్క క్షణం కూడా కర్మలు చేయకుండా వుండలేడు. ఏలయన ? ప్రాణులన్నియు ప్రకృతిచే కల్పించబడిన సత్వ, రజ మరియు తమస్సు అను ఈ మూడు గుణముల ద్వారా ప్రేరేపించబడినవై, వివశులై అనగా కర్మలు చేయకుండా బ్రతుకలేనివై తప్పనిసరిగా కర్మలు చేయుటయందు నిమగ్నమై యుండును.

ఇచ్చట 'అన్ని ప్రాణులు' అను శబ్దముతో పాటు "అజ్ఞానముతో కూడియున్న" అను శబ్దమును గూడ జోడించవలయును. అనగా "అజ్ఞానముతో కూడియున్న ప్రాణులన్నియు" అని చదువుకొనవలయును. ఏలయన ? ఇంక కొంచము ముందునకు వెళ్ళిన తరువాత "ఎవడు అనగా ఏ ప్రాణి గుణముల నుండి వేరు చేయబడజాలదో" అను పదముచే జ్ఞాన సంపన్నులైనవారిని ఆ నియమము నుండి వేరుచేయవలయును. అందువలన అజ్ఞానముతో కూడియున్న వారి కొరకే కర్మయోగము చెప్పబడినది. జ్ఞానసంపన్నులైన మహాత్ముల కొరకు కాదు.

ఏలయన ? ఏ మహాత్ములు ప్రకృతిజన్యములైన గుణములచేత ప్రేరేపించబడరో అటువంటి జ్ఞానులయందు సహజముగానే కర్మ (క్రియా) భావము లేకుండుట వలన వారియందు కర్మయోగము కుదరదు.

అలాగే "వేదవినాశినమ్" అను శ్లోకము యొక్క తాత్పర్యము చెప్పునప్పుడు పై విషయము చాలా విపులముగా చెప్పబడినది. (చూ. గీత. 2-21)

కొందరు ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నులు కాకపోయినప్పటికీ శాస్త్రము ద్వారా విధించబడిన కర్మలు చేయరో (అతడు) వారు అలా చేయకుండుట మంచిది కాదు.

అదెట్లన ? –

3.6. కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్మరన్,
ఇంద్రియార్థాన్విమూఢాత్మా మిథ్యాచారః స ఉచ్యతే.

అనగా – ఏ మానవులు చేతులు, కాళ్ళు మొదలగు కర్మేంద్రియములను కర్మలు చేయకుండా నిలిపి వుంచి యింద్రియముల ద్వారా లభించవలసిన భోగములను మానసిక చింతన ద్వారా అనుభవించుచుందురో అటువంటి విమూఢాత్ములు అనగా విషయములయందు మోహము కలిగియున్న మనస్సు గలవారు మిథ్యాచారులు, మోసగాండ్రు మరియు పాపము చేయువారు అని చెప్పబడుదురు.

3.7. యస్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతే ఽర్జున,
కర్మేంద్రియైః కర్మయోగ మసక్తః స విశిష్యతే.

అనగా – కాని అర్జునా ! కర్మాధికారము కలిగియున్న అజ్ఞాని జ్ఞానేంద్రియములను మనస్సు ద్వారా విషయముల మీదికి వెళ్ళనివ్వక నిలిపి వుంచి వాక్కు, చేతులు, యింద్రియములు మొదలగు కర్మేంద్రియముల ద్వారా ఆచరించుచుండునో అతడు... మరియింక ఎటువంటి కర్మలు ఆచరించుచుండును ? అన్నచో –

మనసా ఎటువంటి విషయములందును ఆసక్తిలేనివాడై కర్మయోగమును ఆచరించుచుండునో ఆతడు, ఆనగా ఆ కర్మయోగి యితరుల కంటే అనగా ఆ కపటాచరణము గలవారి కంటే శ్రేష్ఠుడనబడును.

అలా అనబడుటకు కారణమేమన ? –

3.8. నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మ జ్యాయో హ్యకర్మణః,
శరీరయాత్రాపి చ తే న ప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః

అనగా – ఓ అర్జునా ! శ్రుతియందు ఏ కర్మలు ఎట్లు ఫలమును పొందుటకు చెప్పబడి యుండలేదో అటువంటి ఏ కర్మ చేయుటకు ఎవడు అధికారమును కలిగి యున్నాడో ఆతనికి అది తప్పనిసరిగా ఆచరించుటకు విధించిన కర్మ అనబడును. అలా నియత అనగా విధించబడిన నిత్య కర్మలను నీవు చేయుము. ఏలయన ? కర్మలు చేయకుండా వుండుట కంటే విధించబడిన కర్మలు చేయుట పరిణామ దశయందు శ్రేష్ఠము.

ఏలయన ? ఎటువంటి కర్మలు చేయక వున్నట్లయితే నీ శరీరయాత్ర అనగా పోషణ గూడ జరుగదు. అందువలన కర్మలు చేయుట యందును మరియు చేయకుండుట యందును గల భేదము ప్రపంచమునందు ప్రత్యక్షముగా తెలియబడుచునే యున్నది.

బందహేతువులగుట వలన కర్మలు చేయరాదని నీవు తలంచుచున్నట్లయితే అట్లు తలంచుట పొరపాటు.

అదెట్లన ?

3.9. యజ్ఞార్థాత్కర్మణో ऽన్యత్ర లోకో ऽయం కర్మబంధనః,
తదర్థం కర్మ కౌంతేయ ముక్త సంగః సమాచర.

అనగా – "యజ్ఞమే విష్ణువు." శ్రుతియందలి ఈ వాక్యముననుసరించి యజ్ఞమనగా ఈశ్వరుడే. (సర్వము తానై యున్నవాడు ఈశ్వరుడు). అందుచేత ఏ కర్మ చేయబడినా అది యజ్ఞము కొరకు చేయబడిన కర్మయే. అటువంటి ఈశ్వరార్థము అనగా భగవంతుని కొరకు చేయబడు కర్మలను వదలి చేయబడు యితర కర్మలు చేయు కర్మాధికారియైన మానవుడు కర్మ బంధములందు చిక్కువడును. కాని ఈశ్వరుని కొరకు చేయబడు కర్మల వలన మానవుడు కర్మ బంధమునందు చిక్కుబడడు. అందుచేత ఓ కౌంతేయ అనగా కుంతీ పుత్రా ! నీవు కర్మల వలన కలుగు ఫలమునందు ఆసక్తిని ఆ కర్మ వలన కలుగు ఫలమును అనుభవించవలయునను కోరికను వదలి ఈశ్వరుని కొరకు చక్కగా ఆసక్తి కలిగి కర్మలు చేయుము.

ఇంక ముందు చెప్పబోవుచున్న కారణముల వలన గూడ అధికారియైనవాడు కర్మలు చేయవలసినదే -

3.10. సహయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః,
అనేన ప్రసవిష్యధ్వమేష వో ऽస్త్విష్టకామధుక్.

అనగా – సృష్టి యొక్క ఆరంభకాలమునందు యజ్ఞంతో సహా ప్రజలను అనగా బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య – ఈ మూడు వర్ణముల వారిని సృష్టించి ఈ జగత్తును రచించినట్టి ప్రజాపతి "ఈ యజ్ఞముల వలన మీరందరూ ప్రసవము, ఉత్పత్తి అనగా సర్వవిధములైన అభివృద్ధిని పొందండి" అని చెప్పినాడు. ఈ యజ్ఞములు మీకు యిష్టార్థములను అనగా మీరు కోరుకొను ఫలరూపములైన సర్వ పదార్థములను మరియు ఆ పదార్థముల భోగవలన కలుగు సర్వ విధ సుఖములను యిచ్చునవై యున్నవి.

అదెట్లన ? -

3.11. దేవాన్భావయతానేన తే దేవా భావయంతు వః,
పరస్పరం భావయంతః శ్రేయః పరమవాప్స్యథ.

అనగా – మీరు ఈ యజ్ఞముల ద్వారా ఇంద్రాది దేవతలను సంపన్నవంతులుగా చేయండి. ఆ దేవతలు వృష్టి అనగా వర్షము మొదలగు వాటి ద్వారా మిమ్ములను ఐశ్వర్యవంతులుగా చేయుదురు. ఈ విధముగా దేవతలు, మీరు పరస్పర సహకార సహాయముల

ద్వారా ఒకరినొకరు ఐశ్వర్యవంతులుగా అనగా సర్వవిధ ఔన్నత్యము గలవారుగా చేసుకొంటూ మీరు జ్ఞానమును పొందుట ద్వారా మోక్ష రూపమైన పరమ శ్రేయమును పొందగలరు. లేక స్వర్గరూపమైన పరమశ్రేయస్సును పొందగలరు.

ఇంక మరోమాట యేమనగా -

3.12. ఇష్టాన్‌భోగాన్హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః,
తైర్దత్తానప్రదాయైభ్యో యో భుంక్తే స్తేన ఏవ సః.

అనగా - మీచేత చేయబడుచున్న యజ్ఞముల ద్వారా ఔన్నత్యమును పొందినటువంటి దేవతలు మీకు మీ చేత చేయబడిన **యజ్ఞ ఫలములుగా స్త్రీలను అనగా భార్యలను, పశువులను, సంతానమును మొదలగు మీరు కోరిన భోగ్యపదార్థములన్నింటిని యిచ్చెదరు.**

ఆ దేవతల ద్వారా ప్రదానము చేయబడిన భోగ్య పదార్థములను తిరిగి వారికి యివ్వకుండా అనగా వారి నుండి పుచ్చుకొన్న భోగ్య పదార్థరూపమైన ఋణమును తీర్చకుండా . మీలో ఎవ్వరు వాటిని తమ స్వంత వస్తువులుగా తలంచి స్వసుఖార్థం అనుభవించెదరో అనగా తన శరీరములను, ఇంద్రియములను మాత్రమే తృప్తి పరచెదరో వారు ఆ దేవతల స్వంతము అనగా దేవతల సొంత సొమ్మును అపహరించిన దొంగలగుదురు.

కాని ఎవ్వరు -

3.13. యజ్ఞశిష్టాశినః సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః,
భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచన్త్యాత్మకారణాత్.

అనగా - యజ్ఞ శిష్టము అనగా యజ్ఞము పూర్తిగా ముగిసిన తరువాత మిగిలియున్నట్టి అన్నమును భుజించు పురుషులు శ్రేష్ఠులు.

అనగా దేవయజ్ఞములు అనగా దేవతలకు సమర్పించు సమారాధనలు మొదలగునవి పూర్తిగా నిర్వహించి తదుపరి అనగా సమర్పణ కార్యము పూర్తి అయిన తరువాత మిగిలినటువంటి అమృతమనబడు అన్నమును భుజించు స్వభావము కలిగియున్న పురుషులందరూ అన్ని విధములైన పాపముల నుండి అనగా గృహస్థ ధర్మమునందు చేయబడు పిండి విసరుట, పొయ్యి రాజేసి అన్నాదులు వండుట మొదలగు పంచ పాపముల నుండి మరియు ప్రమాదము అనగా తెలియకుండా జరుగు హింసల వలన కలుగు యితర పాపముల నుండి గూడ ముక్తిని పొందెదరు.

మరియు ఉదరపరాయణులు అనగా కేవలము తనకొరకే అన్నాదులను వండుకొని తింటూ వుంటారో వారు మహా పాపులు, మరియు పాపమునే భుజించువారనబడుదురు.

అందువలన కూడా కర్మాధికారులకు కర్మలు చేయవలసి యుండును. ఏలయన ? **కర్మలు జగత్తు అనబడే చక్రము తిరుగుచుండుటకు కారణమై యున్నవి.**

అదెట్లన ? ఇప్పుడు చెప్పబడుచున్నది -

3.14. **అన్నాద్భవంతి భూతాని పర్జన్యాదన్నసంభవః,**
యజ్ఞాద్భవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః.

అనగా - భక్షించబడిన అన్నము రక్తము మరియు వీర్యము రూపముగా పరిణమించగా దానినుండి ప్రత్యక్షముగనే ప్రాణులన్నియు పుట్టుచున్నవి. వర్షము వలన అన్నోత్పత్తి జరుగుచున్నది. ఆ వర్షము యజ్ఞము వలన కురియుచున్నది.

విధిపూర్వకముగా అనగా వేదాది శాస్త్ర గ్రంథములందు చెప్పబడినట్లుగా అగ్ని యందు అర్పించబడిన ఆహూతులు సూర్యునియందు ఘనీభవించుచున్నవి. ఆ సూర్యుని వలన వర్షము కురియుచున్నది. వర్షము వలన అన్నము కలుగుచున్నది. ఆ అన్నము నుండి ప్రాణులు (ప్రజలు) పుట్టుచున్నవి. చూ. మనుస్మృతి 3.76.

"అగ్నౌ ప్రాస్తాహుతిః సమ్యగాతిత్యముపతిష్టతే,
అదిత్యాజ్జాయతే వృష్టిర్వృష్టేరన్నం తతః ప్రజాః. మనుస్మృతి 3.76 ఇతి స్మృతేః

ఋత్వికుడు మరియు యజమాని యిరువురు కలసి చేయు వ్యాపారమే కర్మ. ఆ కర్మనుండియే అపూర్వ రూపము కలిగిన యజ్ఞము ఉద్భవించుచున్నది.

3.15. **కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షరసముద్భవమ్,**
తస్మాత్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్.

అనగా - క్రియారూపమైన కర్మను నీవు వేదరూపమైన బ్రహ్మము నుండి ఉద్భవించి నదిగా ఎరుగుము. అనగా కర్మోత్పత్తికి కారణము వేదము. ఆ విధముగా ఎరుంగుము. మరియు వేద రూపమైన బ్రహ్మ అక్షరము అనగా అ-క్షరము. అనగా నాశములేని పదార్థము నుండి వుద్భవించినది. అనగా అవినాశీ అనగా నాశము లేని పదార్థము నుండి వుద్భవించినది. అనగా అవినాశీ అనగా నాశము లేనటువంటి పరబ్రహ్మ పరమాత్మ వేదోత్పత్తికి కారణము.

వేదరూపమైన బ్రహ్మపదార్థము సాక్షాత్తుగా పరమాత్మ అనబడు అక్షరము నుండి పురుషుని ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసముల వలె వుద్భవించినది. అందువలన అది సర్వార్థములను ప్రకాశించునది అగుట వలన సర్వగతము అనగా సర్వమునందు వ్యాపించి వున్నదై వున్నది.

మరియు యజ్ఞవిధియందు అనగా యజ్ఞమును నిర్వహించు పద్ధతియందు వేదప్రాధాన్యము కలిగి యుండుట వలన ఆ బ్రహ్మతత్వము సర్వగతమై యుండియు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును యజ్ఞము నందు ప్రతిష్టింపబడియున్నది.

3.16. **ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః,**
అఘాయురింద్రియారామో మోఘం పార్థ స జీవతి.

అనగా - ఈ లోకమునందు ఏ మానవుడు కర్మాధికారియై వుండి కూడ ఈ విధముగా ఈశ్వరుని ద్వారా వేదము మరియు ప్రయత్నపూర్వకముగా త్రిప్పబడుచున్న ఈ

జగత్చ్రక్రముననుసరించి (వేదాధ్యయనము - యజ్ఞయాగాది) కర్మలు చెయ్యడో ఓ పార్థా ! ఆ మానవుడు పాపముతో కూడియున్న జీవితము కలిగియుండి మరియు ఇంద్రియారామా అనగా యింద్రియముల ద్వారా విషయములయందు మునిగి తేలుచూ వ్యర్థముగా జీవించును. అనగా అటువంటి పాపాత్ముడు జీవించుట కూడా వ్యర్ధమే అగుచున్నది.

అందువలన ఈ ప్రకరణమునకు తాత్పర్యమేమన ?

అజ్ఞానియగు అధికారికి కర్మలు అవశ్యము చేయవలసియుండును.

అనాత్మజ్ఞ అనగా ఆత్మతత్వమును ఎరుంగనటువంటి అధికారియైన పురుషునకు ఆత్మజ్ఞానమును పొందుటకు అవసరమైన యోగ్యత కలుగనంతవరకు జ్ఞాననిష్ఠను పొందుటకొరకు కర్మయోగానుష్ఠానము అవశ్యముగ చేయవలసి యుండును. ఇది **"న కర్మణామనారంభాత్"** (గీత 3.4) మొదలు "శరీరయాత్రాపి చ తే న ప్రసిధ్యేదకర్మణః" (గీత 3.8) వరకు గల శ్లోకములందు ప్రతిపాదించి .....

"యజ్ఞార్థాత్కర్మణో ౽న్యత్ర" మొదలు (గీత 3.9) "మోఘం పార్థ స జీవతి" (గీత 3.16) వరకు చెప్పబడిన గ్రంథము ద్వారా కూడా **ఆత్మజ్ఞానము లేనటువంటి కర్మాధికారి కొరకు కర్మానుష్ఠానము చేయుట యందు అనేకములైన కారణములు** ప్రసంగానుకూలముగా చెప్పబడినవి మరియు ఆ కర్మలు చేయకుండిన కలుగు అనేక దోషములు గూడ చెప్పబడినవి.

నిజంగా అలా అయితే త్రిప్పబడిన సృష్టి చక్రముననుసరించి అందరూ తమ జీవితాలను అనగా జన్మమరణములతోను, సుఖదుఃఖములతోను కూడియున్న జీవితాలను అనుభవిస్తూ వుండవలసిందేనా ? లేక యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన కర్మయోగానుష్ఠాన రూపమైన వుపాయము ద్వారా లభించునటువంటిదియు మరియు ఆత్మతత్వమును ఎరింగిన సాంఖ్య యోగుల ద్వారా సేవించబడిన జ్ఞానయోగము వలన లబ్ధమగు జ్ఞాననిష్ఠను సంపాదించజాలని అనాత్మజ్ఞులు ఆ విధంగా అనగా జన్మ-మరణ చక్రమునందు తగుల్కొని పైకిపోతూ క్రిందికి వస్తూ వుండవలసినదేనా ? అర్జునుడు యిలా అడుగవచ్చునని భగవానుడు తన మనస్సునందు శంకించినవాడై ఇలా అన్నాడు -

లేక భగవంతుడు శాస్త్రార్థమును చక్కగా భోదించుటకై "అతి ప్రసిద్ధమగు ఆత్మ ఏది కలదో దానిని చక్కగా గుర్తించినందున మిధ్యాజ్ఞానము నశించిన మహాత్ములైన బ్రాహ్మణులు అజ్ఞానుల ద్వారా అవశ్యముగా చేయబడుచున్న దారాపుత్రాది పోషణ త్రయమును తొలగించుకొనినవారై కేవలము శరీర పోషణార్థము భిక్షాటనము చేయుచుందురు. అటువంటి వారికి ఆ జ్ఞాననిష్ఠ కంటే వేరుగా మరే యితర కర్తవ్యము వుండదు. చూ. బృ.ఉ. 3-5-1.

ఇటువంటి శ్రుతి తాత్పర్యమును ఈ గీతాశాస్త్రము ద్వారా ప్రతిపాదించుట యందు అభిరుచికలవారై ఆ శ్రుత్యర్థము వచ్చునట్లుగా చెప్పుచున్నారు.

3.17. యస్త్వాత్మరతిరేవ స్యాదాత్మ తృప్తశ్చ మానవః,
ఆత్మన్యేవ చ సంతుష్ట స్తస్య కార్యం న విద్యతే.

అనగా – ఎవడు కేవలము ఆత్మయందే ఆనందమును అనుభవించుచుందునో అనగా ఎవనికి ఆత్మయందే ప్రేమ కలదో, విషయములయందు ప్రేమ లేదో, అనగా సంన్యసించియున్న ఏ మానవుడు ఆత్మయందే తృప్తిపొందునో, ఎవనికి అన్నరసాదుల పట్ల తృప్తి అనగా ఆసక్తిలేదో మరియు ఆత్మ భావముతోనే సంతుష్టుడై యున్నాడో – బాహ్యవిషయములందు అందరూ లాభవృత్తిని కలిగి యుంటారు. కాని ఆత్మజ్ఞానియైనవాడు ఆ బాహ్య విషయములందు ఎటువంటి లాభమును చూడక ఆత్మయందే సంతుష్టుడై వుండును. అనగా అన్ని విషయముల వైపు నుండి తృష్ణారహితుడై యుండును. అటువంటి ఆత్మజ్ఞాని అయిన వానికి ఎటువంటి కర్తవ్యములు వుండవు. అటువంటి వానినే ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠ సాంఖ్యయోగి అని చెప్పుదురు.

అట్లేలయన ?

3.18. నైవ తస్య కృతేనార్థో నాకృతేనేహ కశ్చన,
న చాస్య సర్వభూతేషు కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః

అనగా – ఆ పరమాత్మ తత్వమును గుర్తించిన పురుషునకు ఈ లోకము నందు కర్మలు చేయుట వలన కలుగు ప్రయోజనము యిసుమంతయును లేదు, వుండదు.

అయితే మరి ఎటువంటి కర్మలు చేయకుండా వున్నందు వలన ఆతనికి ప్రత్యవాయ రూపమైన అనర్థము ప్రాప్తించును గదా అని అనవచ్చును. కాని అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన? ఎటువంటి కర్మలు చేయనప్పటికి ఆ కర్మలు చేయనటువంటి పురుషులకు ఎటువంటి ప్రత్యవాయ ప్రతిరూపము లేక ఆత్మహానికర రూపమైన అనర్థముగాని ప్రాప్తించదు. కారణమేమన? బ్రహ్మ మొదలు స్థావర పర్యంతము అన్ని ప్రాణులయందును ఆతనికి కొంచము కూడా లాభహాని జరుగదు. అనగా అర్థవ్యపాశ్రయము కలుగదు.

అర్థవ్యపాశ్రయమనగా – ఏదో ఒక ఫలితము కొరకు (ఏ ప్రాణి విశేషమైననూ సరే) చేయబడు క్రియ వలన కలగు ఆశ్రయము. అందువలన ఆత్మజ్ఞానియైన ఏ పురుషునకైనను ఏదో ప్రాణి విశేషమును ఆధారముగ జేసుకొని ఏటువంటి ప్రయోజనమును పొందనవసరము లేదు. ఏలయనగా దానికొరకై అతనికి చేయవలసిన క్రియ అంటూ ఏదీ లేదు గావున.

కాని నీవు యీయన్నింటిని చక్కగా తెలుసుకొనగలిగిన స్థితియందు లేవు గావున.

నీ స్థితి ఆ విధముగా వున్నది గావున –

3.19. తస్మాదసక్తః సతతం కార్యం కర్మ సమాచర,
అసక్తో హ్యాచరన్‌కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః.

అనగా – నీవు అజ్ఞానస్థితి యందు వున్నావు గావున ఆసక్తిలేనివాడవై నీ కర్తవ్యమును అనగా నిత్యనైమిత్తిక కర్మలను చక్కగా ఆచరించుము. అట్లేలయన ? ...... అనాసక్తుడై

కర్మలు చేయువాడు అనగా ఈశ్వరుని కొరకై కర్మలు చేయుచున్న పురుషుడు అంతఃకరణ శుద్ధియగుట ద్వారా చివరకు మోక్షరూపమైన పరమపదమును పొందును.

అందులకు మరియొక కారణము కలదు -

3.20. కర్మణైవ హి సంసిద్ధిమాస్థితా జనకాదయః,
లోకసంగ్రహమేవాపి సంపశ్యన్ కర్తుమర్హసి.

అనగా - ఆ కారణమేమనగా - ఇంతకు పూర్వము జనకుడు, అశ్వపతి మొదలగు విద్వాంసులైన క్షత్రియులు కర్మలనాచరించుచూ మోక్షస్థితిని పొందుటకు ప్రయత్నించియున్నారు.

ఇచ్చట యీ శ్లోకమునకు యీ క్రింది విధముగా వ్యాఖ్యానము చెప్పవలసి యున్నది.

ఆ జనకాదులు యదార్థమైన జ్ఞానమును పొందియే యున్నచో వారు తమ ప్రారబ్ధము అనగా పూర్వపూర్వ జన్మల యందు చేసియున్న కర్మల ఫలములను అనుభవించుట. మిగిలియుండుట వలన లోక సంగ్రహార్థము కర్మలు చేయుచుండియు అనగా సన్యసించకనే పరమ సిద్ధిని అనగా మోక్షమును పొందియుండిరి.

ఒకవేళ ఆ జనకాదులు యదార్థ జ్ఞానమును పొంది యుండకయున్నచో వారు తమ అంతఃకరణమును శుద్ధిజేయు సాధనరూపమైన కర్మల ద్వారా క్రమశః అనగా సత్కర్మలు చేయగా చేయగా కలిగిన జ్ఞానము (ద్వారా) కారణముగా పరమసిద్ధిని పొంది యుండిరి.

ఆత్మతత్వమును ఎరుగనటువంటి జనకాదులు వారు పూర్వ పూర్వ జన్మలయందు చేసి యుండిన కర్తవ్య కర్మల ఫలముగా తుదకు ఆత్మ సిద్ధిని పొందగలిగిరనియు, అందుచేత యితరులైన ఆత్మజ్ఞానము కలిగిన పురుషులందరూ నిత్యనైమిత్తిక కర్మలు తప్పక చేయవలసియే యుండునని నీవు తలచుచున్నచో -

నీవు గూడ నీ ప్రారబ్ధకర్మ అనగా పూర్వ పూర్వ జన్మల యందు చేయబడిన కర్మల ఫలమును అనుభవించుటకు ఆధీనుడవై యున్నావు. అందుచేత నీవు కూడా జనకాదుల వలెనే లోక సంగ్రహబుద్ధిని దృష్టియందు వుంచుకొనియైనను (లోక సంగ్రహబుద్ధి అనగా లోకము నందలి సామాన్యమైన మానవులు తప్పుత్రోవను నడువ కుండా వుంచుటకుగాను తాను జ్ఞానియైయున్నను వారికి మంచి మార్గము చూపుట కొరకు కర్మలు చేయచుండుట) అందుచేత ఆ లోక సంగ్రహరూపమైన ప్రయోజనమును దృష్టియందు వుంచుకొనియైనను నీకు కర్మలు చేయవలసి యున్నది.

ఈ లోక సగ్రహ కర్మలు ఎటువంటివాడు చేయవలసి యున్నది ? మరియు అట్టి కర్మలు ఎందుకు చేయవలయును ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

3.21. యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే.

అనగా - శ్రేష్ఠులైన అనగా తత్వజ్ఞానము కలిగియున్న మానవులు ఏ యే కర్మలు

చేయుచుందురో యితరులు అనగా అజ్ఞానులు గూడ వారిని అనగా జ్ఞానులను అనుసరించుచూ ఆ యా కర్మలే చేయుదురు.

మరియు జ్ఞానులైన శ్రేష్ఠ పురుషులు ఏ యే లౌకిక లేక వైదిక సంప్రదాయములను ప్రామాణికములుగా ఎంచి కర్మలు చేయుచుందురో అజ్ఞానులు గూడ తమకు తెలియకపోయినా అట్లే చేయుచుందురు.

ఈ లోక సంగ్రహ కర్తవ్య కర్మలను గురించి నీకు (అర్జునునకు) ఏమైనా సందేహములు వుండి వుంటే నన్ను నీవు చూడవచ్చును కదా ? అనగా నేను అనగా శ్రీకృష్ణుడు చేయు కర్మలన్నియు లోకసంగ్రహార్థము చేయు కర్మలేయని భావము -

3.22. న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన,
నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి.

అనగా - ఓ పార్థా ! మూడు లోకములందును నాకు ఎటువంటి కర్తవ్యములు అనగా చేయవలసిన కర్మలు ఏమియూ లేవు. అనగా నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయనవసరము లేదు. ఏలయన ? నాకు ఎటువంటి అప్రాప్యమైన అనగా లభించనటువంటి వస్తువులను పొందవలసిన అవసరము లేదు. అయినప్పటికి నేను లోక కల్యాణార్థము కర్మలు ఆచరించుచునే యున్నాను.

3.23. యది హ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః,
మమ వర్త్మానువర్తన్తే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.

అనగా - నేను గనుక సోమరితనము లేక అసావధాన చిత్తుడనై కర్మలు చేయకుండినచో ఓ పార్థా ! ఈ లోకమునందలి మనుష్యులందరూ అన్ని విధముల శ్రేష్ఠుడనైన నా మార్గమునే అనుసరించి వుండెడివారు.

అలా జరిగితే కలుగు దోషమేమనగా - చెప్పెదను వినుము -

3.24. ఉత్సీదేయురిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహమ్,
సంకరస్య చ కర్తా స్యాముపహన్యామిమాః ప్రజాః.

అనగా - నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయకుండినచో లోకస్థితి కొరకు చేయబడు సర్వకర్మలు లేకుండా పోవును. అప్పుడు ఈ లోకమంతయు నశించిపోవును. అప్పుడు నేను లోకనాశముజేసిన వాడనగుదును. అందువలన అనగా ఆ విధముగా ప్రజలందరినీ నశింపజేసిన వాడనగుదును. అనగా ప్రజలందరనూ ఉద్ధరించవలసియున్న నేను వారినందరినీ నశింపజేసిన వాడనగుదును. ఈ విధమైనదంతయు నా వంటి ఈశ్వరస్వరూపునికి తగని పని.

అలాగే నావలెనే నీవు కూడా లేక యితరులు కూడా కృతార్థబుద్ధి గలవారై యున్న వారు గూడ తనకు ఎటువంటి కర్తవ్య కర్మలు లేకుండిననూ కేవలము యితరులు అనగా అజ్ఞానులయందు అనుగ్రహ బుద్ధికలవారై కర్మలు చేయుచుండవలయును.

3.25. సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాంస్తథాసక్తశ్చి కీర్షుర్లోకసంగ్రహమ్.

అనగా - ఈ ప్రపంచమునందు సరియగు జ్ఞానము లేనటువంటి పురుషులు ఫలములనాశించి అనేక విధములగు కర్మలు చేయుచున్నట్లుగా ఆత్మతత్త్వము నెరింగిన జ్ఞానులైన పురుషులు ఫలములయందు ఎటువంటి ఆసక్తి లేకుండా లోకహితార్థమై కర్మలు చేయుచుందురు.

ఈ విధముగా లోకసంగ్రహ భావము కలిగియున్న జ్ఞానులైన మహాత్ములు మరియు నావంటి పరమాత్ములు కేవలము లోకకల్యాణార్థమే కర్మలు చేయుచున్నారు గాని కర్తవ్యబుద్ధితోనో లేక ఫలాసక్తి కలిగియో కర్మలు చేయుటలేదు. అందుచేత అటువంటి ఆత్మతత్త్వమును ఎరింగియున్న మహాత్ములకు నేను చెప్పు వుపదేశమేమనగా -

3.26. న బుద్ధి భేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్మసంగినామ్,
జోషయేత్సర్వకర్మాణి విద్వాన్యుక్తః సమాచరన్.

అనగా - బుద్ధియందు వికారము కలుగుటను బుద్ధిభేదమందురు. అందుచేత కర్మలయందు ఆసక్తి కలిగి వివేకములేనివారై కర్మలు చేయు వారిని జ్ఞానులైనవారలు వివేకహీనులై, కర్మలు చేయువారి భేదబుద్ధియందు ఎటువంటి వికారమును కలిగించరాదు. అజ్ఞానులకు "ఈ కర్మలు నేను చేయవలసి యున్నది. మరియు ఆ కర్మల ఫలములను నేను అనుభవించ వలయును" అను నిశ్చిత బుద్ధి కలిగి యుండును. జ్ఞానులైన వారలు అజ్ఞానుల యొక్క "కర్మలు చేయవలయును, వాటి ఫలములను అనుభవించవలయును" అను బుద్ధి యుందు వికారమును కలిగించరాదు.

మరి జ్ఞానులైనవారలు ఏమి చేయవలయును ? అన్నచో సమాహిత చిత్తము గల జ్ఞానులు స్వయముగా అజ్ఞానుల వలెనే ఆ యా కర్మలను శాస్త్రానుకూలముగా ఆచరించుచూ అజ్ఞానులైన వారలను గూడ శాస్త్రానుకూలముగా కర్మలు ఆచరించుచుండుటకు ప్రేరేపించు చుండవలయును.

అజ్ఞానియై అనగా నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము లేక మూర్ఖుడైన మానవుడు కర్మలయందు ఏ విధముగా ఆసక్తుడై యుండును ? అన్నచో అందులకు సమాధానము చెప్పుచున్నారు.

3.27. ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః,
అహంకార విమూఢాత్మా కర్తాహమితి మన్యతే.

అనగా - సత్వము, రజస్సు మరియు తమస్సు ఈ మూడు గుణముల యొక్క సమన్విత అనగా ఏకమైయున్న రూపముగల వస్తువునే ప్రధానమనియు లేక ప్రకృతియనియు అందురు.

ఆ ప్రకృతి రూపమైన గుణముల వలన అనగా కార్యము మరియు కరణ రూపములైన సమస్త వికారముల వలన లౌకికము మరియు శాస్త్రీయము అయిన సర్వకర్మలు సర్వ విధములుగా చేయబడుచున్నవి. కాని అహంకారము చేత జ్ఞాన హీనములైన కార్యము మరియు కరణముల యొక్క సంఘాత రూపమైన దేహమునందు ఆత్మభావము కలిగియుండుటయే అహంకార మనబడును. **అయహంకారము వలన అంతఃకరణము అనేక విధములుగా భ్రాంతిని బొందుచున్నది.** ఆ విధముగా దేహేంద్రియ ధర్మములను తన యొక్క ధర్మములుగా తలంచు దేహాభిమానము గల పురుషుడు అవిద్య కారణముగ ప్రకృతి చేయు కర్మలను తాను చేయుచున్నట్లుగా తలంచి ఆ యా కర్మలకు "నేను కర్తను" అని వ్యర్థముగా అనగా భ్రాంతి చేత తలంచుచున్నాడు.

కాని జ్ఞానియైన పురుషుడు -

3.28. తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః,
గుణా గుణేషు వర్తంత ఇతి మత్వా న సజ్జతే.

అనగా - గుణకర్మ విభాగమును అనగా గుణవిభాగము మరియు కర్మ విభాగము (త్రిగుణాత్మికమైన మాయ యొక్క కార్యరూపమైన పంచమహా భూతములు మరియు మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము మరియు పంచ జ్ఞానేంద్రియములు, పంచ కర్మేంద్రియములు మరియు శబ్దాది పంచ విషయములు, వీటన్నింటితో కూడియున్న సముదాయము యొక్క పేరే గుణవిభాగము. మరియు వీటియొక్క పరస్పర సంబంధము వలన కలుగు చేష్టల సమూహము యొక్క పేరు కర్మవిభాగము (అని శాస్త్రబోధ) వాటి యొక్క తత్వమును బాగుగా ఎరింగిన జ్ఞాని యింద్రియాది రూప గుణములే విషయరూప గుణముల యందు వ్యవహరించుచున్నవి గాని ఆత్మ వ్యవహరించుట లేదని ఎరింగి వాటి యందు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము మరియు భూమి యొక్క గుణములైన శబ్దము, స్పర్శ, రూప, రస మరియు గంధము - వీటిని కార్యములందురు. బుద్ధి, అహంకారము మరియు మనస్సు చెవి చర్మము, నాలుక, ముక్కు మరియు వాక్కు, హస్తములు, పాదములు, వుపస్థము మరియు గుదము యివన్నియు కరణములనబడును.... వీటియందు జ్ఞాని ఆసక్తుడు కాడు. ఆ యా విషయముల యందు భోగభావము కలిగియుండడు. కాని ఏ -

3.29. ప్రకృతేర్గుణ సంమూఢాః సజ్జంతే గుణకర్మసు,
తాన కృత్స్నవిదో మందాన్కృత్స్న విన్న విచాలయేత్.

అనగా - వురుషుడు ప్రకృతి యొక్క గుణముల యందు మోహము గలవాడై "మేము ఫలాఫలము నాశించి ఈ కర్మలు చేయుచున్నాము." ఈ విధముగా గుణజనితమైన కర్మలయందు ఆసక్తుడై యుండునో ఆ విధముగా సమ్యగ్దృష్టి లేక సత్పదార్థ సత్వరూపమును ఎరుంగనటువంటి

మరియు కర్మఫలమును మాత్రమే చూచుచూ కర్మలయందు ఆసక్తికల మందబుద్ధి కలిగియున్న పురుషులను అన్ని విధముల సమ్యగ్దృష్టి కలిగి తత్వమును బాగుగా గుర్తించిన మహాత్ములు పై విధముల్లైన అజ్ఞానులను జ్ఞానమార్గమున నడిపించుటకు ప్రయత్నము చేయరాదు.

అజ్ఞానులకు బుద్ధి భేదమును కల్పించుటకు ప్రయత్నించుటయే వారిని దాటి తప్పించుటగా భావించబడుచున్నది. అనగా అజ్ఞానముచే కర్మలయందు మునిగి తేలుచున్నవారికి జ్ఞానమార్గమునకు సంబంధించిన ఆత్మబోధ చేయరాదు. అలా అయితే మరి కర్మాధికారిళ్లై యుండి, అజ్ఞానిళ్లైయున్న ముముక్షువు - అనగా మోక్షమును కోరువాడు కర్మలు ఎట్లు చేయవలయును ?

అన్నచో ఆ విషయము చెప్పుచున్నారు -

3.30. మయి సర్వాణి కర్మాణి సంన్యస్యాధ్యాత్మచేతసా,
నిరాశీర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః.

అనగా - అటువంటి కర్మాధికారులు తాము చేయు కర్మలను మరియు వాటి ఫలములను గూడ సర్వాత్మస్వరూపుడను, సర్వజ్ఞుడను, పరమేశ్వరుడను, వాసుదేవుడను అయియున్న నాయందు వివేక బుద్ధితో అర్పించి, "నేను సర్వ విధ కర్మలను ఈశ్వరుని కొరకు సేవకుని వలె చేయుచున్నాను" అని తలంచి సర్వవిధ కర్మలను మరియు వాటి ఫలములను నా యందు అర్పించవలయును.

మరియు నిరాశా పురుషుడు అనగా ఎటువంటి ఆశలు లేనట్టి పురుషుడు మరియు నిర్మమ్ అనగా ఎవనియందు స్వాత్మబుద్ధి పూర్తిగా నశించినదో అటువంటి వానిని నిర్మమ్ అనగా మమత్వము అనగా నాది అను భావములేనివాడు అనబడును. నీవు కూడా ఆ విధముగా మమకార రహితుడవై యుద్ధము చేయుము. అనగా చింతా - సంతాప రహితుడవై యుద్ధము చేయుము.

"కర్మలు చేయవలయును" అని చెప్పబడిన ఈ మతము అనగా అభిప్రాయము ప్రమాణ సహితముగా యదార్థము" అని తలంచి -

3.31. యేమే మతమిదం నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవాః,
శ్రద్ధావంతో ఽనసూయంతో ముచ్యంతే తే ఽపి కర్మభిః.

అనగా - ఏ శ్రద్ధాభక్తులు కలిగియున్న మానవుడు గురు స్వరూపుడనై వాసుదేవుని రూపమున వున్న నన్ను ఎటువంటి ద్వేష-అసూయ మొదలగు భావములు లేకుండ నేను పైన చెప్పిన మతముననుసరించి వ్యవహరించెదరో వారందరూ పాప-పుణ్య రూపముల్లైన కర్మల నుండి విముక్తులౌదురు.

3.32. యే త్వేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మే ఽమతమ్,
సర్వజ్ఞాన విమూఢాంస్తాన్విద్ధి నష్టానచేతసః.

అనగా - పైన చెప్పిన విధముగా కర్మల నాచరించక అందులకు విరుద్ధముగా యున్నవారు నా యీ అభిప్రాయమును (మతమును) నిందించుచూ నా మతముననుసరించి ఆచరణచేయరో వారు అన్ని విధములగు జ్ఞానములందును అనేక విధములుగా మూఢులై యుందురు. అన్ని విధములగు జ్ఞానములందు మోహితులైన ఆ అవివేకులనందరినీ నీవు నశించినవారిగా తలంచుము.

వారందరూ ఏ కారణము చేత మీ మతముననుసరించి వ్యవహరించుట లేదు ? ఇతరుల మతమును ఆచరించుచున్నారు ? మరియు స్వధర్మాచరణము ఎందులకు చేయుట లేదు ? మీకు వ్యతిరేకముగా మీ ఆజ్ఞను పాటించకుండా వున్నందువలన కలుగు దోషమునకు ఎందులకు భయపడుట లేదు ? ఇందులకు కారణమేమి ?

అన్నచో *భగవానుడు* యిలా చెప్పుచున్నాడు -

3.33. సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేఃజ్ఞానవానపి,
ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి.

అనగా – ప్రాణులన్నియు మరియు తత్వమును ఎరింగిన జ్ఞానులు గూడ తమ ప్రకృతి అనగా స్వభావముననుసరించియే కర్మవ్యాపారము చేయుచుందురు. అనగా తమ పూర్వ పూర్వ జన్మలయందు చేయబడిన కర్మలననుసరించి పాపపుణ్యాదికమైన ఎటువంటి సంస్కారము యిప్పుడు ఈ జన్మమునందు ఏర్పడియున్నదో దానికే ప్రకృతియను పేరు. దానినను సరించియే జ్ఞానులు గూడ కర్మవ్యాపారము చేయుచుందురు. ఇంక మూర్ఖుల సంగతి చెప్పదగిన దేమున్నది ?

అందుచేత ప్రాణులన్నియు తమ ప్రకృతి అనగా తమ న్వభావముననుసరించియే సర్వకార్య వ్యాపారము చేయుచున్నవి. ఇందులో నాదిగాని మరియే యితరుల ప్రమేయముగాని ఏమియూ లేదు. జీవులన్నియు తమ తమ ప్రకృతికి అనురూపముగానే వ్యాపారములు చేయుచున్నవి. ప్రకృతికి అతీతముగా ఏదియును లేదు. మరి అలా అయినప్పుడు పురుష ప్రయత్నముతో నిమిత్తం లేకున్నందున విధి–నిషేధములను గురించి చెప్పు శాస్త్రము నిరుప యోగమే కదా ? అన్నచో -

అందులకు చెప్పుచున్నాడు -

3.34. ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే రాగద్వేషౌ వ్యవస్థితౌ,
తయోర్న వశమాగచ్ఛే త్తౌ హ్యస్య పరిపంథినౌ.

అనగా – ఇంద్రియములు, యింద్రియములన్నచో సర్వేంద్రియముల యొక్క శబ్దాది విషయములందు రాగద్వేషములు స్థిరపడి యుండునో అనగా యిష్ట వదార్థముల యందు

రాగము అనగా ప్రేమ అనిష్ట పదార్థములయందు ద్వేషము యిలా అన్ని యింద్రియముల విషయములందును రాగద్వేషములు రెండును అవశ్యముగ నుండును.

అటువంటి స్థితియందు పురుష ప్రయత్నము మరియు శాస్త్రముల మహాత్మ్యము ఎట్లుండునో చెప్పుచున్నారు.

శాస్త్రానుసారముగ వ్యవహరించు మనుష్యుడు ఆరంభము నుండియే రాగ-ద్వేషములకు లోనుగాకుండ వుండవలయును.

అభిప్రాయమేమన - సహజముగానే మానవుని యందు గల ఆతని ప్రకృతి ఆతనిని రాగద్వేషములతో కూడియున్న కర్మలయందు నియమించును. అప్పుడు తనంతటతానుగానే స్వధర్మత్యాగము పరధర్మానుష్ఠానము జరుగనారంభమగును.

కాని యీ జీవుడు ఎప్పుడు వివేకము కలిగి తన స్వభావమునకు విరుద్ధమైన భావముతో రాగద్వేషాదులను సంయమించునో అప్పుడు శాస్త్రదృష్టి కలవాడగును. తిరిగి తన ప్రకృతికి వశుడు కాకుండా వుండగలుగును.

అందుచేత చెప్పునదేమన ? మనుష్యుడు రాగద్వేషములకు వశుడు కాకుండా వుండవలయును. అట్లేలయన ? ఆ రాగ ద్వేషములు దొంగలవలె శుభమార్గమున పయనించువానిని తప్పుద్రోవ పట్టించును.

రాగద్వేషములతో కూడియున్న మానవుడు శాస్త్రార్థమును గూడ విపరీతముగా తెలుసుకొనును. అంతేకాకుండా అది కూడ ధర్మమే కదాయని తలంచి పర ధర్మమును స్వీకరించి అనుష్ఠించతగినిదేయని తలంచును. కాని అతడు అలా తలంచుట పొరపాటు మాత్రమే యగును.

అదెట్లన -

3.35. శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః, పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్,
స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః.

అనగా - ఎంత బాగుగా అనుష్ఠించబడినప్పటికీ అట్టి పరధర్మము అనగా యితర వర్ణములవారికి విధించబడిన కర్మసముదాయము కంటె గుణరహితమైనదైనప్పటికి స్వధర్మమును ఆచరించుటయే క్షేమకరము.

పరధర్మమును ఆచరించు మానవుని జీవితముకంటె స్వధర్మమును ఆచరించుచూ వున్న మానవ జీవనము శ్రేష్ఠమైనది. ఏలయన యితరుల ధర్మాచరణ భయధాయకము. నరకాది రూపములైన భయమును కలిగించునదై యున్నది.

అప్పుడు అర్జునుడు యిలా అన్నాడు -

'ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస :' (చూ. గీత 2-62)

అనగా విషయములను గురించి ఆలోచించు పురుషునికి ఆ విషయములందే ఆసక్తి కలుగును. అనియు "రాగ ద్వేషౌ హ్యస్య పరిపంథినౌ" (చూ. గీత. 3-34) అనగా

ప్రతియింద్రియమునకును వాటివాటి విషయములందు రాగద్వేషములను కలిగించు విషయములే సర్వానర్థములకు మూలకారణములని చెప్పబడినది. కాని ఆ విషయమంతయు భిన్న భిన్న సందర్భములందు అస్పష్టముగా చెప్పబడినది. అందువలన ముఖ్యముగా యిదియే సర్వానర్థములకు సరియైన కారణము అని నీవు సంక్షిప్తముగా నాకు చక్కగ బోధపడునట్లుగా చెప్పిన యెడల తెలియును. అప్పుడు నేను ఆ సర్వానర్థదాయకములైన విషయములను యింద్రియముల నుండి తొలగించుటకు ప్రయత్నింతును. అని అర్జునుడు యింకా యిలా అన్నాడు.

3.36. **అథ కేన ప్రయుక్తో౽యం పాపం చరతి పూరుషః,**
అనిచ్ఛన్నపి వార్ష్ణేయ బలాదివ నియోజితః.

అనగా – ఓ కృష్ణా ! ఏ ప్రధాన కారణముచేత ప్రేరేపించబడిన ఈ పురుషుడు తనంతట తానుగా కోరక పోయినప్పటికి రాజు చేత ఆజ్ఞాపించబడిన సైనికునివలె బలవంతముగా ఆజ్ఞాపించబడినట్లుగా పాపపుణ్యకార్యములు చేయుటకు వివశుడగుచున్నాడు ?

అర్జునా ! నీవు అడుగుచున్న ఆ సర్వానర్థములకు కారణరూపమైన విషయమును చెప్పుచున్నాను, వినుము –

సంపూర్ణమైన ఐశ్వర్యము, ధర్మము, యశము అనగా కీర్తి, లక్ష్మి అనగా సంపద, వైరాగ్యము, మరియు మోక్షము – ఈ ఆరింటికి "భగ" అనగా భగము అని పేరు. ఐశ్వర్యాది ఆరు గుణములనే ప్రతిబంధకము లేకుండా సంపూర్ణమై ఏ వాసుదేవునియందు ఎల్లప్పుడూ వుండునో.....

మరియు వుత్పత్తి ప్రళయములను, భూతముల రాకపోకలను, విద్య – అవిద్యలను ఎవ్వడెఱుంగునో ఆతని పేరు 'భగ'వంతుడు. అందుచేత వుత్పత్త్యాది, సర్వ విషయములను ఎవడు చక్కగా ఎఱుంగునో ఆతడే వాసుదేవ రూపుడే భగవంతుడు అను పేరుతో పిలువబడు చున్నాడు.

3.37. **కామ ఏష క్రోధ ఏష రజోగుణసముద్భవః, ,**
మహాశనో మహాపాప్మా విద్ధ్యేనమిహ వైరిణమ్.

అనగా – కామము ప్రాణులన్నిటికి పరమ శత్రువు. దాని కారణముగానే జీవులన్నింటికి అన్ని విధములైన అనర్థములు ప్రాప్తించుచున్నవి. అటువంటి ఈ కామము ఎన్నడైనా ఏ కారణముచేతనైనా బాధింపబడితే అది అప్పుడు క్రోధముగా రూపాంతరము చెందుతుంది. అందుచేత కామమే క్రోధము.

ఈ కామము ప్రకృతి యొక్క రజోగుణము వలన వుత్పన్నమగుచున్నది. త్రిప్పి చూచినట్లయితే ఈ కామమే రజోగుణమును కలిగించుచున్నది. అట్లేలయన ? మానవ మనస్సునందు వికార రూపమున కలిగిన కామమే రజోగుణమును వృద్ధి జేసి పురుషుని కర్మలయందు నియోగించుచున్నది.

మరియు పరసేవ మొదలగు కార్యములందు నిమగ్నమైన కష్టజీవులందరూ ఏక కంఠముతో చెప్పునదేమనగా - **తృష్ణయే మానవుల చేత సర్వవిధ కర్మలు చేయించుచున్నది.**

కామము సమస్త పాపకార్యములకు మూలము. ఏలయన ? **కామము చేత** ప్రేరేపించబడిన ప్రాణియే - జీవులే - సర్వవిధ పాపములు చేయుదురు. కావున ఈ **ప్రపంచమునందలి సర్వప్రాణులకు ప్రథమ శత్రువు ఈ కామమేనని ఎఱుంగుము.**

ఈ కామము సర్వప్రాణులకు ఏ విధముగా శత్రువు ? అని అన్నచో దృష్టాంతముల ద్వారా వినుము.

**3.38. ధూమేనావ్రియతే వహ్నిర్యథాదర్శో మలేన చ,
యథోల్బేనావృతో గర్భస్తథా తే నేదమావృతమ్.**

అనగా - ప్రకాశమే స్వరూపముగా కలిగియున్న అగ్ని తనతోపాటుగా జనించిన అంధకారరూపమైన ధూమమము (పొగ) ద్వారాను, మరియు మురికి అనగా మలము చేత ఏ విధముగా అద్దము మలినమై పోవుచున్నదో ఆ విధముగానే గర్భము గూడ తన యొక్క ఆవరణ రూపమైన మలముతో కప్పబడిపోతుంది. ఆ విధముగానే ఈ కామముచేత పురుషుని యొక్క జ్ఞానము కప్పబడిపోవుచున్నది.

పైన చెప్పపబడిన శ్లోకమునందు 'ఇదమ్' అను శబ్దము ద్వారా సంకేతించబడిన అర్థమేమనగా - కామముచేత కప్పబడుచున్న అనగా తెలియరాకుండా వున్న వస్తువు ఏది ? ఆ వస్తువెద్దియో చెప్పబడుచున్నది -

**3.39. ఆ వృతం జ్ఞానమేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా,
కామరూపేణ కౌంతేయ దుష్పూరేణానలేన చ.**

అనగా - కామ నామముగల ఈ శత్రువుచే వివేకము గలవాని జ్ఞానము కప్పబడి **యున్నది.** జ్ఞాని మాత్రమే ఈ కామము ద్వారా నేను అనర్థములందు చిక్కుకొనియున్నానని తెలుసుకొనగలడు. ఆ కారణముగా జ్ఞానియైనవాడు ఎల్లప్పుడూ దుఃఖించుచుండును. అందుచేత **ఈ కామము జ్ఞానికి మాత్రమే శత్రువు. అజ్ఞానికి కాదు.** ఏలయన ? ఆయజ్ఞాని తృష్ణ కలిగియున్నవాడై యున్నందున ఆ తృష్ణను పెంచు కామమును మిత్రుడుగా తలంచును. తరువాత ఆ తృష్ణ మరియు ఆ తృష్ణను కలిగించు కామము ద్వారా దుఃఖము కలిగినప్పుడు అప్పుడు "నేను ఈ తృష్ణ కారణముగానే దుఃఖమును పొందుచున్నాను." అని తెలుసుకొనును. ఈ వివేకము ఆ దుఃఖమును పొందక పూర్వము తాను ఎఱుగడు. అందుచేత ఈ కామము ఒక్క జ్ఞానికి మాత్రమే నిత్య శత్రువు.

కామము ద్వారా ఏ విధముగా జ్ఞానము కప్పబడియున్నది ? అన్నచో - కోరికకే మరియొక పేరు కామము. ఈ కోరికలు అత్యంత కష్టదాయకములు. ఈ కోరికలు అగ్ని

వంటివి. అందుచేత యివి భోగముల చేత తృప్తిని పొంది నశింపవు. అటువంటి కామము అనే శత్రువు చేత జ్ఞానము కప్పబడియున్నది.

జ్ఞానమును కప్పియుంచునదిగావున ఈ కామము జీవులందరికీ శత్రువే. ఈ శత్రురూపియైన కామము ఎచ్చట వుండును ? అనగా ఈ కామము దేనిని ఆశ్రయించుకొని యున్నది ? ఏలయన ? శత్రువు యొక్క ఆశ్రయస్థానమును గుర్తించిన యెడల చాలా సులభముగా ఆ శత్రువును నశింపజేయవచ్చును.

ఇప్పుడు ఆ కామము యొక్క ఆశ్రయస్థానమును గురించి చెప్పుచున్నారు.

3.40. ఇంద్రియాణి మనో బుద్ధిరస్యాధిష్ఠాన ముచ్యతే,
ఏతైర్విమోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినమ్.

అనగా - **ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి యివన్నియు ఈ కామభావమునకు అధిష్ఠానములు అనగా ఆ భావము వుండు స్థానములుగా చెప్పబడినవి.** ఈ కామము తనకు ఆశ్రయభూతములైన యింద్రియముల ద్వారా జ్ఞానమును కప్పివేసి జీవుని నానావిధములుగా మోహింపజేయుచుండును.

అట్టి స్థితియందు -

3.41. తస్మాత్త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ,
పాప్మానం ప్రజహిహ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాన నాశనమ్.

అనగా - అందువలన ఓ భరతర్షభా ! నీవు ముందుగా ఇంద్రియములను వశము నందుంచుకొని జ్ఞాన విజ్ఞానములను నశింపజేయునటువంటి పైన చెప్పబడిన పరమ శత్రువు. మరియు పాపములను చేయించునటువంటి కామభావమును త్యజించుము.

తాత్పర్యమేమన ? శాస్త్రము మరియు ఆచార్యుల (గురువు) వారిచే ఆత్మానాత్మలను గురించి మరియు విద్యా అవిద్యలను గురించి చేయబడిన బోధను జ్ఞానమందురు. ఆజ్ఞానము ద్వారా కలిగిన విశిష్టానుభవమును విజ్ఞానమందురు. **మానవుని శ్రేయప్రాప్తికి కారణస్వరూపమైన యీ జ్ఞాన-విజ్ఞానములను ఆ కామభావము నశింపజేయుచుండును.** కావున అర్జునా ! నీవు యీ కామభావమును త్యజింపుము.

ముందుగా యింద్రియములను వశపరచుకొని కామరూపమున వున్న నీ శత్రువును త్యజింపుము. ఇలా చెప్పడం బాగానే వుంది. కాని దేనిని లేక ఎవరిని ఆశ్రయించి అనగా ఏ బలముతో యీ కామరూపమునవున్న శత్రువును త్యజించ లేక జయించవలయును ? అన్నచో- ఇలా చెప్పుచున్నారు -

3.42. ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహురింద్రియేభ్యః పరం మనః,
మన సస్తు పరా బుద్ధిర్యో బుద్ధే ః పరతస్తు సః.

అనగా – పండితులైనవారలు బాహ్యము, పరిచ్ఛిన్నము మరియు స్థూల దేహము కంటె సూక్ష్మము; అంతస్థము అనగా లోపలనుండునది మరియు వ్యాపకత్వాది గుణములతో కూడియున్న కారణముగ క్షేత్రాది పంచ జ్ఞానేంద్రియములను పర అనగా శ్రేష్ఠములైనవిగా చెప్పుచున్నారు.

ఏ ఆత్మ పదార్థము బుద్ధిమొదలు సమస్త దృశ్యమానమగుచున్న పదార్థములయందు దృశ్యముకాని విధముగా వ్యాపించియున్నదో దానిని యింద్రియములతో కూడియున్న కామము ఆవరణరూపమున కప్పియుంచి మోహింపజేయుచున్నది. అటువంటి బుద్ధిని కూడ చూడగలిగిన ద్రష్టయైన పరమాత్మ ఒక్కడే అన్నిటికంటెను శ్రేష్ఠమైనవాడు.

3.43. ఏవం బుద్ధే ః పరం బుద్ధ్వా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా,
జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదమ్.

అనగా – ఈ విధముగా ఆత్మను బుద్ధికంటె గూడ అతి శ్రేష్ఠమైనదిగా ఎరింగి ఆత్మ ద్వారానే ఆత్మను యింద్రియములతో సంబంధము లేకుండ స్తంభింపజేసి అనగా శుద్ధమైన మనసునందు అనగా లోకవాసనలు లేనటువంటి మనస్సునందు ఆత్మతత్త్వముమ సమాధిచేసి అనగా నింపి ఓ అర్జునా ! ఈ కామరూపమున వున్న అజేయమైన శత్రువును సంహరించుము. అనగా ఏది దుఃఖము చేత వశమునందుంచుకొనబడునో అట్టి అనేకములైన జయించరాని విశేషణములతో కూడియున్న కామమును జయించి నీ నుండి దూరము చేసుకొనుము.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
కర్మయోగమను మూడవ అధ్యాయమునకు
శ్రీశ్రీశ్రీ జగద్గురు శంకరాచార్య విరిచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు – శ్రీ సదానంద భారతి
ప్రణవాశ్రమము.

నాలుగవ అధ్యాయము

కర్మయోగమే ఉపాయముగా సర్వరూప సంన్యాససహితము మరియు జ్ఞాననిష్ఠా రూపమైన యోగము ఇంతకు పూర్వపు రెండు, మూడవ అధ్యాయముల యందు చెప్పబడినది. వానిలో వేదసారమైన ప్రవృత్తి ధర్మరూపము మరియు నివృత్తి ధర్మరూపము ఆ రెండు విధములైన ధర్మముల సంపూర్ణ తాత్పర్యము చెప్పబడినది. ఇంక ముందు వున్న సంపూర్ణమైన గీతయందు భగవంతుడు 'యోగ' శబ్దము ద్వారా జ్ఞానయోగమునే చెప్పును. అందుచేత వేదార్థమంతయు జ్ఞాన యోగమునందే తెలుపబడియున్నదని తలంచి భగవంతుడు వంశపరంపరా కథనము ద్వారా జ్ఞాననిష్ఠా రూపయోగమే చెప్పుచున్నారు.

భగవంతుడు ఇలా అన్నాడు :

4.1 ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయమ్,
వివస్వాన్మనవే ప్రాహ మనురిక్ష్వాకవే ऽబ్రవీత్.

అనగా – జగత్తును శాసించగలిగిన క్షత్రియులయందు బలవీర్యాది శక్తిని స్థాపించుట కొఱకు భగవంతుడనైన నేను యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన రెండు మూడు అధ్యాయములందు చెప్పినటువంటి యోగమును ఈ సృష్టికి పూర్వమే ఆదికాలమునందే సూర్యునికి చెప్పి యున్నాను. అట్లేలయన ఆ యోగబలము కలిగియున్న క్షత్రియులు బ్రహ్మత్వమును రక్షించగల సమర్థత కలిగి యున్నారు. మరియు బ్రాహ్మణ మరియు క్షత్రియుల పాలన సరిగా వున్నంత కాలము ఈ రెండు వర్ణములవారు సర్వజగత్తును చక్కగా పాలించగలరు.

ఈ యోగము యొక్క ఫలము అవినాశి అనగా నశించునది కాదు. అందుచే యిది అవ్యయము అనగా ఎన్నడూ తరగనిది. ఏలయన ? సమ్యక్ అనగా సర్వాంగ పూర్ణమైన జ్ఞాననిష్ఠా రూపమైన ఈ యోగము యొక్క మోక్షరూపమైన ఫలము ఎన్నడూ నశించునది కాదు.

ఆ సూర్యుడు ఈ యోగమును తన పుత్రుడైన మనువుతో చెప్పియున్నాడు. ఆ మనువు తన పుత్రుడు మరియు అందరికంటె ముందుగా రాజు కాబోవుచున్న ఇక్ష్వాకునితో చెప్పి యున్నాడు –

4.2 ఏవం పరంపరాప్రాప్తమిమం రాజర్షయో విదుః,
స కాలేనేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప.

అనగా – ఈ విధముగా క్షత్రియవర్ణములకు చెందినవారి పరంపరగా లభించిన ఈ యోగమును రాజర్షులు అనగా రాజైయుండియు ఋషియైన మహాత్ములు యెరింగి యున్నారు.

ఓ 'పరంతప' అనగా అర్జునా ! ఇప్పుడు ఈ యోగము చాలా కాలము నుండి మానవ లోకమునందు లోపించినది. అనగా ఆ సంప్రదాయ పరంపర అనగా తండ్రి నుండి కుమారునికి వచ్చు క్రమము తెగిపోయినది. ఎదిటి పక్షమున వున్నవారిని 'పర' అనగా పరాయివారు అని అందురు. అట్టి పరాయి వారిని ఎవడు శౌర్యమనబడు తేజస్సుతో అనగా శౌర్యమనే కిరణముల ద్వారా సూర్యునివలె తపింపజేయునో ఆతడు పరం+తప. అనగా శత్రువులను తపింపజేయువాడు అనగా శత్రువులను జయించువాడు అని అనబడును.

ఇంద్రియములను జయింపజాలనటువంటి బలహీనులకు చిక్కి ఈ యోగము భ్రష్టమైపోయినది. ఇది చూచి దానితోపాటు లోకాలను పురుషార్థ రహితులుగా చూచి.....

4.3 స ఏవాయం మయా తేఽద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః,
భక్తోఽసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేతదుత్తమమ్.

అనగా – ఇప్పుడు నేను నీకు చెప్పుచున్నది ఆ ప్రాచీన యోగమే. అలా నీకు నేను ఎందులకు చెప్పుచున్నాననగా నీవు నా భక్తుడవు, మిత్రుడవు కూడాను. అందుచేత జ్ఞాన రూపమైన ఈ గొప్ప యోగమును నేను నీకు చెప్పుచున్నాడను.

భగవంతుడు అసంగతమైన విషయము చెప్పుచున్నాడని ఎవరైనా తలంచుదురేమోయన్న భావముతో అట్టి అపార్థము కలగకుండుటకు గాను అర్జునుడు శంకించుచూ యిట్లనెను –

4.4 అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః,
కథమేత ద్విజానీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవానితి.

అనగా – కృష్ణా ! నీ యొక్క జన్మము అత్యంత అర్వాచీనము అనగా ఆధునికము అనగా నిన్న మొన్నటిది. వసుదేవుని యింట జన్మించినవాడవు. మరి సూర్యుడు ఈ సృష్టికి పూర్వము నుండియే వున్నవాడు. అట్టి స్థితియందు నీవు చెప్పు పై విషయమును అనగా మీరు ఈ యోగమును ఎప్పుడో ఆదికాలము నాడు సూర్యునకు జెప్పినారనియు అదియే యిప్పుడు నాతో చెప్పుచున్నారనుట అసంగతముగాక సుసంగతమని ఎట్లు తలంతును ?

భగవంతుడైన వాసుదేవుడు ఈశ్వరుడు కాదనియు, సర్వజ్ఞుడు కాదనియు అజ్ఞానులైన మానవులకు వుండు ఈ సందేహమును అర్జునుని ద్వారా తెలుసుకొని భగవానుడు ఆ శంకానివారణార్థము యిట్లని చెప్పుచున్నాడు.

4.5 బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవ చార్జున,
తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప.

అనగా – ఓ అర్జునా ! నాకు నీకు గూడ యింతకు పూర్వము ఎన్నో జన్మలు కలిగినవి. వాటినన్నింటిని నేను ఎఱుగుదును. కాని నీవు ఎఱుగవు. అట్లేలయన ? పుణ్యము – పాపము మొదలగు సంస్కారముల కారణముగ నీ యొక్క జ్ఞానశక్తి మరుగున పడిపోయివున్నది.

కాని నేను మాత్రము నిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్తస్వభావము కలవాడను. అందుచేత నా జ్ఞానశక్తి ఆచ్ఛాదనా రహితముగా వుండి యున్నది. ఆ కారణముచేత ఓ పరంతప ! నేను అంతయు ఎఱుంగుదును.

అయితే మరి మీరు నిత్యమైన ఈశ్వరుడవు గదా ? నీకు పుణ్య పాపములతో ఎటువంటి సంబంధము లేదుగదా అటువంటప్పుడు నీకు జన్మ – మరణములు ఎందుకు కలుగుచున్నవి? అని అర్జునుడు సందేహించగా భగవానుడు యిలా అన్నాడు –

4.6 అజో ऽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరో ऽపి సన్,
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవామ్యాత్మ మాయయా.

అనగా – అర్జునా ! నేను జన్మరహితుడను. అవ్యయాత్ముడను అనగా క్షీణించు గుణము లేనటువంటి జ్ఞానశక్తియే స్వభావముగా కలవాడను. మరియు పిపీలికాది బ్రహ్మ పర్యంతము సమస్త భూతములను నియమించు ఈశ్వరుడను కూడ అయివున్నాను. అయినప్పటికి గూడ నాయందు గల త్రిగుణాత్మికమైన వైష్ణవమాయను, దేనియందు చిక్కి సమస్త జగత్తు నానా అవస్థలు పడుతూ వుంటుందో, మరియు దేనిచేత మోహించబడి మానవుడు వాసుదేవరూపుడైన తనను తాము గుర్తించలేక యున్నాడో, అటువంటి ప్రకృతిని, అటువంటి మాయను నేను నావశము నందుంచుకొని నా ఆనందము కొఱకు నేను దేహము వున్నవానివలె, జన్మించిన వానివలె యితరులకు తోస్తూ వుంటాను. ఇతర ప్రాణులవలె, యితర మానవులవలె నిజముగా నేను జన్మించుట లేదు.

మరి యీ జన్మ ఎప్పుడు, ఎందుకు జరుగుచున్నది ? అంటే చెప్పెద, వినుము –

4.7 యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహమ్.

అనగా – ఓ భరతవంశ సంజాతుడా ! వర్ణాశ్రమాది లక్షణములు కలిగి ప్రాణికోటి యొక్క ఔన్నత్యమునకు మరియు వాటికి శుభములు కలిగించునటువంటి ధర్మమునకు ఎప్పుడు హాని సంభవించునో మరియు అధర్మము అతిగా పెరిగిపోవునో అనగా ప్రాణులకు బాధాకరముగా పరిణమించునో అప్పుడు ఆ ధర్మమును పునరుద్ధరించుటకు నేను నా మాయ ద్వారా నన్ను సృష్టించుకొందును.

ఇంకా ఎందుకనగా –

4.8 పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతాం,
ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే.

అనగా – ధర్మ మార్గమున చరించు సాధుజనులను రక్షించుట కొఱకు, అధర్మ మార్గమున చరించి పాపకర్మలు చేయుచూ సాధుజనులను పీడించునటువంటి దుష్టులను నశింపజేయుట –

కొఱకు, మరియు ఆ విధముగా చెడిపోయిన ధర్మమును పునరుద్ధరించుట కొఱకు నేను ప్రతియుగమునందును. ప్రత్యక్షమగుచుందును. అది ....

4.9 జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్వతః,
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సో ఽర్జున.

అనగా – నా యొక్క యీ మాయామయజన్మ మరియు నేజేయు సాధుజన రక్షణ మొదలగు కర్మలన్నియు అత్యంత దివ్యములు. అనగా అలౌకికములు. అనగా ఆ కర్మలు కేవలము ఈశ్వర శక్తి ద్వారా జరుగవలసినవే గాని మానవశక్తి ద్వారా జరుగరానివి. ఎవడు యీ తత్వమును అనగా యీ సత్యమును యథార్థముగా తెలుసుకొనునో.... అతడు యీ ప్రస్తుత స్థూల, సూక్ష్మ మరియు కారణ శరీరములను త్యజించి తిరిగి పునర్జన్మను అనగా మరియొక దేహమును పొందడు. అంతేగాక అట్టి జీవుడు నా వద్దకు వచ్చును అనగా జన్మ మరణ రాహిత్య రూపమైన మోక్షస్థితిని పొందును.

ఈ మోక్షమార్గము యిప్పుడు ఆరంభమైనది కాదు యింతకు పూర్వము గూడ......

4.10 వీతరాగభయక్రోధా మన్మయా మాముపాశ్రితాః,
బహవో జ్ఞానతపసా పూతా మద్భావమాగతాః.

అనగా – రాగము (ఆసక్తి) భయము, క్రోధము ఎవనికిలేవో, అట్టి రాగాదిదోష రహితుడు, ఈశ్వరునియందు తన్మయత్వమును పొందిన వాడు, **ఈశ్వరునికి తనకు ఎటువంటి భేదము లేదని తలంచువాడు,** బ్రహ్మవేత్త అనగా సర్వవ్యాపక పరబ్రహ్మతత్వమును **ఎఱింగినవాడు,** పరమేశ్వరుడనైన నన్ను ఆశ్రయించినవాడు, కేవలము జ్ఞాన నిష్టయందే మనస్సును, బుద్ధిని లగ్నము చేసినవాడు, యింకా అటువంటి అనేకమంది మహాత్ములు పరమాత్మ విషయిక జ్ఞానరూపమైన తపస్సుచే పరమ పవిత్రతను అనగా **లోకవాసనలు లేని శుద్ధత్వమును పొంది, ఈశ్వర భావముతో మోక్షస్థితిని పొందియున్నారు.**

"జ్ఞానతపసా" అను విశేషణ శబ్దమును యిచ్చట వాడుటకు కారణమేమన – **జ్ఞాన నిష్ఠ యితర విధములైన తపస్సులను అనగా ప్రయత్నములను అపేక్షించదు.**

దీనిని బట్టి చూడగా మీలో అనగా భగవంతునికి గూడ రాగద్వేషములున్నట్లుగా తోచుచున్నది. ఏలయన ? ఆయన కొంత కొంత మందికి మాత్రమే ఆత్మభావము ప్రదానము చేయుచుండును. అందరికి అట్టి ఆత్మ భావమును ఎందుకు కలుగజేయరు ? అన్నచో – అందులకు సమాధానముగా –

4.11 యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవ భజామ్యహమ్,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.

అనగా – ఏ భక్తుడు ఏ విధముగా, ఏ ప్రయోజనము కొఱకు, ఎటువంటి ఫలప్రాప్తిని ఆశించి నన్ను అనగా ఈశ్వర స్వరూపుడైన శ్రీ కృష్ణుని భజించునో ఆ భక్తునికి నేను అతని

యిచ్ఛానుసారముగ ఫలమును కలుగజేసి ఆతనిని అనుగ్రహించెదను. ఏలయన ? అటువంటి వారికి మోక్షమును పొందవలయునన్న కోరిక వుండదు.

ఒకే పురుషుని యందు మోక్షమును పొందవలయునను బుద్ధి, సాంసారిక ఫలములములను పొందవలయుననెడి బుద్ధి ఒకేసారి అనగా ఒకే కాలమందు వుండదు.

అందుచేత సాంసారిక వస్తు రూప ఫలమును కోరువారికి అట్టి ఫలములను కలుగ జేయుదును. సాంసారిక వస్తురూప ఫలమును కోరక శాస్త్రోక్త ప్రకారముగా కర్మలు చేయు ముముక్షువులకు, జ్ఞానమును ప్రసాదింతును. సంన్యాస ధర్మమును స్వీకరించి, ముముక్షువులై అనగా మోక్షమును మాత్రమే కోరుచుండువారికి మోక్షమునే కలుగజేసెదను. ఆర్తులు అనగా ప్రాపంచిక దుఃఖములననుభవించుచూ నన్ను భజించువారి దుఃఖములను దూరము చేయుదును. ఈ విధముగా ఎవరు నన్ను ఏ విధముగా ఏది కోరుచూ భజింతురో వారికి నేను అవియే కలుగజేయుచుందును.

రాగద్వేషములు గలవారికి, లేక మోహమునందు పడియున్నవారికి నేను ఏమియు కలుగజేయను.

ఓ పార్థా ! మానవులు అన్ని విధములుగా వ్యవహరించుచూ గూడ సర్వవ్యాపకుడనైన, ఈశ్వరుడనైన నా మార్గమునే అనుసరించుచుందురు. **ఎవరు ఎటువంటి ఫలములను కోరుచూ, ఏ కర్మకు అధికారులై తదనుసారముగ ప్రయత్నించుచుందురో వారే సరియైన మానవులని చెప్పబడుదురు.**

రాగాదిదోషములు లేనందున ఈశ్వర స్వరూపులైన మీకు అన్ని ప్రాణుల మీద మీ దయ సమానముగా వుండును. మరియు తమరు అన్ని విధములైన ఫలములు యివ్వగల సమర్థులై యున్నారు. అటువంటి స్థితియందు మనుష్యులందరూ ముముక్షువులు అనగా మోక్షమును మాత్రమే కోరువారై - "ఈ ప్రపంచమంతయు వాసుదేవుని రూపముననే యున్నదను" జ్ఞానము కలిగి కేవలము తమరినే అనగా వాసుదేవ స్వరూపుడైన శ్రీ కృష్ణునినే ఎందులకు భజించుట లేదు ? అన్నచో....

అందులకు కారణము చెప్పుచున్నారు.

4.12 కాంక్షంతః కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః,
క్షిప్రం హి మానుషే లోకే సిద్ధిర్భవతి కర్మజా.

అనగా - తాము ఆచరించు కర్మల ఫలములను కోరువారు అనగా ఫలములను పొందగోరువారు ఈ లోకమందు ఇంద్రుడు, అగ్ని మొదలగు దేవతలను పూజించుచుందురు.

ఎవడు పై దేవతలు తమకంటే వేఱుగా వున్నారని తలంచి ఆ దేవతలు, వుపాస్య మనియు పూజించునటువంటి తాను వుపాసకుడనినియు తలంచి ఆ దేవతలను పూజించు చుండునో అటువంటి వుపాసకులు అజ్ఞానులు, వారు ఏమియు తెలియనివారు. పశువులు వంటివారు. దేవతల పశువులు.

ఆ విధముగా ద్వైతభావము అనగా తాను వేరు దేవతలు వేరుగా వున్నారని తలంచు భావము కలిగి ఆ దేవతలను పూజించుచు ఫలేచ్ఛగల మానవులు తాము చేయు కర్మ ఫలమును అనగా దేవతల సంతృప్తి కొఱకై యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేయువారు ఆ కర్మ ఫలములను త్వరలోనే పొందుదురు. ఏలయన ? మానవలోకమునందు శాస్త్రమునకు అట్టి అధికారము కలదు.

"క్షిప్రం హి మానుషే లోకే" అను వాక్యము ద్వారా 'క్షిప్ర' విశేషణ శబ్దము ద్వారా భగవంతుడు **అన్యలోకములందు గూడ కర్మఫల ప్రాప్తిని చూపించి యున్నాడు.**

కాని మనుష్యలోకమునందు వర్ణ, అశ్రమాదులకు సంబంధించిన కర్మలకు ఆధిపత్యము కలదు. ఇది విశేషము. ఆ వర్ణాశ్రమాదులయందు అధికారము కలిగియున్నవారల కర్మల యొక్క కర్మ జనిత ఫలసిద్ధి వెంటనే కలుగతుంది.

మానవ లోకమునందే వర్ణాశ్రమాదికమైన కర్మాధికారము కలదు. ఇతర లోకములందు యిటువంటి నియమము లేదు. ఇట్టి నియమము ఏ కారణమువలన వున్నదనగా -

4.13 చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగశః,
తస్య కర్తారమపి మాం విద్ధ్య కర్తారమవ్యయం.

అనగా - బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు, మరియు శూద్రులు ఈ నాలుగు వర్ణములకు **"చాతుర్వర్ణ్యము"** అని పేరు. సత్వ, రజ, తమో గుణముల ఆధారముగ ఆ వర్ణములవారు చేయు **కర్మల ఆధారముగ** ఈ నాలుగు వర్ణముల విభజన ఈశ్వరుడనైన నా చేతనే చేయబడినది. అనగా ఏర్పరచబడినది. "బ్రాహ్మణుడు విశ్వమానవరూప పురుషునకు ముఖము వంటి వాడు." అను శ్రుతి వాక్యము ద్వారా ఈ విషయము ప్రామాణిక మగుచున్నది.

వర్ణవిభజననుసరించి కర్మ విభజన చేయబడినది -

అందులో సత్వగుణము ప్రధానముగా కలిగియున్న పురుషులందరూ బ్రాహ్మణులనియు, శమము, దమము, తపస్సు మొదలగు సాత్విక కర్మలు వారు చేయదగు పనులు.

ఎవరియందు అనగా పురుషులయందు సత్వగుణము గౌణముగా అనగా తక్కువగా వుండి రజోగుణము ప్రధానముగా వుండునో వారందరూ క్షత్రియ వర్ణము వారనియు, శూరత్వ, వీరత్వములు, తేజస్సు, యుద్ధము చేయుట, రాజ్య పాలన చేయుట వారికి విధించిన కర్మలు.

ఏ వర్ణము వారి యందు అనగా ఏ పురుషుల యందు తమో గుణము గౌణముగా వుండి రజోగుణము ప్రధానముగా వుండునో వారందరూ వైశ్య వర్ణమునకు చెందిన వారనియు, వ్యవసాయము వ్యాపారము మొదలగునవి వారికి విధించబడిన కర్మలు.

చివరకు ఏ పురుషుల యందు రజోగుణము గౌణముగాను, మరియు తమోగుణము ప్రధానముగాను వుండునో వారందరూ శూద్రవర్ణమునకు చెందిన వారనియు, పై మూడు వర్ణములవారికి అవసరమగు సేవలు చేయుచుండుట ఈ వర్ణము వారికి విధించబడిన కర్మలు.

ఈ విధముగా గుణములు తదనుసారముగ చేయబడు కర్మలు ఆధారముగ ఏర్పాటు చేయబడిన ఈ వర్ణ కర్మ విభజన నా ద్వారానే చేయబడినది.

ఈ విధమైన నాలుగు వర్ణముల వేఱు వేఱు వ్యవస్థ ఈ భూలోకమందు తప్ప వేరే యే లోకమందును లేదు. అందుచేత పూర్వశ్లోకమునందు **"మనుష్యలోకే"** అను విశేషణ శబ్దము వాడబడినది.

పూర్వ పక్షము - నిజముగా పైన చెప్పబడిన నాలుగు వర్ణముల రచన మరియు ఆయా వర్ణముల వారికి విధించబడిన కర్మలు మొదలగు వాటికి మీరే (భగవంతుడే) కర్త అయివున్నట్లయితే ఆయా కర్మల ద్వారా కలుగు ఫలములతో కూడ మీకు అనగా భగవంతునికి సంబంధము వుండవలయును గదా ? అటువంటి స్థితిలో తమరు (భగవంతుడు) నిత్యముక్తులు, నిత్య ఈశ్వరులు గూడ కాకపోవచ్చును గదా? అన్నచో...........

సమాధానము -

కేవలము నా మాయా వ్యవహారము ద్వారానే నేను ఆయా కర్మలన్నింటికి కర్తను. అయినప్పటికీ గూడ నీవు (అర్జునుడు) మాత్రము నన్ను అకర్తగానే తలంచుము. అంగీకరించుము. అందుచేత నన్ను అనగా భగవంతుని అవ్యయునిగాను, మరియు సంసారబంధము లేనివానిగానూ తలంచుము.

ఏఏ కర్మలకు నీవు నన్ను కర్తగా తలంచుచున్నావో నేను నిజముగా వాటికి కర్తనుగాను.

ఏలయన ? -

4.14 న మాం కర్మాణి లింపంతి న మే కర్మఫలే స్పృహా,
ఇతి మాం యో ऽభిజానాతి కర్మభిర్న స బధ్యతే.

అనగా - నాయందు ఎటువంటి అహంకారము లేదు. అందుచేత ఆ కర్మలు దేహాదుల వుత్పత్తికి కారణమై నాకు అంటవు, చుట్టుకొనవు. అంతేగాక ఆయా కర్మ ఫలములయందు నాకు ఎటువంటి ఆసక్తి గాని పొందవలయునను కోరిక గాని లేదు.

ఏ ప్రాపంచిక మానవులకు కర్మలయందు "నేను కర్తను" అని అభిమానముండునో మరియు ఏ మానవునికి ఆయా కర్మలు చేయుట యందు మరియు వాటి ఫలములను పొందుట యందు ఆసక్తి వుండునో వారిని కర్మలు బంధించును. ఇది నిజము. కాని ఆ రెండూ అనగా అభిమానము. ఆసక్తి నా యందు లేనందువలన ఆ కర్మలు నన్ను బంధించజాలవు.

ఈ విధముగానే అనగా నావలెనే ఇతరులు ఎవ్వరైనా నన్ను తన ఆత్మగా గుర్తించునో అనగా "నేను ఎటువంటి కర్మలకు కర్తనుగాను" నాకు ఆ కర్మఫలముల యందు ఎటువంటి ఆసక్తి లేదు." అని తలంచునో ఆతనిని గూడ ఈ కర్మలు బంధించక దేహాదులకు కారణము కావు.

"నేను కర్మలకు కర్తనుగాను మరియు నాకు ఆ కర్మ ఫలములములను పొందవలయునను ఆసక్తియు లేదు." అని ఎవడు తలంచునో........

4.15 ఏవం జ్ఞాత్వా కృతం కర్మ పూర్వైరపి ముముక్షుభిః,
కురు కర్మైవ తస్మాత్త్వం పూర్వైః పూర్వతరం కృతమ్.

అనగా - అలా తలంచియే పూర్వకాలమునందలి ముముక్షువులైన వారలు గూడ కర్మలు చేసియున్నారు. అందుచేత నీవు గూడ కర్మలే చేయుము. ఎటువంటి కర్మలు చేయకుండా కదలక మెదలక కూర్చుండుటగాని, సంన్యసించుటగాని ఆరెండు కర్మలు నీకర్తవ్యములు కావు.

ఏలయన ? మీ పూర్వీకులు గూడ కర్మలే చేసియున్నారు. అందుచేత నీవు ఆత్మజ్ఞానివి కాకుండినచో, అంతఃకరణ శుద్ధి కొఱకు ఒకవేళ తత్వజ్ఞానివి అయివున్నచో లోక సంగ్రహార్థము జనకాది పూర్వీకుల ద్వారా పరంపరగా వచ్చుచున్న రీతిగా కర్మలు చేయుము. క్రొత్త పద్ధతిలో కర్మలు చేయబోకుము.

కర్మలు చేయుటయే నా కర్తవ్యమై యున్నచో మీ ఆజ్ఞ ప్రకారమే చేయుటకు సిద్ధముగా యున్నాను. అటువంటి స్థితియందు మీరు "పూర్వే ః, పూర్వతర కృతమ్" అని విశేషించి చెప్పుట ఎందులకు ? అట్టి అవసరమేమున్నది ? అని అర్జునుడడుగగా -

భగవానుడు యిలా అన్నాడు - కర్మలను గురించి చాలా వ్యత్యాసమున్నది. అనగా కర్మకు సంబంధించిన విషయము దురూహ్యమైనది.

అదెట్లన -

4.16 కిం కర్మ కిమకర్మేతి కవయో ఽప్యత్ర మోహితాః,
తత్తే కర్మ ప్రవక్ష్యామి యజ్జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసే ఽశుభాత్.

అనగా - ఏది కర్మయో, ఏది కర్మకాదో అను ఈ కర్మాదిక విషయమై మహా మహా పండితులు కూడ భ్రాంతిని జెందియున్నారు. అందువలన యిప్పుడు నేను నీకు **ఏది కర్మయో, ఏది కర్మకాదో వివరముగా చెప్పెదను.** ఆ కర్మాకర్మాది విషయమును చక్కగా ఎఱింగి నీవు ఈ మాయా ప్రపంచము నుండి ముక్తుడవగుదువు.

కేవల దేహాదుల చేష్టలే కర్మలని తలంచరాదు. మరియు అటువంటి చేష్టలేమియు చేయక కూర్చుని యుండుటకు అకర్మయనియు, యిందులో యింక తెలియదగినదేమున్నదని తలంచరాదు. ఈ మాత్రం లోకములో అందరికీ తెలియును. మరి ఎందులకు అలా తలంచరాదో చెప్పెద వినుము -

4.17 కర్మణో హ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః,
అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనా కర్మణో గతిః.

అనగా - కర్మల యొక్క శాస్త్ర విహితమైన క్రియ యొక్క రహస్యము కూడ తెలియవలయును. అట్లే వికర్మ యొక్క శాస్త్ర వర్జితమైన క్రియ యొక్క రహస్యము గూడ

తెలియవలసి యున్నది. మరియు అదే విధముగా అకర్మ యొక్క అనగా నిర్వ్యాపారముగ అనగా ఏమియు చేయక కూర్చుండుట యొక్క రహస్యము గూడ తెలియవలయును.

అట్లేలయన ? కర్మల యొక్క అనగా కర్మ, అకర్మ, మరియు వికర్మల యొక్క గతి అనగా వాటి స్వరూపము అనగా వాటి తత్వము చాలా గహనము అనగా తెలియరానిదై యున్నది. అందుచే దానిని తెలుసుకొనుటకు గూడ చాలా కష్టము.

ఈ కర్మాదికముల తత్వమేమిటో, తెలియదగిన రహస్యమేమిటో, దేనిని చెప్పెదనని మీరు ముందుగా ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నారో 'చెప్పెదను' అని యున్నారో అది స్పష్టముగా చెప్పండి అని అడుగగా ఇప్పుడు చెప్పుచున్నారు.

4.18 కర్మణ్యకర్మ యః పశ్యేదకర్మణి చ కర్మ యః,
స బుద్ధి మాన్మనుష్యేషు స యుక్త ః కృత్స్నకర్మకృత్.

అనగా – **ఏదో ఒకటి చెయ్యడం అను చేష్టను 'కర్మ' అని అందురు.** ఆ కర్మయందు ఎవడు అకర్మను చూచునో అనగా కర్మ యొక్క లేమిని చూచునో మరియు అకర్మయందు శరీరాదుల యొక్క చేష్టల లేమిలో కర్మను చూచునో అనగా కర్మచేయుట, మరియు చేయకుండుట రెండూ కూడ కర్త (అనగా చేయువాడు చేయనివాడు) యొక్క అధీనమునందున్నవి. మరియు ఆత్మతత్వమును పొందక పూర్వము అజ్ఞానావస్థయందే సర్వవిధ క్రియా కారక వ్యవహారమంతయు ఉండును. అందుచేతనే క్రియను అనగా **కర్మను త్యజించుట గూడ ఒక క్రియయే** అనగా కర్మయే. ★ (కర్మలు చేయుట లేక వాటిని త్యజించుట రెండూ కూడ కర్త యొక్క వ్యాపారాధీనమునందే యున్నవి. అది ప్రవృత్తికి సంబంధించినది కాని, లేక నివృత్తికి సంబంధించినగాని కర్త యొక్క వ్యాపారాధీనమునందున్నంతవరకు అది కర్మయే. అందువలన అహంకారముతో కూడిన కర్మత్యాగము గూడ కర్మయే. ఏలయన ? అతడు త్యజించుట ? అను క్రియకు కర్తయే గదా ?)

అందుచేత **అకర్మయందు గూడ కర్మను చూచువాడు బుద్ధిమంతుడు,** అనగా విద్వాంసుడు. ఆతడే యోగి. ఆ విధముగా సర్వవిధ కర్మలు చేయువాడు ఆతడే. ఈ విధముగా **కర్మయందు అకర్మను అకర్మయందు కర్మను చూచువాడే విద్వాంసుడు.**

పూర్వపక్షము –

కర్మయందు అకర్మను మరియు అకర్మయందు కర్మను చూచువాడు విద్వాంసుడు అను పరస్పర విరుద్ధమైన మాట ఏ భావముతో చెప్పబడుచున్నది ? ఏలయన ? కర్మ అకర్మ కాజాలదు. అట్లే అకర్మ కర్మ కాజాలదు. అప్పుడు పై విధముగా పరస్పర విరుద్ధముగా చూచుటయనునది ఎట్లు కుదురును ?

సమాధానము – నిజముగా విచారించి చూచిన అకర్మయే మూఢమతులకు కర్మవలె తోచుచుండును. అదేవిధముగా కర్మయే అకర్మగా తోచుచుండును. అదేవిధముగా కర్మయే

అకర్మగా తోచుచుండును. ఈ వాక్యములందు మూఢమతులకు తోచు పరస్పర విరుద్ధభావమును తొలగించుటకై భగవానుడు "కర్మణి అకర్మయః పశ్యేత్" మొదలగు వాక్యములు చెప్పియున్నారు. అందుచేత వారు చెప్పిన దానియందు విరుద్ధ భావము ఏమియు లేదు. ఏలయన ? 'బుద్ధిమంతులు' అనుమాట అనగా విశేషణము అప్పుడే కుదురును. ఇంతేగాకుండా యథార్థమైన జ్ఞానమే తెలియదగియున్నది అని చెప్పవలసి వుంటుంది. అంతేగాని మిథ్యాజ్ఞానమును కాదు.

మరియు "దేనిని తెలసుకొని అశుభము నుండి ముక్తుడగునో" అని గూడ చెప్పబడినది గదా ? అందువలన విపరీత జ్ఞానము ద్వారా జన్మ మరణరూపమైన అశుభము నుండి ముక్తి సంభవము కాదు గదా ? అందువలన కర్మను అకర్మను పరస్పర విరుద్ధముగా తెలుసుకొనిన వారు ఆ విపరీత జ్ఞానమును తొలగించుకొనుటకే భగవంతుడు "కర్మణ్య కర్మ యః" మొదలగు వాక్యములు చెప్పి యున్నారు.

ఇచ్చట **"తొట్టి యందు రేగు పండ్లు" వలె కర్మకు ఆధారము అకర్మ కాదు. అట్లే అకర్మకు ఆధారం కర్మకూడ కాదు.** ఏలయన ? **కర్మ యొక్క అభావము (లేమి) పేరు అకర్మ.**

కావున సారాంశమేమనగా ఎండమావుల యందలి జలము వలె మరియు ముత్యపుచిప్ప యందలి వెండివలె లోకులు **కర్మ అకర్మలను పరస్పర విరుద్ధమైనవిగా తలంచి యున్నారు.**

పూర్వపక్షము –

కర్మను అందరూ కర్మగనే తలంచుచున్నారు. ఇందులో ఎన్నడూ మార్పేమియు జరుగదు.

సమాధానము –

విషయము అదికాదు. ఏలయన ? నావ నడుస్తూ వున్నప్పుడు ఆ నౌక యందు కూర్చునియున్న పురుషునకు ఒడ్డున వున్న వృక్షములు నడుస్తూ వున్నట్లుగా విపరీత భావము కలుగుచుండును. అనగా ఆ వృక్షములు వ్యతిరేకముగా అనగా వెనుకకు నడుచుచున్నట్లుగా కనుపించును. ఆ విధముగానే నక్షత్రాది పదార్థములు మన కన్నులకు దూరముగా వుండును. చాలా దూరముగా వుండును. ఆ నడుస్తూ వున్న పదార్థముల యందు గూడ గతిలేనట్టుగా మనకు తోచుచుండును. అనగా ఆ నక్షత్రాదులు అచలముగా అనగా స్థిరముగా వున్నట్లు తోచును.

ఇదే విధముగా అకర్మయందు అనగా **ఎటువంటి క్రియలు లేనటువంటి ఆత్మయందు "నేను చేయుచున్నాను" అను కర్మను చూచుట** మరియు కర్మయందు అనగా **"నేను ఏమియూ చేయుట లేదు" అని అకర్మత్వమును చూచుట మొదలగు వ్యవహారమునే** విపరీతముగా **చూచుట అని యందురు.** కావున అట్టి విపరీత భావమును తొలగించుటకొఱకే "**కర్మణి అకర్మయః పశ్యేత్**" మొదలగు వచనములను భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు.

ఈ విషయం యింతకు ముందే అనేకసార్లు శంకా సమాధానముల ద్వారా చెప్పబడియే యున్నది. అయినప్పటికి అత్యంత విపరీత భావముతో అతి ఎక్కువగా లోకులను మోహింపజేసి అనగా భ్రాంతిని కల్పించి అనేక పర్యాయములు విన్నప్పటికి విన్న తత్త్వమును గూడ మరపింపజేసి

మిధ్యా ప్రసంగములతో శకింపజేయుచున్నది. అదుచేతను మరియు ఆత్మ తత్వమును తెలుసుకొనుట అత్యంత కష్టసాధ్యమని తలంచి భగవంతుడు చెప్పిన విషయమునే మరల మరల చెప్పుచున్నాడు.

శ్రుతి, స్మృతి మరియు న్యాయ సిద్ధాంతానుసారముగను ఆత్మయందు కర్మలు సంభవముకాదని తలంచి **"అవ్యక్తో ఽయమచింత్యో ఽయమ్"** నజాయతేనమ్రియతే (చూ.గీత. 2-25) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా చెప్పబడినది. ఇంక ముందు గూడ చెప్పబడును.

ఆ క్రియారహితమైన ఆత్మయందు అనగా అకర్మయందు కర్మను చూచుటయను ఏ విపరీత బుద్ధికలదో అది లోకులకు అత్యంత సహజము మరియు స్వాభావికముగా మారిపోయినది.

అట్లేలయన ? "కర్మ అనగా ఎద్ధియో, మరియు అకర్మ అనగా ఎద్దియో" ఈ విషయమునందు బుద్ధిమంతులు అనగా పండితులైనవారుకూడ మోహమును అనగా భ్రాంతిని జెందియున్నారు.

అనగా - **దేహేంద్రియాదుల ద్వారా జరుగు లేక చేయబడు కర్మలను ఆత్మయందు ఆరోపించి "నేను కర్తను"** ఈ కర్మలు నావలన చేయబడినవి" దీని ఫలమును నేను అనుభవించవలసి యున్నది. అని లోకులు సాధారణముగా తలంచు చుందురు.

మరియు "నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయక కదలక మెదలక కూర్చొనియున్నాను. అందుచే నేను శ్రమలేనివాడనై, కర్మలు చేయనివాడనై సుఖముగా వుందును." ఈ విధముగా దేహేంద్రియాదుల కర్మరాహిత్యమును అనగా ఎటువంటి కర్మలు చేయక యుండుటను, అందువలన కలుగు సుఖత్వమును ఆత్మయందు ఆరోపించి "నేను ఎటువంటి కర్మ చేయుటలేదు. కదలక మెదలక సుఖముగా కూర్చొని వున్నాను" అని లోకులు అసహజముగా తలంచుచుందురు.

లోకుల యొక్క యీ విపరీత జ్ఞానమును తొలగించుటకు **"కర్మణి అకర్మయః పశ్యేత్"** మొదలగు వాక్యములు భగవంతుడు చెప్పియున్నారు.

ఇచ్చట దేహేంద్రియాదుల ద్వారా జరుగు కర్మలు క్రియా రూపముగా వున్నప్పటికి లోకులు ఆ కర్మలను కర్మరహితుడు మరియు క్రియారహితుడు అయిన ఆత్మయందు అజ్ఞానము చేత ఆరోపించుచున్నారు. ఉదాహరణకు శాస్త్రగ్రంథములు చదివిన విద్వాంసులు గూడ "ఈ కర్మలు నేను చేయుచున్నాను" అని అంటున్నారు.

అందువలన నదీ తీరములయందున్న వృక్షములయందు భ్రాంతి వలన విపరీత గతి కనుపించువిధముగా అజ్ఞానము వలన అత్మతోనిత్య సంబంధము కలిగి వున్నట్లుగా తలంచి లోకమునందు ఏవి కర్మలగా తలంచబడుచున్నవో ఆ కర్మలయందు యదార్థముగ నదీతీరము లందున్న వృక్షములకు గతిలేనట్లుగా చూచిన విధముగానే **ఆత్మయందు అకర్మలను చూచును.**

మరియు ఆ విధముగానే అనగా కర్మలయందు వలెనే ఆత్మయందు అజ్ఞానముచేత ఆరోపించబడియున్న శరీరము, ఇంద్రియములు మొదలగువాని జడత్వములోని అకర్మత్వమందు అనగా క్రియయొక్క త్యాగమునందు "నేను కొంచెం కర్మగూడ చేయకుండా కదలక మెదలక

సుఖముగా కూర్చొనియున్నాను." అను ఈ అహంకార సంబంధము కారణముగ ఎవడు కర్మను చూచునో అనగా ఆ త్యాగమునందు గూడ కర్మను చూచునో,

ఈ విధముగా ఎవడు ఈ కర్మ అకర్మల భిన్నత్వమును తత్వతః గుర్తించునో ఆతడు మనుష్యులయందు బుద్ధిమంతుడు అనగా తెలివిగలవాడు, పండితుడు. అతడు నిజమైన యోగి. మరియు సంపూర్ణముగ కర్మచేయువాడుగూడ ఆతడే. అనగా ఆతడు పుణ్య-పాప రూపమైన అశుభములనుండి ముక్తుడైనవాడగును. ఆతడే కృతకృత్యుడు.

చాలామంది యీ గీతకు వ్యాఖ్యానములు వ్రాసినవారు ఈ శ్లోకమునకు మరొక విధముగా వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నారు. అదెట్లన ? ఈశ్వరుని కొఱకు చేయబడు పంచయజ్ఞాది నిత్యకర్మలకు ఫలము వుండదని ఆ కారణముగ అవి గౌణీవృత్తిననుసరించి అకర్మలని వ్రాసియున్నారు. ఆ విధముగా అనిత్యకర్మలను చేయుకుండటయే అకర్మలట. అవిగూడ పాపరూపమైన ఫలములిచ్చునవి గావున గౌణ రూపముగానే కర్మలని చెప్పబడునట.

ఆ చెప్పుట ఎట్లున్నదనగా ఆవు ఈనినప్పటికి పాలు యివ్వనిచో ఆ యావు 'అగొ' అనగా అది ఆవు కానిది అని చెప్పబడుచున్నట్లుగా. ఆ విధముగానే నిత్యకర్మలయందు ఎటువంటి ఫలములు లేనందువలన వాటిని అకర్మలుగా తలంచునో మరియు నిత్యకర్మలు చేయకపోవుటయను అకర్మలయందు కర్మలను చూచునో అట్లేలయన ? అవి నరకాది విపరీత ఫలములను యిచ్చునవి అగును. అని వ్రాసియున్నారు.

ఇటువంటి వ్యాఖ్యలు సత్యములు కావు. ఏలయన ? ఈ విధముగా తలంచినచో అశుభములనుండి ముక్తి లభించదు. అనగా జన్మ – మరణ బంధము తెగిపోదు. అందుచేత యిలాంటి వ్యాఖ్యలను ఒప్పుకొనిన ఎడల భగవంతుడు చెప్పిన "దేనిని ఎరిగినందున నీవు అశుభముల నుండి ముక్తుడవగుదువో" అను మాటలు వ్యర్థములగును.

ఏలయన ? నిత్యకర్మల అనుష్ఠానము వలన బహుశా అశుభముల నుండి విడుదల అనగా ముక్తి జరిగిన జరుగవచ్చు కాని ఆ నిత్య కర్మల ఫలము మాత్రము కలుగదు. ఈ విధమగు జ్ఞానము వలన మోక్షము కలుగనే కలుగదు. ఏలయన ? "నిత్య కర్మలకు ఫలము కలుగదు" అను జ్ఞానము లేక నిత్యకర్మల వలన కలుగు జ్ఞానము అశుభముల నుండి ముక్తిని కలిగించును అను యిటువంటి మాటలు ఏ శాస్త్రమునందును వ్రాయబడి యుండలేదు. అంతేగాక భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు గూడ గీతా శాస్త్రమునందెచ్చటను యిటువంటి మాటలు చెప్పియుండలేదు.

ఈ యుక్తిద్వారా ఆయన చెప్పినటువంటి మాటల ద్వారా అ కర్మల యందు కర్మలను దర్శించు విషయము గూడ ఖండించబడుచున్నది. ఏలయన ? యిచ్చట అనగా యీ గీతయందు నిత్యకర్మల అభావరూపమైన అ కర్మలయందు కర్మలను చూచుటను ఎచ్చటను కర్తవ్య రూప విధానము చేయబడలేదు. కేవలము నిత్యకర్మల కర్తవ్యతా విధానము చెప్పబడినది.

ఇది తప్ప "నిత్య కర్మలు చేయనందున పాపము సంభవించును" అని ఎఱిగినంత మాత్రమున ఎటువంటి ఫలము కలుగదు. అంతేగాక ఈ నిత్యకర్మలు చేయక వుండునటువంటి అకర్మ శాస్త్రములందు తెలియదగిన విషయముగా ఎచ్చటనూ చెప్పబడియుండలేదు.

అదేవిధముగా యితర టీకాకారులు చెప్పినట్లుగా 'కర్మయందు అకర్మను, మరియు అకర్మయందు కర్మను చూచుట' మొదలగు మిథ్యా దర్శనము వలన, 'అశుభము అనగా జన్మ మరణ బంధము నుండి ముక్తి, బుద్ధితత్త్వము, సమానతత్వము అనగా యుక్తి యుక్తత్వము, సర్వకర్మకర్తృత్వము' మొదలగు ఫలములు గూడ సంభవము కాదు. మరియు యిటువంటి మిథ్యాజ్ఞానము మంచిదని కూడ చెప్పుట తగదు.

మిథ్యాజ్ఞానము తనంతటతానుగానే అశుభరూపమైయుండగా అది మరియొక అశుభమునుండి ఎవరిని ఎట్లు రక్షించగలదు ? అట్లేలయన ? అంధకారము అనగా చీకటి చీకటిని తొలగించజాలదు గదా ?

పూర్వపక్షము – ఇచ్చట కర్మయందు అకర్మను చూచుట అట్లే అకర్మయందు కర్మను చూచుట మొదలగు సిద్ధాంతము ఏ యితర టీకాకారుల ద్వారా చెప్పబడినదో అది మిథ్యాజ్ఞానము కాదు. కాని ఫలము కలుగుట కలుగక పోవుటననుసరించి గౌణరూపముగా చెప్పబడినది.

సమాధానము – అలా చెప్పుటగూడ సరికాదు. ఏలయన ? గౌణరూపముగా కర్మను అకర్మగాను, అకర్మను కర్మగాను తెలుసుకొనినందువలన గూడ కలుగు లాభమేమియులేదు. ఇదేకాకుండా శ్రుతి సిద్ధమైన మాటను వదలి శ్రుతి విరుద్ధమైన మాటను (యుక్తిని) కల్పించుటలో ఎటువంటి విశేషత్వము కానరాదు.

నిజముగా భగవంతునికి అలా చెప్పుటయే యిష్టమైవుంటే ఆయన అదే విధమైన శబ్దములతో నిత్యకర్మలకు ఎటువంటి ఫలము లేదు మరియు అవి చెయ్యకపోతే నరకప్రాప్తి కలుగును అని చెప్పి వుండెడివారు. అట్టి స్థితియందు ఈ విధముగా "కర్మయందు ఎవడు అకర్మను చూచునో" మొదలగు యితరులను మోహింపజేయు మాయతో కూడిన మాటలు చెప్పినందువలన ప్రయోజనమేమి కలదు ?

ఈ ప్రకారముగా విచారించి చూచిన పై విధముగా అర్థము చెప్పువారి అభిప్రాయము ననుసరించి భగవంతుని ద్వారా చెప్పబడిన మాటలు ప్రపంచములోని వారిని మోహింపజయుట కేయని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇలా కాకుండా ఈ నిత్య కర్మానుష్ఠానరూపమైన విషయము మాయతో కూడిన మాటల ద్వారా గుప్తముగా దాచివుంచుటయే మంచిదను మాటను చెప్పినట్లయినది. పై ఈ విషయము చాలా గహనము అనగా పండితులకు గూడ అర్థము కానిది అందుచేతనే శబ్దములను మార్చి మార్చి మరల మరల చెప్పుట ద్వారా సుభోధకమగునని చెప్పుట కూడ సరికాదు.

ఏలయన "కర్మణ్యేవాధికారస్తే" (చూ.గీత 2-41) అను శ్లోకమునందు స్పష్టముగా చెప్పబడిన విషయమును మరల చెప్పుట అనావశ్యకము గదా ?

పైగా అన్ని ప్రదేశములందు చెప్పదగియున్నమాటను చెప్పుట ప్రశంసార్హము. అంతేగాక తెలియతగినది అని కూడ చెప్పబడుతుంది. నిరర్థకమైన మాటను 'తెలుసుకొన తగియున్నది' అని చెప్పుట మంచిదని చెప్పబడదు.

మిథ్యాజ్ఞానము లేక ఆ మిథ్యాజ్ఞానము ద్వారా ఋజువు చేయబడిన లేక **ఆభాసమాత్రముగ తెలియబడు వస్తువు తెలియతగినది కాదు.**

ఇంతేకాకుండా నిత్యకర్మలు చేయనందువలన ప్రత్యవాయ రూపమైన అ భావోత్పత్తి గూడ కలుగదు. ఏలయన ? **"నాసతో విద్యతే భావో"** (చూ.గీత. 2-16) మొదలగునవి భగవంతునిచే చెప్పబడిన వాక్యములు. మరియు అసత్తు నుండి సత్పదార్థము ఎట్లు వుత్పన్నమగును ? మొదలగు శ్రుతి వాక్యములు గూడ యింతకు పూర్వమే చెప్పబడియున్నవి.

పై విధముగా అసత్తు నుండి సత్తు కలుగదని నిషేధించినప్పటికీ అసత్తు నుండి సత్పదార్థము కలుగునని చెప్పువారు చెప్పునది ఎట్లున్నదనగా అసత్తు నుండి సత్తు కలుగును. అట్లే సత్తు అసత్తుగా పరిణమించును. కాని యిది యంతయు ప్రమాణములకు విరుద్ధమైనందున అయుక్తము అనగా ఒప్పుకోబడనిది.

శాస్త్రము గూడ నిరర్థకమైన కర్మలను విధించజాలదు. ఏలయన ? **కర్మలన్నియు శ్రమదృష్టితో చూచిన ఎడల దుఃఖజనకములే.** అందువలన తెలిసి తెలిసి ఎవ్వడూ కూడ దుఃఖములను కొనితెచ్చుకొను ప్రయత్నము చేయడు.

ఆనిత్య కర్మలను చేయకుండిన యెడల నరకము ప్రాప్తించును. అని శాస్త్ర గ్రంథములందు వ్రాసి యున్నదని వొప్పుకొన్ననూ కర్మ చేసినందువలనను, కర్మ చేయకుండినను రెండు విధముల శాస్త్రము అనర్థదాయకమేనని, అందుచేత శాస్త్రము వ్యర్థమని ఋజువగును గదా ?

ఆ విషయం అలా వదలి "నిత్యకర్మలకు ఎటువంటి ఫలము లేదు. అని తలంచి అవి మోక్షరూపమైన ఫలమును యిచ్చును." అని చెప్పినచో పై వ్యాఖ్యాకారులకు స్వవచన వ్యాఘాత దోషము సంభవించును గదా ?

అందువలన **'కర్మణి అకర్మయః పశ్యేత్'** మొదలగు శ్లోకములకు గురుపరంపర ద్వారా విన్న విధముగా మేము చెప్పిన అర్థమే సరియైనది. అందుచేతనే మేము కూడ యీ శ్లోకమునకు అటువంటి వ్యాఖ్యయే చేసినాము.

ఇప్పుడు పైన చెప్పబడిన కర్మయందు అకర్మ, అకర్మయందు కర్మను దర్శించుట శుభకరమని దానిని స్తుతించుచున్నారు.

4.19 యస్య సర్వే సమారంభాః కామ సంకల్ప వర్జితాః,
జ్ఞానాగ్ని దగ్ధ కర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః.

అనగా - ఏదైనా పనిని ఆరంభించుటను సమారంభము అని అందురు. ఈ శబ్దమునకు గల ఈ వ్యుత్పత్తి అర్థమునుసరించి అన్ని విధములైన కర్మలకు సమారంభము అని పేరు.

పైన చెప్పిన విధముగా కర్మయందు అకర్మను మరియు అకర్మయందు కర్మను చూడసామర్థ్యము కలిగిన పురుషుని యొక్క సర్వ సమారంభములు కోరికల వలన మరియు కోరికలకు కారణ రూపమైన సంకల్పము కూడ లేనివగును. అనగా ఎవనివలన తనకు ఎటువంటి ప్రయోజనము లేకుండానే ఒకవేళ ఆతడు ప్రవృత్తి మార్గమునందున్న వాడైనచో లోక సంగ్రహము కొఱకు, ఒకవేళ అతడు నివృత్తి మార్గము నందున్న వాడైనచో కేవలము జీవనయాత్ర జరుగుటకు మాత్రమే అనగా ఎటువంటి ఫలభావము లేకుండ చేష్ట అనగా ఫలమును కోరని కర్మ చేయుట అనబడును.

మరియు కర్మయందు అకర్మ మరియు అకర్మయందు కర్మదర్శన రూపమైన జ్ఞానాగ్నిచేత ఎవనియొక్క పుణ్య–పాప రూపమైన సంపూర్ణ కర్మఫలములు దగ్ధమై పోయినవో అటువంటి జ్ఞానాగ్నిదగ్ధ కర్ముడు అయిన పురుషుని బ్రహ్మతత్వమును ఎఱింగిన మహాత్ములు పండితుడు అనగా సర్వజ్ఞుడని ప్రశంసించెదరు.

ఏ మహాత్ముడు కర్మయందు అకర్మను మరియు అకర్మయందు కర్మతత్వమును చూడ నేర్చునో ఆతడు తనకు యిటువంటి వివేకము కలుగక పూర్వము ఎటువంటి కర్మలు చేసి యున్నప్పటికి కర్మయందు అకర్మను అకర్మ యందు కర్మజ్ఞానము కలిగినందువలన కేవలము శరీరపోషణ కొఱకు మాత్రమే చేష్టలు – కర్మలుకాదు – చేయుచు కర్మరాహిత్యము కలిగియున్న సంన్యాసితో సమానుడగును. ఆతనికి తిరిగి ఎన్నడూ కర్మలు చేయవలయునన్న సంకల్పము గూడ కలుగనేరదు.

అనగా ఎవడైన అంతకు పూర్వము కర్మలు చేయువాడై యున్నను తరువాత ఆతనికి ఆత్మతత్వము యొక్క సమ్యక్ జ్ఞానమయు కలిగియున్నచో అటువంటి పురుషుడు కర్మలు చేయుటయందు ఎటువంటి ప్రయోజనము లేదని చక్కగా ఎఱింగి సర్వవిధ సాధనములతో సహా కర్మలన్నింటిని చేయుట వదలి వేయును.

ఒకవేళ యే కారణముచేతనైనా కర్మాచరణ త్యజించుట సాధ్యపడని యెడల ఏ పురుషుడైనా కర్మలయందు మరియు వాటి ఫలములయందు ఆసక్తిరహితుడై కేవలము లోక కల్యాణార్థ భావముతో మనస్సును నింపుకొని పూర్వము వలెనే కర్మలు చేయుచుండినచో ఆతనికి గూడ కర్మలయందు స్వప్రయోజనము లేదు గావున ఆతడు కర్మ త్యాగము జేసిన సంన్యాసితో సమానుడే.

ఏలయన ? జ్ఞానమను అగ్ని ద్వారా భస్మీభూతము అయిపోయినందువలన ఆతనిచే చేయబడు కర్మలన్నియు అకర్మలేయగును. ఈ భావమును తెలుపుట కొఱకు భగవానుడు యిట్లు చెప్పుచున్నాడు –

4.20 త్యక్త్వా కర్మఫలా సంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః,
కర్మణ్యభిప్రవృత్తో ऽపి నైవ కించిత్కరోతి సః.

అనగా – ఏ మానవుడు పైన చెప్పబడిన జ్ఞానమును పొంది, దాని బలము వలన కర్మల యందు అభిమానమును మరియు ఆ కర్మల వలన కలుగు ఫలములయందు ఆసక్తిని గూడ త్యజించి నిత్యతృప్తుడై అనగా విషయములయందు కోరికలు లేనివాడగునో –

మరియు ఎటువంటి ఆశ్రయమును పొందకుందునో, ఏ ఫలాన్ని ఆశ్రయించి పురుషార్థమును పొందగోరునో దానికే ఆశ్రయమని పేరు. అటువంటి యీ లోకమునందు లభించు యిష్టఫలసిద్ధి, మరియు పరలోకమునందు లభించు ఫలసిద్ధి అనగా స్వర్గాది సుఖములు మొదలగు వాటియందు కోరిక లేనివాడగునో అటువంటి జ్ఞాని ద్వారా చేయబడిన కర్మలు వాస్తవముగా అకర్మలే అగును. ఏలయన ? ఆ కర్మలు నిష్క్రియమైన ఆత్మజ్ఞానముతో సంపన్నమైన కర్మలు.

తనకంటూ ఎటువంటి ప్రయోజనము లేని కారణముగ యిటువంటి పురుషునకు సర్వసాధనాసహితముగా సమస్త విధ కర్మలను త్యజించవలసినదే. అటువంటి కర్తవ్యము ప్రాప్తించినప్పుడు కూడ ఆ కర్మలు చేయకుండా తప్పించుకొనుటకు వీలులేని కారణముగ లోక సంగ్రహార్థము లేక శ్రేష్ఠమైన పురుషుల ద్వారా చేయబడు నిందల నుండి తప్పించుకొనుటకుగాను జ్ఞానియైనవాడు పూర్వమువలెనే కర్మలయందు నిమగ్నమైయున్ననూ అతడు నిష్క్రియమైన ఆత్మ యొక్క జ్ఞానముతో కూడియున్నందువలన అతడు ఏమియు చేయనివాడేయగును.

కాని ఏ పురుషుడు యిందులకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తించునో అతడు కర్మలు చేయుట ఆరంభించకపూర్వమే గృహస్థుడు కాకుండా బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునందే యుండి సర్వాత్మకుడైన, అంతరాత్మ రూపకుడైన నిష్క్రియ బ్రహ్మమునందు ఆత్మభావమును పొందియున్నాడో అతడు కేవలము శరీర యాత్ర కొఱకు మాత్రమే చేష్టలు చేయుచూ వున్న జ్ఞాన నిష్ఠుడైన సంన్యాసి అనగా యతి ఈ లోకము మరియు పరలోకమునందు లభించు సమస్తమైన భోగములయందలి అభిలాష లేనివాడుగ వున్నందువలన, ఈ లోకమునందును, పరలోకమునందును భోగరూప ఫలములనిచ్చు కర్మలను, మరియు ఆ కర్మలు చేయుటకు వుపయోగపడు సర్వవిధసాధనములను త్యజించి లోకబంధములేని వాడై ముక్తత్వమును పొందును.

ఈ భావమును స్పష్టపరచుట కొరకు ముందు శ్లోకము చెప్పబడుచున్నది.

4.21 నిరాశీర్యతచిత్తాత్మా త్యక్తసర్వ పరిగ్రహః,
శారీరం కేవలం కర్మ, కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్.

అనగా – సర్వవిధములైన ఆశలను పూర్తిగా త్యజించినటువంటి పురుషుడు 'నిరాశీ' అనబడును. చిత్తమును అనగా అంతఃకరణమును మరియు ఆత్మ అనగా బ్రహ్మాతత్వము యొక్క కార్య-కరణ సంఘాతరూపమైన శరీరమును, ఈ రెంటిని చక్కగా తన వశమునందు వుంచుకొనియున్నాడో, అతడు "యతచిత్తాత్మా" అని చెప్పబడును. ఎవడు సమస్త పరిగ్రహము యొక్క అనగా భోగములందు వుపయోగపడు సాధన సంపత్తిని త్యజించియున్నాడో అతడు "త్యక్త సర్వ పరిగ్రహః" అని చెప్పబడును.

అటువంటి పురుషుడు కేవలము శారీరిక స్థితికొఱకు మాత్రమే చేయబడు కర్మలను మరియు ఎటువంటి అభిమానము లేనటువంటి కర్మలను చేయుచు పాపమును అనగా

అనిష్టకారకమైన పుణ్య–పాపముల రెంటిని పొందదు. బంధమునకు కారణమగుటచేత ధర్మము గూడ ముముక్షువునకు అనగా మోక్షమును పొందవలయునను కోరిక గలవానికి పాపహేతువే అగును.

ఈ శ్లోకమునందు "శారీరం కేవలం కర్మ" అను పదమునందు శరీరము ద్వారా చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినవి. లేక శరీర పోషణార్థము మాత్రమే చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినవి.

కేవలము శరీరము ద్వారా చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినను లేక శరీర పోషణార్థము మాత్రమే చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలని చెప్పబడినను అందువలన కలుగు ప్రయోజనమేమి కలదు ? అన్నచో –

శరీరము ద్వారా చేయబడు కర్మలు శరీరిక కర్మలని ఒప్పుకొన్నప్పటికి ఈ లోకమునందును మరియు పరలోకమునందును ఫలములనిచ్చునటువంటి నిషిద్ధ కర్మలను గూడ శరీరము ద్వారానే చేయుచు మానవుడు పాపమును పొందదు. అని చెప్పినందువలన భగవంతుని కథనమునందు "పరస్పర విరోధ"మను దోషము సంభవించుచున్నది. మరియు ఈ లోకమునందును మరియు పరలోకమునందును ఫలములను యిచ్చునటువంటి శాస్త్రవిహితమైన కర్మలను శరీరము ద్వారానే చేయుచు మానవుడు పాపమును పొందదు అని చెప్పినప్పటికి గూడ ప్రాప్తించకుండానే దోషమును నిషేధించుటకు అవకాశము కలుగుచున్నది.

మరియు "శారీరిక కర్మలు చేయుచు" అను విశేషణము వలన మరియు 'కేవలము' ' అను శబ్ద ప్రయోగము వలన పైన చెప్పబడిన సిద్ధాంతము ననుసరించి "శరీరము (తప్ప) కాకుండా మనస్సు వాక్కుల ద్వారా చేయబడు ధర్మయుక్తము మరియు ధర్మవిరుద్ధము అయిన కర్మలను – వేటిని మనము ధర్మము మరియు అధర్మము పేరుతో పిలుస్తూ వుంటామో – చేయు మానవుడు పాపమును పొందును అని భగవంతుడు చెప్పినట్లగుచున్నది గదా !

"అందులో గూడ మనోవాక్కుల ద్వారా విహిత కర్మలు అనగా వేదాది ధర్మగ్రంథముల ద్వారా విధించబడిన కర్మలు చేయుచూ పాపమునే సంపాదించును" అని చెప్పుట మరీ విరుద్ధముగా తోచుచున్నది. ఆ పైన "నిషిద్ధ కర్మలు చేయుచుండినను పాపమే ప్రాప్తించును" అని చెప్పుట కేవలము అనువాదము వలె వుండుటచే అర్థము లేని వాక్య మగుచున్నది.

కాని కేవలము స్థూల శరీర పోషణార్థము మాత్రమే చేయబడు కర్మలు శారీరిక కర్మలు మాత్రమే యని తలంచిన యెడల ఈ లోకము లేక పరలోకమునకు సంబంధించిన భోగములే ప్రయోజనముగా గలిగియున్న విధి నిషేధాత్మక కర్మలుగా శాస్త్రాది గ్రంథముల ద్వారా తెలియబడుచున్నది. అవన్నియు గూడ శరీరము మనస్సు లేక వాక్కుల ద్వారా చేయబడుచున్నవి

గదా ? అటువంటి యితర కర్మలు చేయకుండా ఆ శరీరము, మనస్సు లేక వాక్కుల ద్వారా శరీర పోషణార్థమే అవసరమైన కర్మలు లోకదృష్టితో చేస్తూ వున్న పురుషుడు కిల్బిషుడు అనగా ఆత్మవంచకుడుగా వుండును గదా ? ఇచ్చట కేవలము అను శబ్దమును వుపయోగించుటకు కారణమేమన ఆ పురుషుడు "నేను చేయుచున్నాను" అను అభిమానము లేనివాడై కేవలము లోక దృష్టితోనే శరీరము వాక్కు మొదలగు వాటిద్వారా చేష్టలు మాత్రమే చేయునుగాని, ఫలాపేక్ష కలిగిన కర్మలు చేయడు.

అటువంటి పురుషునకు పాపరూపమైన వంచనా దోషము సంభవించుట అసంభవము. అందుచేత ఆతడు కిల్బిషము అనగా ప్రాపంచిక భావదోషము పొందదని యిచ్చట తలంచవలయును.

జ్ఞానరూపమైన అగ్నిద్వారా ఆతనియొక్క సమస్తమైన కర్మఫలములు నశించి పోయినందున ఆతడు ఎటువంటి ప్రతిబంధకములు లేకుండగనే ముక్తత్వమును పొందును.

ఇది అంతా గూడ యింతకు పూర్వమే చెప్పబడిన యధార్థమైన ఆత్మజ్ఞానము వలన కలుగు ఫలముయొక్క పునరుక్తి మాత్రమే. "శరీరం కేవలం కర్మ" అను వాక్యమునకు ఈ పైన చెప్పబడిన విధముగా అర్థమును గ్రహించినచో ఆ యర్థము నిర్దోషమైనదిగా తలంచబడును.

అన్ని విధములైన సంగ్రహ కార్యములను త్యజించిన మానవుడు అనగా సంన్యాసి వద్ద శరీర నిర్వహణకు కారణరూపమైన అన్నాదుల సంగ్రహము కూడా వుండదు. అందుచేతనే అట్టివానికి యాచక వృత్తిద్వారా శరీర పోషణాధికారము లభించినది. అంతేగాక "యాచన చేయకుండానే అనగా తనంతట తానుగా ఎవ్వరిని అడగకుండానే. ఎటువంటి సంకల్పము లేకుండానే లేక తాను కోరకయే లభించినటువంటి" అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా శాస్త్రాది గ్రంథముల యందు సంన్యాసికి శరీర నిర్వహణ కొఱకు అవసరమైన అన్నాదులను పొందే మార్గము చూపబడినదో దానిని గురించి ముందు శ్లోకము చెప్పుచున్నారు.

4.22 యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టో ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః,
సమః సిద్ధావసిద్ధౌ చ కృత్వాపి న నిబధ్యతే.

అనగా – యాచించకుండా అనగా అడకుండా తనంతట తానుగా లభించిన పదార్థమునే భుజించి సంతుష్టిని చెందునో అనగా మనస్సులో యింతే చాలునన్న భావము కలుగునో

ఎవడు యింద్రియములకు అతీతముగా వ్యవహరించునో అనగా ఎటువంటి వైరబుద్ధి అనగా ఎవ్వరియందును శత్రుమిత్రభావము లేక యుండునో మరియు దొరికినదానితో తృప్తిపడి లాభనష్టభావము లేక సమభావము కలిగియుండునో.

ఎవడు శరీరాదులకు కారణరూపమైన అన్నాదులు లభించినను లభించకున్ననూ హర్ష శోకాదులు లేక సమభావము, సమదర్శత్వము కలిగియుండునో

మరియు కర్మాదులయందు అకర్మత్వాదులను చూచువాడు. యధార్థముగా ఆత్మ దర్శన నిష్టగలవాడు.

మరియు కేవలము శరీర స్థితికొఱకు మాత్రమే చేయబడు మరియు శరీరాదుల ద్వారా జరుగు భిక్షాటనాది కర్మలయందు గూడ "నేనెటువంటి కర్మలు చేయుట లేదు గుణములే గుణములయందు ప్రవర్తించుచున్నవి" అని సర్వకాల సర్వావస్థలయందును తలంచువాడు అయిన యతి అనగా సంన్యాస ధర్మమును స్వీకరించిన పురుషుడు తనయందు కర్తృత్వ హీనత్వమును ఎఱింగినందువలన అనగా ఆత్మకు కర్తృత్వము లేదని ఎఱింగినందువలన కొంచము గంభీరముగా విచారించి చూచిన ఆతడు భిక్షాటనాది కర్మలు గూడ చేయుట లేదని తెలియును.

ఇటువంటి మానవుడు లోకవ్యవహారమునకు సంబంధించిన సాధారణ దృష్టితో చూచువారికి సాంసారిక పురుషుల చేత ఆరోపించబడి భిక్షాటనము మొదలగు కర్మలు చేయుచున్న కర్తవలెనే తోచును. కాని శాస్త్రప్రమాణాదుల ద్వారా కలిగిన అనుభవముతో చూచిన యెడల ఆతనియందు గల అకర్తృత్వము బోధపడును.

ఈ విధముగా యితరుల ద్వారా ఎవరియందు కర్తృత్వము ఆరోపించబడుచున్నదో అట్టువంటి ఆ పురుషుడు కేవలము దేహధారణ కొఱకు మాత్రమే చేయబడు భిక్షాటనాది **కర్మలు గూడ ఆ మహాత్మునకు బంధ హేతువులు కాజాలవు.** ఏలయన ? జ్ఞానరూపముగా వున్న అగ్నిద్వారా బంధమునకు కారణములైన సమస్త కర్మఫలములు భస్మీభూతములై పోయినవి. ఈ మాట యింతకు పూర్వము గూడ చెప్పబడినది.

ఏ పురుషుడు కర్మలు చేయుట ఆరంభించియున్నాడో ఆతడు ఆ కర్మలు చేస్తూ వుండగానే జ్ఞాన సంపన్నుడగునో అనగా "నిష్క్రియ బ్రహ్మ పదార్థమే ఆత్మ" అని తెలుసుకొనునో అప్పుడు ఆతడు తన కర్మలవలన కలుగు ప్రయోజనాదుల అభావమును అనగా లేమిని చూడగలిగిన ఆ పురుషునికి యింక కర్మలు ఆచరించుటకు అవకాశమేవుండదు.

కాని ఏవో కొన్ని కారణాంతరముల వలన కర్మాచరణమును త్యజించుట సంభవము కాదేని, అందువలన ఆతడు పూర్వమువలెనే కర్మాచరణమునందు లీనమై యున్నప్పటికి ఆతడు కర్మలు చేయనివాడే అగును. ఈ విధముగా **"త్యక్త్వాకర్మఫలాసంగమ్"** (చూ. గీత 4-20) అను శ్లోకము ప్రకారము జ్ఞానియందు కర్మాభావము చెప్పబడినది. ముందు శ్లోకమునందు గూడ యీ విషయమై చెప్పబడుచున్నది.

4.23. గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థిత చేతసః,
యజ్ఞాయాచరతః కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే.

అనగా - ఏ మహాపురుషునికి అన్నివైపుల నుండి ఆసక్తి నివృత్తి చెందియున్నదో, ఎవని సమస్త పుణ్య పాపముల రూపమైన బంధములు విడిపోయినవో, ఎవని చిత్తము సర్వకాల సర్వావస్థలయందును జ్ఞానభావముతో నిండియున్నదో అట్టివాని యొక్క కేవలము యజ్ఞ సంపాదన కొఱకు మాత్రమే కర్మాచరణము చేయు సంగహీనత్వము ముక్తత్వమును పొంది

జ్ఞానముతో నిండియున్న చిత్తము గల పురుషుని సర్వవిధ కర్మలు మరియు వాటి ఫలములు గూడ నశించియే యుండును. "సమ అగ్ర" అను శబ్దము ఫలమును సూచించుచున్నది. అటువంటి ఫలముతో కూడిన కర్మలను సమగ్ర కర్మలందురు. అందువలన చెప్పు నిర్ణయ మేమన - అతనియొక్క సమస్తమైన ఫలములతో కూడియున్న కర్మలు నశించిపోవుచున్నవి.

చేయబోవు కర్మలు తమ క్రియలను ఆరంభించకుండగనే ఎటువంటి ఫలములను గలుగజేయకుండగనే ఏ విధముగా తమ ఫలములతో సహా ఎట్లు నశించును ? అన్నచో -

ఈ క్రింది విధముగా చెప్పుచున్నారు -

4.24. బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్,
బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా.

అనగా - బ్రహ్మవేత్త అయిన పురుషుడు ఏ సాధనము ద్వారా అగ్నియందు హవిస్సును (సమిధను) అర్పించునో ఆ సాధనమును ఆతడు బ్రహ్మరూపముగానే తలంచును. అనగా ఆత్మ తప్ప యితరమైనదంతటి అభావమును (లేమిని) తెలుసుకొనును.

అదెట్లనగా - ముత్యపు చిప్పను చూచువాడు ఆ ముత్యపు చిప్పయందు వెండిని చూడడు. కావున "బ్రహ్మమే అర్పణము" అను పదము ద్వారా ఆపై మాటే చెప్పబడుచున్నది. అదెట్లనగా - వెండివలె తోచుచున్న వస్తువు ముత్యపు చిప్పయే అని ఎఱింగినవానికి ముత్యపు చిప్పయందు వెండి తోచదు గదా !

ఆ విధముగానే బ్రహ్మవేత్త అనగా బ్రహ్మ తత్వమును చక్కగా ఎఱింగినవాడు. అయినవాడు; తాను అర్పించు పదార్థము మరియు అర్పించుటకు ఉపయోగించు సాధనము అనగా సర్వమును బ్రహ్మముగానే చూచును.

తాత్పర్యమేమన ? ప్రపంచమునందు అర్పించబడు వస్తువులన్నియు "స్రుక్ . స్రువ" మొదలగు పదార్థములన్నియు బ్రహ్మవేత్త అయినవాని దృష్టిలో బ్రహ్మమే.

ఆ విధముగానే 'హవిస్సు' రూపమున అర్పించబడు పదార్థము గూడ బ్రహ్మమే.

ఆ బ్రహ్మకర్మము చేయు పురుషుని ద్వారా పొందదగిన ఫలము గూడ బ్రహ్మమే. అనగా బ్రహ్మరూపమైన కర్మయందు సమాధానమును అనగా పరమశాంతిని పొందిన చిత్తముగల పురుషుని ద్వారా పొందదగిన ఫలము గూడ బ్రహ్మ పదార్థమే.

ఈ విధముగానే లోకసేవ చేయగోరు పురుషుని ద్వారా చేయబడిన కర్మలు గూడ బ్రహ్మ బుద్ధివలన బాధింపబడుచున్నందున అనగా ఆ కర్మలకు ఫలములనిచ్చు శక్తి లేకుండా పోవుచున్నందువలన ఆ కర్మలన్నియు అకర్మలే అగుచున్నవి.

ఈ విధమగు అర్థమును ఒప్పుకొన్నందున కర్మలన్నింటిని త్యజించినట్టి సంన్యాసి యొక్క జ్ఞానమును గూడ యథార్థమైన జ్ఞానము యొక్క విశేషత్వమును తెలుపుట కొఱకు యజ్ఞరూపగా తలంచుటకు ఎటువంటి అభ్యంతరము పుండబోదు. అధియజ్ఞమునందు స్రవాది

ప్రసిద్ధ వస్తువులు అన్నియు యథార్థమైన జ్ఞానియైన సంన్యాసి యొక్క ఆత్మయజ్ఞమునందు బ్రహ్మపదార్థమే అగుచున్నవి.

పైన చెప్పిన అర్థమును ఒప్పుకొనని యెడల **అన్ని పదార్థములు నిజముగా బ్రహ్మ రూపమే అయివున్నందున** కేవలము స్రువ్ మొదలగువాటినే ప్రత్యేకించి బ్రహ్మ రూపములని చెప్పుట వ్యర్థమగును.

అందువలన – **"ఈ ఉన్నదంతయు బ్రహ్మమే" అని తలంచు జ్ఞానికి యథార్థముగా అన్ని కర్మలు లేనివే అగుచున్నవి.**

మరియు అతని అనగా జ్ఞానియొక్క అంతఃకరణమునందు క్రియలు మరియు వాటి ఫలములు మొదలగునవన్నియు కారక సంబంధమైన భేదబుద్ధి లేని కారణముగా గూడ పైమాటే సిద్ధమగుచున్నది. ఏలయన ఏ పురుషుడు గూడ యజ్ఞమను పేరుగల కర్మకారక సంబంధమైన భేదబుద్ధి లేనివానిగా చూడబడలేదు.

తాత్పర్యమేమన ? అగ్నిహోత్రాది సర్వకర్మలు (ఇంద్రాయ, వరుణాయ మొదలగు) శబ్దముల ద్వారా హవి మొదలగు ద్రవ్యములు అర్పించబడుచున్నందున ఆ దేవతల యొక్క విశిష్ఠ రూపములు మొదలగు కార్యకరణ బుద్ధులు ఏర్పడినవారు కర్తృత్వాభిమానము మరియు తాము చేసిన కర్మల ఫలములయందు కోర్కెలు గలవారుగా యుందురు.

క్రియ, కారకము మరియు ఫలసంబంధమైన భేదబుద్ధి నశించినటువంటిన్నీ మరియు కర్తృత్వాభిమానము మరియు ఫలాపేక్ష లేనటువంటి యజ్ఞములు గాని, **యాజ్ఞికులు** గాని **కానరారు.**

కాని పైన చెప్పబడిన కర్మలు అటువంటివి కావు. ఏలయన ? ఆ కర్మలయందు భేదబుద్ధికి బదులుగా బ్రహ్మబుద్ధి నిండియుండును. నేను అర్పించుచున్నాను. నేను ఫలమును పొందుదును అను భేదబుద్ధితో కూడిన కోరికలు కూడ వుండవు. అందుచేతనే యిటువంటి కర్తృత్వాభిమానము మరియు కర్మఫలాపేక్ష మొదలగు కోరికలు నశించియున్నందున చేయబడు కర్మలు అకర్మలుగా చెప్పబడినవి.

ఈ మాటే **"కర్మణ్య కర్మయః పశ్యేత్"** చూ. గీత 4.18, **"కర్మణ్యభి ప్రవృత్తో ఽపి నైవ కించిత్కరోతి సః"** చూ. గీత 4.20 **"గుణాగుణేషు వర్తంత"** చూ. గీత 3.28, **"నైవ కించిత్కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్"** చూ. గీత 5.8 మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా గూడ చెప్పబడినది.

మరియు ఈ విధముగానే భగవంతుడు సందర్భానుసారముగ యింక అనేకచోట్ల క్రియ, కారకము మరియు ఫలేచ్ఛా సంబంధమైన భేదబుద్ధిని నిషేధించియున్నారు.

అట్లే సకామ అనగా కోరికలతో కూడియున్న అగ్నిహోత్రాదులందు కామము అనగా ఫలేచ్ఛ లేకుండిన అవి అనగా ఆ అగ్నిహోత్రాదులు సకామ అగ్నిహోత్రాదులు కాకుండా పోవును.

మరియు తెలిసియుండి అనగా అటువంటి కర్మలు చేసినందువలన ఎటువంటి ఫలములు కలుగునో, చేసిన లేక అజ్ఞానముచేత చేయబడిన కర్మలు భిన్నభిన్నములైన కార్యములకు ఆరంభకములు అనగా కారణములగును. అనగా వాటి వాటి ఫలములు వేఱు వేఱుగా వుండును.

ఆ విధముగానే యిచ్చట గూడ సర్వత్ర బ్రహ్మబుద్ధి ఏర్పడినందువలన ఏ పురుషునికి క్రియ, కారక ఫలసంబంధమైన భేదబుద్ధి నశించి పోయినదో అటువంటి జ్ఞానసంపన్నత్వము కలిగియున్న పురుషుని బాహ్యచేష్టల మాత్రమున జరుగు కర్మలు గూడ అకర్మలే అగును. అందువలన **జ్ఞానిచేత చేయబడు ఫలసహితమైన కర్మలు గూడ అకర్మలుగానే అయిపోవును.**

ఈ విషయమునందు కొంతమంది వ్యాఖ్యాతలు చేసిన వ్యాఖ్యలు ఈ క్రింది విధముగా వున్నవి –

యజ్ఞాదులయందు వేయబడు స్రువము బ్రహ్మమే. అనగా బ్రహ్మమే 'స్రువ' మొదలగు అయిదు విధములైన కారక రూపములందు వుండియున్నది. అంతేగాక ఆ బ్రహ్మమే సర్వవిధ కర్మలు చేయును. వారి సిద్ధాంతము ననుసరించి యజ్ఞాదుల యందు అర్పించబడు స్రువ మొదలగు భేద బుద్ధి నివృత్తికాదు. కాని స్రువాదుల యందు బ్రహ్మబుద్ధి ఆరోపించబడుచుండును. అదెట్లన ? విగ్రహాదులయందు విష్ణువు మొదలగు దేవబుద్ధి లేక నామాదులయందు బ్రహ్మబుద్ధి ఆరోపించబడుచున్నట్లుగా.

నిజమే, ఈ ప్రకరణము జ్ఞాన యజ్ఞమును తెలుపుట కొఱకు కాకుండిన వారు చెప్పు అర్థమునకు అవకాశము వుండెడిది.

కాని ఈ ప్రకరణమునందు యజ్ఞము పేరుతో చెప్పబడుచున్న వేఱు వేఱు క్రియా భేదములను చెప్పి అటుపైన – **"ద్రవ్యమయ యజ్ఞము కంటె జ్ఞానయజ్ఞమే శుభకరము"** అని చెప్పుట ద్వారా జ్ఞాన యజ్ఞమను శబ్దము ద్వారా చెప్పబడిన సమ్యగ్దర్శనమును ప్రస్తుతించుచున్నారు.

ఈ శ్లోకమునందు "బ్రహ్మార్పణమ్" అను శబ్దము కలదు. **ఈ శబ్దము జ్ఞానమునకు యజ్ఞమునకు గల మహత్తు కలదని చెప్పుచున్నది.** వాస్తవముగా యజ్ఞసామగ్రి యంతయు బ్రహ్మరూపముననే యున్నందున కేవలము 'స్రువ' అను అర్పణము మాత్రమే బ్రహ్మరూపముగా వున్నదని చెప్పుట సరికాదు. అసందర్భముగా కూడా వున్నది.

కొంతమంది ఈ శ్లోకార్థమును మరియొక విధముగా చెప్పుచున్నారు. విష్ణువు మొదలగు విగ్రహములందును, వారి నామాదులయందును బ్రహ్మబుద్ధి వలెనే మరియు 'స్రువ' అనగా అర్పణము మొదలగు యజ్ఞ సామగ్రియందు కూడ బ్రహ్మబుద్ధిని ఆరోపించుచున్నారు. వారి దృష్టి ననుసరించి బహుశా ఈ శ్లోకమునందు బ్రహ్మవిద్య చెప్పబడి యుండలేదు. ఏలయన ? వారి అభిప్రాయము ప్రకారముగా జ్ఞానమనగా 'స్రువ' మొదలగు యజ్ఞసామగ్రియే గాని బ్రహ్మము కాదు. (పు. 130)

ఈ విధముగా చూచిన కేవలము బ్రహ్మ దృష్టిని సంపాదించి పెట్టు జ్ఞానము వలన మోక్షరూపమైన ఫలము లభించదు. పైగా యిచ్చట వారిచే స్పష్టముగా చెప్పబడిన దేమనగా- 'స్రువ' మను అర్పణ ద్వారా పొందునటువంటి ఫలము బ్రహ్మమే అయి వున్నది. అటువంటి స్థితిలో యథార్థ జ్ఞానము లేకుండగనే మోక్షరూపమైన ఫలము లభించును. అని చెప్పుట శుద్ధ వ్యతిరేకము గదా ?

అంతేకాకుండా వారు చెప్పుచున్నట్లుగా ఒప్పుకొన్నట్లయితే శ్లోకార్థమంతయు మరో విధముగా వుండును. సారాంశమేమన ? "ఎవడు కర్మయందు అకర్మను చూచునో అని యిచ్చట ఆరంభమునందు సమ్యక్ జ్ఞానమును గురించియే శ్లోకార్థము చెప్పబడినదో అది ఆ విషయమునందే ఉపసంహారము గూడ చేయబడినది. అందువలన అంతమునందు గూడ **యథార్థ జ్ఞానమే మోక్ష ఫలదాయకమని చెప్పబడినది.**

అట్లేలయన ? "ద్రవ్యమయమైన అనగా **అనేక విధములైన బాహ్య సాధన సామగ్రి సహాయముతో చేయబడు యజ్ఞము కంటె జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠతరము.** అటువంటి జ్ఞానమును పొంది జీవుడు వెంటనే పరమశాంతిని పొందును" మొదలగు వాక్యముల ద్వారా యథార్థ జ్ఞానమునే శ్రేష్ఠతరమని చెప్పుచూ యీ అధ్యాయము ముగించబడినది.

అట్టి స్థితిలో సందర్భము లేకుండగనే అకస్మాత్తుగా మూర్తి అనగా రాతిబొమ్మ యందు విష్ణువును వీక్షించు దృష్టివలె 'స్రువ' మొదలగువాటియందు బ్రహ్మ దృష్టిని కల్పించుట సరికాదు.

అందుచేత పైన చెప్పబడిన శ్లోకార్థమే సరియైనది.

పైన చెప్పబడిన శ్లోకమునందు యథార్థ జ్ఞానమును యజ్ఞరూపముగా సంపాదించి యిప్పుడు ఆ జ్ఞాన విశేషమును ప్రస్తుతించుట ద్వారా **"దేవమ్ ఏవ"** మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా యింకా యితరేతరమైన యజ్ఞముల వ్యాఖ్యానము చేయబడుచున్నది.

4.25. దైవమేవాపరే యజ్ఞం యోగినః పర్యుపాసతే,
బ్రహ్మాగ్నావపరే యజ్ఞం యజ్ఞేనైవోపజుహ్వతి.

అనగా – ఏ యజ్ఞము ద్వారా దేవతలు పూజింపబడుదురో అది దేవతలకు సంబంధించిన యజ్ఞము. యోగులు అనగా కర్మలు చేయు మానవులు ఆ దేవ యజ్ఞములనే అనుష్ఠింతురు.

ఇతరులు అనగా బ్రహ్మవేత్తలైన పురుషులు బ్రహ్మాగ్ని యందు హవనము చేయుదురు. అనగా **"బ్రహ్మ సత్యజ్ఞాన అనంత స్వరూపుడు" "విజ్ఞానము మరియు ఆనందమే బ్రహ్మ" "సాక్షాత్తు అనగా అపరోక్షముగా వున్నదియే బ్రహ్మ. సర్వాంతరము అనగా అంతటా నిండియున్నదే బ్రహ్మము.** అను మొదలగు వాక్యముల ద్వారా ఏ పదార్థము యొక్క వర్ణనము చేయబడినదో, ఏది ఆకలిదప్పులు మొదలగు సమస్తమైన ప్రాపంచిక ధర్మములు లేనిదై యున్నదో ఏది 'న యితి, న యితి' అనగా యిదికాదు యిదికాదు అని వేదవాక్యముల ద్వారా సర్వవిశేషణ రహితముగా చెప్పబడినదో అదియే 'బ్రహ్మ' శబ్దము ద్వారా చెప్పబడినది.

హవనము యొక్క గొప్పతనమును గురించి చెప్పుటకే యిచ్చట ఆ బ్రహ్మమునే అగ్నిగా చెప్పబడినది. ఆ బ్రహ్మరూపమైన అగ్నియందు ఎంతోమంది **బ్రహ్మవేత్తలు అయిన జ్ఞానులు యజ్ఞము ద్వారా యజ్ఞమునే హవనము చేయుదురు.** ఆత్మకు సంబంధించిన నామములందు యజ్ఞమను శబ్దము కూడ వున్నందున **ఆత్మయొక్క నామము యజ్ఞము. వాస్తవముగా అది పరబ్రహ్మమే.** కాని బుద్ధి మొదలగు వుపాధులతో కూడియున్నందున ఆ ఉపాధులయొక్క ధర్మములను అనగా గుణములను తనవిగా అనగా తనకు (ఆత్మకు) సంబంధించినవిగా తలంచుచున్నారు. ఆ ఆహుతి రూపమైన ఆత్మను పైన చెప్పబడిన ఆత్మ ద్వారానే హవనము చేయుదురు.

సారాంశమేమన ? – ఉపాధులతో కూడియున్న ఆత్మను ఉపాధులతో కూడక స్వస్వరూపముతో యున్న పరమాత్మయందు సాక్షాత్కరింపజేయవలయును. అదియే ఆత్మను హవనము చేయుట అను యజ్ఞక్రియ. బ్రహ్మ మరియు ఆత్మయొక్క ఐక్యతా జ్ఞానమునందు నిలిచియున్న సంన్యాసులు యిటువంటి హవనక్రియను నిర్వహింతురు.

"శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞా జ్ఞాన యజ్ఞః పరంతప" (చూ. గీత 4.33) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా వర్ణించుటకు గాను ఈ సమ్యగ్ దర్శనరూపమైన యజ్ఞము **"బ్రహ్మార్పణమ్"** (చూ. గీత 4.24) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా దేవయజ్ఞము మొదలగు యజ్ఞముల యందు కలుపబడు – ఏకీకృతము చేయబడు చున్నది.

4.26. శ్రోత్రాదీనీంద్రియాణ్యన్యే సంయమాగ్నిషు జుహ్వతి,
శబ్దాదీ న్విషయానన్య ఇంద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి.

అనగా – ఇతరులైన యోగులు సంయమము అను అగ్నులయందు చెవ్వు మొదలగు జ్ఞానేంద్రియములను హవనము గావింతురు. **సంయమమే అగ్నులు** ఆ అగ్నులయందే తమ జ్ఞానేంద్రియములను హవనముగా అర్పింతురు. అనగా తమ యింద్రియములను సంయమింతురు అనగా తమ యింద్రియములను తమ అధీనమునందుంచుకొందురు. ఒక్కొక్క యింద్రియముయొక్క సంయమనము వేఱు వేఱుగా వుండును. అందుచేతనే "అగ్నులు" అని బహువచనము చెప్పబడినది.

ఇందులకు భిన్నముగా వ్యవహరించు సాధకులు యింద్రియములనెడు అగ్నులయందు శబ్దాది విషయములను హవనముగా అర్పింతురు. అందుచేత **యింద్రియములే అగ్నులు.** ఆ యింద్రియాగ్నులయందు **విషయరూప పదార్థములను హవనముగావింతురు.** అనగా ఆ శ్రోత్రాది (చెవ్వులు మొదలగు) యింద్రియముల ద్వారా శాస్త్రసమ్మతమైన విషయములను మాత్రమే గ్రహించుటను హోమమందురు.

మరియు -

4.27. సర్వాణీంద్రియ కర్మాణి ప్రాణకర్మాణి చాపరే,
ఆత్మ సంయమయోగాగ్నౌ జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే.

అనగా - ఇతర సాధకులు యింద్రియముల ద్వారా జరుగు సమస్త కర్మలను మరియు దేహములోపల నున్న వాయువు (దానినే ప్రాణమని గూడ అందురు) యొక్క లోపలికి పోవుట, బయటకు వచ్చుట అనగా ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసలను మొదలగు క్రియలను జ్ఞానముచేత ప్రకాశింపబడిన ఆత్మసంయమ రూపమైన యోగాగ్నియందు హవనము గావింతురు.

ఆత్మవిషయకమైన సంయమమును ఆత్మసంయమమందురు. ఆ సంయమమే యిచ్చట యోగాగ్ని అని చెప్పబడినది. ఘృతము అనగా నెయ్యి మొదలగు ద్రవపదార్థముల ద్వారా ప్రజ్వలింపబడిన ధారణ, ధ్యానము, సమాధి రూపమైన ఆత్మసంయమము అనెడి యోగాగ్నిలో ఆ ప్రాణము మరియు యింద్రియముల ద్వారా చేయబడు కర్మలను హవిస్సు రూపములో అర్పించి భస్మము గావింతురు.

4.28. ద్రవ్యయజ్ఞా స్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞా స్తథాపరే,
స్వాధ్యాయ జ్ఞానయజ్ఞాశ్చ యతయః సంశితవ్రతాః.

అనగా - తీర్థాదులయందు ద్రవ్యము వెచ్చించువారు ద్రవ్యసంబంధమైన యజ్ఞము చేయువారు.

తపములు చేయువారు తపరూపమైన యజ్ఞము చేయువారని చెప్పబడుదురు.

ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహార రూపమైన యోగమునే యజ్ఞముగా తలంచువారు యోగరూపమైన యజ్ఞము చేయువారని చెప్పబడుదురు.

ఆ విధముగానే యింకా ఎన్నో స్వాధ్యాయ యజ్ఞములు జ్ఞానయజ్ఞములు చేయువారు కూడ వుందురు. ఏ మహాత్ములు యథావిధిగా అనగా పరంపరగా వచ్చు ఋగ్వేదాదుల యొక్క అభ్యాసరూపమైన స్వాధ్యాయ యజ్ఞము నాచరింతురో వారు స్వాధ్యాయ యజ్ఞము చేయువారుగా చెప్పబడుదురు. మరియు శాస్త్రజ్ఞానమును పొందుటయే రూపముగా గలిగిన యజ్ఞము చేయుదురో వారు జ్ఞాన యజ్ఞము చేయువారని చెప్పబడుదురు.

ఈ విధముగానే వ్రతములు, వుపవాసములు, ఉపాసనలు అత్యంత నియమ పూర్వకముగాను, కఠోరముగాను అనగా అతి శుద్ధముగా ఆచరించుచుందురో అట్టి పురుషులు "సంశిత వ్రతధారులు" అని చెప్పబడుదురు.

మరియు -

4.29. అపానే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణే ఽపానం తథాపరే,
ప్రాణాపానగతీ రుద్ధ్వా ప్రాణాయామ పరాయణాః.

అనగా - మరికొంతమంది అపాన వాయువునందు ప్రాణవాయువును హవనము గావింతురు. అనగా 'పూరకము' అను ప్రాణాయామము చేయుచుందురు.

మరికొంతమంది ప్రాణవాయువునందు అపాన వాయువును హవనము చేయుదురు. అనగా "రేచకము" అను ప్రాణాయామము చేయుదురు.

నోరు మరియు ముక్కుద్వారా వాయువును బయటికి పంపుటను 'ప్రాణగతి' అని అందురు. అందులకు వ్యతిరేకముగా అనగా వాయువును పొట్టనుండి క్రిందికి పోవునట్లు చేయుట అపానము యొక్క గతియని అందురు. ఆ ప్రాణగతిని మరియు అపానగతిని రెంటిని గూడ నిలిపివుంచి ప్రాణాయామము యొక్క పారాయణము చేయుదురు. అనగా ప్రాణాయామము నందు అభిరుచి కలిగియున్నవారు కేవలము **"కుంభకము"** అను ప్రాణాయామము చేయుదురు.

మరియు –

4.30. "అపరే నియతాహారాః ప్రాణాన్ ప్రాణేషు జుహ్వతి, సర్వే ఽప్యేతే యజ్ఞ విదో యజ్ఞక్షపిత కల్మషాః.

అనగా – ఇంకా యితరులు ఎంతోమంది నియతాహారులు అనగా ఏ మహాత్ములు తన ఆహారమును మితముగా స్థిరపరచుకొని యున్నారో అటువంటి పరిమితమైన ఆహారమును గ్రహించువారు ప్రాణమును అనగా వాయువు యొక్క భిన్న భిన్న భేదములను ప్రాణమునందే హవనము చేయుదురు. (వాయు భేదములు – ప్రాణము, వ్యానము, ఉదానము, అపానము, సమానము ఇవి పంచప్రాణములు) తాత్పర్యమేమన ? వారు ఏ యే వాయువును జయించుదురో అనగా తన వశమునందు వుంచుకొను సామర్థ్యము కలిగియుందురో దానియందే వాయువు యొక్క యితర భేదములను హవనము గావింతురు. అనగా మిగిలివున్న వాయు భేదములన్నియు అతని వశమునందున్న వాయువునందు విలీనమగును.

ఈ విధమగు యజ్ఞములు చేయు పురుషులందరూ ఆ యా యజ్ఞములు చేయుటచేత 'నిష్పాపులు' అనగా పాపములు నశించిన వారగుదురు. అనగా పైన చెప్పబడిన యజ్ఞముల ద్వారా ఎవరి పాపములు పూర్తిగా నశించిపోయినవో వారు **"యజ్ఞ క్షపిత కల్మషులు"** అనబడుదురు.

4.31. యజ్ఞ శిష్టామృతభుజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్, నాయం లోకో ఽస్త్యయజ్ఞస్య కుతో ఽన్యః కురుసత్తమ.

అనగా – యజ్ఞము చేయగా శేషించినదానిని **"యజ్ఞశిష్టము"** అని అందురు. అదియే అమృతము. దానిని భుజించినవారు **"యజ్ఞశిష్ట అమృతభోజీ"** అని అనబడుదురు.

పైన చెప్పబడిన యజ్ఞములు చేసి అటుపైన మిగిలిన సమయమందు యథావిధిగా లభించినటువంటి అమృతరూపమైన అన్నమును భుజించువారు – యజ్ఞశిష్ట అమృత భోజీపురుషులు – సనాతనము అనగా చిరంతనమైన బ్రహ్మమును పొందుదురు.

ఓ కురుశ్రేష్ఠుడైన అర్జునా ! పైన చెప్పబడిన యజ్ఞములలో ఏ ఒక్క యజ్ఞము చేయనట్టి

పురుషునకు అన్ని యితర ప్రాణులకు సాధారణముగ లభించు ఈ లోకము గూడ లభించదు. ఇంక విశిష్టమైన సాధనముల ద్వారా లభించు ఇతర లోకములు ఎట్లు దొరకును ? అనగా అసలే లభించవు.

4.32. ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణో ముఖే,
కర్మజాన్విద్ధి తాన్సర్వానేవం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే.

అనగా – ఈ విధముగా పైన చెప్పబడిన అనేక విధములగు యజ్ఞములు బ్రహ్మయొక్క అనగా వేదముయొక్క ముఖమునందు వ్యాపించియున్నవి. వేదము ద్వారానే సర్వవిధములగు యజ్ఞములు తెలియబడుచున్నవి. అందుచేతనే "బ్రహ్మయొక్క ముఖమునందు (నోటియందు) విస్తరించబడియున్నవి" అని చెప్పడమైనది.

మనము వాక్కునందే ప్రాణములను ఏ విధముగా హవనము చేయుదుమో ఆ విధముగానే యితరములైన అన్ని యజ్ఞములు చేయు విధానమంతయు వేదములందు విశదముగా చెప్పబడియున్నది.

ఆ యజ్ఞములన్నింటిని నీవు కర్మజ కాయిక వాచిక మరియు మానసిక క్రియల ద్వారానే జరుగునవిగా తెలిసికొనుము. **ఆ యజ్ఞములు ఆత్మ ద్వారా చేయబడునవి కావు.** ఏలయన ? **ఆత్మ చలనాదిక్రియలు లేనిది.**

అందుచేత ఈ విధముగా తెలుసుకొని నీవు అశుభముల నుండి ముక్తుడవు కాగలవు. అనగా "యీ యజ్ఞాది కర్మలన్నియు నా ద్వారా చేయబడుట లేదు. నేను **నిష్క్రియుడను** అనగా ఎటువంటి కర్మలు చేయువాడను కాను. మరియు ఉదాసీనుడను అనగా కర్మలు చేయుటయందు యిష్టాయిష్టములు లేనివాడను." అని తెలుసుకొని **యిటువంటి సమ్యక్ అనగా సర్వాంగపూర్ణమైన జ్ఞానము యొక్క ప్రభావము చేత నీవు ఈ సంసార బంధమునుండి ముక్తుడవు కాగలవు.**

"బ్రహ్మార్పణమ్" (చూ. గీత 4.24) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా యథార్థ జ్ఞానమును యజ్ఞముల రూపమున పొందియున్నాడు. అంతేగాక యింకా అనేక యజ్ఞములను గురించి గూడ చెప్పియున్నాడు. ఇప్పుడు అసలు నిజము అనగా పురుషుని యొక్క కోర్కెలకు అనుగుణమైన ప్రయోజనము ఎటువంటి యజ్ఞముల ద్వారా సిద్ధించును ? అని అన్నచో అందుచేత పైన చెప్పబడిన **అనేక యితర యజ్ఞముల కంటె జ్ఞాన యజ్ఞమే గొప్పదని, అనుకూలమైనదని వాంఛితములను సిద్ధింపజేయునదని చెప్పుచున్నారు.**

అదెట్లనగా ? చెప్పుచున్నారు –

4.33. శ్రేయాన్ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞా జ్జ్ఞానయజ్ఞః పరంతప,
సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే.

అనగా – ఓ పరంతపా ! ద్రవ్యమయ యజ్ఞము కంటె అనగా ద్రవ్యరూపమైన సాధనముల ద్వారా చేయబడు **యజ్ఞము కంటె జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠతరమైనది.**

ఏలయన ? ద్రవ్యమయ యజ్ఞము ఫలములను యిచ్చుటకు ఆరంభించునది. మరి జ్ఞాన యజ్ఞమో జన్మాది ఫలములను కలుగజేయదు. అందువలన అది అనగా జ్ఞాన యజ్ఞము శ్రేష్ఠతరమైనది. అనగా ఎక్కువగా ఆదరించతగినది.

అట్లేలయన ? ఓ పార్థా ! సర్వవిధ కర్మలు మోక్షమునకు సాక్షాత్తు సాధనరూపమైన జ్ఞానమునందు సముద్రమునందు ప్రపంచమునందలి నదులన్నియు సంగమించుచున్నట్లుగా సమాప్తమగును. అనగా ఆ కర్మలన్నియు జ్ఞానమునందు లీనమైపోవును.

ఈ విధముగా సర్వశ్రేష్ఠమైనదిగా చెప్పబడిన జ్ఞానము మానవులకు ఏ ప్రకారముగ లభించును ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

4.34. తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా,
ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శినః.

అనగా - అట్టి జ్ఞానము ఏ విధముగా లభించునో నీవు చక్కగా తెలుసుకొనుము. వినుము - సర్వజ్ఞుడైన ఆచార్యుని వద్దకు చేరి అతి వినయవిధేయలతో సాష్టాంగ దండ ప్రణామము లర్పించి అటుపైన "నాకు ఈ బంధము ఎట్లు కలిగినది ? ఆ బంధము నుండి నేను ఎట్లు ముక్తుడను కాగలను ? అసలు 'విద్య' అనగా ఏది ? అవిద్య ఎట్లుండును ? అని ఈ విధముగా నిష్కపట బుద్ధితో ప్రశ్నించిన యెడల మరియు తగు రీతిని గురువును సేవించుట ద్వారా పైన చెప్పబడిన జ్ఞానము కలుగును.

ఈ విధముగా సేవలు మరియు వినయ విధేయతలతో కూడిన సపర్యలను పొంది ప్రసన్నుడైన మరియు తత్త్వదర్శి, జ్ఞాని అయినటువంటి గురువుగారు నీకు పైన చెప్పబడిన విశేషణములతో కూడిన జ్ఞానమును ఉపదేశించెదరు.

జ్ఞానులయందు గూడ కొంతమంది మాత్రమే యధార్థమైన తత్త్వమును ఎఱింగిన వారుందురు. అందరికి తత్త్వము బోధపడదు. అందులకే "జ్ఞాని" అను శబ్దముతో పాటు "తత్త్వదర్శి" అను విశేషణ శబ్దము గూడ చేర్చబడినది.

దీనివలన భగవంతుని అభిప్రాయ మెట్లున్నదనగా - యధార్థమైన తత్త్వమును ఎఱింగిన వారు మాత్రమే మరియు అటువంటి వారి ద్వారా ఉపదేశింపబడిన జ్ఞానమే జీవుని సర్వవిధ బంధముల నుండి విముక్తుని చేయ సామర్థ్యము కలిగియుండును.

అట్టి స్థితియందు ఈ విధముగా చెప్పుట కూడ మంచిదే. అదెట్లన ? -

4.35. యజ్జ్ఞాత్వా న పునర్మోహ మేవం యాస్యసి పాండవ,
యేన భూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో మయి.

అనగా - ఓ అర్జునా ! ఆ విధముగా తత్త్వము నెఱింగిన ఆచార్యునిచేత జ్ఞానోపదేశమును పొందిన నీవు తిరిగి యిప్పటివలె మోహమును పొందవు.

తత్వమును ఎఱింగిన ఆచార్యుల ద్వారా పొందిన జ్ఞానముగల నీవు సంపూర్ణముగా సర్వభూతములను అనగా "అంబోజాసనుదాది గాగ తృణపర్యంతంబు సర్వాత్ముడై" యున్న బ్రహ్మాతత్వము అన్ని ప్రాణులను "ఈ భూతములన్నియు నాయందే యున్నవి మరియు వాసుదేవుడు పరమాత్ముడనైన నాయందు గూడ నీవు సర్వభూతములను చూడగలవు. అనగా సర్వోపనిషత్తులయందును ఏ జీవాత్మ పరమాత్మల ఏకత్వము ప్రసిద్ధముగా చెప్పబడియున్నదో దానిని ఆ ఏకత్వమును నీవు స్వయముగా అనుభవించగలవు.

ఇటువంటి జ్ఞానము యొక్క మహాత్మ్యమేమనగా - వినుము.

4.36. అపి చేదసి పాపేభ్యః సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః,
సర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృజినం సంతరిష్యసి.

అనగా - నీవు పాపము చేయువారందరి కంటె ఎక్కువగా చేయువాడవై యున్ననూ జ్ఞానమే రూపముగా కలిగినటువంటి నౌక అనగ పడవ ద్వారా అనగా జ్ఞానమునే పడవగా తయారుచేసుకొని నమస్తములైన పావములనెడు సముద్రమును అతి చక్కగా అనగా నిరపాయముగా తరించగలవు అనగా దాటగలవు. ఇచ్చట ముముక్షువునకు అనగా జన్మమరణ బంధముసుండి (చక్రమునుండి) విముక్తిని కోరు సాధకునకు **ధర్మాచరణము గూడ పాప హేతువనియే చెప్పబడినది.**

జ్ఞానము పాపములను ఏ విధముగా నశింపజేయును ? అన్నచో - దృష్టాంత సహితముగా చెప్పుచున్నారు -

4.37. యథైధాంసి సమిద్ధో౽గ్నిర్భస్మసాత్కురుతే౽ర్జున,
జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా.

అనగా - ఓ అర్జునా ! ఏ విధముగా బాగుగా మండుచున్న అగ్ని కాష్టమును అనగా కొయ్యముక్కలను తగులబెట్టి భస్మము చేయునో ఆ విధముగానే **జ్ఞానరూపమైన అగ్ని మానవునిచే చేయబడిన సమస్త విధములైన కర్మల ఫలములను నివర్తింపజేయును.**

ఏలయన ? కట్టెలను అగ్నిభస్మము గావించినట్లుగా జ్ఞానరూపమైన సామాన్యమైన అగ్ని కర్మలను, ఆ కర్మ ఫలములను పూర్ణముగా భస్మము చేయజాలడు. అందుచేత యిచ్చట భావమేమన ? **యథార్థమైన జ్ఞానము సర్వవిధ కర్మలను ఫలములు లేనివానిగా అనగా నిర్జీవముగా చేయును.**

కర్మలవలన మనకు **దేహములు కలుగుచున్నవి.** అట్లేలయన ? మనము యింతకు పూర్వము అనగా పూర్వ పూర్వ దేహధారణా కార్యములు జరిగినప్పుడు చేసిన కర్మలు యిప్పుడు ఫలములనిచ్చుట ప్రారంభించినవి. ఆ కారణముచేత ఫలమునిచ్చుట ఆరంభించిన కర్మలు జ్ఞానము వలన నశించవు. భోగము ద్వారానే ఆ కర్మ ఫలములు నశించును. ఇది వివాద రహితమైన విషయము.

అందువలన ఈ జన్మమునందు మనకు జ్ఞానము కలుగుటకు పూర్వము మరియు జ్ఞానసంపాదనా కాలమునందు యింకనూ యింతకు పూర్వపు అనేక జన్మలయందు చేయబడిన కర్మలు యింకా ఫలములనిచ్చుటకు ఆరంభించకయున్న కర్మలు మొదలగు వాటినన్నింటిని జ్ఞానరూపమైన అగ్ని, భస్మము చేయును. అనగా నివర్తింపజేయును. కాని ప్రారబ్ధ కర్మఫలములను నశింపజేయజాలదు. అట్లేలయన ?

జ్ఞానమునకు ఎంతటిశక్తి కలదన్నచో.........

4.38. నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే,
త త్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి.

అనగా – కావున **జ్ఞానముతో సమానముగా జీవులను పవిత్రము చేయునది** అనగా **శుద్ధము చేయునది ఈ లోకమునందు రెండవది లేదు.**

కర్మయోగము లేక సమాధియోగము ద్వారా మోక్షమును పొందగోరువారు చాలాకాలము అతిశ్రద్ధతో కర్మలద్వారా తమ అంతఃకరణములను శుద్ధము చేసుకొని అనగా అంతఃకరణము శుద్ధమగునంత శ్రద్ధగా కర్మలాచరించి అనగా జ్ఞానమును పొందుటకు తగు యోగ్యతను సంపాదించుకొన్నప్పుడు వారి మనోబుద్ధులయందు లేక ఆత్మయందు జ్ఞానమును తనంతట తానుగానే పొందును. అనగా ఆత్మసాక్షాత్కారమును పొందును.

ఏ విధముగా జ్ఞానము తప్పక లభించునో ఆ ఉపాయము చెప్పుచున్నారు.

4.39. శ్రద్ధావాన్లభతే జ్ఞానం తత్పరః సంయతేంద్రియః,
జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతిమచిరేణాధి గచ్ఛతి.

అనగా – శ్రద్ధావాన్ అనగా కర్మచేయుటయందు అలసట ఎఱుంగనివాడు అట్టి శ్రద్ధాభావము బలముగా కలిగియున్న మానవుడు త్వరగా అనగా కొద్దికాలములోపలనే జ్ఞానమును పొందును.

శ్రద్ధాభావము వున్నప్పటికి కొందరు ప్రయత్నము చక్కగా చేయనివారుందురు. అందువలన **"తత్పరః"** అనగా జ్ఞానమును పొందుటకు మంచి గురువును సమీపించి, వారిని శ్రద్ధగా సేవించి వారి ఉపదేశమును పొందవలసియుండును.

శ్రద్ధకలిగి తత్పరుడై యుండియు కొందరు యింద్రియములను జయించలేనివారై యుందురు. అందుచేత **"సంయతేంద్రియః"** అనగా యింద్రియములను అదుపునందుంచు కొన్నవారు అయి వుండవలయును. తన యింద్రియములను విషయముల నుండి విరమింప జేసుకొని యున్నట్టివారు సంయతేంద్రియులు అనబడుదురు.

ఈ విధముగా శ్రద్ధ గలవాడు, తత్పరుడు మరియు సంయతేంద్రియుడు అయినవాడు తప్పక జ్ఞానమును పొందును.

సాష్టాంగ దండప్రణామాదులు బాహ్యములు. ఇటువంటి ప్రణామాదులు కప
స్వభావము గల మనుష్యుల ద్వారా గూడా చేయబడుచుండును. అందుచేత జ్ఞానరూపమై
ఫలము యిటువంటివారికి లభించకపోవచ్చును. కాని శ్రద్ధాభావము బలముగా కలిగియున్నవా
యందు యిటువంటి కపటము వుండదు. కావున శ్రద్ధ, తత్పరత మరియు సంయతేంద్రియత్వమ
గలవారు తప్పక జ్ఞానమును పొందుదురు.

అయితే జ్ఞానము ప్రాప్తించినందువలన కలుగు లాభమేమి ? ఈ విషయమ
ఉత్తరార్ధమునందు అనగా తరువాత చెప్పబడును.

జ్ఞానమును పొందిన మానవుడు మోక్షరూపమైన పరమశాంతిని అనగా కలవరమ భయము, దుఃఖము లేనటువంటి మానసిక స్థితిని పొందును.

యథార్థమైన జ్ఞానము వలన అతి శీఘ్రముగా మోక్షము కలుగును. ఈ విషయమ
సర్వశాస్త్రముల ద్వారాను మరియు అనేక విధములైన యుక్తుల ద్వారానూ సిద్ధించిన మాట.

ఈ విషయమునందు సంశయమునకు తావులేదు. ఏలయన ? సత్యమైన విషయమ
నందు గూడ సంశయము కలిగియుండువాడు పరమ పాపాత్ముడు. అదెట్లన చెప్పుచున్నారు ·

4.40. అజ్ఞశ్చా శ్రద్ద ధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి,
నాయం లోకో ఽస్తి న పరో న సుఖం సంశయాత్మనః.

అనగా – అజ్ఞుడు అనగా ఆత్మజ్ఞానము లేనివాడు. శ్రద్ధ లేనివాడు మరియు
సంశయాత్ముడు అనగా సంశయము గలవాడు. ఈ ముగ్గురు అనగా పై మూడు గుణముల
గలవారు దుఃఖములను అనుభవింతురు.

అజ్ఞానియై శ్రద్ధ గలవాడైనను దుఃఖమును అనుభవించును. కాని సంశయాత్మునివలె
సర్వనాశమును చెందదు. ఏలయన ? **అందరిలో సంశయాత్ముడు అధిక పాపాత్ముడు.**

సంశయాత్ముడు అధిక పాపి ఎట్లన ? సంశయాత్మునికి అనగా ఎవని చిత్తమునంద
సంశయము కలదో ఆతనికి యిటు సర్వ సాధారణమైన మానవ లోకమునందుగాని అట
పరలోకమునందుగాని సుఖశాంతులు లభించవు. ఏలయన ? అచ్చట గూడ ఆతని సంశయమ
ఆతని వెన్నంటియే యుండును. కావున సుఖశాంతులు కోరువాడు సంశయమును
త్యజించవలయును.

అదెట్లనగా –

4.41. యోగ సంన్యస్తకర్మాణం జ్ఞానసంఛిన్నసంశయమ్,
ఆత్మవంతం న కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ.

అనగా – పరమార్థమును ఎఱింగిన పురుషుడు పరమార్థ జ్ఞానరూపమైన యోగము
ద్వారా పుణ్య పాపరూపములైన సర్వవిధ కర్మలను మరియు వాటి ఫలములను గూడ

త్యజించియుండును. అటువంటివాడు **"యోగ సంన్యస్త కర్మా"** అనబడును. అటువంటివానిని అనగా కర్మలను, కర్మఫలములను త్మజించినవానిని కర్మలు బంధించవు.

ఆతడు **"యోగసంన్యస్తకర్మ"** ఏ కారణము వలన అనబడుచున్నాడు ? అన్నచో -

ఆత్మ మరియు ఈశ్వరునియొక్క ఏకత్వ దర్శన రూపమైన జ్ఞానము ద్వారా ఆతని సంశయములన్నియు నివర్తించియుండును.

అందువలన అటువంటివాడు **"జ్ఞానసంఛిన్న సంశయుడు"** అనబడుచున్నాడు. అందుచేతనే ఆతడు **"యోగసంన్యస్తకర్మా"** అనబడుచున్నాడు.

ఈ విధముగా **"యోగసంన్యస్త కర్మ"** అయి వున్న ఆత్మగలవాడు, అనగా ఆత్మబల సంపన్నుడై ప్రమాద రహితుడై యున్న పురుషునకు ఓ ధనంజయా ! గుణములే గుణములందు ప్రవర్తించునట్లు **గుణముల యొక్క చేష్టల రూపమున మాత్రమే అయివున్న కర్మలు బంధములు కానేరవు.** అనగా యిష్టము, అనిష్టము మరియు మిశ్రమము ఈ మూడు విధములైన కర్మఫలములు అతనికి భోగ్య పదార్థములు కాజాలవు.

అట్లేలయన్న ? కర్మయోగానుష్ఠానము చేసియున్నందున అంతఃకరణము మలరహితము అనగా లోకవాసనారహితము అయివున్నందున కలిగిన ఆత్మజ్ఞానము ద్వారా ఏ పురుషుని సంశయము లన్నియు నివర్తించిపోయినవో ఆ పురుషుడు ఆతని కర్మలు మరియు కర్మఫలము లన్నియు జ్ఞానాగ్నిచేత భస్మమై పోయినందువలన కర్మలచేత బంధించబడడు.

అట్లుగాక జ్ఞానయోగమునందు మరియు కర్మయోగానుష్ఠానమునందు సంశయభావము కలిగియున్నవాడు దుఃఖములను అనుభవించుచుండును.

4.42. తస్మాదజ్ఞానసంభూతం హృత్స్థం జ్ఞానాసినాత్మనః,
ఛిత్త్వైనం సంశయం యోగమాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత.

అనగా - అందువలన అజ్ఞానము అనగా అవివేకము వలన కలిగిన మరియు అంతఃకరణమునందు దాగియున్న తన నాశమునకు కారణరూపమైన మరియు అత్యంత పాపరూపమైన సంశయమును జ్ఞానఖడ్గము ద్వారా అనగా శోకము, మోహము మొదలగు దుఃఖ హేతువులను నశింపజేయునటువంటి యధార్థ దర్శన రూపమైన జ్ఞానమే ఖడ్గము. ఆ స్వరూప జ్ఞానరూపమైన ఖడ్గము ద్వారా నరికి నశింపజేయుము. అట్లు ఛేదించి కర్మయోగమునందు నిలిచియుండుము.

ఇచ్చట సంశయము ఆత్మవిషయికమైనది. అందుచేత సంశయ శబ్దముతోపాటు "ఆత్మనః" అను విశేషణ శబ్దము చేర్చబడినది.

అట్లేలయన ? ఒకనికి కలిగిన సంశయము రెండవ వానిద్వారా ఛేదించబడునను శంక కలుగుటకు అవకాశము లేదు. అట్టి శంక ఒకవేళ కలిగినచో దానిని నివారించుట కొఱకు "ఆత్మనః" అను విశేషణ శబ్దము వాడబడినది. సంశయము ఆత్మవిషయికమైనదైనప్పటికి

తనదిగా తలంచు అవకాశము కలదు. ఏలయన ? సంశయమును తనకు సంబంధించినదిగా తలంచుట సహజము.

అందుచేత తన నాశమునకు కారణ రూపమైన ఈ సంశయమును పైన చెప్పిన విధముగా ఖండించి సమ్యక్ జ్ఞానప్రాప్తికి సాధన రూపమైన కర్మయోగమునందు స్థిరముగ నుండుము. ఓ అర్జునా ! యిప్పుడు నీవు యుద్ధము చేయుటకు లేచి నిలబడుము.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
జ్ఞానకర్మ సంన్యాసయోగమనబడు నాల్గవ అధ్యాయమునకు
శ్రీశ్రీశ్రీ జగద్గురు శంకరాచార్య విరిచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానంద భారతి
ప్రణవాశ్రమము.

ఐదవ అధ్యాయము

"కర్మణ్యకర్మయః పశ్యేత్" (చూ. గీత 4-18) అను ఈ శ్లోకము మొదలుకొని "సంయుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్" (చూ. గీత 4-18) జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణమ్" (చూ. గీత 4-19) "శరీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్" (చూ. గీత 4-21) "యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టః" (చూ. గీత 4-22) "బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవి" (చూ. గీత 4-24) "కర్మజాన్విద్ధి తాన్ సర్వాన్" (చూ. గీత 4-32) "సర్వకర్మాఖిలంపార్థ" (చూ. గీత 4-33) "జ్ఞానాగ్ని సర్వ కర్మాణి" (చూ. గీత 4-37) "యోగసంన్యస్త కర్మాణం" (చూ. గీత 4-41) మొదలగు పదముల ద్వారా **భగవంతుడు సర్వకర్మల సంన్యాసము ముముక్షువులకు ఆవశ్యకమని** చెప్పియున్నారు.

మరియు "ఛిత్త్వైనం సంశయం యోగమాతిష్ట" (చూ. గీత 4-42) అను వాక్యము ద్వారా కర్మానుష్ఠానమను యోగమునందు స్థిరముగా వుండుము, అనగా కర్మలు చేయుము అని కూడ చెప్పియున్నాడు.

ఆ రెంటి యొక్క అనగా **కర్మయోగము** మరియు **కర్మ సంన్యాసము** యొక్క స్థితి మరియు గతివలె అనగా నిలిచి వుండుట మరియు నడుస్తూ వుండుటవలె పరస్పర విరోధము కానవచ్చుచున్నందున ఒకే పురుషుని ద్వారా ఒకే కాలమునందు ఆ రెంటిని అనుష్ఠించుట అసంభవముగా తోచుచున్నది. మరియు కాలభేదము ద్వారా అనుష్ఠించు విధానము కానరాదు. అందుచేత స్వాభావికముగనే ఈ రెండింటిలో ఏదో ఒకదానినే అనుష్ఠించుట కర్తవ్యముగా తోచుచున్నది. అందుచేత కర్మయోగము అనగా కర్మానుష్ఠానము మరియు కర్మ సంన్యాసము అనగా కర్మలు చేయకుండుట ఈ రెండింటిలో ఏది శ్రేష్ఠతరమైనదో దానినే చేయవలయును. శ్రేష్ఠముకాని దానిని త్యజించవలయును. అన్నట్లు తలంచి అర్జునుడు రెండింటిలో ఏది శ్రేష్ఠతరమైనదో తెలుసుకొన తలంచినవాడై "సంన్యాసంకర్మణాం కృష్ణ" (చూ. గీత 5-1) అని అడిగియున్నాడు.

పూర్వపక్షము - ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన వచనములననుసరించి చూచిన భగవంతుడు జ్ఞానయోగము ద్వారా ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠను ప్రతిపాదించదలచి కేవలము ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠ కలగగలందులకే ఆత్మజ్ఞానమును పొందదలచినవానికి సర్వకర్మ సంన్యాసమును వుపదేశించియున్నారు. అంతేగాని ఆత్మతత్వమును ఎరుంగ తలంచనివానికి సర్వకర్మ సంన్యాసము చేయసుని చెప్పియుండలేదు. అందువలన కర్మానుష్ఠానము మరియు కర్మ సంన్యాసము యివి రెండూ భిన్నభిన్నములైన అనగా వేరువేరుగా యున్న పురుషుల ద్వారా అనుష్ఠింపదగియున్న కారణముగ ఆ రెంటిలో ఏదో ఒకదానిని శ్రేష్ఠతరమైనదిగా ఎరుంగగోరు కోరికతో ప్రశ్నించుట కుదరదు.

అంచులకు సమాధానము - మీరు చెప్పినది మంచిమాటే. మీ అభిప్రాయమునను సరించి చూచిన అట్లు ప్రశ్నించుట కుదరదు. కాని యీ స్థితిలో మేము చెప్పునదేమనగా- ప్రశ్న కర్త యొక్క అభిప్రాయము ననుసరించి చూచిన అట్లు ప్రశ్నించుటకు తగిన అవకాశము కలదు.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు ?

సమాధానము - పైన చెప్పబడిన వచనములననుసరించి చూచిన భగవంతుడు కర్మ సంన్యాసమును ప్రతి మానవుని కర్తవ్యముగా వర్ణించి యున్నారు. అందుచేత కర్మ సంన్యాసము యొక్క ప్రాధాన్యత సిద్ధించుచున్నది. కాని కర్త లేకుండా ఆతని కర్తవ్యత అసంభవము. అందువలన ఒకవైపు నుండి చూచిన అజ్ఞాని కూడా కర్మ సంన్యాసమునకు కర్తగా అగుచున్నాడు. అందుచేత దానినే ఒప్పుకొనుట జరుగుచున్నది. కేవలము ఆత్మజ్ఞాని అయిన కర్త మాత్రమే సంన్యసించినవాడు కాగలడు అని చెప్పుట మాకు యిష్టము కాదు.

ఈ విధముగా కర్మానుష్ఠానము మరియు కర్మ సంన్యాసము - ఈ రెండూ అర్జునుని ద్వారా కూడా చేయబడవచ్చునని తలంచువారు అర్జునుడు ఆ రెండింటిలో ఒకదానిని శ్రేష్ఠతర సాధనమైనదిగా తెలుసుకొనగోరి ప్రశ్నించుట అయుక్తము అనగా అసంగతము కాదు. ఏలయన పైన చెప్పబడినట్లుగా ఆ రెంటికి పరస్పర విరోధము వున్న కారణముగా ఆ రెండింటిలో ఒకదానిని ఆచరించు కర్తృత్వమే ప్రాప్తించును. అట్టి స్థితియందు ఆ రెండింటిలో ఏది శ్రేష్ఠతరమైనదో దానిని చేయవలయును. రెండవ దానిని కాదు.

ప్రత్యుత్తర రూపంలో భగవంతుడు చెప్పిన మాటలకు అర్థమును నిరూపించినప్పుడు గూడ ప్రశ్నకర్త యొక్క అభిప్రాయము అదేనని తెలియుచున్నది.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు ?

సమాధానము - సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము అవి రెండూ కూడా జీవునకు శుభకరములైనవే. వాటిలో అనగా ఆ రెంటిలో కర్మయోగము శ్రేష్ఠమైనది అని భగవంతుని సమాధానము.

ఇందులో ఆలోచింపదగిన విషయమొకటున్నది. అదేమనగా - ఈ సమాధానము వలన ఆత్మజ్ఞాని ద్వారా చేయబడిన సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము యొక్క శుభకరమైన పరిణామము యొక్క ప్రయోజనము చెప్పి ఆ రెండింటిలో నుండి ఏదో ఒక విశిష్టత కారణముగ కర్మ సంన్యాసము కంటే కర్మయోగమే శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినదా ? లేక అజ్ఞాని ద్వారా చేయబడిన సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము యొక్క విషయమునందు ఈ రెండు మాటలు చెప్పబడినవా?

పూర్వపక్షము - దీనివలన కలుగు లాభమేమి కలదు ? ఆత్మతత్త్వమును బాగుగా ఎరింగినవాని ద్వారా చేయబడిన కర్మసంన్యాసము మరియు కర్మయోగము వలన కలుగు శుభకర పరిణామము ఈ రెండింటిలో సంన్యాసము కంటే కర్మయోగమే క్షేమకరమని చెప్పబడియున్నచో లేక అజ్ఞాని ద్వారా చేయబడిన కర్మసంన్యాసము మరియు కర్మయోగమునకు సంబంధించిన విషయమును గురించియే ఆ పై రెండు మాటలు చెప్పబడినవేమో ?

సమాధానము - ఆత్మజ్ఞానము గలవానిచేత చేయబడిన కర్మ సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము ఈ రెండూ ఒకనియందు సంభవము కాదు. అందుచేత ఆ రెంటినీ ఒకే విధముగా జీవునికి శుభకరములని చెప్పుట ఆత్మజ్ఞానము గల పురుషుడు చేసిన కర్మ సంన్యాసము కంటే కర్మయోగము శ్రేష్ఠమైనదని చెప్పుట కుదరదు.

కర్మ సంన్యాసము మరియు అందులకు విరుద్ధముగా కర్మానుష్ఠానరూపమైన కర్మయోగము యీ రెంటిని అజ్ఞాని చేత చేయబడినట్లుగా ఒప్పుకొన్నచో అట్టి స్థితియందు యీ యిద్దరి సాధకులకు శుభకరములని చెప్పుట మరియు కర్మసంన్యాసము కంటే కర్మయోగమును శ్రేష్ఠమని చెప్పుట యీ రెండు మాటలు కుదరవు.

పూర్వపక్షము - ఆత్మజ్ఞాని ద్వారా కర్మ సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము యీ రెండూ జరుగుట అసంభవము.

లేక రెంటిలో ఏదో ఒకటి వుండుట లేక జరుగుట గూడ అసంభవమేనా ? రెండింటిలో ఏదో ఒకటి జరుగుట మాత్రమే అసంభవమైన ఎడల కర్మ సంన్యాసము జరుగుటయే అసంభవమా లేక కర్మయోగము జరుగుట అసంభవమా ? అందుచేత ఆ అసంభవత్వమునకు సరియగు కారణము చెప్పవలసి యుండును.

సమాధానము - ఆత్మజ్ఞానియందు మిథ్యాజ్ఞానము పూర్తిగా నశించి లేక నివర్తించి యుండును. అందుచేత ఆతని ద్వారా విరుద్ధజ్ఞానమూలకమైన కర్మయోగము జరుగుటయే అసంభవము.

ఏలయన ? జన్మాది సమస్తమైన వికారములు లేనటువంటి నిష్క్రియమైన ఆత్మను తన స్వరూపముగా గుర్తించినవాడు, యథార్థమైన జ్ఞానము ద్వారా మిథ్యాజ్ఞానమును నివర్తింపజేసుకొనినవాడు. అయినందున అటువంటి ఆత్మజ్ఞానము గల పురుషునికి నిష్క్రియమైన అనగా ఎటువంటి కర్మలు చేయనటువంటి ఆత్మస్వరూపముతో కూడియుండి సర్వవిధ కర్మలను సంన్యసించినట్లు చెప్పి, ఈ గీతాశాస్త్రమునందు అచ్చటచ్చట ఆత్మస్వరూపమునకు సంబంధించిన విషయమును నిరూపించు ప్రకరణములందు యదార్థజ్ఞానము, మిథ్యాజ్ఞానము మరియు వాటియొక్క కార్యములందు పరస్పర విరోధము వున్నందు వలన పైన చెప్పబడిన సంన్యాసమునకు విరుద్ధముగా వున్న మిథ్యాజ్ఞానమూలకమైన కర్తృత్వముతో కూడియున్న అభిమానపూర్వకమైన క్రియలయందు నిమగ్నమైయున్న ఆత్మ స్వరూపమునందు స్వయంసిద్ధమగు కర్మయోగము యొక్క అభావమునే ప్రతిపాదించియున్నది. అందుచేత మిథ్యాజ్ఞానము పూర్తిగా ఎవనియందు నివృత్తిని చెందియున్నదో అటువంటి ఆత్మజ్ఞానికి మిథ్యాజ్ఞానమూలకమైన కర్మయోగము చెప్పబడుట సంభవము కాదు అని చెప్పుటయే సరియైన సమాధానము.

పూర్వపక్షము - ఆత్మస్వరూపమును నిరూపించునటువంటి ఏ ఏ ప్రకరణములయందు జ్ఞానికి కర్మాభావము చెప్పబడినది ?

సమాధానము - "తూ" అవినాశితుతద్విద్ధి" (చూ. గీత 2-17) అనగా ఆయాత్మను నీవు అవినాశి అనగా నాశము లేనిదిగా తెలుసుకొనుము.

ఇచ్చట నుండి ప్రకరణమును ఆరంభించి "యఏనం వేత్తి హంతారం, వేదావినాశినం నిత్యం (చూ. గీ. 2.20) అనగా ఎవడు ఈ ఆత్మను చంపువాడుగా తలంచునో, ఎవడు అవినాశము మరియు నిత్యమైయుండునటువంటి ఆత్మను గుర్తించునో" మొదలగు వాక్యముల ద్వారా అనేక చోట్ల జ్ఞానికి కర్మాభావమును అనగా జ్ఞానికి కర్మలు వుండవు అని చెప్పియున్నాడు.

పూర్వపక్షము - ఈ విధముగా చూచినట్లయిన ఆత్మనిరూపణము చేయు ప్రతిచోట గూడ కర్మయోగమును గురించి గూడ చెప్పియే యున్నాడు. అదెట్లన ? "తస్మాద్యుధ్యస్వ భారత" (చూ. గీత 2-18) మరియు "స్వధర్మమపి చావేక్ష్య" (చూ. గీత 2-31) అనగా అందుచేత ఓ భారత ! నీవు యుద్ధము చేయుము. స్వధర్మమును చూచిగూడ నీవు యుద్ధమును గురించి భయపడుట వుచితము కాదు. అంతేగాక "కర్మణ్యేవాధికారస్తే" (చూ. గీత 2-47) నీకు కర్మలు చేయుట యందే అధికారమున్నది. మొదలగు వాక్యములు గూడ చెప్పబడియున్నవి గదా ? అందువలన ఆత్మజ్ఞానికి గూడ కర్మయోగమును కలిగియుండుట అసంభవము ఎట్లు కాగలదు ?

సమాధానము - ఏలయన ? సమ్యక్‌జ్ఞానమునకు మరియు మిథ్యా జ్ఞానమునకు మరియు వాటి కార్యములయందు పరస్పర విరోధమున్నది.

ఆత్మతత్వమును గుర్తించిన సాంఖ్యయోగుల నిష్క్రియమైన అనగా క్రియారహితమైన ఆత్మస్వరూపముతో కూడియున్న జ్ఞాననిష్ఠను "జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానామ్" (గీ. 3-3) అనువాక్యము ద్వారా అజ్ఞానుల ద్వారా చేయబడు కర్మయోగ నిష్ఠ నుండి వేరుచేసియున్నారు.

కృతకృత్యుడు అనగా తాను పొందిన జ్ఞానమునకు ఫలమును పొందినవాడు అయినందువలన అనగా తన స్వరూపమును గుర్తించినవాడు అగుట వలన ఆత్మజ్ఞానికి యింక పొందవలసినది ఏమీ వుండదు. "తస్యకార్యం న విద్యతే" (చూ. గీత 3-17) అనగా **అటువంటి ఆత్మజ్ఞాని చేయవలసిన కార్యము ఏదీ వుండదు.** ఈ వాక్యము ద్వారా జ్ఞానికి యితర కర్తవ్యములంటూ ఏమీ వుండవని చెప్పినట్లయినది.

"న కర్మణామనారంభాత్" (చూ. గీత 3-4) "సంన్యాసన్తు మహాబాహో దుఃఖమాప్తుమయోగతః" (చూ. గీత 5-6) అనగా కర్మలు చేయుట ఆరంభించకుండా జ్ఞాననిష్ఠ కలుగనేరదు. కర్మయోగము లేకుండా సంన్యాసమును గ్రహించుట చాలా కష్టము. ఈ విధమగు వాక్యముల ద్వారా కర్మయోగము ఆత్మజ్ఞానమునకు సాధనముగా చెప్పబడినది.

"యోగారూఢస్య తస్యైవ శమః కారణముచ్యతే" (చూ. గీత 6-3) అనగా ఆ యోగారూఢునికే వుపశమము కర్తవ్యమై వున్నది. ఈ వాక్యము వలన యదార్థమైన జ్ఞానము గలవానికి కర్మయోగము అవసరములేదని చెప్పబడినది.

"శరీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషం" (చూ. గీత 4-21) అనగా కేవలం శరీర సంబంధమైన కర్మలు చేయుచుండెనేని అటువంటి మనుష్యునకు పాపములు అంటవు. ఈ విధముగా యిచ్చట గూడ జ్ఞాని శరీరము కలిగి యున్నందున చేయు కర్మలను వదలి యితర కర్మలు చేయుట నిషేదించబడినది.

"నైవ కించిత్ కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్" (చూ. గీత 5-8) అనగా తత్వవేత్త అయిన యోగి "నేను ఎటువంటి కర్మలు చేయుటలేదు అని తలంచినచో" అను యీ మాట వలన కేవలము శరీర పోషణార్థమే చేయబడు ధర్శనము, శ్రవణము మొదలగు కర్మలయందు గూడ "నేను చేయుచున్నాను" అను భావమునకు జ్ఞానముతో కూడియున్న చిత్తము ద్వారా తొలగించుకొనవలయునని చెప్పబడుచున్నది.

ఈ కారణములు వున్నందున ఆత్మ నెరింగిన పురుషునకు యధార్థమైన దర్శనమునకు విరుద్ధముగా మరియు మిథ్యాజ్ఞానముచే చేయబడుచున్న కర్మయోగము స్వప్నమునందు గూడ సంభవము కాదు.

అందువలన యిచ్చట అజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కర్మయోగమునకు మాత్రమే శుభకరమని చెప్పబడినది. మరియు ఆ అజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కంటే ఆతనికి కర్మయోగమే క్షేమకరమని చెప్పబడినది. అనగా యింతకుముందు చెప్పబడిన ఆత్మజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కంటే యిది విలక్షణమైనది మరియు అది కర్తృత్వ భావముతో కూడియున్న కారణముగ ఏకదేశీయము అనగా యిటువంటి సంన్యాసము వలన గృహస్థాశ్రమమునకు సంబంధించిన కర్మలను మాత్రమే త్యజించగలడు. కాని సంన్యాస ఆశ్రమమునకు సంబంధించిన కర్మలయందు అభిమానము వుంటుంది. అందుచేత అది పూర్ణ సంన్యాసముగాక ఏకదేశీయ అనగా అసంపూర్ణమైన సంన్యాసమనబడును. అందుచేత అది ఏకదేశీయ సంన్యాసము మరియు యమ, నియమాది సాధనములతో కూడియుండుట వలన దానిని అనగా పూర్ణ సంన్యాసమును అనుష్ఠించుట కష్టము. ఇటువంటి సంన్యాసము కంటే కర్మయోగమే సుకరము. కావున కర్మసంన్యాసము గూడ మంచిదనియే చెప్పబడినది.

అనగా యింతకుముందు చెప్పబడిన ఆత్మజ్ఞాని యొక్క సంన్యాసము కంటే అజ్ఞాని యొక్కసంన్యాసము విలక్షణమైనది.

"జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తే" (చూ. గీత 3-1) అను శ్లోకమునందు జ్ఞానము కర్మలు రెండూ కూడ మోక్షమునకు సాధనములేయని చెప్పబడుటచే అవి రెండూ ఒక్కసారిగా ఆచరించుట అసంభవములని తలంచి ఆ రెండింటిలోను ఏది ఎక్కువ శుభకరమైనదో "అది నాకు చెప్పండి' ' అని అర్జునుని ద్వారా అడుగబడినప్పుడు ఆ భగవంతుడు (శ్రీకృష్ణుడు) సాంఖ్యయోగులు అనగా సంన్యాసుల యొక్క నిష్ఠ జ్ఞాన యోగముద్వారాను మరియు అజ్ఞానులైన యోగుల యొక్క నిష్ఠ కర్మ యోగము ద్వారాను సాధ్యములు, సుకరములు అని నిర్ణయించి చెప్పియున్నాడు.

కేవలము సంన్యసించినంత మాత్రమున ఎవ్వరును సిద్ధిని పొందజాలరు. అను మాట ద్వారా జ్ఞానముతో కూడియున్న సంన్యాసము ద్వారానే మోక్షమును, సిద్ధిని పొందవచ్చునని

చెప్పినట్లయినది. దానితోపాటు కర్మయోగమును గురించి కూడ చెప్పుచు జ్ఞానరహితమైన సంన్యాసము కూడ కల్యాణదాయకమే అని చెప్పినప్పటికి జ్ఞానయోగము మరియు కర్మయోగము ఈ రెంటియందు ఏది ఎక్కువ కల్యాణదాయకమో యెరుంగోరి అర్జునుడు ఇలా అన్నాడు -

5.1. సంన్యాసం కర్మాణాం కృష్ణ పునర్యోగం చ శంససి,
యచ్ఛ్రేయ ఏతయోరేకం తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితమ్.

అనగా - మీరు ముందుగా శాస్త్రోక్తమైన అనేక విధములైన అనుష్ఠానములకు సంబంధించిన కర్మలను త్యజించమని చెప్పియున్నారు. అటుపైన తిరిగి మరల మీరు అనుష్ఠానమునకు తప్పనిసరిగా కర్తవ్యరూపములైన యోగమును గురించి గూఢ చెప్పుచున్నారు. అందువలన నాకు వీటన్నింటిలో ఏది కల్యాణదాయకమో తెలియకున్నది.

శ్రేష్ఠమైనది కల్యాణకరమైన అనుష్ఠానమునే చేయవలయును గదా ! అందువలన ఈ కర్మసంన్యాసము మరియు కర్మయోగములందు ఏది శ్రేష్ఠమైనదో అనగా ఎటువంటి అనుష్ఠానము చేసినందువలన నాకు సర్వవిధ కల్యాణము జరుగునని మీరు తలంచుచున్నారో దానిని గూర్చి చక్కగా నిశ్చయించి ఒకే అభిప్రాయమును వేరుపరచి చెప్పండి. ఏలయన ? ఒక పురుషుని ద్వారా ఒకేసారి రెండు కార్యములు చేయుట సంభవము కాదు గదా ?

అర్జునుని ప్రశ్నకు సరియైన సమాధానము చెప్పుటకు భగవంతుడు తన అభిప్రాయమును యిలా చెప్పుచున్నారు -

5.2. సంన్యాసః కర్మయోగశ్చ నిఃశ్రేయసకరావుభౌ,
తయోస్తు కర్మసంన్యాసాత్కర్మయోగో విశిష్యతే.

అనగా - సంన్యాసము మరియు కర్మల యొక్క పరిత్యాగము మరియు కర్మయోగము, వాటి అనుష్ఠానము చేయుట యివి రెండూ కూడ కల్యాణకరములే అనగా ముక్తిదాయకములే.

జ్ఞానోత్పత్తికి హేతువు అగుట వలన యివి రెండూ కూడా కల్యాణకారకములే అయినప్పటికీ కల్యాణకారకములైన ఆ రెండు కారణములు అనగా సాధనమార్గములలో జ్ఞానరహితమైన కేవల సంన్యాసము కంటే కర్మయోగము శ్రేష్ఠమైనది. ఈ విధముగా భగవంతుడు కర్మయోగమును స్తుతించుచున్నారు.

కర్మయోగము ఎట్లు శ్రేష్ఠము ? అన్నచో -

5.3. జ్ఞేయః స నిత్యసంన్యాసీ యో న ద్వేష్టి న కాంక్షతి,
నిర్ద్వంద్వో హి మహాబాహో సుఖం బంధాత్ప్రముచ్యతే.

అనగా - ఎవడు ఎన్నడూ ఎవ్వరినీ ద్వేషించడో మరియు ఈ ప్రపంచము నందలి ఎటువంటి వస్తువును ఆకాంక్షించడో అటువంటి కర్మయోగిని ఎల్లవేళలా సంన్యాసిగానే

గుర్తించవలయును. అనగా ఎవడు సుఖదుఃఖములు మరియు ఆ సుఖదుఃఖములకు కారణ స్వరూపములైన సాధన సామగ్రియందు పై విధముగానే రాగద్వేషరహితుడైయుండునో అతడు కర్మలు అచరించుచూ వున్నప్పటికీ అతనిని ఎల్లవేళల సర్వసంగసంన్యాసిగానే గుర్తించవలయును.

అట్లేలయన ? రాగద్వేషాది ద్వంద్వములు లేనటువంటి పురుషుడు సుఖముగాను, అనాయాసముగాను లోకబంధములనుండి ముక్తుడగును.

భిన్న పురుషుల ద్వారా అనుష్ఠించదగియున్న పరస్పర విరుద్ధమైన కర్మ సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము యొక్క ఫలముల యందు విరోధ ముండవలయును. రెంటియొక్క కల్యాణఫలముల యందు విరోధముండవలయును. రెంటియొక్క కల్యాణ రూపములకు ఒకే ఫలమని చెప్పుట గూడ సరికాదు.

ఇటువంటి శంక కలిగినప్పుడు యిలా చెప్పబడును -

5.4. సాంఖ్యయోగౌ పృథక్‌బాలాః ప్రవదంతి న పండితాః,
ఏకమప్యాస్థితః సమ్యగుభయోర్విందతే ఫలమ్.

అనగా - అల్పబుద్ధి గలవారు మాత్రమే సాంఖ్యము మరియు యోగము ఈ రెంటిని వేరువేరు ఫలములు, కలుగజేయునవని చెప్పుదురు. పండితులైనవారు అలా చెప్పరు.

జ్ఞానులైన పండితులు మాత్రము ఆ రెంటియందు పరస్పర విరోధములు లేని ఫలములే యిచ్చునని తలంచుదురు.

ఏలయన ? సాంఖ్యము మరియు యోగము ఈ రెంటియందును ఏ ఒక్కదానిని చక్కగా అనుష్ఠించువారైనను అటువంటి పురుషులు ఆ రెంటి ఫలములను పొందుదురు.

కారణమేమనగా - అవి రెండూ ఒకే విధమైన పరమపదమునే ఫలుములుగా కలిగి యున్నవి. అందుచేత ఆ రెంటి యొక్క ఫలములయందును ఎటువంటి భేదముగాని విరోధము గాని లేదు.

పూర్వపక్షము - సంన్యాసము మరియు కర్మయోగము ఈ రెండు శబ్దముల ద్వారా భేదము చెప్పి తిరిగి యిచ్చట ఆ ప్రకరణమునకు విరుద్ధముగా సాంఖ్యము మరియు యోగముల యొక్క ఫలములయందు విరోధములేదనియు ఏకత్వమే కలదనియు ఎట్లు చెప్పుచున్నారు ?

సమాధానము - ఇందు దోషమేమియు లేదు. అర్జునుడు కేవలము సంన్యాసము **మరియు కర్మయోగమును తెలుసుకొను అభిప్రాయంతోనే ప్రశ్నించియున్నాడు.** కాని భగవంతుడు అతని అభిప్రాయమును వదలకయే వాటి యందు గల తన అభిప్రాయమును జోడించుచూ సాంఖ్యము మరియు యోగము యీ రెండు శబ్దముల ద్వారా వాటిని చక్కగా వర్ణించి సమాధానము చెప్పియున్నారు.

అట్లేలయన ? అటువంటి సంన్యాసులు మరియు కర్మయోగులే క్రమక్రమముగా జ్ఞానము మరియు వుపాసన వలన కలిగిన సమబుద్ధి మొదలగు భావముల నుండి ముక్తులై సాంఖ్యులు మరియు యోగుల పేరుతో పిలువబడుదురు. ఇది భగవంతుని అభిప్రాయము. అందుచేత పై వర్ణనము ప్రకరణ విరుద్ధము కాదు.

**5.5. యత్సాంఖ్యైః ప్రాప్యతే స్థానం తద్యోగైరపి గమ్యతే,
ఏకం సాంఖ్యం చ యోగం చ యః పశ్యతి స పశ్యతి.**

అనగా - సాంఖ్యయోగుల ద్వారా అనగా జ్ఞాన నిష్ఠ కలిగియున్న సాంఖ్య సంన్యాసుల ద్వారా మోక్షమనెడు ఏ స్థితి పొందబడునో అదే స్థితి కర్మయోగుల ద్వారా గూడ పొందబడును.

ఏ పురుషుడు తన కొరకు కర్మ ఫలమును కోరక సర్వకర్మలను మరియు వాటి ఫలములను ఈశ్వరార్పణగావించి దానినే జ్ఞానప్రాప్తికి వుపాయముగా తలంచి కర్మల ననుష్ఠించునో అట్టివాడు యోగి అనబడును. అందుచేత అటువంటివారికి గూడ పరమార్థ జ్ఞానరూపమైన సంన్యాసము లభించుట ద్వారా ఆ మోక్షఫలము లభించును.

అందుచేత ఆ విధముగా ఫలమునందు సమానత్వము కలిగి యున్నందున **సాంఖ్యముమ యోగమును ఒకటిగా చూడనగును.** అట్లు చూచువాడే యథార్థమును ఎరింగిన వాడు.

పూర్వపక్షము - ఈ మాటే నిజమైతే అలాంటి దశయందు కర్మ సంన్యాసమే శ్రేష్ఠమైనదనియు మరియు ఆ రెండింటిలో అనగా కర్మ సంన్యాసము మరియు కర్మయోగములలో కర్మ సంన్యాసము కంటే కర్మయోగమే శ్రేష్ఠమైనదని ఎట్లు చెప్పియున్నారు ?

సమాధానము - అట్లు చెప్పుటకు కారణమేమనగా - వినుము -

నీవు కేవలము కర్మ సంన్యాసము మరియు కేవలము కర్మయోగమును గురించి చెప్పుమ్మని అడిగియున్నావు. పైగా అరెండింటిలో నీకు ఏది కల్యాణదాయకమో చెప్పుమని అడిగి యున్నావు. నీ ప్రశ్నకు అనుగుణముగానే **జ్ఞానరహితమైన కర్మసంన్యాసము కంటే కర్మయోగమే** శ్రేష్ఠమని నేను సమాధానము చెప్పియున్నాను.

ఏలయన ? **జ్ఞానముతో కూడియున్న సంన్యాసమును నేను సాంఖ్యమని తలంచుచున్నాను. పైగా అదియే పరమార్థయోగము కూడాను.**

నిష్కామ కర్మయోగము ఆ జ్ఞానయోగమునకు సాధనముగా వుపయోగపడు చున్నందున గౌణరూపముగా యోగము సంన్యాసము రెండుగా చెప్పబడుచున్నవి.

అది అనగా కర్మయోగము జ్ఞానయోగమునకు ఏ విధముగా సాధనమగుచున్నదో చెప్పెద వినుము.

**5.6. సంన్యాసస్తు మహాబాహో దుఃఖ మాప్తుమయోగతః,
యోగయుక్తో మునిర్బ్రహ్మ న చిరేణాధిగచ్ఛతి.**

అనగా - **కర్మయోగము లేకుండా పారమార్థికమైన సంన్యాసము లభించుట కష్టము,** దుష్కరము గూడాను.

మరియు ఫలాసక్తిని విడిచి ఈశ్వర సమర్పిత భావముతో చేయబడిన వైదిక కర్మయోగముతో కూడియున్న, ఈశ్వర స్వరూపమును మననము చేయు సాధకుడు బ్రహ్మమును

అనగా పరమార్థ జ్ఞాన నిష్ఠారూపమైన పారమార్థిక సంన్యాసమును అతి శీఘ్రముగా పొందగలడు. అందుచేతనే కర్మయోగము శ్రేష్ఠమైనదని నేను చెప్పుచున్నాను.

పరమాత్మ జ్ఞానమును కలిగించు సాధనముగా వున్నందున ఈ ప్రకరణమునందు వర్ణించబడిన సంన్యాసమే బ్రహ్మనామముతో చెప్పబడినది. ఇంకా ఏమన **సంన్యాసమే బ్రహ్మము. ఆ బ్రహ్మమే పరము.** "న్యాస యితి బ్రహ్మ బ్రహ్మ హిపరః" (నారాయణోపనిషత్తు 2-78) ఈ శ్రుతి ద్వారా కూడా ఆ మాట సిద్ధించుచున్నది.

ఎప్పుడు ఈ పురుషుడు సమ్యక్ జ్ఞానప్రాప్తికి సంబంధించిన వుపాయ రూపమైన....

5.7. యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః,
సర్వభూతాత్మభూతాత్మా కుర్వన్నపి న లిప్యతే.

అనగా - యోగముతో కూడినవాడై, విశుద్ధ అంతఃకరణము కలిగినవాడై అనగా లోకవాసనలు లేనట్టి అంతఃకరణము కలవాడై విజితాత్ముడు అనగా ఆత్మను తన వశమునందుంచుకొన్నవాడై శరీరమును జయించినవాడై, జితేంద్రియుడు అనగా సర్వేంద్రియములను తన వశమునందుంచుకొనినవాడై మరియు సర్వభూతముల యందును తన ఆత్మను చూచువాడై అనగా ఎవని ఆత్మ బ్రహ్మ మొదలు స్తంభ పర్యంతము సర్వ భూతముల యందును తానే వ్యాపించి యున్నట్లుగా చూచువాడు నిజమైన జ్ఞానియగుచున్నాడు.

"తనయందు నఖిలభూతములందు, నొకభంగి సమహితత్వంబునజరుగువాడు" "అంబోజాసనుదాదిగాగ, తృణపర్యంతంబు, సర్వాత్ముడై, సంభావంబున నుండు ప్రోడ"...(చూ. భాగ. సప్తమ స్కంధము)

అప్పుడు ఈ విధముగా స్థితి కలిగియున్న పురుషుడు లోక హితార్థము కర్మలు ఆచరించుచుండియు వాటితో తాదాత్మ్యమును పొందడు. అనగా ఆ కర్మలకు బద్ధుడు కాడు.

యథార్థముగా అతడు కొంచము కూడా కర్మలు చేయడు.

5.8. నైవ కించిత్కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్,
పశ్యంశృణ్వ న్స్పృశంజిఘ్రన్న శ్నంగచ్ఛన్ స్వపం శ్వసన్.

అనగా - **ఆత్మ యొక్క యధార్థ స్వరూపము పేరు తత్వము.** దానిని గుర్తించినవాడు తత్వజ్ఞాని అనగా తత్వమును ఎరింగినవాడు. సమాహితచిత్తుడై నేనేమియు చేయుటలేదు అని తలంచును.

తత్వమును గురించి తెలుసుకొని ఆతడు ఎప్పుడు మరియు ఏ విధముగా అట్లు తలంచును - అది చెప్పుచున్నాడు.

5.9. ప్రలపన్వి సృజన్ గృహ్ణన్నున్మిషన్నిమిషన్నపి,
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంత ఇతి ధారయన్.

అనగా - చూస్తూ, వింటూ, తాకుతూ, వాసన చూస్తూ, తింటూ, నడుస్తూ, నిద్రించుచూ, వుఛ్వాస నిఛ్వాసములు చేస్తూ, త్యజించుచూ, గ్రహించుచూ మరియు కన్నులు

మూయుచూ, తెరుస్తూ కూడా యింద్రియములు యిద్రియముల యందే వ్యవహరించుచున్నవని ఎరింగియూ, "నేనేమియు చేయుటలేదు" అని తలంచువాడు తత్త్వవేత్తయగును.

ఇటువంటి తత్వజ్ఞాని అయినవాడు అనగా అన్ని యింద్రియములందును మరియు అంతఃకరణము యొక్క చేష్టల రూపమైన కర్మలయందు అకర్మత్వమును చూచువాడు తనయందు కర్మాభావమును అనగా కర్మలు లేని స్థితిని చూచును. అందుచేత అటువంటి నిజమైన జ్ఞానికి **సర్వకర్మ సంన్యాసమునందు అధికారము కలదు.**

అట్లేలయన ? మృగతృష్ణ అనగా ఎండమావులయందు జలమున్నదని, దానిని సేవించి తన దాహమును తీర్చుకొనగోరు పురుషుడు ఆ ఎండమావుల యందలి జలాభావమును తెలుసుకొన్నప్పుడు మరల మరల ఎండమావుల యందలి జలము ద్వారా తన దాహమును తీర్చుకొనుటకు ప్రయత్నించడు.

కాని **తత్వజ్ఞాని కాని పురుషుడు కర్మయోగమునందు ప్రవృత్తికలవాడు....**

5.10. బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః,
లిప్యతే న స పాపేన పద్మపత్రమివాంభసా.

అనగా - ఎవడు తన యజమాని కొరకు సేవలు (కర్మలు) చేయు నౌకరు వలె "నేను సర్వవిధ కర్మలు ఆ ఈశ్వరుని కొరకే చేయుచున్నాను" అను భావముతో కర్మలను కర్మ ఫలములను ఈ ఆశ్వరునికే అర్పించుచూ చివరకు మోక్షరూప ఫలమునందు గూడ ఆసక్తిని **విడిచి కర్మలు చేయుచుండునో...**

అతడు తామరాకుపైన గల నీటి బొట్టువలె ఈ కర్మభూమియైన ప్రపంచము మరియు ప్రాపంచిక భావముతో లిప్తము కాకయుండును.

అటువంటి పురుషుని కర్మఫలములు కేవలము అంతఃకరణ శుద్ధికి మాత్రమే తోడ్పడును.

అట్లేలయన ?

5.11. కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలైరింద్రియైరపి,
యోగినః కర్మ కుర్వంతి సంగం త్యక్త్వా త్మ శుద్ధయే.

అనగా - యోగులు కేవలము అనగా "నేను సర్వవిధ కర్మలను ఈశ్వరుని కొరకు చేయుదును. నా సొంత లాభము కొరకు కాదు" అని తలంతురు. ఈ భావము వలన వేటియందు నావి అను బుద్ధిలేదో అట్టి శరీరము, మనస్సు, బుద్ధి మరియు యింద్రియములతో ఫలసంబంధమైన ఆసక్తిని వదలి అత్మశుద్ధి కొరకు అనగా అంతఃకరణశుద్ధి కొరకు కర్మలు చేయుదురు. అన్ని క్రియల యందును మమత్వమును త్యజించుట కొరకు 'కేవల' శబ్దమునకు శరీరాదులు మొదలగు అన్ని శబ్దములతో సంబంధము కలదు.

నీకు గూడ కర్మలయందే అధికారము గలదు. కావున నీవు కూడ కర్మలే చేయుము.

5.12. యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతిమాప్నోతి నైష్ఠికీమ్,
అయుక్తః కామకారేణ ఫలే సక్తో నిబధ్యతే.

అనగా - "సర్వకర్మలు ఈశ్వరుని కొరకే, నేను అనుభవించుటకు కాదు" అని ఆ విధముగా నిశ్చయించుకొన్నటువంటి యోగి కర్మఫలములను త్యజించి జ్ఞాన నిష్ఠ వలన కలుగు మోక్షరూపమైన పరమశాంతిని పొందును.

ఇచ్చట ముందుగా అంతఃకరణము శుద్ధమై అనగా లోకవాసనలు లేనిదై జ్ఞానమును పొంది అటుపైన సర్వకర్మ సంన్యాస రూపమైన జ్ఞాన నిష్ఠను పొంది ఈ విధముగా క్రమముగా చివరకు పరమశాంతిని పొందును.

కాని ఎవరు పైన చెప్పబడిన నిష్ఠ కలిగియుండలేదో ఆతడు కామప్రేరితుడై కర్మఫలము నాశించి "ఈ కర్మలు నేనే చేయుచున్నాను" అని ఆ కర్మఫలము నందు ఆసక్తిగలవాడై బంధమునందు చిక్కువడును. కావున నీవు పైన చెప్పిన విధముగా ఫలాసక్తిలేని వాడవుకమ్ము.

కాని యథార్థజ్ఞాని అయినవాడు

5.13. సర్వకర్మాణి మనసా సంన్యస్యాస్తే సుఖం వశీ,
నవద్వారే పురే దేహీ నైవ కుర్వన్నకారయన్.

అనగా - ఇంద్రియములను జయించిన పురుషుడు సమస్తమైన కర్మలనుండి, మనస్సును తొలగించుకొని అనగా నిత్య నైమిత్తిక, కామ్య మరియు నిషిద్ధమైన వివేక సంపన్నమైన బుద్ధి ద్వారా త్యజించి సుఖస్థితిని పొందును.

మనస్సు, వాక్కు మరియు శారీరకమైన చేష్ఠలను త్యజించి శ్రమ శూన్యము, ప్రసన్నచిత్తత్వము మరియు ఆత్మ సంబంధమైనవిగాక యితరమైన అన్ని ప్రయోజనకరములైన కర్మల నుండి నివృత్తిని పొంది ఆతడు సుఖపూర్వకమైన స్థితియందు స్థిరపడును.

ఇంద్రియములనన్నింటిని జయించిన పురుషుడు ఎచ్చట, ఎట్లు వ్యవహరించునో చెప్పుచున్నారు.

నవద్వారములు కలిగిన గ్రామమునందు నివశించును అనగా చెవులు, కన్నులు, రెండు నాశికలు మరియు నోరు, శబ్దాది విషయములను గ్రహించు ఈ ఏడు ద్వారములు శరీరమునకు బైట అనగా వెలుపల వున్నవి. మరియు మలమూత్రములను త్యజించుటకొరకు రెండు ద్వారములు శరీరమునకు క్రింది భాగమున వున్నవి. ఈ విధముగా నవద్వారములు కలిగియున్న ఈ స్థూలదేహము పురము అనగా జీవునకు నివాస స్థానము అని చెప్పబడుచున్నది. దేహమంతయు ఒక నివాస గ్రామము వంటిది. ఆ గ్రామమునకు (యింటికి) యజమాని ఆత్మ ఏ ప్రయోజనములన్నియు ఆ ఆత్మ కొరకే అయివున్నచో మరియు ఏ అనేక ఫలములు

మరియు విజ్ఞానమునకు ఉత్పాదకములై యున్నవో ఆ యిద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి మరియు విషయములనెడి పేరులతో అనగా పురవాసులతో కూడియున్నవో అటువంటి నవద్వారములు కలిగియున్న పురము (దేహము) నందు దేహి అనగా **జీవుడు సర్వకర్మలను త్యజించి నివసించుచుండును.**

పూర్వపక్షము – ఇట్టి విశేషణము వలన కలుగు ఫలమేమి కలదు ? సంన్యాసియైనను, కాకున్నను జీవులందరూ దేహములయందే నివసించుచున్నారు గదా ? అందుచేత యిచ్చట ఆతనికి విశేషత్వమును కల్పించుట వ్యర్థము.

సమాధానము – అజ్ఞానముతో కూడియున్న జీవులు స్థూలదేహమును మరియు యిద్రియ సమూహమునే ఆత్మగా తలంచుచున్నారు. ఆ అజ్ఞానులైన జీవులందరూ "ఇంటి యందు, భూమిమీద, మరేదైన ఆసనము మీద (కుర్చీ, పీట మొదలగు) కూర్చుంటున్నాము" అని అనుకొంటున్నారు. అట్లేలయన ? దేహమునందు మాత్రమే ఆత్మబుద్ధి కలిగియున్న అజ్ఞానులందరకూ "యింటిలోవలె శరీరమునందుంటున్నాము" అనునట్టి జ్ఞానము కలుగుట సంభవము కాదు.

కాని **"దేహేంద్రియాది సంఘాతము కంటే ఆత్మ భిన్నమైనదని"** తెలుసుకొనువారు వివేకులు. అట్టి వివేకులకు **"నేను శరీరమను యింటియందు వుంటున్నాను"** అను భావము స్థిరముగా వుండును.

అంతేగాక నిర్లేపమైన అనగా ఎటువంటి యితర వస్తువుతోనూ సంబంధము కలిగియుండనటువంటి ఆత్మయందు అవిద్య వలన ఆరోపించబడిన దేహేంద్రియాది కర్మలన్నియు వివేకముతో కూడియున్న విజ్ఞానరూపమైన విద్యద్వారా మనస్సు నుండి తొలగిపోవుట సంభవమగును.

అటువంటి వివేకముతో కూడిన విజ్ఞానరూపమైన విద్యను పొందిన సర్వకర్మ సంన్యాసి కూడ శరీరమను యింటియందు అనగా తొమ్మిది ద్వారములు కలిగియున్న శరీరమనెడి పురమునందు ప్రారబ్ధకర్మల కారణముగ మిగిలియున్న సంస్కారముల కారణముగ వుంటున్నాను అని తలంచును. అట్లేలయన ? **దేహాదుల యందే ప్రారబ్ధ ఫలభోగానుభవము కుదురును.**

అందుచేత జ్ఞాని మరియు అజ్ఞానుల అనుభవ భేదము చేత "దేహేయేవ అస్తే" అను విశేషణ ఫలము తప్పక కలుగును.

కార్యము, కరణము మరియు కర్మలు అవిద్య కారణముగ ఆత్మయందు ఆరోపించబడినప్పటికి, వివేకముతో కూడియున్న జీవుడు వాటితో సంబంధము లేకయే యుండును అని చెప్పబడినప్పటికీ ఆత్మతో నిత్య సంబంధము కలిగి యుండుట చేత కలుగు కర్తృత్వ భావము మరియు కర్మలు చేయించవలయునన్న భావము ఈ రెండూ గూడ ఆత్మయందు దాగియే యుండును అను శంకకు సమాధానము చెప్పుచూ తనంతట తానుగా చేయకయే మరియు దేహము యిద్రియములు మొదలగు వాని ద్వారా చేయించకయే అనగా వాటిని కర్మలయందు నియోగించకయే వుండును.

పూర్వపక్షము - ఏ విధముగా నడిచేవాని చలనము నడచుట అను వ్యాపారమును మానివేయగా ఆ చలనము వుండదో, ఆ విధముగానే ఆత్మయందు ఏ కర్తృత్వ కారయిత్వాది వికారములు కలవో అవి యన్నియు ఆత్మతో నిత్య సంబంధము కలుగగానే సంన్యాసము నందుండవా లేక స్వభావతః ఆత్మయందు వుండవా ?

సమాధానము - **ఆత్మయందు కర్తృత్వముగాని, కారయితృత్వము గాని అనగా కర్మలు చేయుటగాని లేక చేయించుటగాని స్వభావ సిద్ధముగనే వుండవు.** అట్లేలయన ? **ఆయాత్మ వికారరహితమైనదని చెప్పబడుచున్నది.**

ఓ కౌంతేయా ! **ఆయాత్మ శరీరమునందుండియు కర్తృత్వము లేనిది.** మరియు శరీరముతో ఎన్నడూ తాదాత్మ్యమును చెందదు. ఈ విషయమంతయు యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినది. "ధ్యానిస్తూ వున్నట్లుగాను, క్రియలు చేయుచూ వున్నట్లుగాను భ్రాంతివలన తోచును. ఈ విషయము శ్రుతి ద్వారా గూడ ఋజువు చేయబడుచున్నది.

5.14. న కర్తృత్వం న కర్మాణి, లోకస్య సృజతి ప్రభుః,
న కర్మఫల సంయోగం స్వభావస్తు ప్రవర్తతేః.

అనగా - ఈ దేహాదులకు కారణ స్వరూపుడు అనగా యజమాని అయినటువంటి ఆత్మ "ఓ దేహమా ! నీవు ఈ పని (కర్మ) చేయుము అని చెప్పదు. అందుచే **లోకులు చేయు కర్మలకు ఆయన కర్తృత్వము వహించడు.** అట్లే రథములు, ఘటములు, లోగిండ్లు మొదలగు అతి యిష్టమైన వస్తువులను తయారుచేయు కర్మలు చేయడు. అంతేగాక రథము మొదలగు వాటిని నిర్మించు, తయారుచేయువాని యొక్క కర్మ ఫలముతో సంబంధమును కల్పించుకొనడు.

మరి ఈ దేహాదులకు స్వామి అయినటువంటి ఆత్మ స్వరూపుడు **స్వయముగా తానేమియు చేయడు. నురియొకరి చేత చేయించడు,** అట్టి స్థితియందు ఈ లోకమునందు జరుగు కర్మలన్నింటికి కర్త ఎవరు ? అనగా ఈ కర్మలు ఎవడు చేయుచున్నాడు, ఎవడు చేయించుచున్నాడు ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

స్వభావమే వ్యవహరించుచున్నది. అనగా అవిద్యయే స్వరూపముగా కలిగియున్న తన భావమేదికలదో - యింక ముందు "దైవహి" అనగా దైవమే అను మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా చెప్పబడునో ఆ ప్రకృతి అనగా **మాయయే సర్వవిధ కర్మలను చేయుచున్నది. చేయించుచున్నది.**

నిజముగా చెప్పవలయునంటే -

5.15. నాదత్తే కస్యచిత్పాపం న చైవ సుకృతం విభుః,
అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః.

అనగా - 'విభు' అనగా సర్వవ్యాపకుడైన పరమాత్మ ఏ భక్తుని పాపములను తాను గ్రహించడు మరియు **భక్తుల ద్వారా అర్పించబడిన సుకృతములను గూడ గ్రహించడు.**

శంక – మరి అట్టి స్థితియందు భక్తుల ద్వారా పూజ మొదలగు సత్కర్మలు మరియు యజ్ఞములు, దానములు, హోమములు మొదలగు నత్కర్మలు అయనకు ఎందుకు అర్పించబడుచున్నవి ?

అందులకు సమాధానముగా చెప్పుచున్నారు –

జీవుల యొక్క వివేకరూపమైన విజ్ఞానము అజ్ఞానముచే కప్పబడియున్నది. అందుచేత వివేకము లేనటువంటి **లోకమాయయందు చిక్కువడియున్న జీవులే అట్టి కర్మలు చేయుచున్నారు.** "చేయుచున్నాను, తింటున్నాను, తినుపించుచున్నాను" మొదలగు భావములతో మోహమును చెందియున్నారు.

5.16 జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః,
తేషామాదిత్యవజ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్.

అనగా – ఏ జీవుల యొక్క అంతఃకరణములు అజ్ఞానము చేత కప్పబడి యున్నందున మోహితులగుచున్నారో వారి అజ్ఞానము ఆత్మ విషయికమైన వివేక విజ్ఞానము చేత తొలగిపోవును. అప్పుడు వారి ఆ వివేక విజ్ఞానము సూర్యునివలె ఆ పరమార్ధతత్వమును ప్రకాశింపజేయును. అనగా ఏ విధముగా సూర్యుడు సమస్త వస్తురూపములను ప్రకాశింపజేయుచున్నాడో ఆ విధము గానే వారి జ్ఞానము సమస్తమైన జ్ఞేయవస్తువును అనగా దేనిని యదార్థముగా తెలియవలయునో అనగా ఆ సత్య నిత్య నిర్వికార పరమార్థ తత్వమును ప్రకాశింపజేయును.

ఆ విధముగా ప్రకాశింపబడిన ఏ పరమ తత్వము కలదో...

5.17. తద్బుద్ధయ స్తదాత్మాన స్తన్నిష్ఠా స్తత్పరాయణాః,
గచ్ఛన్త్య పునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషాః.

అనగా – ఆ పరమార్థతత్వమును తెలుసుకొనిన బుద్ధిగలవాడు "తద్బుద్ధి" అనబడును. ఆ పరబ్రహ్మమునే తన ఆత్మగా తలంచువాడు అనగా **ఆ పరమాత్మయే తానని గుర్తించివాడు "తదాత్మా" అనబడును.** అట్లే అ బ్రహ్మతత్వమునందే దృఢమైన నిష్ఠగలిగి ఆయాత్మభావమునందే **లీ**నమైయున్నవాడు అనగా ఎవడు సర్వకర్మ సంన్యాసము జేసి బ్రహ్మభావము నుందే స్థిరబుద్ధి కలిగి యుండునో అటువంటి వాడు **"తన్నిష్ఠ"** అనబడును.

ఆ పరబ్రహ్మయే ఎవనికి నిలయమై యుండునో అనగా ఏకమాత్ర ఆశ్రయమై యుండునో అనగా పరమాత్మ భావముతోడనే నిండియుండునో అటువంటి వాడు **"తత్పరాయణుడు"** అనబడును.

ఈ విధముగా ఎవని అంతఃకరణము నుండి అజ్ఞానము జ్ఞానము ద్వారా తొలగి పోయినదో మరియు ఆ జ్ఞానము ద్వారా ఈ సంసారమునకు కారణరూపమైన పాపాది సమస్త దోషములు నశించిపోయినవో అటువంటి జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషుడైన సంన్యాసి పునరావృత్తిలేనివాడై

అనగా పునర్జన్మలేనివారై అనగా ఎటువంటి అవస్థను పొందినందువలన తిరిగి దేహాదులతో సంబంధము కలుగుట లేకుండా పోవునో అటువంటి స్థితి కలవాడగును. దానిని మోక్ష స్థితియని చెప్పుదురు.

ఎవని అజ్ఞానమంతయు జ్ఞానము ద్వారా నశించి పోయినదో అటువంటి జ్ఞానులు పరమాత్మ తత్త్వమును ఎట్లు చూచెదరు అని అన్నచో ఇట్లు చెప్పుచున్నారు –

5.18. విద్యావినయ సంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః.

అనగా – పండితులైనవారలు అనగా బ్రహ్మతత్త్వమును బాగుగా ఎరింగిన విద్వాంసులు. విద్య మరియు వినయ సంపన్నుడైన బ్రాహ్మణునియందు అనగా ఆత్మబోధ కలిగియుండి మరియు నిత్యానిత్యవస్తువివేకము కలిగి ప్రాపంచిక విషయముల యందు అభిలాష లేకయున్న సత్ బ్రాహ్మణునియందు, గోవుయందు, ఏనుగుయందు, కుక్కయందు చివరకు చాండాలునియందు గూడ సమభావమును కలిగియుండును.

తాత్పర్యమేమనగా –

నిర్వికార బ్రహ్మమును మాత్రమే చూచు స్వభావము గల సమదర్శియైన పండితుడు వుత్తమ ప్రాణి అనగా చక్కని సంస్కారము కలిగి విద్యావినయ సంపన్నుడై సాత్విక గుణయుక్తుడైన బ్రాహ్మణునియందు, మధ్యమప్రాణి అనగా సంస్కార రహితమై రజోగుణయుక్తమైన గోవునందును మరియు కనిష్ఠప్రాణి అనగా అత్యంత అజ్ఞానముతో కూడి కేవలము తమోగుణయుక్తమైన ఏనుగు మొదలగు వాటియందు సత్వగుణము నుండి మరియు వాటి సంస్కారములతో మరియు రాజస, తామస గుణయుక్త సంస్కారములతోడను ఎటువంటి సంబంధము లేక నిర్లేపముగా అనగా వాటితో ఎటువంటి సంబంధము లేక సమదృష్టి కలిగి యుండును.

పూర్వపక్షము – ఆ విధముగా సమదృష్టి కలిగియున్నవారు దోషముతో కూడియున్న వారలే. ఏలయన ? వారి అన్నము భోజ్యయోగ్యము కాదు. ఏలయన ? సమాన గుణశీలము కలిగియున్నవారలకు భేదయుక్తమైన పూజలు సలిపినందున మరియు భేదముతో కూడియున్న గుణశీలము కలిగియున్న వారలకు ఒకే విధమైన పూజలు చేసినా అట్లు చేయు యజమాని దోషిగా పరిగణించబడును.

సమాధానము – అట్టివారు దోషులు కాదు – ఏలయన ? –

5.19. ఇహైవ తైర్జితః సర్గో యేషాం సామ్యే స్థితం మనః,
నిర్దోషం హి సమం బ్రహ్మ తస్మాద్బ్రహ్మణి తే స్థితాః.

అనగా – ఎవని అంతఃకరణము సమత్వమునందు అనగా అన్ని భూతములయందు అంతర్గతముగా అనగా లోపలగా వ్యాపించియున్న బ్రహ్మరూపమునందు సమదృష్టి కలిగి

నిశ్చలమై యున్నదో అటువంటి సమదృష్టి గల పండితులు అనగా జ్ఞానులు యిచ్చట స్థూలదేహాదులు గలిగి జీవించియుండగానే జన్మమరణములను జయించినవారై ముక్తులగుదురు. అనగా జన్మ-మరణములను తమ స్వాధీనమునందుంచుకొనగలరు.

అట్లేలయన ? బ్రహ్మదోషరహితుడు, అనగా అజ్ఞానులకు దోషములతో కూడియున్న చాండాలాదులయందు వారి దోషముల కారణముగ వారియందు అంతర్గతముగా యున్న ఆత్మ పదార్థము గూడ దోషయుక్తమై యున్నట్లుగా తోచుచుండును. అయినప్పటికి యదార్థముగా ఆయాత్మ వారి దోషములతో ఎటువంటి సంబంధము లేక పవిత్రముగానే అనగా దోషరహితము గానే యుండును.

చైతన్యత్వము కలిగియున్న ఆత్మ గుణరహితము అనగా నిర్గుణమైనదై యున్నందున తన గుణరూపంతో జూచినను దాని యందు భిన్నత్వము అనగా భేదము కానరాదు. భగవంతుడు- కృష్ణుడు గూడ యిచ్ఛాదులను క్షేత్ర ధర్మములనియే వచింతురు మరియు "అనాది మరియు నిర్గుణము అయిన కారణముగ ఆత్మ తనకంటే యితరమైన దేనితోడను ఎటువంటి సంబంధము కలిగియుండదు. ఈ మాట కూడా భగవంతుడే చెప్పియున్నారు. వైశేషిక శాస్త్రమునందు చెప్పబడియున్న నిత్యద్రవ్యగతమైన అంత్య విశేషణము గూడ ఆత్మయందు భేదమును కలిగించునదికాదు. అట్లేలయన ? వేరు వేరు దేహముల యందు ఆ అంత్య విశేషణములు కలవనుటకు ఎటువంటి ప్రమాణము (కానరాదు) చూపుటకు సంభవము కాదు.

ఆ కారణము చేత యిచ్చట లభించిన సారాంశమేమన ? బ్రహ్మమునందు అనగా బ్రహ్మపదార్థమునందు విషమత్వము అనగా భేదము లేదు. అది ఒక్కటియే. అందుచేత సమదర్శియైన పురుషుడు బ్రహ్మయందే లీనమై యుండును. అందుచేత అతనికి ఎటువంటి దోషములు అంటవు. అట్లేలయన ? అటువంటి సమదర్శియైన పురుషునికి ఆత్మరూపముగా నుండి యితరమను అభిమానము పూర్తిగా తొలగిపోవును.

"సమాసమాభ్యాం విషమసమే పూజాతః" ఈ సూత్రము పూజావిషయక విశేషణము లతో కూడియున్నందున దేహాది సంఘాతమునందు ఆత్మదృష్టి కలిగి అభిమానము కలిగియున్న పురుషుని గురించి చెప్పబడియున్నది.

ఏలయన ? పూజ, పాత్రలు, దానము మొదలగు కర్మలయందు భేదబుద్ధియున్న కారణమున, "బ్రహ్మవేత్త ఆరు అంగములను ఎరింగియున్నవాడు, నాలుగు భేదములు తెలిసినవాడు మొదలగు విశేష గుణములతో సంబంధము చెప్పబడుచున్నది.

కాని బ్రహ్మ పదార్థము సర్వవిధ గుణ-దోష రహితము. అందువలననే "బ్రహ్మవేత్తలైన వారందరూ ఆ బ్రహ్మతత్త్వమునందే లీనమైపోవుదురు" అని చెప్పుట తప్పుకాదు.

అంతే కాకుండా "సమాసమామ్యమ్" మొదలగు పదములు కర్మయోగులను గురించి చెప్పినవి. మరియు ఈ "సర్వ కర్మాణి మనసా" (గీ. 5-13) శ్లోకము మొదలు ఈ అధ్యాయము అంతము వరకు ప్రకరణమంతయు సర్వకర్మ సన్యాసిని గురించియే చెప్పబడినది.

అట్లేలయన ? దోషరహితము విషమత్వములేని బ్రహ్మయే ఆత్మ. అందువలన -

5.20. **న ప్రహృష్యే త్ప్రియం ప్రాప్య నోద్విజేత్ప్రాప్య చాప్రియమ్,**
స్థిరబుద్ధి ర సంమూఢో బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మణి స్థితః.

అనగా - ప్రియమైన అనగా తాను కోరిన వస్తువు లభించినప్పుడు హర్షము అనగా సంతోషము, అప్రియమైన అనగా తనకు యిష్టము కాని వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు దుఃఖమును పొందకుండుట జ్ఞానుల లక్షణము.

ఏలయన ? స్థూల సూక్ష్మాది దేహాదులయందు ఆత్మబుద్ధి గలవానికి మాత్రమే యిష్ట వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు హర్షము అనగా సంతోషము కలుగును. అట్లే అప్రియ వస్తువు ప్రాప్తించినప్పుడు దుఃఖము కలుగుచుండును. **కేవలము ఉపాధి రహితమైన ఆత్మ భావము కలిగియున్న పురుషునకు అటువంటి హర్ష విషాదములు అనగా సంతోష దుఃఖములు కలుగనేరవు.** అట్లుండుటకు కారణమేమన ? **ఆత్మ సాక్షాత్కారము పొందిన పురుషునకు ప్రియాప్రియములు కలుగుట సంభవించదు.**

అన్ని భూతములయందును ఒకే ఆత్మ వ్యాపించి యున్నది. అది సమమైనది. అనగా వికారము లేనిది. అంతేకాకుండా దోషరహితమైనది. అనగా సాంసారిక వాసనలు లేనిది. ఇటువంటి సంశయ రహితమైన బుద్ధి ఎప్పుడు ఆత్మభావముతో కూడి, అందు లీనమై స్థిరపడునో అనగా వికారములను పొందుట వుండదో మరియు మోహము అజ్ఞానరహితమై యుండునో అటువంటి నిర్వికారమైయున్న స్థిరబుద్ధి బ్రహ్మజ్ఞానియొక్క బ్రహ్మమునందే లీనమై స్థిరముగా వుండును. అనగా ఆ బుద్ధి ఎటువంటి కర్మలు చేయనదియై సర్వకర్మలను త్యజించినదై యుండును.

మరియు ఆ విధముగా బ్రహ్మతత్వమునందు స్థిరపడియున్న పురుషుడు ఎట్లుండుననగా -

5.21. **బాహ్య స్పర్శేష్వసక్తాత్మా, విందత్యాత్మని యత్సుఖమ్,**
స బ్రహ్మయోగయుక్తాత్మా సుఖమక్షయమశ్నుతే.

అనగా - ఇంద్రియముల ద్వారా కలుగు జ్ఞానము 'స్పర్శ' అనబడును. ఈ వ్యుత్పత్తి అర్థమునుసరించి శబ్దాది విషయములన్నింటికి స్పర్శ అని పేరు. అవన్నీ మనలోపల **లేవు, బయట వున్నవి.** ఆ బాహ్య స్పర్శలయందు ఎవని అంతఃకరణము ఆసక్తి కలిగియుండదో అటువంటి విషయాసక్తి లేనటువంటి పురుషుడు ఈ **బాహ్యేంద్రియముల ద్వారా లభించు స్పర్శలను గాక తనలోపల కలుగు సుఖమును అనుభవించును.**

మరియు ఆ బ్రహ్మయోగముతో కూడియున్న ఆత్మ అనగా బ్రహ్మయందు **కలుగు సమాధిని బ్రహ్మయోగమని అందురు.** అట్టి బ్రహ్మయోగముతో ఎవని అంతఃకరణము

సమిశ్రితమైయున్నదో, చక్కగా దానితో సమాగమును చెందియున్నదో, లగ్నమైయున్నదో అటువంటి పురుషుడు అక్షయమైన అనగా ఎన్నడూ తరగనటువంటి నశించనటువంటి సుఖమును ఆనందమును అనుభవించును, పొందియుండును.

అందుచేత తనంతటతానుగా ఆ అక్షయ సుఖమును పొందగోరు పురుషుడు క్షణికమైన బాహ్యావిషయముల ద్వారా కలుగు సుఖముల నుండి తన యింద్రియములను తొలగించుకొనవలయును. ఇదియే ఈ శ్లోకము యొక్క తాత్పర్యము.

అంతేకాకుండా ఈ క్రింది కారణముల వలన గూడ తన యింద్రియములను విషయముల నుండి వెనుకకు మరల్చుకొనవలయును.

5.22. యే హి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే,
ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ న తేషు రమతే బుధః.

అనగా – ఏలయన ? విషయములు మరియు యింద్రియముల సంబంధము వలన కలుగు భోగములు అన్నియు అవిద్య అనగా అజ్ఞానము కారణముగ కలుగుచున్నవైనందు వలన అవి కేవలము దుఃఖమునకు మాత్రమే కారణములగును. ఏలయన ఆధ్యాత్మిక ఆధిభౌతిక, ఆది దైవికముల వలన కలుగు త్రివిధములైన దుఃఖములు వాటి వలన కలుగుచున్నట్లుగా చూడబడుచున్నవి.

'ఏవ' అను శబ్దము ద్వారా అవి ఈ లోకమునందు ఏ విధముగా దుఃఖహేతువులో ఆ విధముగానే అవి పరలోకమునందు కూడా దుఃఖప్రదములుగానే తెలియబడుచున్నవి.

ఈ ప్రపంచమునందు **సుఖముల యొక్క** వాసన **కూడా లేదు.** అలా అని తలంచి విషయరూపమైన ఎండమావుల నుండి మనస్సును మరల్చుకొనవలయును.

ఈ విషయ **జ్ఞానభోగములన్నియు దుఃఖములకే హేతువులగుచున్నవి.** అంతేగాక ఈ భోగములన్నియు ఆద్యంతములు కలిగి యున్నవి. విషయములు మరియు యింద్రియముల యొక్క సంయోగము అనగా సమాగమము అనగా కలయికయే భోగములకు ఆరంభము. మరియు అవి రెండు విడిపోవుటయే ఆ భోగములకు అంతము.

అందుచేత ఆద్యంతములు కలిగియున్న ఆ భోగములు కేవలము మధ్యకాలమునందు మాత్రమే తోచునవి అయినందున అనిత్యములై యున్నవి.

ఓ కౌంతేయా ! పరమార్థతత్త్వమును ఎరింగిన వివేకము కలిగియున్న బుద్ధిమంతుడైన పురుషుడు ఆ భోగములయందు ఆసక్తుడు కాడు, లీనముకాడు. ఏలయన ? కేవలము పూర్తిగా మూఢత్వము కలిగియున్న పురుషుని యందు మాత్రమే పశువులు మొదలగువానివలె విషయములయందు ఆసక్తి చూడబడుచున్నది.

కల్యాణదాయకములైన మార్గమునకు అవరోధముగావున్న కామక్రోధాది వేగవంతములైన యీ దోషములు చాలా గొప్ప దుఃఖహేతువులు. సర్వానర్థముల లబ్ధికి యివి

కారణములు. అంతేగాక వీటిని నివారించుట కూడా చాలా కష్టతరము. అందుచేత వీటిని నశింపజేయుటకు బాగుగా ప్రయత్నించవలయునని భగవంతుడు మరల మరల చెప్పుచున్నారు.

5.23. శక్నోతీహైవ యః సోఢుం ప్రాక్శరీర విమోక్షణాత్,
కామక్రోధోద్భవం వేగం సయుక్తః స సుఖీ నరః.

అనగా - ఏ పురుషుడు ఈ లోకమునందు పంచభూతాత్మకమైన దేహము నందుండగానే అనగా తనకున్న స్థూలదేహమును త్యజించక పూర్వమే, కామ, క్రోధాదుల వలన కలుగు మనోవేగములను సహించగలడో అనగా వాటి వేగమును అణచివుంచగల లేక వాటిని తన అధీనమునందుంచుకొనగల సామర్థ్యము కలిగివుండునో ఆతడే, యోగముతో కూడినవాడే సుఖవంతుడగును.

శరీరముతో కూడియున్న పురుషుని అంతఃకరణమునందు కామక్రోధములు మరియు వాటి వేగము తప్పకయుండును. అందువలన మరణపర్యంతము అనగా స్థూలశరీరము వున్నంత కాలము అని హద్దు నిర్ణయించబడినది. అట్లేలయన ? ఆ కామక్రోధముల వలన జనించు భావావేగము అనేక విధములుగా అనేక కారణముల ద్వారా ప్రకటితమగును. అందుచేత స్థూలదేహ పరిత్యాగ పర్యంతము దానిని నమ్మి, పరాకుగా వుండరాదు. అనగా ఆ కామక్రోధాదులను గురించి సర్వకాల సర్వావస్థలయందును జాగరూకతతో సావధానచిత్తుడై యుండవలయును.

ఇంతకు పూర్వము ఎన్నడో అనుభవించబడియున్న సుఖదాయకము మరియు బాగుగా యిష్టమైన విషయము యిప్పుడు యింద్రియ గోచరమయ్యేనేని లేక దానిని గురించి విన్నప్పుడో లేక ఆ అనుభవించబడిన విషయము లేక వస్తువు స్మరణకు వచ్చినప్పుడు దానిని తిరిగి పొందవలయునన్న లాలస, తృష్ణ అనగా కోరిక కలుగును. **అట్టి తృష్ణనే కామమందురు.**

అదే విధముగ తన బుద్ధికి లేక చిత్తమునకు ప్రతికూలమైన అనగా దుఃఖమును కలిగించు విషయమును లేక వస్తువును చూచినప్పుడుగాని, లేక దానిని గురించి విన్నప్పుడుగాని, లేక ఆ విషయము లేక వస్తువు స్మరణకు వచ్చినప్పుడు గాని దాని పట్ల మన మనస్సు లేక చిత్తమునందు కలుగు ద్వేష భావము లేక కలుగు **ఆక్రోశమే క్రోధమనబడును.**

ఆ కామక్రోధాదుల వలన చిత్తమునందు కలుగు ఆవేశమే కామావేశము లేక క్రోధావేశమనబడును. శరీరమునందు గగుర్పాటు కలుగుట, ముఖము, నేత్రములు వికసించుట లేక ఎర్రబారుట మొదలగు చిహ్నములు మన అంతఃకరణము నందు రేగిన ఆవేశమునకు గుర్తులు. ఇదంతయు **కామము వలన కలుగు మనోవేగము.** అట్లే దేహము కంపించుట, చెమర్చుట, పెదవులను పండ్లతో నెక్కుట, కన్నులు చింత నిప్పులవలె ఎర్రబారుట మొదలగు లక్షణములన్నియు మన **అంతఃకరణమునందు కలుగు క్రోధమునకు గుర్తులు.**

ఇటువంటి కామమును మరియు క్రోధమును ఏ పురుషుడు సహించి, అణచు

కొనగలడో అనగా ఆ భావములు వికసించుటకు అవకాశము కలుగనివ్వడో, అటుపైన వాటిని అలా అణిచి వుంచుటయందే సుఖమును పొందగలడో, అట్టి పురుషుడే ఈ ప్రపంచమునందు నిజమైన యోగి మరియు ఆతడే నిజమైన సుఖమును అనుభవింప సమర్థుడు.

బ్రహ్మ భావమునందు స్థిరపడిన పురుషుడు ఎట్లు బ్రహ్మమును పొందును ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

5.24. యో ఽన్తఃసుఖో ఽన్తరారామ స్తథాంతర్జ్యోతిరేవ యః,
స యోగీ బ్రహ్మనిర్వాణం బ్రహ్మభూతో ఽధి గచ్ఛతి.

అనగా - తన అంతరాత్మయందే పరమ సుఖమును అనుభవించు పురుషుడు అంతఃసుఖమును పొందువాడు అనబడును మరియు అంతరాత్మయందే రమించు పురుషుడు అనగా తన అంతరాత్మయందే క్రీడించు పురుషుడు **అంతరారామీ** అనబడును. అట్లే తన అంతరాత్మ యందే జ్యోతిని ప్రజ్వలింప జేసుకొన్న పురుషుడు **అంతర్జ్యోతిమయుడు** అగును.

అటువంటి యోగి ఈ లోకమునందే స్థూలదేహాదులు కలిగియుండగానే అనగా జీవించి యుండగానే బ్రహ్మరూపమును బొంది బ్రహ్మయందు లీనమగుటయను మోక్షస్థితిని పొందును.

ఇంతేకాకుండా -

5.25. లభంతే, బ్రహ్మనిర్వాణమృషయః క్షీణకల్మషాః,
ఛిన్నద్వైధా యతాత్మానః సర్వభూతహితే రతాః.

అనగా - జ్ఞానము కలుగుట చేత ఎవరి పాపాది దోషములన్నియు నశించినవో, ఎవని సంశయములన్నియు తొలగిపోయినవో, ఎవరు తమ యింద్రియముల నన్నింటిని తమ వశము నందుంచుకొన్నారో, ఎవరు సర్వభూతములయందును సమ భావము కలిగి వాటి కల్యాణార్థము వ్యవహరించుచున్నారో, ఎవరు హింసను విడనాడి అహింసను అవలంభించి యున్నారో, అటువంటి పుణ్యపురుషులు అనగా ఋషులు మరియు సమ్యక్‌జ్ఞానము కలిగి లోకభావమును సంన్యసించియున్నారో వారు బ్రహ్మ నిర్వాణమును అనగా ప్రాపంచిక బంధముల నుండి విడువడి మోక్షస్థితిని అనుభవింతురు.

మరియు -

5.26. కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం యతచేతసామ్,
అభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనామ్.

అనగా - ఎవరు కామక్రోధములను ఈ రెండు దోషములు లేనివారో, ఎవరు తమ అంతఃకరణమును తమ వశమునందుంచుకొని యున్నారో, ఎవరు ఆత్మ తత్వమును

గుర్తించియున్నారో అటువంటి ఆత్మజ్ఞానము గల సమదర్శియైన యతులు అనగా సంన్యాసులు అయినవారికి రెండువైపుల నుండి అనగా జీవించియున్న కాలమందును మరియు దేహత్యాగము చేసిన తరువాత గూడ అనగా రెండు అవస్థలయందును బ్రహ్మాత్మైకత్వము అనగా మోక్షము లభించును.

యదార్థమైన జ్ఞాననిష్ఠ కలిగియున్న సర్వసంగ పరిత్యాగులకు సద్యః మోక్షము కలుగునని చెప్పబడియున్నది. మరియు అన్ని విధముల ఈశ్వరార్పిత భావము కలిగి పూర్ణబ్రహ్మ పదార్థమైన పరమాత్మయందు సర్వవిధకర్మ ఫలములను అర్పించినట్టి కర్మయోగము కూడ అంతఃకరణ శుద్ధి, తదుపరి జ్ఞానప్రాప్తి మరియు సర్వకర్మసంన్యాస క్రమము ద్వారా మోక్షమును పొందింపజేయును. ఈ విషయమును ఈ గ్రంథమునందు భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు అనేక పర్యాయములు చెప్పియున్నారు. ఇంకముందు గూడ చెప్పెదరు.

ఇప్పుడు సమ్యక్జ్ఞానమునకు అంతరంగ సాధన రూపమైన ధ్యానయోగమును గురించి సవిస్తరముగా చెప్పెదను. ఆ వుద్దేశ్యముతో ఆ ధ్యానయోగము యొక్క సూత్ర స్థానమందున్న శ్లోకములు చెప్పుచున్నారు.

5.27. స్పర్శాంన్కృత్వా బహిర్బాహ్యాంశ్చక్షుశ్చైవాంతరే భ్రువోః,
ప్రాణాపానౌ సమౌ కృత్వా నాసాభ్యంతరచారిణౌ.

అనగా - ఏ శబ్దాది విషయములు చెవులు మొదలగు యింద్రియముల ద్వారా అంతఃకరణమునందు చేరి వుండిపోయినవో వాటిని గురించి చింతించుట అనగా విచారించుట తేకుండుటయే వాటిని అంతఃకరణము నుండి బయటకు త్రోలివేయుటగా తలంచవలయును. ఆ విధముగా విషయములనన్నింటిని అంతఃకరణమునందు లేకుండ జేసుకొని రెండు నేత్రముల దృష్టిని కనుబొమల మధ్య భాగమున నిలిపి వుంచి అటుపైన ముక్కు, కంఠము మొదలగు వాటి లోపలి భాగములందు విహరించుచున్నటువంటి ప్రాణవాయువును మరియు అపానవాయువును సమముగా జేసి -

5.28. యతేంద్రియమనోబుద్ధి ర్మునిర్మోక్ష పరాయణః,
విగతేచ్ఛా భయక్రోధో యః సదా ముక్త ఏవ సః.

అనగా - ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి మొదలగు వాటిని తన వశము నందుంచుకొన్న పురుషుడు, ఈశ్వర స్వరూపమును గుర్తిచి మననము చేయుచుండుట చేత సర్వమును సంన్యసించియున్నాడో శరీరమందు వుంటూ గూడ దానితో సంబంధము లేనివాడై, ముక్తుడై యున్నాడో అనగా మోక్షస్థితినే పరమార్థముగా తలంచియున్నాడో కోర్కెలు, భయము మరియు క్రోధము ఎవని అంతఃకరణము నుండి పూర్తిగా తొలగిపోయినవో అటువంటి

సర్వసంగపరిత్యాగి సర్వకాల సర్వావస్థలయందునూ ముక్తుడే. అతనికి యితర విధములైన ఎటువంటి ముక్తి అవసరము లేదు.

ఈ విధముగా సమాహిత చిత్తుడైన పురుషునకు యింకా తెలియదగినదేముండును? అన్నచో -

5.29. భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోక మహేశ్వరమ్,
సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాంతిమృచ్ఛతి.

అనగా - ఎవడు నన్ను అనగా భగవత్స్వరూపుడైన నారాయణుని సర్వకర్మలకు కర్తగాను, సర్వలోకములకు దైవముగాను, సమస్తమైన యజ్ఞములు మరియు తపములకు భోక్తగాను, ప్రత్యుపకారమును కోరక లోకులందరికి వుపకారము చేయువానిగాను, సర్వవిధ కర్మల ఫలములకు భోక్తగాను, యజమానిగాను, సర్వ సంకల్పములకు సాక్షిగాను వున్నాడని గుర్తించి, సమస్త సాంసారిక విషయములు మరియు వాటి వలన కలుగు సుఖదుఃఖములకు లోనుగాక శాంతచిత్తుడై యుండునో ఆతడు బ్రహ్మానందమును పొందును.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
కర్మసంన్యాస యోగమనబడు అయిదవ అధ్యాయమునకు
శ్రీశ్రీ శ్రీ జగద్గురు శంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
*అనువాదకులు : **శ్రీ సదానందభారతి***
ప్రణవాశ్రమము.

ఆరవ అధ్యాయము

అంతరంగ సాధనమే యధార్థ జ్ఞానమును పొందుటకు ముఖ్యమైనది. అంతరంగ సాధనమైన ధ్యానయోగము యొక్క సూత్రరూపమైన **"స్పర్శాంన్కృత్వా బహిః"** (చూ. గీత 5.27) మొదలగు శ్లోకముల ద్వారా యింతకు ముందు అధ్యాయపు చివరన ఉపదేశింపబడినది. ఆ శ్లోకముల అర్థమును సవివరముగా వ్యాఖ్యానించునదిగా ఈ ఆరవ అధ్యాయము చెప్పబడు చున్నది.

కాని **ధ్యానయోగమునకు బహిరంగ సాధనము** కర్మ. అందుచేత **ధ్యానయోగము చక్కగా కుదరనంతవరకు అధికారియైన గృహస్థునకు కర్మలు చేయుట తప్పదు.** అందుచేత ఆ కర్మలు యిచ్చుట స్తుతించబడుచున్నవి.

పూర్వపక్షము – "ధ్యానయోగమును చక్కగా సాధించవలయును" అను హద్దు ఎందులకు నిర్ణయించబడినది ? జీవించియున్నంతవరకు అందరూ విహిత కర్మానుష్ఠానము చేయుచునే యుండవలయును గదా ?

సమాధానము – అట్లనుట సరికాదు. ఏలయన ? **యోగమార్గమున పయనించు మునికి కర్మలు కర్తవ్యములుగా చెప్పబడినవి.** యోగారూఢుడైన యోగికి కేవలము ఉపశమముతో మాత్రమే సంబంధము చెప్పబడినది.

ఆరురుక్షు మరియు ఆరూఢుడు అయిన యిరువురకు శమము కర్మలు రెండూ కర్తవ్యములుగా చెప్పబడి వున్నట్లయితే ఆరురుక్షు మరియు ఆరూఢునికి శమము మరియు కర్మలు వేఱు వేఱు విషయములుగా చెప్పబడి విశేషణములను కల్పించుట మరియు వాటిని విభజించి వేఱు వేఱుగా చెప్పుట వ్యర్థమగును గదా !

పూర్వపక్షము – ఆ యాశ్రమ వాసులయందు కొంతమంది యోగ రూఢత్వమును పొందు కోరిక కలవారై వుండవచ్చును. అందులో కొంతమంది ఆరూఢులై యుండవచ్చును. కాని అటువంటివారిలో కొంతమంది ఆరూఢులు కారు మరియు ఆరురుక్షులు కాకపోవచ్చును. అటువంటివారిని దృష్టియందుంచుకొని ఆరురుక్షు మరియు ఆరూఢులు అని విశేషణము చెప్పుట మరియు ఆ విధమగు రెండు విధములైన యోగులను సాధారణ పురుషుల నుండి వేరుచేసి, వారిని విభజించుట ఈ రెండు మాటలు కుదురును గదా ?

సమాధానము – అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? **"తస్యైవ"** అను శబ్దము ప్రయోగించబడినది. మరియు "యోగారూఢస్య' అను ఈ విశేషణమునందు 'యోగ'మను శబ్దము గూడ ప్రయోగించబడినది. అనగా ముందుగా ఆరురుక్షుడైనవాడు అతడే తరువాత యోగమునందు ప్రవేశించినచో ఆ యోగారూఢుని యొక్క యోగ ఫలప్రాప్తి కొఱకు శమమే

కారణము. అనగా శమము కర్తవ్యముగా చెప్పబడినది. అందువలన ఎటువంటి కర్మకైనను **జీవించియున్నంత కాలము కర్తవ్యము లభించదు.**

మరియు యోగభ్రష్టత్వ విషయమును చెప్పినప్పుడు గూడ యీ మాటే సిద్ధించుచున్నది. తాత్పర్యమేమన ? కర్మలు చేయు గృహస్థుని కొఱకు గూడ యీ ఆరవ అధ్యాయమునందు చెప్పబడిన యోగము ఆచరణీయమైనచో ఆతడు యోగ భ్రష్టత్వమును పొందినప్పటికి కర్మలయొక్క పరంపరను అనగా కర్మలయొక్క ఫలమును పొందియే తీరును. అందుచేత అవి నశించునని శంకించుట సరికాదు.

అట్లేలయన ? **కర్మలు నిత్యములై యున్నందున** ఆ కర్మలవలన మోక్షము లభించనే లభించదు. అందుచేత **చేయబడిన కామ్య లేక నిత్యకర్మలు తమ ఫలములను యిచ్చుట తప్పక ఆరంభించును.**

నిత్యకర్మలు గూడ వేదప్రమాణముల ద్వారా ఋజువు చేయబడియున్నందున తప్పక ఫలములను కలుగజేయును. అట్లు జరుగని యెడల వేదములకు అప్రామాణికత్వపు దోషము ఆపాదించబడును. ఈ విషయము యింతకు పూర్వము గూడ చెప్పబడియున్నది. కర్మలను నశింపజేయు మరొక కారణమేదియు లేనందున కర్మలు జరుగుచున్నంత కాలము గృహస్థునకు ఉభయ భ్రష్టత్వము సంభవించునని చెప్పుట సరికానేరదు.

పూర్వపక్షము – ఆ కర్మలన్నియు ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయబడి యున్నచో అని తలంచినచో అవి కర్తకు ఫలములను కలుగజేయుట ఆరంభించకనే యుండును గదా ?

సమాధానము – అట్లు చెప్పుట సరికాదు. ఏలయన ? ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయబడిన కర్మలు యింకా అధికముగా ఫలములను యిచ్చునవియే యగుట **యుక్తి సంగతము** కదా ?

పూర్వపక్షము – ఆ కర్మలన్నియూ మోక్షప్రాప్తి కొఱకే చేయబడినవని తలంచినచో- అనగా తానుచేసిన కర్మలనన్నింటిని సమభావముతో ఈశ్వరార్పణ చేసిన యెడల అప్పుడు అట్టి కర్మలవలన మోక్షము లభించును గదా ? ఇతరమేమియు కలుగనేరదు గదా ! అప్పుడు ఆతడు ఆ యోగమునుండి భ్రష్టత్వమును పొందును. అందువలన ఆతనికి (వాటికి) నశించునను ఆశంక సరియైనదియే గదా !

సమాధానము – ఇట్లు చెప్పుట గూడ సరికాదు. ఏలయన ? **"ఏకాకీ యతచిత్తాత్మా నిరాశీర పరిగ్రహః"** (చూ. గీత 6-10) **"బ్రహ్మచారీ వ్రతేస్థితః"** (చూ. గీత 6-14) మొదలగు వాక్యముల ద్వారా **కర్మసంన్యాసము విధించబడినది.**

ఇచ్చట ధ్యానకాలమునందు స్త్రీ యొక్క సహాయమును గురించి ఎటువంటి అభ్యంతరము చెప్పబడియుండలేదు. అందువలన **గృహస్థునికి ఒంటరితనము చెప్పబడి యుండలేదు.** "నిరాశీరపరిగ్రహః" మొదలగు వాక్యములు గూడ గృహస్థునికి అనుకూలముగా లేవు. మరియు ఉభయ భ్రష్ట విషయికమైన ప్రశ్నకు గూడ యిచ్చట అవకాశము లేనందున పై అభిప్రాయము సరికాదు.

పూర్వపక్షము – **"అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః"** (చూ. గీత 6-1) ఈ శ్లోకము ద్వారా కర్మలు చేయువానినే సంన్యాసి యనియు మరియు యోగి యనియు చెప్పబడినది. అగ్నిరహితము మరియు క్రియా రహితునికి సంన్యాసత్వము యోగిత్వము నిషేధించబడినది.

సమాధానము – అలా చెప్పుట గూడ సరికాదు. ఏలయన ? ఈ శ్లోకము కేవలము ధ్యానయోగము కొఱకు బహిరంగ సాధన రూపమైన **కర్మలయొక్క ఫలములను ఆశించు సంన్యాసిని స్తుతించుట కొఱకు** చెప్పబడినది.

కేవలము అగ్నిరహితుడు మరియు క్రియారహితుడు అయినవాడు మాత్రమే సంన్యాసి మరియు యోగి కాగలడు అనుట సరికాదు. **కర్మలు చేయు ప్రతివాడు కర్మఫలములను ఆ ఫలములయందలి ఆసక్తిని వదలి అంతఃకరణ శుద్ధి కొఱకు కర్మయోగమునందు నిమగ్నుడై యున్నాడో ఆతడు గూడ సంన్యాసి మరియు యోగి కాగలడు.** కర్మయోగిని గురించి యిలాగే చెప్పబడినది.

ఒకే వాక్యముతో కర్మఫల విషయిక ఆసక్తిని త్యజించు సంన్యాసమును స్తుతించుట మరియు చతుర్థ ఆశ్రమరూపమైన మోక్షమును వ్యతిరేకించుట కుదరదు.

అగ్నిరహితము మరియు క్రియారహితము వాస్తవికము అయిన సంన్యాసి యొక్క సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము, శ్రుతులు, స్మృతులు, పురాణములు, చరిత్ర మరియు యోగశాస్త్రాదులయందు చెప్పబడిన, సర్వప్రసిద్ధమైన దానిని భగవంతుడు నిరాకరించుట లేదు. ఏలయన ? అట్లు చెప్పిన యెడల ఆయన చెప్పినదానిని ఆయనయే కాదని నట్లగును.

సారాంశమేమన ? **"సర్వకర్మాణి మనసా సంన్యస్యాస్తే"** (గీ. 5-13) అనగా సర్వవిధ కర్మలను మనస్సు నుండి త్యజించి, **"నైవ కుర్వన్నకారయన్ ఆస్తే"** 5.13 అనగా తాను చేయక యితరులచే చేయించక యుండును. **"మౌనీ సంతుష్టో ఏనకేనచిత్"** గీ. 12-19 అనగా మౌనమును వహించినవాడై అన్ని విధముల సర్వకాల సర్వావస్థలయందును తృప్తిని పొందినవాడై **"అనికేతః, స్థిరమతిః"** గీ. 12.19 ఇల్లువాకిళ్ళు లేనివాడై, స్థిరబుద్ధి కలిగి **"విహాయ కామాన్యః"** గీ. 2.71 అనగా ఏ పురుషుడు సమస్తమైన కోరికలను త్యజించి నిస్పృహ భావముతో విహరించుచుండునో **"సర్వాన్పుమాంశ్చరిత నిఃస్పృహః"** గీ. 2.71 **సర్వారంభ పరిత్యాగీ"** గీ. 12.16 అనగా సమస్తమైన ఆరంభములను త్యజించినవాడై" అని ఈ విధముగా అనేక సందర్భములందు భగవంతుడు తన మాటల ద్వారా ప్రకటించియున్నాడు. అందువలన వాటి కారణముగ నాల్గవ ఆశ్రమమును నిషేధించుట కుదరదు.

అందువలన గృహస్థాశ్రమమునందు స్థిరపడిన పురుషుడు యోగారూఢత్వమును పొందగోరువాడు మరియు మనన శీలుడు తాను చేయు కర్మఫలములను కోరక అనుష్ఠించు **అగ్నిహోత్రాది కర్మలు ఆతని అంతఃకరణమును శుద్ధిచేయుట ద్వారా ధ్యానయోగమునందు నిమగ్నమగుటకు సాధన రూపముగా** వుపయోగపడును.

ఈ భావము ఆధారముగానే **"ఆతడు సంన్యాసి మరియు యోగి"** అని స్తుతించబడు చున్నాడు.

తిరిగి శ్రీకృష్ణుడు ఇలా చెప్పినాడు -

6.1. అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః,
స సంన్యాసీ చ యోగీ చ న నిరగ్నిర్న చాక్రియః.

అనగా - ఆశ్రయమును గ్రహించనివాడు అనాశ్రితుడు. దేనికి ? కర్మఫలమునకు. అనగా **కర్మఫలమును ఆశ్రయించనివాడు కర్మఫల తృష్ణ లేనివాడు.**

ఏలయన ? కర్మఫలమునందు తృష్ణ గలవాడు మాత్రమే కర్మఫలమును ఆశ్రయించును. పై దానికి యిది విపరీతము. అందుచేత కర్మఫలమును ఆశ్రయించనివాడు.

ఇటువంటి అనగా కర్మఫలమును ఆశ్రయించనివాడుగా వుండి ఏ పురుషుడు తన కర్తవ్య కర్మలను అనగా కామ్యకర్మలకు విరుద్ధముగా నిత్యము అగ్నిహోత్రాది కర్మలను ఆచరించుచుండునో అటువంటి కర్త యితర కర్మలు చేయువారికంటె శ్రేష్ఠుడు. ఈ అభిప్రాయము **తోనే అటువంటివాడు సంన్యాసియనియు మరియు యోగి అనియు చెప్పబడినది. త్యాగమునకు సంన్యాసమని పేరు. అట్టి త్యాగము ఎవనియందుండునో ఆతడే సంన్యాసి. మరియు చిత్తమును సమాధాన పరచుటనే యోగమందురు. అటువంటి సమాధానచిత్తుడు యోగి. ౹ ౦దుచేత అట్టివాడు కర్మయోగి అనబడును.**

కేవలము అగ్నిరహితుడు మరియు క్రియారహితుడు అయిన పురుషుడు మాత్రమే సంన్యాసియనియు యోగి యనియు తలంచరాదు.

కర్మలకు అంగములైన గార్హ్య పత్యాది అగ్నిని త్యజించినవాడు 'నిరగ్నుడు' అనబడును. మరియు అగ్ని లేకయే జరుగు తప-దానాది క్రియలు గూడ ఏ పురుషుడు చేయడో ఆతడు అక్రియుడు అనగా క్రియారహితుడు అనబడును.

పూర్వపక్షము - నిరగ్ని మరియు అక్రియుడైన పురుషులకే శ్రుతి, స్మృతి మరియు యోగశాస్త్రాదులయందు సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము చెప్పబడి యుండగా యిచ్చట అగ్నిహోత్రుడు మరియు క్రియలు చేయువాడు అయిన పురుషునికి అప్రసిద్ధమైన సంన్యాసత్వము మరియు యోగిత్వము కలదని ఎట్లు చెప్పబడుచున్నది ?

సమాధానము - ఇట్లు చెప్పుటయందు దోషమేమియు లేదు. ఏలయన ఏదో ఒక గుణవిశేషమును గ్రహించి సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము యీ రెంటినీ అనగా యీ రెండు గుణములను గృహస్థుని యందు ఆరోపించుట భగవంతునికి యిష్టము.

పూర్వపక్షము - అదెట్లు కుదురును ?-

సమాధానము - కర్మఫలమును పొందవలయునన్న సంకల్పమును త్యజించుటయే సంన్యాసిత్వము మరియు యోగమునకు అంగరూపముగా కర్మలను అనుష్ఠించుట వలన లేక

చిత్తవిక్షేపము అనగా చాంచల్యమునకు కారణరూపమైన కర్మఫల సంకల్పమును పరిత్యజించుట వలన యోగిత్వము కుదుదును. ఈ విధముగా రెండు భావములు గౌణముగా అనగా అప్రధానముగా సమ్మతించబడినవి.

ఇది కారణముగ ముఖ్యమైన సంన్యాసిత్వము మరియు యోగిత్వము సమ్మతించ బడలేదు. ఈ విషయమును యింక విపులముగా చెప్పుచున్నారు.

6.2. యం సంన్యాసమితి ప్రాహుర్యోగం తం విద్ధి పాండవ,
న హ్యసంన్యస్తసంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన.

అనగా – శ్రుతి మరియు స్మృతుల యథార్థ తాత్పర్యమును ఎఱింగిన మహాపురుషులు సర్వవిధ కర్మలను మరియు ఆ కర్మ ఫలత్యాగ రూపమైన ఏ భావమును వాస్తవికమైన సంన్యాసముగా తలంతురో దానినే ఓ అర్జునా ! కర్మానుష్ఠాన రూపమైన యోగమును అనగా నిష్కాను కర్మయోగమును నీవు గూడ వాస్తవికమైన సంన్యాసముగా ఎఱుంగుము.

ప్రవృత్తిరూపమైన కర్మయోగమును దానికి విరుద్ధముగా నున్న నివృత్తి రూపమున నున్న పరమార్థ భావముతో కూడియున్న సంన్యాసముతో సమానమని స్వీకరించుట ఎట్లు కుదురును ? అని ప్రశ్నించినచో యీ క్రింది విధముగా చెప్పబడుచున్నది –

పరమార్థమును అభిలషించు సంన్యాసముతో కర్మయోగమునకు సంబంధించి కర్మ విషయకత్వము సమానమే. ఏలయన ? పరమార్థమును పొందగోరు సంన్యాసి సమస్తమైన కర్మ సాధనములను త్యజించి యుండును. అందువలన సర్వవిధ కర్మలను మరియు ఆ కర్మలకు సంబంధించిన ఫలవిషయకమైన సంకల్పములను ప్రవృత్తి హేతువు అయిన కామమునకు కారణమగుచున్నందున వాటినన్నింటిని త్యజించును. అటులే కర్మయోగి కూడ కర్మలు చేస్తూ వుండి కూడ కర్మలకు సంబంధించిన విషయ సంబంధమైన సంకల్పమును త్యజించియుండును' అనగా కర్మయోగి కూడ కర్మలు చేయుచూ వుండియు కర్మ ఫలభోగ విరాగము కలిగియుండును. ఆ విధముగా యిరువురి యందును త్యాగభావము కలదు గావున యిరువురి యందును సమానత్వము గోచరమగుచుండును. ఈ అభిప్రాయమును స్పష్టము చేయుటకు గాను యింకా యిలా చెప్పుచున్నారు –

కర్మ ఫలవిషయకమైన సంకల్పమును అనగా కోరికలను త్యజించని పురుషుడు ఆతడు ఎటువంటి కర్మలు చేయువాడు అయినప్పటికి యోగి కాజాలడు. అనగా అటువంటివాని చిత్తము సమాధిస్థితి యందు నిలువజాలదు. అట్లేలయన ? ఫలమును పొందవలయుననెడి సంకల్పమే చిత్త స్థిరత్వమునకు పెద్ద అవరోధము.

అందుచేత ఫలవిషయికమైన సంకల్పములను త్యజించిన పురుషుడే యోగి **అనబడును. చిత్తవిక్షేపమునకు ముఖ్య కారణము కర్మఫల విషయిక అభిలాషయే.** అట్టి అభిలాషను త్యజించిన సాధకుడే చిత్తవిక్షేపము నుండి తప్పించుకొని యోగి కాగలడు.

ఈ విధముగా పరమార్థమును అభిలషించి సర్వకర్మ సంన్యాసము చేసిన సంన్యాసికి మరియు కర్మయోగము నందుండియు కర్తృత్వ భావముతో సంబంధము కలిగియుండు భావమును త్యజించుటయందు సమానత్వము గోచరమగుచున్నది. ఆ కారణముగ కర్మయోగమును స్తుతించుటకుగాను "యం సంన్యాసమితి ప్రాహుర్యోగం తం విద్ధి **పాండవ"** (చూ. గీత 6.2) అను శ్లోకమునందు **ఫలభోగ భావరహితమైన** కర్మయోగము **గూడ సంన్యాసముని చెప్పబడినది.**

ఫలభోగ భావరహితమైన కర్మయోగము ధ్యానయోగమునకు బహిరంగ సాధనమై యున్నది. ఆ కారణముగానే సంన్యాసము పేరుతో దానిని స్తుతించి యిప్పుడు **కర్మయోగ మంతయు ధ్యానయోగమునకు బహిరంగ సాధనమే**యని చెప్పబడుచున్నది.

6.3. ఆరురుక్షోర్మునేర్యోగం కర్మ కారణ ముచ్యతే,
యోగారూఢస్య తస్యైవ శమః కారణముచ్యతే.

అనగా - ధ్యానయోగమునందు ప్రవేశము పొందనివారు ధ్యానయోగమునందు స్థిరముగ నిలువజాలరు. అటువంటి యోగమును పొందగోరు (వారు) మునులు అనగా కర్మఫలమును త్యజించిన పురుషులకు ధ్యానయోగమునందు ప్రవేశమును పొందుటకు సాధన రూపముగా కర్మలు చెప్పబడినవి.

ఎప్పుడు ఆతడు యోగారూఢుడు అనగా యోగమునందు ప్రవేశము గలవాడగునో అప్పుడు ఆతనికి ధ్యానయోగమునందు నిలిచియుండుటకు సాధనమైన శమదమాదులు అనగా సర్వవిధ కర్మలనుండి ముక్తత్వము కుదురునని చెప్పబడినది.

మానవుడు కర్మలు చేయుట ఎంత ఎక్కువగా విరమించునో అంతే ఎక్కువగా ఆ కర్మల శ్రమలేనటువంటి జితేంద్రియుడు అనగా యింద్రియములను తన స్వాధీనము నందుంచుకొన్న పురుషునియొక్క చిత్తము లోకభావములకు దూరమై ఆతని స్వాధీనము నందుండును. **అలా చిత్తము స్వాధీనము అయిన వెంటనే ఆతడు యోగారూఢుడగును.**

వ్యాసమహర్షులవారు గూడ సద్బ్రాహ్మణునికి ఏకత్వము సమత్వము, సత్యత, శీలము, స్థిరత్వము, అహింస, ఆర్జవము మరియు సర్వకర్మ సంన్యాసము కంటె గొప్ప ధనము మరియొకటి లేదని చెప్పియున్నారు. (చూ. మ.భా.శాం. 175.37)

సాధకుడు ఎప్పుడు యోగారూఢుడగును ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

6.4. యదా హి నేంద్రియార్థేషు న కర్మ స్వనుషజ్జతే,
సర్వసంకల్ప సంన్యాసీ యోగారూఢస్తదోచ్యతే.

అనగా - తన చిత్తమును స్వాధీనమునందుంచుకొన్న యోగి శబ్దాది యింద్రియ గోచరములగు విషయముల యందును వాటిలో గూడ నిత్య, నైమిత్తిక, కామ్య మరియు నిషిద్ధ కర్మలయందు తనకు కలుగు లాభమేమియు లేదని తెలుసుకొని వాటియందు ఆసక్తుడు కాడు.

అట్టి స్థితియందు ఆతడు సర్వవిధ సంకల్పములను త్యజించినవాడై, అనగా ఇహలోకము మరియు పరలోకమునందు లభించు భోగముల పట్ల కోరికలకు కారణరూపమైన సమస్త సంకల్పములను త్యజించుట స్వభావముగా మారిపోయినదో, అటువంటి పురుషుడు యోగారూఢుడు అనగా యోగమును పొందిన వాడగును.

"సర్వసంకల్ప సంన్యాసి" అని చెప్పుటలో తాత్పర్యమేమన ? మోక్షార్థి అయిన సాధకుడు సర్వవిధములైన కోరికలను మరియు సర్వవిధములైన కర్మలను త్యజించవలయును.

అట్లేలయన ? సమస్తమైన కోరికలకు మూలము సంకల్పమే. "సంకల్ప మూలః కామో వై యజ్ఞాః సంకల్ప సంభవాః" (చూ. మనుచరిత్ర 2-3) అనగా యజ్ఞములన్నియు సంకల్పము వలననే చేయబడుచున్నవి.

కామ జానామి తే మూలం సంకల్పాత్త్వం హి జాయసే,
న త్వాం సంకల్పయిష్యామి తే న మే న భవిష్యసి. (మ.భా.శాం. 177/25)

అనగా - ఓ కామమా ! నేను నీ యొక్క మూలకారణమును ఎఱుంగుదును. నిస్సందేహముగా నీవు సంకల్పము నుండియే జన్మించుచున్నావు. నేను నిన్ను సంకల్పించను. అందుచేత నీకు నాకు ఎటువంటి సంబంధములేదు.

సమస్త కోరికలమ పరిత్యజించినందువలననే సర్వవిధ కర్మల పరిత్యాగము (సంన్యాసము) సిద్ధించును. "సర్వకామ పరిత్యాగే చ సర్వకర్మ సంన్యాసః సిద్ధోభవతి", "స యథాకామో భవతి తత్క్రతు ర్భవతి, యత్క్రతుర్భవతి తత్కర్మకురుతే (చూ.బృ.ఉ. 4-4-5) అనగా ఆతడు ఎటువంటి కోరికలు కలవాడగునో అటువంటి నిశ్చయము కలవాడగును. ఎటువంటి నిశ్చయము కలవాడగునో అటువంటి కర్మలే చేయుచుండును" ఇట్టి శ్రుతులద్వారా "జీవుడు ఏ ఏ కర్మలు చేయునో అవన్నియు కామప్రేరితములే. అని ధృవపడుచున్నది. ఈ విధముగా శ్రుతి స్మృతుల ద్వారా గూడ ఋజువగుచున్నది.

యుక్తుల ద్వారా గూడ ఈ విషయమే సిద్ధమగుచున్నది. ఏలయన ? సర్వవిధ సంకల్పములను త్యజించిన పురుషుడు లేక సాధకుడు కొంచము కదలను కూడ కదలజాలడు.

ఈ విధముగా "సర్వసంకల్ప సంన్యాసి" అని చెప్పి భగవంతుడు సమస్తమైన కామములను అనగా కోరికలను మరియు సమస్తమైన కర్మలను త్యజింపచేయుచున్నాడు.

ఈ విధముగా సర్వమును త్యజించిన పురుషుడు ఎప్పుడు యోగారూఢుడగునో అప్పుడు ఆతడు సర్వానర్థ సమూహమైన ఈ సంసార సముద్రము నుండి స్వయముగా తనను తానే వుద్ధరించుకొనును. అందుచేత........

6.5. ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానం నాత్మానమవసాదయేత్,
ఆత్మైవ హ్యాత్మనో బంధురాత్మైవ రిపురాత్మనః.

అనగా – సంసార సాగరమునందు మునిగిపడియున్న తనను తానే ఆ సంసార సముద్రము నుండి ఆత్మబలము ద్వారా బయటకు అనగా ఒడ్డునకు తెచ్చుకొనవలయును. అనగా యోగారూఢావస్థను పొందవలయును.

తన పతనావస్థను తాను కొని తెచ్చుకొనగూడదు. అనగా **తన ఆత్మను అన్యథా తలంచరాదు. అనగా మనిషిగా జీవునిగా తలంచరాదు.**

ఏలయన, **ఆత్మ తనకు తానే బంధువు. ఆత్మకు సంబంధించిన యితర వస్తువుగాని వ్యక్తులుగాని లేరు.** ఆత్మను ప్రపంచము నుండి వేరు చేయగల యితరు లెవ్వరూ లేరు. ప్రేమ **మొదలగు భావములు గూడ బంధమునకు కారణములే** అగుటచేత ఈ **ప్రపంచమందలి బంధువులు గూడ మోక్షమార్గమునందలి అవరోధములే.** అందుచేత నీకే నీవే బంధువు. నిన్ను నీవే వుద్ధరించుకొనవలయును. ఇతరు లెవ్వరును నిన్ను వుద్ధరించజాలరు.

నీకు నీవే శత్రువువు కూడాను. **నీకు అపకారమును చేయు శత్రువు లెవ్వరునూ నీకంటె వేఱుగ లేరు. నీపట్ల శత్రువుని నీవే పోషించెదవు. అందుచేత నీకు నీవే శత్రువు. ఈ** విధముగా తననే తనకు శత్రువుగా తలంచుట అన్ని విధములా సబబే.

నీకు నీవే మిత్రుడవు. నీకు నీవే శత్రువువు. ఇలా చెప్పబడినందువలన ఎటువంటి లక్షణములు గలవాడు తనకు తాను మిత్రుడగును ? మరియు ఎటువంటి లక్షణములు గలవాడు తనకు తాను శత్రువగును ? అన్నచో – చెప్పుచున్నారు –

6.6. బంధురాత్మాత్మనస్తస్య యోనాత్మైవాత్మనా జితః,
అనాత్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవ శత్రువత్.

అనగా – **జీవాత్మకు మిత్రుడు జీవాత్మయే.** అట్లేలయన ? ఎవడు తనంతట తానుగా కార్యకరణ సముదాయమైన శరీర రూపమున వున్న ఆత్మను తన వశమునందుంచుకొనునో అనగా తన యింద్రియములను తన స్వాధీనమునందుంచుకొనునో **ఆతడు తనకు తానే మిత్రుడు. ఎవడు కార్య–కరణ–సంఘాత రూపమైన తన శరీర రూపమున వున్న ఆత్మను తన వశమునందుంచుకొనలేదో ఆతడే తనపట్ల తానే శత్రువుగా వ్యవహరించును.** అనగా ఏ విధముగా మనకు శత్రువు అయినవాడు మనకు అపకారము చేయునో ఆ విధముగానే జ్ఞానహీనుడు తనకు తానే అపకారము చేసుకొనుచూ శత్రువు వలె వ్యవహరించును.

6.7. జితాత్మనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః,
శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేషు తథా మానాపమానయోః.

అనగా - ఎవడు మనస్సు, యింద్రియములు మొదలగువాటి సంఘాతరూపమైన (సమూహ రూపమైన) తన దేహమును తన అధీనమునందుంచు కొనియున్నాడో మరియు ఆ విధముగా ప్రపంచ విషయములు లేక ప్రశాంత చిత్తుడై యున్నాడో, ఎవని అంతఃకరణము సర్వకాల సర్వావస్థల యందును ప్రసన్నముగా అనగా దుఃఖము లేనిదిగా అనగా ఆనందముతో కూడినదిగా యున్నదో అటువంటి సాంసారిక వాసనలు లేని సంన్యాసికి సర్వత్రా చక్కగా పరమాత్మ సాక్షాత్కారము కలుగుచుండును. అనగా అట్టి సంన్యాసి సాక్షాత్తూ పరమాత్మ రూపముననే యుండును.

మరియు అట్టి సంన్యాసి శీతోష్ణములను మరియు సుఖదుఃఖముల యందును మరియు మానావమానములయందును అనగా పూజా - తిరస్కారముల యందును సమముగా అనగా ఎటువంటి వికారములు లేక శాంతుడై యుండును.

6.8. జ్ఞానవిజ్ఞాన తృప్తాత్మా కూటస్థో విజితేంద్రియః
యుక్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ సమలోష్టా శ్మకాంచనః

అనగా - శాస్త్రగ్రంథములయందు చెప్పబడిన పదార్థములను గురించి తెలుసుకొను తెలివి పేరే 'జ్ఞానము' మరియు శాస్త్రగ్రంథముల ద్వారా తెలుసుకొన్నటువంటి భావములను తన యంతఃకరణము నందు ప్రత్యక్షముగా అనుభవించు అనుభవము పేరే విజ్ఞానము. ఇటువంటి జ్ఞానవిజ్ఞానముల ద్వారా ఎవని అంతఃకరణమునందు "ఇంక నేను తెలుసుకొనదగిన విషయమేదియు లేదని మంచి నమ్మకము కుదిరియున్నదో ఆ విధముగా జ్ఞాన విజ్ఞానముల ద్వారా తృప్తిని పొందియున్న అంతఃకరణము గల పురుషుడు, మరియు కూటస్థుడు అనగా యింద్రియ జితుడై ఎటువంటి వికారములు లేక స్థిరచిత్తుడై యున్నాడో అటువంటి పురుషుడు యుక్తుడు అనగా సమాహితుడు అనగా సమాధియందు స్థిరముగా వున్నవాడు అని చెప్పబడును.

అటువంటి యోగి మట్టి, రాయి మరియు బంగారమును సమదృష్టితో చూచు వాడగును. అనగా ఆతని దృష్టియందు మట్టి, రాయి మరియు బంగారమునకు భేదము వుండదు. అన్నియు సమముగానే అనగా బ్రహ్మరూపముననే తోచును. మరియు -

6.9. సుహృన్మిత్రార్యుదాసీన మధ్యస్థ ద్వేష్యబంధుషు,
సాధుష్వపి చ పాపేషు సమబుద్ధిర్విశిష్యతే.

అనగా - "సుహృత్" శబ్దము మొదలు సగము శ్లోకమంతయు ఒక్కటే పదము.

"సుహృత్" అనగా ప్రత్యుపకారమును కోరక యితరులకు ఉపకారము చేయువాడు. మిత్రుడు అనగా ప్రియుడు, అరి అనగా శత్రువు వుదాసీనుడు అనగా పక్షపాత రహితుడు

అనగా మిత్రుడు కాదు, శత్రువు కానివాడు. మధ్యస్థుడు అనగా పరస్పర విరుద్ధముగా నుండు యిరువురను సమానముగా ఎంచువాడు. ద్వేష్య అనగా తనకు అప్రియమైనవాడు మరియు బంధు అనగా తన కుటుంబమునకు చెందినవాడు. వీరందరియందును మరియు శాస్త్రానుసారముగ వ్యవహరించు శ్రేష్ఠ పురుషులయందును మరియు నిషిద్ధకర్మలు అనగా శాస్త్రము ఎటువంటి కర్మలు చేయకూడదని చెప్పుచున్నదో అటువంటి కర్మలు చేయు పాపాత్ములయందును ఎవడు సమబుద్ధి కలిగియుండునో అంతేగాక వీరందరియందును ఎవడు ఎటువంటి కర్మలు చేయుచున్నాడో అని తలంచకయుండునో ఆతడు శ్రేష్ఠుడు. అనగా అటువంటి యోగి యోగారూఢులైన అందరికంటె వుత్తముడు. ఇచ్చట "విశిష్యతే" అను శబ్దమునకు బదులుగా "విముచ్యతే" అనగా ముక్తుడగును" అను పాఠాంతరము గూడ కలదు.

అందుచేత అటువంటి వుత్తమ ఫలమును పొందుటకొఱకు -

6.10. యోగీ యుంజీత సతతమాత్మానం రహసి స్థితః,
ఏకాకీ యతచిత్తాత్మా నిరాశీరపరిగ్రహః.

అనగా - ధ్యానము చేయు యోగి ఒంటరిగా అనగా ఎవ్వరూ వెంట లేకుండ కొండగుహలు మొదలగు ఏకాంత స్థానమునందు తగిన ఆసనవిధానముతో కూర్చొని తన అంతఃకరణమును ధ్యానమునందు లగ్నము చేయవలయును అనగా స్థిరముగా అనగా **ఎటువంటి వికారము కలుగనీయక నిలిపి వుంచవలయును.**

"ఏకాంతమైన స్థలమునందు స్థిరముగా కూర్చొని" మరియు "ఒంటరిగా" అను ఈ రెండు విశేషణముల ద్వారా **"సంన్యాసమును స్వీకరించి యోగసాధన చేయవలయును"** అని హెచ్చరించబడినది.

ఎవని చిత్తము అనగా అంతఃకరణము మరియు ఆత్మ. చిత్తమును మరియు దేహమును జయించి యున్నవో అటువంటి యతచిత్తాత్మా, **నిరాశీ అనగా ఈ లోకమునందలి ఎటువంటి వస్తువును ఆశించనివాడు,** తృష్ణ లేనివాడు మరియు తనకంటె వేఱుగా రెండవ వస్తువుతో సంబంధము లేనివాడు అయి అనగా **సంన్యాసి అయినప్పటికి సర్వవిధ వస్తువులను సంగ్రహించుట మాని యోగాభ్యాసము చేయవలయును.**

యోగాభ్యాసము చేయువానికి యోగము చేయుటకు సాధన రూపములైన ఆసనము, ఆహారము మరియు విహారము మొదలగు వాటి నియమనిబంధనములను గురించి చెప్పవలసి యున్నది. మరియు యోగమును పొందిన పురుషునియొక్క లక్షణములు మరియు యోగము వలన కలుగు ఫలము మొదలగువాటిని గూర్చి చెప్పవలసియున్నది. అందులకే యీ ప్రకరణము ఆరంభించబడుచున్నది. ముందుగా ఆసనమును గురించి చెప్పబడుచున్నది.

6.11. శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిరమాసనమాత్మనః,
నాత్యుచ్ఛ్రితం నాతినీచం చైలాజిన కుశోత్తరమ్.

అనగా - పరిశుభ్రమైన చోటునందు అనగా స్వభావము చేతనో లేక వూడ్చుట, అలకుట మొదలగు సంస్కారములచే శుభ్రము చేయబడిన పవిత్రమైన మరియు ఏకాంతమైన స్థానమై యుండవలయును. ఆ స్థలము అతి ఎత్తుగాను లేక పల్లముగాను వుండనటువంటి స్థలమునందు తన ఆసనమును ఏర్పాటు చేసుకొనవలయును. మరియు ఆ ఆసనముపై మంచి వస్త్రము, మృగచర్మము మరియు దర్భగడ్డితో తయారుచేయడిన చాపవంటిది పరచి వుంచవలయును. అటువంటి ఆసనముపై స్థిరమైన భావముతో కూర్చొనవలయును. ఇచ్చట పాఠక్రమము ననుసరించి ఆసనముపై ముందుగా దర్భగడ్డితో తయారుచేసిన చాప, దానిపైన మృగచర్మము, అటుపైన శుభ్రమైన వస్త్రముపరచి వుంచవలయును.

అలాంటి ఆసనముపై స్థిరముగా కూర్చొని ఏమి చేయవలయునన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

6.12. తత్రైకాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్తేంద్రియ క్రియః,
ఉపవిశ్యాసనే యుంజ్యాద్యోగమాత్మ విశుద్ధయే.

అనగా - ఆ యాసనముపై కూర్చొని యోగసాధన చేయవలయును. ఎట్లు చేయవలయును ? అన్నచో - **మనస్సును లోకసంబంధమైన సర్వవిషయముల మండి తొలగించి ఒక్కచోటనే నిలిపివుంచి** మరియు **"యతచిత్తేంద్రియ క్రియః"** అనగా చిత్తమును మరియు యింద్రియముల కర్మలను జయించినవాడై యోగసాధన చేయవలయును. ఎవడైతే **మనస్సు మరియు యింద్రియముల ద్వారా జరుగు కర్మలనన్నింటిని సంయమించి అనగా ఆపి వైచి** యుండునో అటువంటి వానిని **"యతచిత్తేంద్రియ క్రియః"** అని అందురు.

ఆతడు ఏ ఫలమునాశించి యోగసాధన చేయవలయును ? అని అన్నచో - **ఆత్మశుద్ధి కొఱకు యోగసాధన చేయవలయుమ. అనగా అంతఃకరణ శుద్ధికొఱకు యోగసాధన చేయవలయును.**

బాహ్య ఆసనమును గురించి చెప్పబడినది. శరీరమును ఎలా వుంచుకొనవలయును? అను విషయము యిప్పుడు చెప్పుచున్నాడు.

6.13. సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయన్నచలం స్థిరః,
సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్చానవలోకయన్.

అనగా - శరీరమును, శిరస్సును మరియు మెడను సమముగాను స్థిరముగాను అనగా కదలక వుంచుకొని స్థిరముగా కూర్చొనవలయును. సమభావముతో స్థిరముగా వుంచుకొనబడని దేహోధులయందు చలనత్వము కలుగవచ్చును. అందుచేత "అచలమ్" అను విశేషణము చెప్పబడినది.

మరియు తన ముక్కుయొక్క అగ్రభాగమును చూచుచూ అనగా ఆతడు దానినే బాగుగా చూచుచున్నట్లుగా తన దృష్టిని వుంచుకొనవలయును.

ఇచ్చట "సంప్రేక్ష్య"తో పాటు "ఇవ" అను శబ్దము లోపించినట్లుగా గుర్తించవలయును. అట్లేలయన ? ఇచ్చట తన ముక్కుయొక్క అగ్రభాగమును చూచుటయే లక్ష్యము కాదు గావున.

మరి యింక లక్ష్యమేమి ? యన్నచో – కేవలము **నేత్రములయొక్క దృష్టిని విషయములమీదికి పోనివ్వక వుంచుటకై నాశికాగ్రభాగమున నిలిపి వుంచవలయును** అని చెప్పబడినది.

ఈ విధముగా దృష్టిని నిలిపి వుంచుట కూడ అంతఃకరణ శుద్ధికొఱకు ఆవశ్యకము అయినందున కూడ అలా చెప్పబడినది. ఏలయన ? తన నాశికాగ్ర భాగమును చూచుటయే లక్ష్యముగా తలంచిన యెడల మనస్సు అచ్చటనే స్థిరముగా వుండును. ఆత్మయందు నిలువజాలదు.

కాని అటు తరువాత **"ఆత్మ సంస్థం మనః కృత్వా"** (గీ. 6.25) అను పదము ద్వారా **మనస్సును ఆత్మయందే స్థిరపరచవలయును** అని చెప్పబడును. అందువలన "ఇవ" శబ్దము లోపించుట ద్వారా నేత్రముల యొక్క దృష్టిని నాశికయొక్క అగ్రభాగమున నిలుపుటయే ముఖ్యముకాదని "సంప్రేక్ష్య" అను శబ్దము ద్వారా చెప్పబడినది.

ఈ విధముగా నేత్రముల యొక్క దృష్టిని నాశికాగ్రభాగమందు నిలిపి, ఇతర దిశల వైపునకు చూడకుండ అనగా మధ్య మధ్య అటు యిటు దృష్టిని మరల్చక –

మరియు –

6.14. ప్రశాంతాత్మా విగతభీర్బ్రహ్మచారివ్రతే స్థితః,
మనః సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః.

అనగా – 'ప్రశాంతాత్మా' అనగా అన్నివైపుల నుండి శాంతిని పొందిన అంతఃకరణము గలవాడు, 'విగతభీ' అనగా ఎటువంటి భయములు లేనివాడు, మరియు బ్రహ్మచారుల వ్రతమునందు స్థిరపడిన మనస్సు గలవాడు. అనగా బ్రహ్మచర్యము అనగా స్త్రీ సంపర్కమును కోరనివాడు రెండవ అర్థము బ్రహ్మమునందు చరించువాడు, **గురుసేవ, భిక్షాటనముచే లభించిన భోజనమును సేవించి తృప్తిని పొందువాడు.** ఈ లక్షణములు గలవాడు బ్రహ్మచర్య వ్రతమును స్వీకరించినవాడు. ఆ విధముగా బ్రహ్మచర్య వ్రతము అనుష్ఠించువాడై మరియు **మనస్సును భ్రాంతి కల్పిత విషయముల మీదికి వెళ్ళనివ్వక నియమించినవాడు** అనగా మనోవృత్తులనన్నింటిని ఉపసంహరించి, భగవంతునియందు అనగా భగవత్తత్త్వము నందు చిత్తమును లగ్నమును చేసినవాడు, అనగా **ఆ పరమేశ్వర తత్త్వమునందే** మనస్సు **గలవాడై**, సమాహిత చిత్తుడై అనగా చిత్తమునందు వికారములు లేనివాడై, ఆ భగవత్తత్త్వమే సర్వశ్రేష్ఠమైనదని తలంచి నిశ్చింతగా కూర్చున్నవాడు నిజమైన యోగి.

కొంతమంది స్త్రీలయందు చిత్తము కలవారై యుందురు. కాని అటువంటివారు స్త్రీని సర్వశ్రేష్ఠమైనదిగా భావించరు. మరి ఏమని భావించెదరు ? అటువంటివారు రాజును లేక మహాదేవుడను స్త్రీకంటె శ్రేష్ఠమైనవారుగా భావించెదరు. అలా అయివుండి గూడ నిజమైన సాధకుడు తన చిత్తమును భగవత్తత్వమునందే లగ్నము చేసి యుంచెదరు. దానినే అనగా ఆ భగవత్తత్వమునే సర్వశ్రేష్ఠమైనదిగా భావించుచుందురు.

ఇప్పుడు యోగముయొక్క ఫలము చెప్పబడుచున్నది -

6.15. యుంజన్నేవం సదాత్మానం యోగీ నియతమానసః,
శాంతిం నిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి.

అనగా - స్థిరపడియున్న మనస్సు గల యోగి అనగా తన మనస్సును జయించిన యోగి పైన చెప్పబడినట్లుగా సర్వకాల సర్వావస్థలయందును తన మనస్సును భగవత్తత్వమునందే నిలిపివుంచి చివరకు ఆ భగవత్తత్వమునందు లీనమై పోవును. అట్లు లీనమై సంపూర్ణమైన శాంతిని పొందును. అట్టి పరమశాంతినే మోక్షమని చెప్పుదురు. ఇప్పుడు పరమశాంతిని పొందిన యోగియొక్క ఆహారాది నియమములను గురించి చెప్పుచున్నారు.

6.16. నాత్యశ్నతస్తు యోగోఽస్తి న చైకాంత మనశ్నతః,
న చాతిస్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవ చార్జున.

అనగా - అధికముగా భోజనము చేయువాని యొక్క అనగా తన శక్తిని అధిగమించి భోజనము చేయువాని యోగము సిద్ధించదు. అంతేగాక అసలే ఆహారము తీసుకొనని వానియొక్క యోగము గూడ సిద్ధించదు. ఏలయన ? శ్రుతివాక్య మిట్లున్నది ?

"తన శరీరము యొక్క శక్త్యానుసారముగ తినబడిన అన్నము ఆ శరీరమును రక్షించును. అటువంటి భోజనము శరీరమునకు కష్టమును కలుగజేయదు. అనగా దేహమును పాడు చెయ్యదు. శక్తికి మించి గ్రహించబడిన ఆహారము ఆ దేహమును కష్టపెట్టును. అట్లే తన శరీర పోషణకు తగినంత ఆహారము గ్రహించని ఎడల దేహము కృశించి చివరకు నశించును.

అందువలన యోగి అయినవాడు తన శరీర పోషణకు తగినంత ప్రమాణములో ఆహారమును గ్రహించవలయును. ఎక్కువగానూ గ్రహించరాదు తక్కువగాను గ్రహించరాదు.

యోగశాస్త్రమునందు చెప్పబడినట్లు తగు పరిమాణములో అన్నమును గ్రహించనివాని యోగము సఫలీకృతము కానేరదు. తగు పరిమాణమెట్టిదనిన -

పొట్టయందలి అర్ధభాగము శాకాహారము మొదలగు కూరలతో కూడిన భోజనముతో మరియు మూడవ భాగమును జలముతో పూరించవలయును. నాల్గవ భాగమును వాయువు యొక్క రాకపోకల కొఱకు ఖాళీగా వుంచవలయును.

అంతేగాక ఓ అర్జునా ! అధికముగా నిద్రించువాని యొక్క యోగము కూడ సిద్ధించదు. మరియు మరీ ఎక్కువగా మేల్కొని అనగా జాగ్రదావస్థయందు వుండువాని యోగము కూడ సిద్ధించదు. మరి యోగము ఎట్లు సిద్ధించును ? అన్నచో - చెప్పుచున్నారు -

6.17. యుక్తాహార విహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు,
యక్త స్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా.

అనగా - తినబడునది ఆహారము మరియు నడచుట, కూర్చుండుట, లేచుట మొదలగు కాళ్ళతో చేయబడు క్రియ 'విహార' మనబడును. ఈ కార్యములు అనగా ఆహార - విహారములు తగు పరిమాణముతో చేయువాడు. తగు పరిమాణములో క్రియలు, కర్మలు చేయువాడు, నిద్రించుట మేల్కొని యుండుట తగినంత కాలములో తగు పరిమాణముతో చేయువాడు, అటువంటి తగినంత ఆహార-విహారము, తగినంత క్రియాకర్మలు. అట్లే తగినంత నిద్రా మెలకువలు కలిగియున్న యోగికి సర్వదుఃఖ నాశకమైన యోగము సిద్ధించును.

సర్వదుఃఖములను హరించు దానిపేరు 'దుఃఖహా' ఈ విధముగా సమస్త ప్రపంచరూప దుఃఖములను నశింపజేయునది యోగము.

ఇప్పుడు సాధకుడైన పురుషుడు ఎప్పుడు సమాధి అవస్థను పొందును ? అన్నచో-

6.18. యదా వినియతం చిత్తమాత్మన్యేవావ తిష్ఠతే,
నిస్పృహః సర్వకామేభ్యో యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా.

అనగా - వశమునందుంచుకొన్న చిత్తము అనగా విశేషముగా ఏకాగ్రతను పొందిన చిత్తము బాహ్య విషయములను గురించి తెలుసుకొనుట, విచారించుట మొదలగు వ్యవహారముమ పూర్తిగా త్యజించి కేవలము ఆత్మయందే లగ్నమై యుండునో అప్పుడు తన స్వరూపమునందు తానే నిలిచియుండును.

అట్టి స్థితియందు సర్వ విధములైన భోగములయందు కోరికలు లేనివాడైన యోగి అనగా దృష్టము అనగా దృశ్యరూపములుగా వున్న మరియు అదృష్ట అనగా దృశ్య రూపములుగా లేనటువంటి సర్వవిధ భోగములనుండి ఎవని తృష్ణ పూర్తిగా నశించినదో అట్టి యోగి పరమాత్మయందు ఏకత్వమును పొందినవాడగును.

సమాధి స్థితియందు నిలిచియున్న చిత్తము గల యోగియొక్క స్థితి ఎట్లుండుననగా-

6.19. యథా దీపో నివాతస్థో నేంగతే సోపమా స్మృతా,
యోగినో యత చిత్తస్య యుంజతో యోగమాత్మనః.

అనగా - ఏ విధముగా వాయువు యొక్క చలనము లేనటువంటి చోట వుంచబడిన దీపము ఎటువంటి కదలికలు లేక స్థిరముగా వెలుగుచ్చుంధునో అదే విధముగా సమాధియందు

చిత్తమును లగ్నముచేసిన యోగియొక్క అంతఃకరణము స్థిరముగా ఎటువంటి విషయ వాసనలు లేనిదై పరమాత్మ స్వరూపముతో నిలిచియుండును. సమానత్వమును తెలుపునది ఉపమానము.

ఈ విధముగా యోగాభ్యాస బలముతో గాలిలేనిచోట పెట్టి వుంచిన దీపమువలె ఏకాగ్రతను పొందినటువంటి.

6.20. యత్రోపరమతే చిత్త నిరుద్ధం యోగసేవయా,
యత్ర చైవాత్మనాత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి.

అనగా – యోగసాధన ద్వారా నిలిపి వుంచినట్టి మరియు అన్నివైపుల నుండి వెనుకకు మరల్చి దాని చంచలత్వమును పోగొట్టుకొన్నట్టి చిత్తము ఎప్పుడు విషయ రహితమై స్థిరత్వమును పొందునో మరియు ఎప్పుడు సమాధి ద్వారా లౌకిక వాసనలన్నింటినీ త్యజించి శుద్ధమైన అంతఃకరణముతో పరమ చైతన్యము మరియు జ్యోతి స్వరూపముగా యున్న ఆత్మను సాక్షాత్కరింపజేసుకొనునో ఆ చిత్తము తనలో తానే లీనమై పరమశాంతిని పొందును. సంపూర్ణ తృప్తిని అనుభవించును.

6.21. సుఖమాత్యంతికం యత్తద్బుద్ధి గ్రాహ్యమతీంద్రియమ్,
వేత్తి యత్ర న చైవాయం స్థితశ్చలతి తత్త్వతః.

అనగా – ఏ సుఖము అంతము లేనిదై యున్నదో అనగా అనంతమైనదై యున్నదో, ఏ సుఖము యింద్రియములతో ఎటువంటి సంబంధము లేక కేవలము బుద్ధిగ్రాహ్యమై యున్నదో ఏ సుఖము యింద్రియాతీతమై యున్నదో అనగా విషయముల ద్వారా లభించు సుఖము కాదో, అటువంటి సుఖమును యోగియైనవాడు అనుభవించునో మరియు ఏ సమయమునందు తన స్వరూపమునందు నిలిచియున్న జ్ఞాని ఆ స్థితినుండి ఎటువంటి చలనము లేక స్థిరముగా వుండునో అతడు ఆ పరమ తత్త్వమును గ్రహించినవాడగును.

మరియు –

6.22. యం లబ్ధ్వా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః,
యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే.

అనగా – ఆత్మప్రాప్తి రూపమైన లాభమును పొందిన సాధకుడు యింక దేనిని కూడ యింతకంటె పెద్ద లాభమని తలంచడో, అంతేగాక యింక యితరమైన లాభములను గురించి స్మరించను కూడ స్మరించడో మరియు **ఆత్మతత్త్వమును పొందిన యోగి శస్త్రాఘాతముల వలన కలుగు దుఃఖములను గూడ దుఃఖములుగా తలంచడో అటువంటి యోగి దుఃఖములకు గూడ చలించక ఆత్మానందమునందే నిమగ్నమై యుండును.**

"యత్రోప రమతే" (చూ. గీత 6.20) అను శ్లోకము మొదలు యిక్కడివరకు సమస్తమైన విశేషణములతో కూడియున్న ఆత్మయొక్క అవస్థా విశేషరూపమును గురించిన యోగము చెప్పబడినది.

6.23. తం విద్యాద్దుఃఖ సంయోగవియోగం యోగ సంజ్ఞితమ్,
స నిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగో ఽనిర్విణ్ణచేతసా.

అనగా - ఈ యోగమను పేరుగల అవస్థను దుఃఖముల యొక్క సంయోగ వియోగములుగా తెలియనగును. దుఃఖములు కలుగుట దుఃఖముల సంయోగము. దుఃఖములు తొలగిపోవుట దుఃఖముల వియోగమనబడును. **ఆ విధమగు దుఃఖముల సంయోగ-వియోగములను యోగమను విపరీతమైన పేరుతో తెలియనగును.**

యోగఫలమును గురించి యింతవరకు సవిస్తరముగా చెప్పబడినది. ఇప్పుడు సాధకుని దృఢ నిశ్చయమును మరియు యోగవిషయికమైన అభిరుచిని యోగమునకు ముఖ్య సాధనములుగా చెప్పుచున్నారు.

పైన చెప్పబడిన ఫలదాయకమైన యోగమును విసుగు విరామము ఎఱుంగని చిత్తముతో నిశ్చయ పూర్వకముగా చేయవలయును.

ఆ వేగ రహితమైన చిత్తము, విసుగులేని చిత్తముతో నిశ్చయ పూర్వకముగా అనగా ఎటువంటి తొందర తొట్రుపాటు లేనటువంటి చిత్తముతో సాధకుడు యోగమును సాధించవలయును.

మరియు -

6.24. సంకల్ప ప్రభవాన్కామాంస్త్యక్త్వా సర్వానశేషతః,
మనసైవేంద్రియగ్రామం, వినియమ్య సమంతతః.

అనగా - దృఢమైన సంకల్పమువలన కలిగినటువంటి, సమస్త కోరికలను నిశ్శేషముగా అనగా కొంచము గూడ మిగలకుండా నిర్లిప్త భావముతో త్యజించి, మరియు వివేకముతో నిండియున్న మనస్సుతో ఇంద్రియ సమూహమునంతటిని అన్నివైపుల నుండి అడ్డగించి అనగా సంయమించి.........

6.25. శనైః శనైరుపరమేద్బుద్ధ్యా ధృతి గృహీతయా,
ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయేత్.

అనగా - శనైః శనైః అనగా తొందరపడక మెల్లగా మెల్లగా అనగా క్రమక్రమముగా ఉపరతిని అనగా ప్రాపంచిక విషయవాసనలు మనోబుద్ధులయందు లేనటువంటి స్థితిని పొందవలయును.

దేనిద్వారా అట్టి స్థితిని పొందవలయును ? అన్నచో - బుద్ధి ద్వారా పొందవలయును. ఎటువంటి బుద్ధి ద్వారా పొందవలయును ? అన్నచో - ధైర్యముతో కూడియున్నట్టి అనగా ధైర్యముతో కూడియున్న బుద్ధిద్వారా అట్టి స్థితిని పొందవలయును.

మరియు మనస్సును, ఆత్మయందు లగ్నము గావించి అనగా ఈ **"జగత్తుగా, తోచునదంతయూ ఆత్మతత్త్వమే; అది తప్ప యిచ్చట మరొక పదార్థమేదియు లేదు"** అని ఆ విధముగా మనస్సును సమాధానపరచుకొని మనస్సును ఆత్మతత్త్వమునందే స్థిరపరచి **ఆత్మకాక భ్రాంతివలన తోచు పదార్థములను గురించి ఆలోచించుట మానివేయవలయును.** ఇది యోగి యైనటువంటి పురుషుని పరమ శ్రేష్ఠమైన ధర్మము అనగా విధి అనగా తప్పనిసరిగా చేయవలసిన విషయము.

ఈ విధముగా మనస్సును ఆత్మయందు లగ్నము చేసి నిలిపియుంచిన యోగి....

6.26. యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చంచల మస్థిరమ్,
తతస్తతో నియమ్యైతదాత్మన్యేవ వశం నయేత్.

అనగా – తన స్వభావము చేతనే అత్యంత చంచలమైనదియు, మరియు అదే కారణముచే అస్థిరమై యున్న మనస్సు ఏ ఏ శబ్దాది విషయముల కారణముగా వికారమును చెందుచుండునో; బయటతోచు విషయముల పైకి వెళ్ళుచుండునో ఆ యా శబ్దాది విషయరూప కారణముగ బయటకు పోయి విషయాకారమును పొందు మనస్సును నిరోధించి మరియు ఆ యా విషయరూప కారణములను యథార్థమైన తత్వనిరూపణ ద్వారా అవన్నియు ఆభాసము లేయని తెలియునట్లుగా చేసి వైరాగ్యభావముతో ఈ మనస్సును ఆత్మతత్త్వము యొక్క వశమునందే వుంచవలయును. **ఈ విధమగు యోగాభ్యాస బలముతో యోగి యొక్క మనస్సు ఆత్మయందే శాంతించును.**

6.27. ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్,
ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్.

అనగా – ఏలయన ? ఎవని మనసు చక్కగా శాంతముగా వుండియున్నదో, ఎవని రజోగుణము శాంతించియున్నదో అనగా ఎవనియొక్క మోహాది క్లేశరూపమైన రజోగుణము పూర్తిగా క్షీణించిపోయినదో, అంతేగాక ఎవడు "అహంబ్రహ్మాస్మి" అమ బ్రహ్మ భావముతో బ్రహ్మరూపుడై జీవన్ముక్తుడైయున్నాడో అనగా "ఈ దృశ్యమానమగుచున్న దంతయూ బ్రహ్మమే **అయి వున్నది"** అను నిశ్చయ భావము కలిగియున్నాడో మరియు ఎవడు అధర్మాది దోషములు లేనివాడై యున్నాడో, అటువంటి యోగికి నిరతిశయమైన పరమోత్తమ సుఖము ప్రాప్తించును.

6.28. యుంజన్నేవం సదాత్మానం యోగీ విగతకల్మషః,
సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శమత్యంతం సుఖమశ్నుతే.

అనగా – యోగవిషయకమైన సమస్తవిధ విఘ్నములను తొలగించుకొనినవాడై, ఎటువంటి కల్మషము అనగా లోకభావము లేనివాడై, నిష్పాపుడు అనగా ఎటువంటి పాపములు

లేనివాడై యున్న యోగి పైన చెప్పబడిన క్రమము ననుసరించి ఎల్లవేళల యందును చిత్తమును తన స్వాధీనమునందుంచుకొని అనాయాసముగ అనగా ఎటువంటి కఠోరమైన శ్రమ లేకుండగనే బ్రహ్మప్రాప్తి రూపమైన, నిరతిశయమైన, సర్వోత్కృష్టమైన ఆనందమును అనగా సుఖమును అనుభవించును. అనగా పరబ్రహ్మ తత్త్వముతో సంబంధము కలిగియున్న మరియు అంతమనునది లేనటువంటి అనంతమైన యిటువంటి పరమ సుఖమును అతడు పొందును.

ఇప్పుడు ఏ యోగము యొక్క ఫలము సమస్త సంసారమును నశింపజేయునో మరియు బ్రహ్మతత్వముతో ఏకము చేయునో దానిని గురించి చెప్పుచున్నారు.

6.29. సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః.

అనగా – సమాహిత చిత్తము అనగా **లోకవాసనలు లేనటువంటి అంతఃకరణము కల యోగి** సర్వత్రా సమదృష్టి కలిగియుండును. ఆ బ్రహ్మైకాత్మ జ్ఞానము అనగా ఆత్మ బ్రహ్మతత్వము అను జ్ఞానము కల యోగి బ్రహ్మ మొదలు చీమ వరకు అనగా సర్వప్రాణుల యందును అవి అన్నియు వేఱు వేఱు వుపాధులు కలిగియున్నప్పటికి అన్నింటియందును ఒకే ఆత్మ తత్వము అనగా బ్రహ్మతత్వము వ్యాపించి యున్నదనియు అందుచేత వాటియందు ఎట్టువంటి భేదభావములేదు అన్న ఒకే తత్వముతో నిండియున్నవని తెలుసుకొన్న పురుషుడు అన్ని భూతములయందును అన్ని ప్రాణులయందును ఒకే ఆత్మ తత్వమును వ్యాపించి యున్నట్లుగా చూచును. మరియు **ఒకే ఆత్మతత్వమునందు సర్వభూతములను చూచును.** అనగా "అంబోజాసనుడాదిగాగ తృణ పర్యంతంబు సర్వాత్ముడై సంభావంబున నుండు ప్రోడ" (భాగ స.స్క) అనగా ఒకే ఆత్మ తత్వమునందు సర్వవిధ ప్రాణులను ఏకరూపమున చూచును.

ఈ ఆత్మయొక్క ఏకత్వమును గుర్తించినందువల్ల కలుగు ఫలమును గురించి చెప్పుచున్నారు.

6.30. యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి.

అనగా – ఏ మహాత్ముడు **అన్ని ఆత్మలకు** ఏకరూపుడైన అనగా ఆ సర్వవ్యాపక బ్రహ్మతత్వ స్వరూపుడైన వాసుదేవుని సర్వత్రా అనగా సర్వభూతములయందును చూచుచుండునో మరియు బ్రహ్మ మొదలు సర్వప్రాణుల యందును సర్వాత్ముడైన పరమేశ్వరుని చూచుచుండునో ఈ విధముగా ఆత్మయొక్క సర్వవ్యాపకత్వమును మరియు ఏకత్వమును చూచు జ్ఞానికి ఈశ్వరుడనైన నేను అదృశ్య పదార్థముగా వుండను. అనగా ఎన్నడును అప్రత్యక్షముగా వుండను. అంతేగాక అటువంటి జ్ఞాని గూడ నాకు అనగా వాసుదేవుడనైన నాకు అదృశ్యముగా అనగా పరోక్షముగా వుండడు. అట్లేలయన ఆతనిది నాది ఒకే స్వరూపమైనది. జ్ఞానికి నా కంటె వేరైన స్వరూపము వుండనే వుండదు.

నిస్సందేహముగా నా ఆత్మ నాకు అత్యంత ప్రియమైనదిగా వుండును. మరియు ఏ మహాపురుషుడు సర్వాత్మ భావముతో బ్రహ్మ మరియు జీవుని ఏకత్వ స్వరూపమును గుర్తించి చూచుచుండునో ఆతడు మరియు నేను ఒక్కరముగానే యుందుము అనగా మా యిరువురకు భేదమేమియు వుండదు. ఆతడే నేను నేనే ఆతడు. ఇద్దరము ఒక్కటియే.

6.31. సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే.

అనగా - ఏకత్వ భావముతో కూడియున్న పురుషుడు సర్వభూతముల యందు వ్యాపించియున్న వాసుదేవుడనగు నన్ను భజించుచుండునో అటువంటి పరిపూర్ణ జ్ఞాని - యోగి అన్ని విధములుగా వ్యవహరించుచూ గూడ పరమపద స్వరూపుడనైన మరియు పరమేశ్వరుడనైన నాయందే వ్యవహరించుచుండును. అనగా ఆతడు సర్వవేళలా ముక్తత్వమునే అనుభవించుచుండును. ఆతని ముక్తత్వమును ఎవ్వరూ అడ్డుకొనజాలరు. ఇంకా ఏమి చెప్పుచున్నారనగా -

6.32. ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున,
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః.

అనగా - ఆత్మ అనగా స్వయముగా తాను దేనిద్వారా ఉపమించబడునో అనగా పోల్చబడునో అది; ఆ ఉపమానము యొక్క భావమును అనగా సాదృశ్యమును ఔపమ్యము అని అందురు.

ఓ అర్జునా ! ఆ యాత్మయొక్క ఉపమానము ద్వారా అనగా యోగియైనవాడు తనతో సమానము అనగా తనవలెనే సర్వత్రా సర్వ భూతములయందును ఆ పరబ్రహ్మ తత్త్వమును చూచునో - అప్పుడు ఆతడు బ్రహ్మ స్వరూపుడుగానే యుండును.

తనతో సమానముగా ఆ యోగి దేనిని చూచును అన్నచో - నాకు ఏది సుఖదాయక మైనదో, ఏది ప్రియమైనదో అదియే సర్వప్రాణులకు సుఖదాయకము మరియు ప్రియము అయి వున్నది. అట్లే ఏ దుఃఖము నాకు అప్రియము మరియు ప్రతికూలమై యున్నదో అదియే సర్వప్రాణులకు అప్రియము మరియు ప్రతికూలము అయి వున్నది. ఈ విధముగా సర్వప్రాణులయందును తనయందువలెనే సుఖదుఃఖములను సమాన భావముతో అనుకూలము గను మరియు ప్రతికూలముగను చూచునో మరియు ఏ ప్రాణికిని ప్రతికూలముగా వ్యవహ రించడో అనగా తనకు వలెనే ఏ ప్రాణికి అపకారము చేయడో ఆతడు సర్వశ్రేష్ఠుడైన యోగి యనబడును.

ఇటువంటి అహింసా భావముతో నిండియున్న పురుషుడు పూర్ణజ్ఞానమును కలిగియుండి యితర యోగులందరి కంటె శ్రేష్ఠుడనబడును.

పైన చెప్పబడిన పూర్ణజ్ఞానరూపమైన యోగము అత్యంత ప్రయాసతో సంపాదించ యోగ్యమైనదని తలంచి దానిని పొందుటకు తేలికయైన మరియు అతి స్పష్టమైన మార్గమును అనగా ఉపాయమును పొందదలంచి అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునితో యిట్లనెను –

6.33. యో ఽయం యోగస్త్వయా ప్రోక్తః సామ్యేన మధుసూదన,
ఏతస్యాహం న పశ్యామి చంచలత్వా త్థితిం స్థిరామ్.

అనగా – ఓ మధుసూదనా ! మీరు చెప్పిన సమత్వ భావరూపమైన యోగమును నేను నా యొక్క మనస్సు యొక్క చంచలత్వము కారణముగ ఈ యోగము యొక్క అచల స్థితిని చూడజాలకయున్నాను.

6.34. చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్ధృఢం,
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరం.

అనగా – ఏలయన ? కృష్ణా ! ఈ మనస్సు అత్యంత చంచలమైనది. "కృష" అను ధాతువు నుండి "కృష్ణ" అను శబ్దము ఏర్పడినది. భక్తజనుల పాపాది దోషములను నివృత్తింపజేయువాడు గావున భగవంతునకు "కృష్ణుడు" అను పేరు కలిగినది.

ఈ మనస్సు పూర్తిగా అత్యంత చంచలమైనది అనగా నిలకడలేనిది. అంతేకాదు యిది శరీరమును క్షోభపరచి యింద్రియములను గూడ పరవశముగా మార్చి వేయును.

మరియు ఈ మనస్సు చాలా బలముతో కూడియున్నది. దేని ద్వారాను దీనిని అదుపు చేయడం అశక్యము అనగా శక్తికిమించిన పని. అంతేగాక ఈ మనస్సు చాలా దృఢమైనది గూడాను. అనగా తంతునాగమను అభేద్యమైన జీవము వంటిది. అందుచేత ఈ మనస్సు నుచ్ఛేదించుట అనగా జయించుట అనగా తన వశమునందుంచుకొనుట చాలా ప్రయత్న సాధ్యమైన కార్యము.

ఇటువంటి లక్షణములు కలిగియున్న మనస్సుతో పోరాడుట మరియు దానిని జయించి వశమునందుంచుకొనుట వాయువును వశమునందుంచుకొనుటవలె చాలా దుష్కరమైన కార్యము. అభిప్రాయమేమన ? ప్రచండ వాయువును అదుపు చేయుట ఎంత దుష్కర్మమైన కార్యమో అంతకంటే గూడ ఈ మనస్సును తన అధీనమునందుంచుట దుష్కరమైన కార్యమని నేను తలంచుచున్నాను.

నీవు చెప్పినదంతయు యధార్థమేనని భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.

6.35. అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలమ్,
అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే.

అనగా – బలవంతుడైన ఓ అర్జునా ! మనస్సు చంచలమైనది. అందుచేత దానిని వశమునందుంచుకొనుట అత్యంత దుష్కర కార్యము అనగా కష్టమైన పని. ఈ విషయమునందు

ఎటువంటి సందేహము లేదు. కాని అభ్యాసముచేత అనగా చిత్తమునందు ఒకే విధముగా ఒకే వృత్తిని మాటి మాటికి వర్తించినందువలన మరియు దృష్టము మరియు అదృష్టము అనగా యింద్రియములకు కనుపించునటువంటి మరియు కనిపించనటువంటి ప్రియమైన భోగములు మరియు ఆ భోగములను యిచ్చునటువంటి విషయములు లేక పదార్థములయందలి దోషములను మాటి మాటికి చూచుచుండినందువలన ఉత్పన్నమగు ద్వేషభావము లేక వాటిని పొందకూడదనెడి అనిచ్ఛారూపమైన వైరాగ్యభావ బలముతో చిత్తము అనగా మనస్సు యొక్క చంచలత్వమును అపుట అనగా లేకుండ చేయుట సాధ్యపడును. అనగా ఈ విధముగా మనస్సును నిగ్రహించుట సాధ్యపడును.

కాని ఎవనియొక్క అంతఃకరణము అతని వశమునందు లేదో అటువంటి......

6.36. అసంయతాత్మనా యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః,
వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యో உవాప్తుముపాయతః.

అనగా - మనస్సును తన వశమునందుంచుకొనజాలని పురుషుని ద్వారా అనగా - ఎవని అంతఃకరణము అభ్యాసము మరియు వైరాగ్యభావము ద్వారా **విషయముల మీదికి పోకుండా నిలిచియుండు** స్వభావముకలిగి **యుండలేదో** అటువంటి పురుషుని ద్వారా యోగ ఫలమును అనుభవించగలుగుట అసంభవము. అనగా ఆతనికి యోగఫలము లభించదు. ఇది నా నిశ్చయము.

కాని ఎవడు తన మనస్సును తన స్వాధీనము నందుంచుకొని యున్నాడో, ఎవని మనస్సు, అభ్యాసము మరియు వైరాగ్య భావబలము వలన అతని వశమునందే యున్నదో అనగా **విషయముల మీదికి పోకుండా అంతఃకరణమునందే** నిలిచియున్నదో మరియు ఆ విధముగ తన మనస్సును తన వశమునందుంచుకొనుటకు అన్నివేళల ప్రయత్నము చేయుచునే యుండునో అటువంటి పురుషుడు యింతకు పూర్వము చెప్పిన ఉపాయముల ద్వారా యోగమును యోగఫలమును తప్పక పొందగలడు.

యోగాభ్యాసమును చేయుచున్నప్పటికి, ఈ లోకము మరియు పరలోకమును రూపొందించునటివంటి సాధనములైన కర్మలను త్యజించినప్పటికి యోగఫలము అనగా మోక్షప్రాప్తికి సాధన రూపమైన పూర్ణజ్ఞానమును పొందజాలనట్టి పురుషుడు అయిన యోగియొక్క చిత్తము చివరకు అనగా దేహత్యాగ సమయమున యోగమునందు నిలిచియుండక చలించినచో అటువంటి యోగియొక్క వినాశమును శంకించి అర్జునుడు యిలా అన్నాడు.

6.37. అయతిః శ్రద్ధయోపేతో యోగాచ్చలితమానసః
అప్రాప్య యోగ సంసిద్ధిం కాం గతి కృష్ణ గచ్ఛతి

అనగా - ఓ కృష్ణా ! సాధకుడు యోగమార్గమున పయనించ ప్రయత్నించక కాని అతి శ్రద్ధతో అనగా ఆస్తికబుద్ధి కలిగినవాడై మరియు అంత్యకాలమున ఆతని మనస్సు యోగమునుండి చలించినదై పోవునో ఆచంచలచిత్తుడు, స్మృతిభ్రష్టుడు అయిన యోగి యోగము

యొక్క సిద్ధిని అనగా యోగఫలమును అనగా పూర్ణజ్ఞానమును పొందనివాడై ఎట్టి గతిని కలిగియుండును ?

6.38. కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్ట శ్ఛిన్నాభ్రమివ, నశ్యతి,
అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పథి.

అనగా – ఓ కృష్ణా ! ఆయాశ్రయ రహితుడు మరియు బ్రహ్మమును పొందు సాధన మార్గ మధ్యమున మోహితుడై అనగా తిరిగి ప్రాపంచిక విషయములందు చిక్కినవాడైన పురుషుడు కర్మమార్గము మరియు జ్ఞాన మార్గము రెంటినుండి భ్రష్టుడై ముక్కలు ముక్కలుగా విడిపోయిన మేఘమువలె నశించిపోవునా ? లేక నాశమనునది లేక మిగిలియుండునా ? ... మరియు ...

6.39. ఏతన్మే సంశయం కృష్ణ ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః,
త్వదన్యః సంశయస్యాస్య ఛేత్తా న హ్యుపపద్యతే.

అనగా – ఓ కృష్ణా ! నా యీ సంశయమును నిశ్శేషముగా తొలగించుటకు తమరొక్కరే సమర్థులైయున్నారు. ఏలయన ? మీరు తప్ప యితరులైన ఎ ఋషిగాని లేక దేవతగాని నా యీ సంశయమును తొలగించగల సమర్థుడు కానరాడు. కావున తమరే నా యీ సంశయమును తొలగించవలయును. ఇదియే నా దృఢమైన అభిప్రాయము.

అప్పుడు భగవంతుడు యిట్లు చెప్పినాడు –

6.40. పార్థ నైవేహ నా ముత్ర వినాశస్తస్య విద్యతే,
న హి కల్యాణ కృత్కశ్చిద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి.

అనగా – ఓ పార్థా ! ఆ విధముగా యోగభ్రష్టుడైన పురుషుడు ఈ లోకమునందు గాని పరలోకమునందు గాని ఎచ్చటనూ నాశమును పొందడు. ఇప్పటి దేహముకంటే హీనమైన దేహమును పొందుటను నాశమందురు. యోగ భ్రష్టత్వము కలిగినవానికి అటువంటి నాశము సంభవించదు.

హేతాత్ ! ఓ తాత ! అట్లేలయన ? శుభకార్యములు చేయు పురుషుడు దుర్గతిని అనగా యిప్పుడున్న దానికంటె నీచమైన స్థితిని పొందడు. తండ్రి పుత్రుని రూపములో తన ఆత్మను విస్తరించుకొనును. అందుచేత అతనిని 'తాత' అని అంటారు. మరియు తండ్రియే పుత్రుని రూపముతో దేహమును పొందును. అందుచేత పుత్రుని గూడ 'తాత' అని అందురు. **శిష్యుడు గూడ పుత్రసమానుడే.** అందుచేత అతనిని గూడ "తాత" అని అందురు.

అయితే అప్పుడు ఈ యోగభ్రష్టుని గతి ఏమి యన్నచో –

6.41. ప్రాప్య పుణ్యకృతాం లోకానుషిత్వా శాశ్వతీః సమాః,
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టో ఽభిజాయతే.

అనగా – యోగమార్గమున పయనించుచూ యోగభ్రష్టుడైన సంన్యాసి పుణ్యకర్మలు చేయునటువంటి అనగా అశ్వమేధాది యజ్ఞములు చేసినవారు పొందిన లోకమును పొంది అచ్చట బహుకాలము అనగా లెక్కలేనన్ని వత్సరములు నివసించి తాను చేసిన పుణ్యకర్మల ఫలమైన భోగములు క్షయించగా శాస్త్రోక్త కర్మలు చేయునటువంటి శుద్ధమైన మరియు

శ్రీమంతులైనవారి యింట తిరిగి శరీరమును పొందును. ఈ ప్రకరణాంతము నుండి యింతవరకు యోగభ్రష్టుని సంన్యాసియని చెప్పబడినది.

6.42. **అథవా యోగినామేవ కులే భవతి ధీమతామ్,**
ఏ తద్ధి దుర్లభతరం లోకే జన్మ యదీదృశమ్.

అనగా – అట్లుకాని యెడల, శ్రీమంతుల కులముగాక యితరమైన సద్బుద్ధి కలిగి దరిద్రుడైన యోగి యింట జన్మను అనగా వేరు దేహమును పొందవచ్చును.

కాని అటువంటి జన్మ అనగా పైన చెప్పబడిన దరిద్రులైనను విశేష గుణయుతులైన యోగుల మధ్య క్రొత్త దేహమును పొందుట యనునది యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన శ్రీమంతుల యింట దేహమును పొందుట కంటె అత్యంత దుర్లభమైన కార్యము. అట్లేలయన?–

6.43. **తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వదేహికమ్,**
యతతే చ తతో భూయఃససిద్ధౌ కురునందన.

అనగా – అటువంటి యోగుల యింట శరీరమును పొందిన పూర్వజన్మము నందు యోగభ్రష్టత్వమును పొందిన సంన్యాసి ముందుగా యిప్పటి శరీరమునందు కలిగిన బుద్ధితో సంయోగమును పొందును. అనగా – అటువంటి యోగి యింట శరీరమును పొందిన తరువాత అంతకు ముందరి అనగా పూర్వజన్మము అనగా పూర్వ దేహమునందు లభించియున్న బుద్ధితో యిప్పటి బుద్ధికి సంబంధము ఏర్పడును. అంతేగాక ఆతడు పూర్వదేహమునందు వుండి కర్మలుచేసి సంపాదించిన సంస్కార బలముతో పూర్ణసిద్ధిని పొందుటకు యింతకు పూర్వము చేసినదానికంటె ఎక్కువగా ప్రయత్నించును.

అంతకు పూర్వపు శరీరమునందు ఏర్పడి జ్ఞానమును పొందిన బుద్ధితో యిప్పటి శరీరమునందు ఏర్పడిన బుద్ధి పునస్సంయోగము ఎట్లు కలుగును ? అని అన్నచో చెప్పుచున్నారు–

6.44. **పూర్వాభ్యాసేన తేనైవ హ్రియతే హ్యవశోఽపి సః,**
జిజ్ఞాసురపి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మాతివర్తతే.

అనగా – అట్లేలయన ? యోగభ్రష్టుడైన పురుషుడు పూర్వజన్మ కర్మపరిపాకము చేత పరవశత్వమును పొందినప్పటికి పూర్వాభ్యాస బలముతో అనగా యింతకు ముందు పొందిన దేహము ద్వారా చేసిన అభ్యాస బలముతో తనంతటతానుగా బలపూర్వకముగా యోగము వైపునకు ఆకర్షింపబడును.

యోగభ్యాసము వలన కలిగిన సంస్కారముల కంటె అధిక బలవత్తరమైన అధర్మాది కర్మలు చేయకయుండినచో యోగాభ్యాసము వలన కలిగిన సంస్కారముల బలముతో యోగము వైపనకు ఆకర్షింపబడును. ఒకవేళ యోగాభ్యాసము వలన ఏర్పడిన సంస్కారముల కంటే ఎక్కువగా బలమైన అధర్మ పూర్వక కర్మలు చేసినట్లయితే ఆ కర్మల వలన ఏర్పడిన బలమైన సంస్కారముల చేత పూర్వపు యోగజన్య సంస్కారము అణచివేయబడును.

కాని ఆ యా పాపకర్మల ఫలములు భోగానంతరము క్షయించినప్పుడు పూర్వపు యోగజన్య సంస్కారములు తనంతట తానుగానే తిరిగి యోగాభ్యాసమునకు ఉత్సాహపరచును. చాలా దీర్ఘకాలము వరకు అణచివేయబడి వున్నప్పటికి ఆ సంస్కారములు పూర్తిగా నశింపవు.

యోగమునందు జిజ్ఞాస గలవారు గూడ అనగా యోగ స్వరూపమును స్పష్టముగా తెలుసుకొనగోరినవారైన యోగమార్గమున యింతకు పూర్వము ప్రయత్నించి యోగభ్రష్టత్వమును పొందిన సంన్యాసులు శబ్దబ్రహ్మమును అనగా వేదాది శాస్త్రగ్రంథముల యందు చెప్పబడిన కర్మఫలమును అతిక్రమించి యోగమార్గమున పయనించుటకు ప్రయత్నింతురు. అట్టి యోగమును చక్కగా తెలుసుకొని అందు దృఢముగా నిలిచి యోగాభ్యాసమును చేయుదురు.

ఇచ్చట ప్రసంగ సందర్భమున జిజ్ఞాసువును గూడ సంన్యాసి అని చెప్పబడినది. దీనిని గమనించనగును.

యోగిత్వము ఏ కారణము వలన శ్రేష్టమని చెప్పబడుచున్నది ?

6.45. ప్రయత్నాద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధకిల్బిషః,
అనేక జన్మసంసిద్ధస్తతో యాతి పరాం గతిమ్.

అనగా - ప్రయత్న పూర్వకముగా అత్యధిక సాధనయందు నిమగ్నమై యున్న విద్వాంసుడైయున్న సాధకుడు అనేక దేహములను పొంది యున్నప్పుడు చేసియున్న చిన్న చిన్న సంస్కారయుక్త కర్మల ఫలములను ప్రోగుచేసి ఆ సంస్కారయుక్త కర్మల ఫలములతో పాపరహితుడై సమ్మక్ జ్ఞాన సంపన్నుడై మోక్షమును పొందును.

అట్లు జరుగుటకు కారణమేమనగా -

6.46. తపస్విభ్యో ఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యో ఽపి మతో ఽధికః,
కర్మభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున.

అనగా - తపస్సు చేసిన వారికంటెను జ్ఞానుల కంటెను నిజమైన యోగిశ్రేష్ఠుడు. ఇచ్చట శాస్త్ర విషయిక పాండిత్యమే జ్ఞానమనబడుచున్నది. అట్టి శాస్త్రవిషయిక పాండిత్యముతో కూడియున్న జ్ఞానికంటె యోగి శ్రేష్ఠుడు మరియు అగ్నిహోత్రాది కర్మలు చేయునట్టి వారికంటె గూడ యోగి శ్రేష్ఠుడు. అందువలన అర్జునా ! నీవు నిజమైన యోగివి కమ్ము.

6.47. యోగినామపి సర్వేషాం మద్గతేనాంతరాత్మనా,
శ్రద్ధావాన్భజతే యో మాం స మే యుక్త తమో మతః.

అనగా - రుద్రుడు, ఆదిత్యుడు అనగా సూర్యభగవానుడు మొదలగు దేవతలు ధ్యానమునందు నిమగ్నమై యున్న అందరి యోగుల కంటెను ఏ యోగి శ్రద్ధాభావముతో తన మనస్సును నింపుకొనినవాడై వాసుదేవుడనైన నాయందు లగ్నమైయున్న అంతఃకరణముతో నన్నే భజించునో అటువంటివానిని నేను అత్యంత శ్రేష్ఠుడైన యోగిగా తలంతును.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
ధ్యానయోగమను ఆరవ అధ్యాయమునకు
శ్రీ జగద్గురు ఆదిశంకరాచార్య విరచిత సంస్కృత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు శ్రీ సదానందభారతి.
ప్రణవాశ్రమము.

ఏడవ అధ్యాయము

యోగినామపి సర్వేషాం మద్గతేనాంతరాత్మనా,
శ్రద్ధావాన్భజతే యో మాం స మే యుక్తతమో మతః.

ఆరవ అధ్యాయం చివరిలో ప్రశ్న రూపములో బీజారోపణము చేసి మరల స్వయముగానే "నా తత్వము యిలాంటిది" అందుచేత సాధకుడు యీ విధముగా నాయందు అంతరాత్మ కలిగినవాడుగా కావలయును అను మొదలగు మాటలను విశదపరచదలంచి భగవంతుడు యీ క్రింది విధముగా ఏడవ అధ్యాయమును అరంభించుచున్నారు.

7.1. మయ్యాసక్తమనాః పార్థ యోగం యుంజన్మదాశ్రయః,
అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాస్యసి తచ్ఛృణు.

అనగా – ముందు చెప్పబోవుచున్న విశేషణములతో కూడియున్న పరమేశ్వరుడను అయి వున్న నాయందు మనస్సును లగ్నము చేసినవాడు **"మయ్యాసక్తమనా"** వాడై యుండునో మరియు పరమేశ్వరుడనైన నేనే ఎవని ఏకమాత్ర లక్ష్యము (అవలంబము) గా వున్నానో ఆతడు 'మదాశ్రయ' అనగా నా ఆశ్రయమునందు వుండునో ఓ పార్థా ! అటువంటి **"మయ్యాసక్తమనా"** అనగా నాయందు మాత్రమే ఆసక్తి కలిగిన మనస్సు గలవాడుగా వుండునో, మరియు ఆతడు **"మదాశ్రయ"** నన్నే ఆశ్రయించినవాడుగా వుండునో అట్టివానిగా వుండి నీవు యోగసాధన చేయుచూ అనగా మనస్సును నాయందే నిలిపివుంచి నన్ను సంశయ రహితముగా సమగ్రముగా ఎఱుంగు వాడవగుదువో అట్టి విధానమును చెప్పెద సావధాన చిత్తుడవై వినుము–

పురుషార్థములైన ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షాదులయందు దేనినో ఒకదానిని కోరినవాడై దానికి సాధనరూపమైన అగ్నిహోత్రాది కర్మలు, తపములు, లేక దానములు మొదలగు వాటిలో దేనినో ఒకదానిని ఆశ్రయించి, అనగా సాధనముగా చేసుకొని, నన్ను పొందగోరు యోగి యితర పై సాధనములన్నింటిని వదలుకొని కేవలము నన్నే ఆశ్రయముగా గ్రహించునో మరియు నాయందే ఆసక్త చిత్తము కలవాడగునో ఆతడు సులభముగా ప్రాపంచిక విషయముల నుండి ముక్తుడగును.

అందువలన నీవు పైన చెప్పబడిన గుణములతో కూడినవాడవై విభూతి (సంపద) బలము, ఐశ్వర్యము మొదలగు గుణములతో కూడి పరమేశ్వరుడనైన నాయందు సంశయ రహిత చిత్తము కల వాడవగుదువో అనగా "భగవంతుడు నిస్సందేహముగా సరియైన మార్గమునే చూపుచున్నాడు" అని తెలుసుకొను విధానము చెప్పుచున్నాను వినుము –

ఆ భగవంతుని స్వరూపమును గురించి -

7.2. జ్ఞానం తే ఽహం సవిజ్ఞానమిదం, వక్ష్యామ్యశేషతః,
యజ్జ్ఞాత్వా నేహ భూయో ఽన్యజ్జ్ఞాతవ్యమవశిష్యతే.

అనగా - ఇప్పుడు నేను నీకు జ్ఞానమును విజ్ఞానముతో కలిపి అనగా నా అనుభవ సహితమైన సర్వాంగపూర్ణమైన జ్ఞానమును వినుపించెదను.

శ్రోతను సావధానచిత్తునిగా చేయుటకు ఎటువంటి వర్ణనము అవుసరమో అట్టి జ్ఞానమును స్తుతించుచున్నారు.

ఎట్టి జ్ఞానమును పొందినవానికి యీ జగత్తునందు పురుషార్థమును పొందుటకు మరొక యితర సాధనము అక్కరలేదో అనగా ఎవడు నా తత్వమును సవివరముగా తెలుసుకొనునో అతడు సర్వజ్ఞుడగును. అందువలన యీ జ్ఞానము అత్యంత ఉత్తమ ఫలమును కలుగజేయునదిగావున అన్యత్ర దుర్లభమైనది.

ఈ జ్ఞానము ఏ విధముగా దుర్లభమైనదో చెప్పెద సావధాన చిత్తుడవై వినుము.

7.3. మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చిద్యతతి సిద్ధయే,
యతతామపి సిద్ధానాం కశ్చిన్మాం వేత్తి తత్వతః.

అనగా - వేలమంది మానవులలో ఎవ్వరో ఒక్క మహా పురుషుడు మోక్షరూపమైన సిద్ధిని పొందుటకు ప్రయత్నించును. ఆ విధముగా సిద్ధిని పొందుటకు ప్రయత్నించు సిద్ధులలో కూడ ఎవ్వరో ఒక్క మహాత్ముడే నన్ను అనగా నా తత్వమును యధార్థ రూపముగా ఎఱుంగ జాలును.

ఈ విధముగా శ్రోతకు తత్వజ్ఞానమును పొందుటకు అవుసరమైన జిజ్ఞాసను కలిగించి అటుపై చెప్పుచున్నారు.

7.4. భూమిరాపో ఽనలో వాయుః మనో బుద్ధిరేవ చ,
అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిరష్టధా.

అనగా - "భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా" అను పదము చెప్పబడిన కారణముగ యిచ్చట భూమి శబ్దము ద్వారా కేవలము మట్టిగాక దానియందు మమేకమై యున్న నాలుగు భూతములు గూడ చెప్పబడుచున్నవి. అదే విధముగా జలము మొదలగు భూతములు గూడ యితర భూతాంశములతో కలిపి యే చెప్పబడుచున్నవి.

ఈ విధముగా పృథ్వీ (భూమి) జలము, అగ్ని, వాయువు మరియు ఆకాశము మరియు మనస్సు - యిచ్చట మనస్సనగా దానికి కారణభూతమైన అహంకారము గూడ చెప్పబడినది మరియు బుద్ధి అనగా అహంకారమునకు కారణము మహత్తత్వము మరియు అహంకారము అనగా అవిద్యతో కూడియున్న అవ్యక్తము అనగా మూలప్రకృతి.

ఏ విధముగా విషముతో కూడియున్న అన్నము కూడ విషమనియే చెప్పబడునో ఆ విధముగానే అహంకారము మరియు విషయ వాసనలతో కూడియున్న అవ్యక్తము గూడ అనగా మూలప్రకృతి గూడ అహంకారమనియే చెప్పబడుచున్నది. అట్లేలయన ? అహంకారము అన్నింటికి కారణరూపమైనది. **ప్రపంచమునందు అహంకారమే సర్వ ప్రవృత్తులకు బీజ రూపముగా చూడబడుచున్నది.**

ఈ విధముగా యీ పైన చెప్పబడిన ప్రకృతి అనగా సర్వేశ్వరుడనైన నామాయా శక్తి ఎనిమిది రూపములతో భిన్న భిన్నముగా విభజింపబడుచున్నది.

7.5. అపరేయమిత స్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరామ్,
జీవభూతాం మహాబాహో యయేదం ధార్యతే జగత్.

అనగా – ఇచ్చట పైన చెప్పబడినది భగవంతుడనైన నా అపరా ప్రకృతి.

అనగా – 'పరా' కాదు, అది నికృష్టమైనది, అశుద్ధమైనది మరియు అనర్థమును కలిగించునది. అంతేగాక సంసారబంధ రూపమైనది. అంతేగాక అర్జునా ! ఈ పైన చెప్పబడిన ప్రకృతియందు రెండవదియైన జీవరూపము గలది అనగా ప్రాణధారణకు కారణరూపమైనది దాగియున్నది. దానినే క్షేత్రజ్ఞ రూపా ప్రకృతి అని అందురు. **లోపల ప్రవేశించియున్న ఏ ప్రకృతి ద్వారా ఈ సమస్తమైన జగత్తు కల్పించబడుచున్నదో దానిని నీవు నా యొక్క పరా ప్రకృతిగా గుర్తించుము.** అనగా దానిని నీవు నా యొక్క ఆత్మరూపమైన ఉత్తమమైనది మరియు శుద్ధమైన ప్రకృతిగా గుర్తించుము.

7.6. ఏతద్యోనీని భూతాని సర్వాణీత్యుప ధారయ,
అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా.

అనగా – ఈ క్షేత్రము మరియు క్షేత్రజ్ఞుని రూపము కలిగియున్న రెండూ 'పరా' మరియు 'అపరా' ప్రకృతులే తమ యోనినుండి ఈ సమస్త భూతప్రాణుల రూపమైన ప్రకృతిరూప కారణముచేతనే పుట్టుచున్నవని అనగా కల్పించబడుచున్నవని నీవు చక్కగా తెలిసికొనుము.

అట్లేలయన ? ఆ నా రెండు ప్రకృతులే సమస్త భూతములకు యోని (కారణము లేక రూపములను కల్పించునది) అనగా కారణమై యున్నవి. అందుచేత సమస్తమైన జగత్తు యొక్క రూపకల్పన లేక జన్మ – ఉత్పత్తి మరియు ప్రళయము అనగా లయము అనగా నివర్తించుట, వినాశము నేనే అయి వున్నాను. అనగా – ఈ రెండు ప్రకృతుల ద్వారా సర్వజ్ఞుడను మరియు ఈశ్వరుడను అయిన నేనే ఈ సమస్త జగత్తునకు కారణరూపుడనై యున్నాను.

అట్లగుటకు కారణమేమనగా –

7.7. మత్తః పరతరం నాన్యత్కించిదస్తి ధనంజయ,
మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ.

అనగా - పరమేశ్వరుడ (సర్వేశ్వరుడ) నైన నాకంటె వేఱుగా జగత్తునకు వేఱగు మరొక కారణము లేదు. అనగా సర్వేశ్వరుడనైన నేనే యీ సమస్త జగత్తునకు ఏకమాత్ర కారణ రూపమై యున్నాను.

ఎందువలన యిలా వున్నదనగా - అది అలాగే వున్నది గనుక. సమస్తమైన ప్రాణులు సర్వేశ్వరుడనైన నాయందు దీర్ఘములైన దారములతో కూడిన వస్త్రము వలె మరియు దారమునందు పొదగబడిన మణులవలె కూర్చబడి కూర్పించబడి, ఏర్పాటు చేయబడి, కల్పించబడి యున్నది.

ఈ సమస్త ప్రపంచము ఏ యే ధర్మములతో కూడి తనలో తాను కూర్చబడి యున్నది? అని అన్నచో -

ఇట్లు చెప్పుచున్నారు -

7.8. రసో ఽహమప్సు కౌంతేయ ప్రభాస్మి శశిసూర్యయోః,
ప్రణవః సర్వవేదేషు శబ్దః ఖే పౌరుషం నృషు.

అనగా - నేను జలమునందు రసమునై యున్నాను అనగా రస రూపమున వుండియున్నాను. అనగా జలముయొక్క సారమును నేనైయున్నాను. జలముయొక్క సారమునే 'రస' మని యందురు. పరమాత్ముడనైన నాయందు అనగా రసరూప పరమాత్ముడనైన నాయందు ప్రపంచమునందలి జలమంతయు యిమిడి వున్నది. ఈ ప్రకారముగానే పంచభూతములను ఎఱుంగవలయును.

ఏ విధముగా నేను జలమునందు రసరూపమున వ్యాపించియున్నానో ఆ విధముగానే చంద్ర సూర్యాదులయందలి ప్రకాశమును నేనే. సమస్త వేదములయందు 'ఓం' కార రూపమున యున్నది నేనే. అనగా 'ఓం' కార రూపుడనైన పరమాత్ముడగు నాయందు సర్వవేదములు యిమిడివున్నవి.

ఆకాశము యొక్క సారభూతమైన శబ్దమును నేనే అనగా ఆ శబ్దరూపుడనైన నాయందే సమస్త ఆకాశము యిమిడి యున్నది.

అంతేకాదు పురుషుల యందలి పౌరుషమును అనగా పురషత్వమును నేనే. పురుషులయందు ఏ తత్వము వ్యాపించియున్నందువలన అతడు పురుషుడనబడుచున్నాడో ఆ తత్వమును నేనే. ఆ పౌరుష రూప తత్వమునందే సమస్తమైన పురుషులు యిమిడి యున్నారు.

7.9. పుణ్యో గంధః పృథివ్యాం చ తేజశ్చాస్మి విభావసౌ,
జీవనం సర్వభూతేషు తపశ్చాస్మి తపస్విషు.

అనగా - భూమియందలి గంధమును అనగా సుగంధమును నేనే. అనగా ఆ సుగంధ రూపీశ్వరుడనైన నాయందు సమస్తమైన పృథ్వి అనగా భూగోళము యిమిడి యున్నది.

జలము మొదలగు వాటియందు ఆ భూతములయొక్క పవిత్రతను చూపించుట కొఱకే యిచ్చట గంధమునందలి స్వాభావిక పవిత్రతయే పృథివియందు చూపెట్టబడినది.

గంధ రసము మొదలగు వాటియందు ఏర్పడుచున్న అపవిత్రత ప్రాపంచిక పురుషుల యందు గల అజ్ఞానము, అధర్మము మొదలగు వికారముల ఆధిక్యముచేత మరియు భూతములతో వారికి గల సంపర్కము చేత ఏర్పడుచున్నదే గాని ఆ భూతముల స్వాభావిక లక్షణము కాదు.

అగ్నియందలి ప్రకాశమును నేనే అనగా ఆ బ్రహ్మతత్వమే మరియు సర్వజీవుల యందలి ప్రాణమును కూడ నేనే. అనగా దేనివలన ప్రాణులన్నియు చేతనత్వము కలిగియున్నవో ఆ చేతనత్వము ఆ బ్రహ్మతత్వమే అనగా నేనే. మరియు తపోధనులయందలి తపమును నేనే. అనగా తపరూపమైన పరమాత్మయైన నాయందే సర్వతపోధనులు మిళితమై యున్నారు.

7.10. బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్,
బుద్ధిర్బుద్ధిమతామస్మి తేజస్తేజస్వినా మహమ్.

అనగా – ఓ పార్థా ! నన్ను నీవు సర్వభూతముల యొక్క సనాతనమైన, అత్యంత అనాదియైన బీజము అనగా వాటన్నింటియొక్క వుత్పత్తికి మూల కారణముగా ఎఱుంగుము. మరియు నేనే బుద్ధిమంతుల యొక్క బుద్ధి అనగా వారి వివేక శక్తిగాను మరియు తేజముగల వారి అనగా ప్రభావశాలురైన పురుషులయొక్క ప్రభావమును గూడ నన్నుగానే గుర్తించుము.

7.11. బలం బలవతాం చాహం కామరాగ వివర్జితమ్,
ధర్మావిరుద్ధో భూతేషు కామో ఽస్మి భరతర్షభ.

అనగా – బలవంతులయందు కామము మరియు ఆసక్తి లేనటువంటి బలము, తేజస్సు మరియు సామర్థ్యము అన్నియు నేనే అయి వున్నాను.

తాత్పర్యమేమన – అప్రాప్య వస్తువులయందు గల తృష్ణకు మారు పేరే కామము. అట్లే ప్రాప్తించిన విషయములు లేక వస్తువులయందు గల ప్రీతి లేక తన్మయత్వమును 'రాగము' లేక ఆసక్తియని యందురు. ఆ రెండూ లేనటువంటి కేవలము స్థూలదేహ పోషణార్థము ఉపయోగపడు బలమును నేనైయున్నాను. సాంసారిక జీవితము గడుపునటువంటి జీవులయందు గల బలము మరియు ఆసక్తి లేక కామముతో నాకు ఎటువంటి సంబంధము లేదు. అనగా ఆ బలము మరియు కామము నేను గాదు.

ఇంకా విశేషమేమన ? ఓ అర్జునా ! ప్రాణులయందు అనగా మానవ దేహము కలిగియున్నవారియందు గల శాస్త్రబద్ధమైన మరియు ధర్మానుకూలమైన కామము అనగా ఏ కామము వలన కేవలము దేహధారణ మాత్రమే జరుగుచుండునో ఆ కోర్కెల రూపమైన కామమును నేనే. అనగా ఆ పరిశుద్ధమైన కామము నాకు సంబంధించినదే.

మరియు -

**7.12. యే చైవ సాత్వికా భావా రాజసాస్తామసాశ్చయే,
మత్త ఏవేతి తాన్విద్ధి న త్వహం తేషు తే మయి.**

అనగా - సత్యగుణము ప్రధానముగా కలిగి స్థూల శరీరమును పొందిన జీవుడు, రాజసగుణము ప్రధానముగా కలిగి స్థూలదేహమును పొందిన జీవుడు మరియు అట్లే తామసగుణము ప్రధానముగా కలిగి స్థూల దేహమును పొందిన జీవుడు అనగా ఈ **జీవులందరికి యింతకు పూర్వపు దేహములతో కూడియున్నప్పుడు చేసిన కర్మల ననుసరించి ఆ యా గుణములు ప్రాప్తించుచున్నవి.** ఆ విధముగా సర్వము నేను అనగా ఆ భగవత్తత్త్వము ననుసరించియే జరుగుచున్నట్లుగా తెలియవలయును.

ఈ విధముగా స్థూలదేహములను పొందుట, పూర్వ పూర్వ దేహములతో కూడియున్నప్పుడు చేసిన కర్మల ననుసరించి తిరిగి ఆ యా కర్మల ననుసరించి ఆ యా గుణ ప్రధానములైన దేహములు లభించుట మొదలగునదంతయు నా కారణముగానే జరుగు చున్నప్పటికి అందులకు నేను బాధ్యుడను కాను. అనగా **వారి కర్మజన్మలతో నాకు ఎటువంటి సంబంధము వుండదు.** లేదు అనగా ప్రాపంచిక ప్రాణులవలె నేను ఆ యా గుణమ్ములకు కట్టుబడి యుండువాడనుగాను అయినప్పటి ఆ ప్రాణులన్నియు నా వశమునందే యున్నవి.

నేను సాక్షాత్తు పరమేశ్వరుడను. నిత్య శుద్ధ, బుద్ధ ముక్త స్వభావము కలవాడను. మరియు సర్వభూతములకు ఆత్మ స్వరూపుడను. అయినప్పటికి అనగా అందుచేత నేను సర్వవిధ గుణములకు అతీతుడను అనగా సత్వ, రజ, తమో గుణములతో ఎటువంటి సంబంధము లేనివాడను. సంసారరూపమైన దోషమునకు కారణమైన అజ్ఞానమను బీజమును నశింపజేయు వాడనైయున్నాను. నా యీ తత్వమును **యీ లోకమునందు తోచు ప్రాణులు** ఎఱుంగవు. ప్రాణుల అజ్ఞానమునకు భగవంతుడు చింతించుచున్నాడు. అందుచే ఆ యా ప్రాణులకు యీ అజ్ఞానము ఎట్లు కలుగుచున్నదో సవివరముగా చెప్పుచున్నారు.

**7.13. త్రిభిర్గుణమయైర్భావైరేభిః సర్వమిదం జగత్,
మోహితం నాభిజానాతి మామేభ్యః పరమవ్యయం.**

అనగా - **గుణములయందు వికారదోషము కలుగుచుండుటచేత, ఆ గుణముల యందు సాత్వికము, రాజసము మరియు తామసమను భేదములు కలుగుచున్నవి.** ఈ మూడు గుణయుక్త భావముల వలన అనగా పైన చెప్పబడిన రాగము, ద్వేషము, మరియు మోహము మొదలగు భావముల కారణముగ ఈ జగత్తునందలి ప్రాణులన్నియు మోహమునకు లోనగుచున్నవి. అనగా వివేకము అనగా నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము లేనివగుచున్నవి. అందుచేత ఈ పైన చెప్పబడిన గుణములకు లోనుగాక వాటికి అతీతముగా వినాశము లేనటువంటి

మరియు అనాది మరియు జన్మాది సమస్త భావ వికారములు లేనటువంటి పరమాత్మ స్వరూపుడనైన నాయందు అనగా నన్ను ఈ ప్రాణులు గుర్తించలేకున్నవి.

అయితే మరి ఈ దైవసంబంధమైన త్రిగుణములతో కూడియున్న వైష్ణవీ అనగా విష్ణువునకు సంబంధించిన మాయను మానవులు ఎట్లు అధిగమించగలరు ? అనగా దానికి అతీతముగా ఎట్లు వ్యవహరించగలరు ? అని అన్నచో యిట్లు చెప్పుచున్నారు.

**7.14. దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా,
మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే.**

అనగా – అదెట్లన ? ఈ పైన చెప్పబడి దైవీమాయ అనగా నేనుగా వ్యాపించియున్న ఈశ్వరశక్తి రూపమున వున్న త్రిగుణమయీ మాయ అనగా సాత్విక, రజ, స్తమో గుణములతో కూడియున్న మాయ జయింపశక్యము కానిది. అనగా 'మాయా రూపమున వ్యాపించియున్న మహాసముద్రము) తరించ శక్యముకానిది. అందువలన సర్వ ధర్మములను త్యజించి తన ఆత్మరూపముననే యున్న మాయాధిపతియైన పరమేశ్వరుడనైయున్న నన్నే సర్వాత్మ భావముతో శరణుజొచ్చుట మంచిది. అట్లు పరమేశ్వరుడను మాయా పతిని అయిన నన్ను శరణుజొచ్చిన వారు బహు తేలికగా ఆ మాయా సముద్రమును తరించగలరు. అనగా దాటగలరు. అనగా సంసార బంధమునుండి ముక్తులగుదురు.

మరి తమరి శరణుజొచ్చిన వారందరూ మహామాయా సముద్రమును అతి తేలికగా తరించగలిగియున్నప్పుడు మరి వారినందరినీ మీ శరణుయందు ఎందులకు చేర్చుకొనటలేదు?

అందులకు సమాధానముగా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నారు –

**7.15. న మాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యంతే నరాధమాః,
మాయయా ఽపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాశ్రితాః.**

అనగా– పాపకర్మలు చేయు మూర్ఖులు, అనగా మానవులలో నీచులు అనగా నిమ్న వర్గమువారు అనగా మాయకు లోబడి జ్ఞానము లేక యున్నవారు హింసతో కూడిన కార్యములు చేయువారు, అబద్ధములాడుచూ అనగా అసత్యభాషణములు చేయుచూ తామస భావముతో కూడియున్న మానవులు పరమేశ్వర స్వరూపడనైన నన్ను అనగా నావద్ద శరణుపొందరు.

కాని పుణ్యకార్యములు చేయు మానవోత్తములు అనగా సాత్విక గుణసంపన్నులైన శ్రేష్ఠ మానవులు ఏమి చేయుదురో చెప్పెద వినుము –

**7.16. చతుర్విధా భజంతే మాం జనాః సుకృతినో ఽర్జున,
ఆర్తో జిజ్ఞాసురర్థార్థీ జ్ఞానీ చ భరతర్షభ.**

అనగా – అర్జునా ! ఆర్తులు అనగా ప్రాపంచిక దుఃఖములచే పీడింపబడుచున్నవారు అనగా ప్రాపంచిక భావముతో కూడి ప్రాపంచిక బాధలు అనుభవించువారు. జిజ్ఞాసువులు

అనగా భగవత్తత్వమును గురించి తెలియగోరువారు అర్థార్థులు అనగా ప్రాపంచిక దృష్టి కలిగి ప్రకృతి సంబంధమైన వస్తు సముదాయమును అనగా సంపదను అభిలషించువారు. జ్ఞానులు అనగా విష్ణుతత్వమును ఎరింగినవారు (బ్రహ్మతత్వమును కాదు) యిటువంటి నాలుగు విధములైన పుణ్యకర్మలు చేయు మానవులు నన్ను భజించుచూ నన్ను సేవించుచుందురు. అనగా నా శరణు కోరుదురు.

7.17. తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తిర్విశిష్యతే,
ప్రియో హి జ్ఞానినో ఽత్యర్థమహం స చ మమ ప్రియః.

అనగా - పై నాలుగు విధములైన మనుష్యులలో జ్ఞానులైనవారు అనగా సత్యము, నిత్యమూ అయిన నా తత్వమును ఎఱింగినవారు, వారు తత్త్వవేత్తలు అనగా నా తత్వమును ఎఱింగి యున్నందువలన సర్వకాల సర్వావస్థలయందును నాయందే నిలిచియుందురు. మరియు వారి దృష్టియందు భజించుటకు వారికంటె యితరమైన వస్తువేదియు తోచనందున కేవలము పరమాత్మ స్వరూపుడనైన నాయందే అనన్య అనగా యితరమేదియు లేనటువంటివారై నిలిచియుందురు. అందుచేత అటువంటివారు నాకు అనన్య ప్రియులుగా శ్రేష్ఠమైనవారుగా తోచుచుందురు. మిగిలియున్న మూడు విధములైన వారికంటె మిక్కిలిగా సర్వశ్రేష్ఠులుగా నాచే తలంచబడు చుందురు.

అట్లేలయన ? నేను జ్ఞానియొక్క ఆత్మనై యున్నాను. అందుచేత నాకు అటువంటి జ్ఞానులు అత్యంత ప్రియమై యున్నారు.

ఆత్మయే అందరికి అత్యంత ప్రియమైనదై యున్నందున జ్ఞాని ఆత్మగా కలిగి యున్నందున భగవంతుడైన వాసుదేవుడు వారికి అనగా జ్ఞానులకు అత్యంత ప్రియుడై వుంటాడు.

మరియు జ్ఞాని కూడ వాసుదేవుడనైన నా యొక్క ఆత్మయే అయివున్నందున ఆ జ్ఞానులు నాకు అత్యంత ప్రియులై వుందురు.

అయితే మరి ఆర్తులు మొదలగు మూడు విధములైన భక్తులు వాసుదేవులైన తమకు ప్రియులు కారా ? అట్లు కాని పక్షమున వారి గతి ఎట్లుండును ? ఏమగును ? అన్నచో -

7.18. ఉదారాః సర్వ ఏవైతే జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్,
ఆస్థితః స హి యుక్తాత్మా మామేవానుత్తమాం గతిమ్.

అనగా - ఈ విధమైన భక్తులందరూ గూడ చాలా ఉదార స్వభావము గలవారు. శ్రేష్ఠులు గూడాను. అనగా ఈ మూడు విధములగు భక్తులు గూడ నాకు ప్రియమైనవారలే. అట్లేలయన ? వాసుదేవుడనైన నాకు నా భక్తులైనవారలెవ్వరూ గూడ నాకు అప్రియులు కారు. కాని జ్ఞానియైనవాడు నాకు అత్యంత ప్రియమైనవాడుగా వుంటాడు. వారిరువురి మధ్య ఈ మాత్రపు భేదమున్నది.

అలా భేదము ఎందుకు కలదో చెప్పుచున్నారు - **జ్ఞానియైనవాడు నా స్వరూపమే అయి వున్నాడు.** ఆతడు నా కంటె వేఱుగా లేడు. ఇదియే నా నిశ్చయము. ఏలయన ? యోగారూఢుడగుటకు ప్రయత్నించు జ్ఞాని స్వయముగా వాసుదేవ భగవానుడనైన నేనే అయి వున్నాను. **అంతేగాని ఆతడు నా కంటె వేఱుగ లేడు.** అటువంటి యుక్తాత్ముడు అనగా జీవత్వమును త్యజించి ఆత్మయందు లీనమైయున్న జ్ఞాని ప్రాప్తవ్యుడనైన నాయందు లీనమై నా రూపముననే అనగా నేను గానే అనగా పరమ పరబ్రహ్మ తత్వముగానే నిలిచియుండును.

అలా తన రూపననే యున్నప్పటికి భగవంతుడు జ్ఞానులైనవారిని స్తుతించుచున్నారు.

7.19. బహూనాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్మాం ప్రపద్యతే,
వాసుదేవః సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః.

అనగా - జ్ఞానప్రాప్తికొఱకు సంస్కారములను పెంపొందించుకొనుటకై ప్రయత్నించు మహాత్ములు జన్మాంతరమునందు అనగా అనేక జన్మ-మరణములు పొంది అంతిమ దేహమును పొందినప్పుడు పూర్వపు సంస్కారములన్నియు పరిపక్వ దశను పొందిన జ్ఞాని అంతరాత్మ రూపుడనైయున్న వాసుదేవుడనగు నన్ను "అంతయు వాసుదేవుడే" అను భావముతో నిండినవాడై నన్నే అనగా నా తత్వమునే పొందును.

ఈ విధముగా ఏ పురుషుడు సర్వాత్మరూపుడనై యున్న వాసుదేవుడనగు నన్ను ప్రత్యక్షముగా పొందునో ఆతడే మహాత్ముడు. అటువంటివానితో సమానుడైనవాడు లేక అతని కంటే శ్రేష్ఠుడు మరియొకడు వుండడు. అందుచేత కొన్ని వేలమంది మనుష్యులలో కూడ అటువంటి పురుషుడు లభించుట అత్యంత దుర్లభము.

"ఈ ప్రపంచమంతయు ఆత్మ స్వరూపముననున్న వాసుదేవుడే" అను భావము లోకమునందలి పురుషులకు కలుగకుండుటకు కారణము చెప్పుచున్నాడు -

7.20. కామైస్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతే ఽన్యదేవతాః,
తం తం నియమ మాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాః స్వయా,

అనగా - పుత్రులు, పశువులు, స్వర్గము మొదలగు భోగముల యొక్క ప్రాప్తి సంబంధమైన అనేక కోర్కెలవలన విజ్ఞాన వివేకములను పోగొట్టుకొన్న పురుషులు తమ స్వభావముచేతనే అనగా జన్మ-జన్మాంతరములందు ప్రోగు చేసుకొనియున్న సంస్కార సముదాయ రూపమైన స్వభావముచే ప్రేరేపించబడినవారై యితర దేవతలను అనగా ఆత్మస్వరూపునైయున్న వాసుదేవుడనైన నాకంటె భిన్నముగా తోచు దేవతలను సేవించుచూ ఆ దేవతలను తృప్తిపరచుటకై ఏ యే పద్ధతులు లేక నియమ కర్మలు ప్రసిద్ధములై యున్నవో వాటిని ఆశ్రయించి ఆ దేవతలనే ఆరాధించుచుందురు. అనగా అటువంటి చిల్లర దేవతల శరణు జొచ్చెదరు. అందుకే కాబోలు పూర్వము ఒక కవి యిలా అన్నాడు -

"చక్కెర మాని వేము దినజాలినకైవడి మానవాధముల్
పెక్కురు బక్క దైవముల వేమరు గొల్చెద రట్లకాదయా
మ్రొక్కిన నీకె మ్రొక్కవలె మోక్షమొసంగిన నీవెయీవలెన్
తక్కిన మాటలేమిటికి............
అటువంటి కాముకులైన పురుషులలో నుండి ....

**7.21. యో యో యాం యాం తనుం భక్తః శ్రద్ధయార్చితుమిచ్ఛతి,
తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్.**

అనగా – అనేక విధములగు కోర్కెలు కలిగియున్న భక్తులు సకామ భక్తులనబడుదురు. అటువంటి సకామభక్తులు ఏ యే దేవతలను మరియు వారి ఆ యా స్వరూపములను శ్రద్ధ మరియు భక్తిభావముతో కూడి అర్చన మరియు పూజలు చేయుటకు ప్రయత్నించుచుందురో ఆ యా భక్తులకు ఆ యా దేవతలకు సంబంధించిన ఆ శ్రద్ధాభావమును నేను పరమ దయా భావముతో స్థిరపరచుచుందును.

ఇట్లు చెప్పుట యందలి భావమేమన –

ఏ పురుషుడు ముందుగా తన స్వభావము ననుసరించి చిగురించిన ఏ శ్రద్ధాభావముతో ఏ దేవతా స్వరూపమును పూజించి, అర్చించగోరునో ఆ పురుషుని ఆ శ్రద్ధాభావమునే నేను స్థిరపరచుచుందును.

**7.22. స తయా శ్రద్ధయా యుక్తస్తస్యా రాధనమీహతే,
లభతే చ తతః కామాన్మయైవ విహితాన్హి తాన్.**

అనగా – నాచేత స్థిరపరచబడిన ఆ శ్రద్ధాభావముతో కూడియున్న ఆ పురుషుడు ఆ దేవతా స్వరూపమునే సేవించుచూ, పూజించుచూ వుండుటయందే నిమగ్నమై యుండును.

మరియు తనచే ఆరాధించబడుచున్న దేవతా విగ్రహము నుండి కర్మఫల విభాగమును ఎఱింగియున్న సర్వజ్ఞుడు ఈశ్వరుడను అయిన నా ద్వారా నిశ్చయించబడిన యిష్ట భోగములను ఆ పురుషుడు పొందుచుండును. ఆ భోగములన్నియూ పరమేశ్వరుని ద్వారా నిశ్చయించ బడియుండును. అందుచేత అతడు వాటిని తప్పక అనగా అనివార్యముగా పొందును.

ఇచ్చట "హితాన్" అను శబ్దమును వేఱుచేసి చూచినచో **భోగములందు హితత్వ మనునది ఏది కలదో దానిని అప్రసిద్ధమని తలంచవలయును. ఏలయన ? వాస్తవముగా భోగములు ఎటువంటివానికి గూడ మేలు చేయునవి అనగా శుభకరములు కానేరవు.**

ఏలయన ? ఆ కాముకులు మరియు అవివేకులు అయిన పురుషులు వినాశకరమైన వాటిని సాధించుటకు ప్రయత్నించుచుందురు. అందుచేత –

7.23. అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవత్యల్పమేధసామ్,
దేవాన్దేవయజో యాంతి మద్భక్తా యాంతిమామపి.

అనగా – ఆ యల్పబుద్ధి కలిగియున్నవారి ఆ ప్రయత్న ఫలము అతి అల్పకాలమునందే నశించునదై యుండును. దేవయాజీ అనగా దేవతలను పూజించువారు దేవతలనే పొందుదురు. కాని నన్ను భజించు నా భక్తులు మాత్రము నన్నే పొందుదురు.

అన్నింటికంటె అతి పెద్ద దుఃఖకరమైన విషయమేమన – నిరంతరము శ్రమించుచూ వున్నప్పటికి మూర్ఖులైన యీ మానవులు అనంతమైన ఆనంద ఫలమును పొందుటకు కేవలము పరమేశ్వర స్వరూపుడనైన నన్ను అనగా నా యొక్క శరణు పొందుటకు ప్రయత్నించరు. ఈ విధముగా భగవంతుడు మూర్ఖులైన మానవులయందు దయాభావమును కలిగియున్నారు.

వారందరూ పరమేశ్వరుడనైన నన్ను ఎందులకు శరణుజొచ్చరు ? అంటే అందులకు కారణము చెప్పుచున్నారు –

7.24. అవ్యక్తం వ్యక్తిమాపన్నం మన్యంతే మామబుద్ధయః,
పరం భావమజానంతో మమావ్యయమనుత్తమమ్.

అనగా – నాయొక్క వినాశరహితమైన, నిరతిశయమైన, అత్యుత్తమ భావమును అనగా నా యొక్క పరమాత్మ స్వరూపమును ఎఱుంగనటువంటి బుద్ధిహీనులైన, వివేకము లేనటువంటి మానవులు నేను నిత్య ప్రసిద్ధుడను మరియు సర్వలోకములకు ఈశ్వరుడను అయి వున్నప్పటికి నన్ను తెలియజాలక అనగా నా పరమేశ్వరత్వమును గుర్తింపజాలకయున్నారు. అంతేగాక యీయన ఇంతకు పూర్వము వేరు, యిప్పుడు ప్రకటితమైనారు అని నన్ను ఒక అనిత్యుడుగా తలంచుచున్నారు. అసలు భావమేమన – వీరు నాయొక్క వాస్తవికమైన ప్రభావమును అనగా శక్తిని రూపమును గుర్తించలేనివారై అట్లు తలంచుచున్నారు.

వారికి అటువంటి అజ్ఞానము కలిగియుండుటకు కారణమేమి ? అని అన్నచో యిట్లు చెప్పుచున్నారు –

7.25. నాహం ప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయా సమావృతః,
మూఢో ఽయం నాభిజానాతి లోకో మామజమవ్యయమ్.

అనగా – మూడు గుణములు అనగా సాత్విక, రజ, తమో గుణముల సమన్విత రూపమునే యోగమందురు. మరియు అదియే మాయ యనబడుచున్నది. ఆ యోగమాయ వలననే ఆచ్ఛాదితమై–కప్పబడి–యున్న నేను సమస్తప్రాణి సముదాయమునకు అవ్యక్తుడను అనగా ప్రత్యక్షముగా తోచనివాడనైయున్నాను. ఎచ్చటనో ఎవ్వరో ఒక మహాభక్తునికి నా రూపము ప్రత్యక్షమగుచుండును. ఆ కారణముచేత యీ మూర్ఖభావమునందు మునిగియున్న ప్రాణి సముదాయము జన్మరహితుడను, అవినాశిని, పరమాత్మ స్వరూపుడనైయున్న నన్ను గుర్తింపజాలక యున్నది.

ఏ యోగ మాయచే కప్పబడి పరమాత్ముడనై యున్న నన్ను లోకము ఎఱుంగదో అట్టి యోగమాయ నాకంటె వేఱుగా లేని వస్తువై యున్నందున మాయాధీశ్వరుడనైన నా ఈశ్వరత్వము జ్ఞానమునకు ప్రతిబంధకము కాజాలదు. అదెట్లన ? మాయావియైన పురుషుడు తన మాయకు తాను లోబడక యితరులను మాయకు లోబడునట్లు చేయునో అట్లే యీ మాయ జ్ఞామలను మాయ జేయజాలదు. అందువలన -

7.26. వేదాహం సమతీతాని వర్తమానాని చార్జున
భవిష్యాణి చ భూతాని మాం తు వేద న కశ్చన.

అనగా - అర్జునా ! ఇంతకు పూర్వము రూపమును దాల్చియున్న ప్రాణులకు మరియు యిప్పుడు అనగా వర్తమాన కాలమునందు రూపములను పొందియున్న ప్రాణులకు మరియు యికముందు అనగా భవిష్యత్తులో రూపములను పొందనున్న ప్రాణులకు కారణ రూపమైన సర్వభూతములను నేనెరుంగుదును. కాని నన్ను శరణుజొచ్చిన భక్తుడు (జ్నాని) తప్ప మరి యే యితర ప్రాణులు నన్నెఱుంగవు. ఆ విధముగా నా ప్రధాన తత్వమును యెఱుంగజాలకుండుటయే కారణముగ ఆ నాతత్వమును ఎఱుంగని మూఢజనులు నన్ను గుర్తించజాలకయున్నారు. ఆ కారణముగానే వారు నన్ను భజించుట లేదు.

మీ అనగా తమరి తత్వమును ఎఱుంగజాలకుండుటకు నిజమైన కారణమేమి ? ఆ ప్రతిబంధకము ఎటువంటిది ? జన్మించు స్వభావము కలిగియున్న ప్రాణులన్నియు దేనియందు మోహమును జెంది తమను అనగా మిమ్ములను గుర్తించలేకయున్నవి ? అని శ్రోత తెలియగోరినందున యిట్లు చెప్పుచున్నారు -

7.27. ఇచ్ఛాద్వేష సముత్థేన ద్వంద్వమోహేన భారత,
సర్వభూతాని సంమ్మోహం సర్గే యాంతి పరంతప.

అనగా - ఇచ్ఛ అనగా కామము అనగా కోరికలతోను మరియు ద్వేషాది దుర్గుణములతోను జన్మించినవారు "ఇచ్ఛాద్వేషసముద్భావులు" అనబడుదురు. అలా జన్మించుటయే కారణముగ వారు ప్రాపంచిక విషయములందు మోహితులై నా తత్వమును ఎఱుంగజాలక యుందురు.

అటువంటివారు ఎవరు ? మరియు ఎట్లుందురు ? అని అన్నచో - చెప్పుచున్నారు-

ద్వంద భావము కలిగియున్నందువలన పుట్టిన మోహము వలన ప్రాణులన్నియు అసత్యములు మరియు అనిత్యములగు వస్తువుల ఎడల మోహమును చెందుచున్నవి. చల్లదనము మరియు వేడివలె పరస్పర విరుద్ధ స్వభావములు కలిగియున్న మరియు సుఖ-దుఃఖములు, మరియు వాటికి కారణములుగా వుండునటువంటి ఆ యిచ్ఛ మరియు ద్వేషభావములే సమస్త భూత తత్వముతో కూడియున్న ప్రాణులతో సంబంధము కల్పించుకొని ద్వంద్వములనబడు

చున్నవి. అందుచేత యీ ఇచ్ఛా-ద్వేషములు ఈ విధముగా సుఖదుఃఖములు మరియు వాటికి ఆ సుఖదుఃఖములకు కారణరూపములైన విషయములు ప్రాప్తించినపుడు ప్రకటితమగుచుండును. అప్పుడు అవి అనగా ఆ యిచ్ఛా ద్వేషాదులు సమస్త భూతముల యొక్క బుద్ధిని తన యధీనమందుంచుకొని పరమార్ధతత్త్వ విషయికమైక జ్ఞానమును ప్రతిబంధించునటువంటి అనగా జ్ఞానము కలుగకుండ చేయునటువంటి మోహమును ఉత్పన్నము అనగా కలుగజేయుచున్నవి.

ఇచ్ఛా (కామ) ద్వేషరూపములైన దోషములందు చిక్కుకొన్న వాని చిత్తము బయట వుండియున్న విషయముల యొక్క యథార్థ తత్త్వజ్ఞానమును కలుగకుండజేయును. అప్పుడు ఆ రెంటివలన అనగా రాగ (కామ) ద్వేషాదుల వలన ఆచ్ఛాదితమైన బుద్ధిగలవాడు మూఢ బుద్ధిగలవాడై అనేక విధములుగా ప్రతిబంధ రూపములుగా వుండియున్న అంతరాత్మను గురించిన జ్ఞానమును పొందజాలకయున్నాడు.

అందుచేత ఓ అర్జునా ! ఆ యిచ్ఛా, ద్వేషజనితమైన ద్వంద్వ భావమును కలిగించుటకు కారణరూపమైన మోహము ద్వారా మోహమును జెంది ప్రపంచమునందలి ప్రాణులన్నియు తమ తమ నూతన దేహములను పొందుకాలము నందే మూఢభావమునందు చిక్కుబడిపోవు చున్నవి.

సారాంశమేమన ? జన్మమును పొందు స్వభావములతో ఆ యా ప్రాణుల యొక్క జ్ఞానమునకు ప్రతిబంధకము ఏర్పడుచున్నది. అలా మోహమును పొందియున్న ప్రాణులన్నియూ తమకు ఆత్మరూపముగానే యుండి యున్నటువంటి పరమాత్ముడనై యున్న నన్ను అనగా నా తత్త్వమును ఎఱుంగజాలకయున్నవి. అందుచేత ఆ ప్రాణులన్నియు ఆత్మభావముతో నన్ను భజించుట లేదు. అయితే యీ ద్వంద్వ మోహములకు వశీభూతులు కానటువంటి యే మహాత్ములు (మనుష్యులు) మిమ్ములను శాస్త్రములందు చెప్పబడిన ఆత్మభావ పద్ధతిలో భజించుచున్నారు ?

ఈ విధముగా కోరిన అర్థమును సవివరముగా చూపుట కొఱకు చెప్పుచున్నారు -

7.28. యేషాం త్వంతగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్,
తే ద్వంద్వమోహనిర్ముక్తా భజంతే మాం దృఢవ్రతాః.

అనగా - పూర్వ పూర్వ దేహధారణ కాలములందు ఏ పుణ్యాత్ములు తమ పుణ్యకర్మల ద్వారా తాము చేసిన పాపకార్యముల ఫలములను అంతముచేసికొని యున్నారో అనగా ఏ పురుషులు తమ పవిత్ర కర్మల ద్వారా తమ యంతఃకరణములను శుద్ధము గావించుకొని యున్నారో వారు పుణ్యకర్ములు చేసినవారగుదురు. అటువంటి పైన చెప్పబడిన ద్వంద్వ మోహాదుల నుండి విముక్తులైయున్నారో ఆ దృఢవ్రతులైన పురుషులు పరమాత్ముడనై యున్న నన్ను భజింతురు. "పరమార్ధ తత్త్వము సరిగ్గా యిలాగే యున్నది. రెండవ విధముగా అనగా యిందులకు విరుద్ధముగాలేదు" అని తెలిసికొనిన నిశ్చిత విజ్ఞానమును గుర్తించిన పురుషులు "దృఢవ్రతులు"

అని చెప్పబడుదురు. అటువంటి దృఢవ్రతులు ఏ లాభము కొఱకు భజింతురు? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

7.29. జరామరణ మోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతంతి యే,
తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్నమధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలం.

అనగా - ఏ పురుషులు ముసలితనము మరియు మృత్యువు నుండి విడువడుటకు పరమేశ్వరుడనైన నన్ను ఆశ్రయించి అనగా తమ చిత్తములను నాయందు లీనముగావించ ప్రయత్నింతురో అట్టివారు పరబ్రహ్మతత్వమును ఎరింగినవారగుదురు. మరియు సమరత అధ్యాత్మ అనగా అంతరాత్మ విషయమైన వస్తువును మరియు సమస్త సమరత కర్మలను ఎఱింగివారగుదురు.

7.30. సాధి భూతాధిదైవం మాం సాధియజ్ఞం చ యే విదుః,
ప్రయాణకాలే ఽపి చ మాం తే విదుర్యుక్తచేతసః.

అనగా - ఈ ప్రకారముగా ఏ పురుషులు పరమేశ్వరుడనైయున్న నన్ను **అధిభూతములు మరియు అధి దైవముల సమేతముగా** ఎఱుంగుదురో మరియు సాధియజ్ఞము అనగా అధియజ్ఞ సమేతముగా నన్ను గుర్తింతురో అట్టివారు నిరుద్ధ చిత్తయోగి అనగా తన చిత్తమును తన యధీనము నందుంచుకొన్నటువంటి యోగులు మరణ సమయమునందు గూడ నన్ను పూర్వమువలెనే ఎఱింగియుందురు.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
జ్ఞాన విజ్ఞానయోగమనబడు ఏడవ అధ్యాయమునకు
శ్రీ జగద్గురు ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము .
అనువాదకులు : శ్రీ సదానందభారతి. ప్రణవాశ్రమము.

ఎనిమిదవ అధ్యాయము

"తే(బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్నమ్" మొదలగు పదముల ద్వారా పూర్వ అధ్యాయము నందు భగవానుడు అర్జునుని కొరకు ప్రశ్నాబీజములను వుపదేశించి యున్నాడు. అందువలన ఆ ప్రశ్నలను భగవంతుని ముందుంచుతూ అర్జునుడు యిట్లు ప్రశ్నించుచున్నాడు -

8.1. కిం తద్బ్రహ్మ కిమధ్యాత్మం కిం కర్మ పురుషోత్తమ,
అధిభూతం చ కిం ప్రోక్తమధిదైవం కిముచ్యతే.

8.2. అధియజ్ఞః కథం కోఽత్ర దేహేఽస్మిన్మధుసూదన,
ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మభిః.

అనగా - ఓ పురుషోత్తమా ! బ్రహ్మమనగా ఎట్లుండును ? అధ్యాత్మమనగా ఏమి? '**అధిభూత**'మని దేనినందురు ? అధిదైవమని దేనిని చెప్పుదురు ? ఈ దేహమునందు 'అధియజ్ఞ' మేది ? అది ఎట్లుండును ? అదియును గాక సంయత చిత్తులైన యోగుల ద్వారా వారి మరణ కాలమందు వారికి మీరు ఎట్లు తెలియబడుదురు ?

ఈ ప్రశ్నలన్నింటిని ముందుగా క్రమబద్ధము జేసి నిర్ణయించి వ్యాఖ్యానించ దలంచి భగవానులు యిట్లు చెప్పినారు -

8.3. అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావోఽధ్యాత్మ ముచ్యతే,
భూత భావోద్భవకరో విసర్గః కర్మ సంజ్ఞితః

అనగా - "పరమము అక్షర బ్రహ్మము అయి వున్నది. అనగా ఓ గార్గీ ! ఆ యక్షరమైన బ్రహ్మ యొక్క శాసనమందే అనగా అధీనమునందే ఈ సూర్యుడు ఈ చంద్రుడు స్థిరముగా వుండియున్నారు."

"అక్షరం నక్షరతి యితి పరమాత్మా తస్యవా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి" (చూ. బృ.ఉ. 3.8.9) ఇతి శ్రుతేః మొదలగు శృతుల ద్వారా ఏ వస్తువు - తత్వము - వర్ణించబడినదో మరియు ఏది అక్షరమో అనగా నాశము లేనిదై యున్నదో అదియే ఆ పరమాత్మయే 'బ్రహ్మము' అయివున్నది.

"పరమ" అను విశేషణ శబ్దము ద్వారా చెప్పబడిన కారణముగా యిచ్చట **"అక్షరము"** అను శబ్దము ద్వారా "ఓ మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ" అను ఈ వాక్యమునందు వర్ణించబడిన 'ఓం'కారము గ్రహించబడలేదు. అట్లేలయన ? "పరమ" అను విశేషణ శబ్దము నిరతిశయమైన అక్షరబ్రహ్మయందే మిక్కిలి వుపయుక్తముగా వుండియున్నది.

ఆ పరబ్రహ్మమే ప్రతి ప్రాణియొక్క శరీరమునందు అంతరాత్మ రూపముతో - భావముతో నిండియున్నది. దానినే స్వభావము అని అందురు. ఆ స్వభావమే "అధ్యాత్మ"ము అని చెప్పబడుచున్నది.

ఇచ్చట వక్త యొక్క అభిప్రాయమేమనగా - ఆత్మ అంటే శరీరమును ఆశ్రయించి అంతరాత్మభావముతో ఆ దేహమునందుండునది. మరియు పరిణామ క్రమములో పరమార్థమైన బ్రహ్మమే, ఆ బ్రహ్మతత్వమే స్వభావమనబడుచున్నది. ఆ స్వభావమునే అధ్యాత్మమందురు. అనగా ఆ బ్రహ్మతత్వ స్వభావమే 'అధ్యాత్మ'ము అను నామముతో పిలువబడుచున్నది.

"భూతభావ ఉద్భవకర" అనగా భూతముల యొక్క సత్త అనగా వునికి అనగా శక్తి భూతభావ మనబడుచున్నది. దానియొక్క ఉత్పత్తి "భూతిభావోద్భవము" అయి వున్నది. అలా భూతభావములను కల్పించువాడు "భూతభావోద్భవకరుడు" అనగా భూత పదార్థములను కల్పించువాడు. ఇలా విసర్గ అనగా దేవతల వుద్దేశ్యానుసారముగా 'చరు' "పురోడాశ్' మొదలగు హవనము చేయుటకు తగియువ్న ద్రవ్యములను త్యజించవలసి యున్నది. ఆ త్యాగరూప యజ్ఞము "కర్మ" అను పేరుతో పిలువబడుచున్నది. ఈ బీజరూప యజ్ఞము వలననే వృష్టి (వర్షము) మొదలగు క్రమముతో స్థావర - జంగమము మొదలగు సమస్త భూత సముదాయ రూపములైన ప్రాణులు కల్పించబడుచున్నవి.

8.4. అధిభూతం క్షరో భావః పురుషశ్చాధిదైవతమ్,
అధియజ్ఞో౽హమేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర.

అనగా - సర్వ ప్రాణులను ఆశ్రయించియుండునది 'అధిభూత'మనబడును. 'అధిభూత'మనగా ఏమి ? అన్నచో - క్షరము అనగా నశించు స్వభావము గల పదార్థము. అనగా జన్మించు అనగా రూపము దాల్చు స్వభావము గల పదార్థములన్నియు 'అధిభూత' ములే.

పురుషుడు అనగా ఎవనిచే యీ ప్రపంచమంతయు నిండియున్నదో లేక ఏ పదార్థము శరీర (దేహ) రూప పురమునందు నిండియున్నదో అట్లు నిండియుండుటచే అది 'పురుషుడు' అని చెప్పబడుచున్నది. అది సర్వప్రాణుల యొక్క యిద్రియాది కారణములకు కారణమై సూర్యలోకమునందుండు హిరణ్యగర్భుడు "అధిదైవతము" అనబడుచున్నది.

'యజ్ఞమే విష్ణువు' అను శృతిననుసరించి సర్వవిధ యజ్ఞములకు మూలము 'విష్ణువు' అనబడు దేవతయే. అదియే అనగా ఆ దేవతయే "అధియజ్ఞము" అనబడును. మానవుని దేహమునందు యే యజ్ఞము అనగా దేహమునకు కారణ రూపమైన పదార్థము కలదో దానికి అధిష్ఠాత అనగా కారణరూపమైన అనగా విష్ణురూపమైన అధియజ్ఞమును అనగా మూల పదార్థమును నేనే. యజ్ఞము దేహము ద్వారానే సిద్ధించును. అందుచే యజ్ఞమునకు దేహాదులతో నిత్య సంబంధము కలిగియుండును. అందుచేతనే యజ్ఞమనబడునది దేహాదులయందే నిండి యుండును అని చెప్పబడుచున్నది.

8.5. అంతకాలే చ మామేవ స్మరన్ముక్త్వా కలేవరమ్,
యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః.

అనగా - మరియు యే పురుషుడు అంత్యకాలమునందు అనగా మరణ కాలమునందు అనగా స్థూల దేహమును త్యజించి వెళ్ళు సమయమందు పరమేశ్వరుదను అనగా విష్ణుతత్వముతో కూడియున్న నన్ను స్మరించుచూ దేహత్యాగము చేయునో ఆతడు నా భావమునే అనగా విష్ణువనబడు పరమతత్వ రూపమునే పొందును. ఈ విషయమునందు అనగా విష్ణుతత్వము ప్రాప్తించునా లేదా అను విషయమునందు ఎటువంటి సంశయమున్నూ లేదు.

కేవలము నా విషయమునందే యిట్టి నియమము లేదు. కాని .....

8.6. యం యం వాపి స్మరంభావం త్యజత్యంతే కలేవరమ్,
తం తమేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః.

అనగా - జీవునకు దేహముతో, ప్రాణములతో వియోగము కలుగుచున్నప్పుడు జీవుడు అనగా సూక్ష్మశరీరధారి తన అంతరింద్రియములైన మనోబుద్ధులయందు ఏ ఏ భావములు అనగా ఏదో తనకు తోచిన లేక నచ్చిన దేవతను గురించి తలంచుచూ దేహత్యాగము చేయునో, ఆ భావముతో భావితుడై ఆ దేవతనే స్మరించుచూ ఆ దేవతనే పొందును. ఇతరులను పొందజాలడు. ఉపాసనా దేవతాభావము కలిగి యుండుటను **"తద్భావము"** అని అందురు. ఎవడు ఎటువంటి దేవతా భావము కలిగి ఆ దేవతను గురించి చింతించు, స్మరించుచుండునో అట్టి భావమును **"తద్భావభక్తి"** అందురు. అందుచేత ఆ తద్భావభక్తి కారణముగ అటువంటి ఫలమునే పొందును. **"యద్భావం తద్భవతిః"** అనగా **ఎటువంటి భావము స్థిరపడి యుండునో అటువంటి ఫలమే కలుగును.**

అట్లేలయన ? ఈ విధముగా ప్రస్తుత దేహవియోగకాలమందు స్థిరపడియున్న భావమే తదుపరి దేహప్రాప్తికి కారణమగుచున్నది -

8.7. తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు మామనుస్మర యుధ్య చ,
మయ్యర్పితమనో బుద్ధిర్మామేవైష్యస్యసంశయః.

అనగా - అందువలన నీవు ప్రతిక్షణము నన్నే స్మరించుచుండుము. మరియు శాస్త్రము ఆజ్ఞాపించినట్లుగా స్వధర్మరూపమైన యుద్ధము కూడ చేయుము. ఈ విధముగా వాసుదేవనామధారియైన నా యందు ఎవడు తన మనోబుద్ధులను అర్పించునో నీవు కూడ ఆ విధముగానే నీ మనోబుద్ధులను నాకు అర్పించినవాడవై నన్నే అనగా నా యొక్క తత్వమునే నీవు ఆరాధించిన నా రూపమును పొందుదువు. ఇందు యిసుమంతయు సందియము లేదు.

మరియు -

8.8. అభ్యాసయోగయుక్తేన చేతసా నాన్యగామినా,
పరమం పురుషం దివ్యం యాతి పార్థానుచింతయన్.

అనగా - ఓ పార్థా ! అభ్యాసముచే యోగయుక్తమైన మరియు అనన్యగామి అనగా యితరమును గురించి చింతించనటువంటి చిత్తము ద్వారా అనగా చిత్తమును సమర్పించుటకు ఆశ్రయభూతమైన పరమాత్మ స్వరూపుడనైయున్న ఒక్క నాయందే విజాతీయమైన అనగా నా కంటే భిన్నముగా లేనటువంటి హితమైనటువంటి సమప్రతీతి యొక్క అవృత్తినే అభ్యాసమందురు. అటువంటి అభ్యాసమునే యోగమందురు. అటువంటి అభ్యాసరూపమైన యోగముతో కూడియున్న, ఆ ఒక్క ఆధారవస్తువునందే లగ్నమైయున్న మనస్సును విషయాంతరములయందు యున్న మనస్సును పోనివ్వకుండ నాయందే నిలిపి వుంచినట్టి యోగి యొక్క చిత్తము ద్వారా శాస్త్రమును మరియు గురుదేవుల వుపదేశానుసారముగ ధ్యానించుచూ వున్న యోగి పరమ నిరతిశయమైన దివ్యపురుషుని అనగా ఆకాశమంతయు నిండి సూర్యమండలము నందు వెలుగుచున్న పరను పురుషుని (పొందెదవు) పొందును.

ఎటువంటి లక్షణములు కలిగియున్న పరమపురుషుని యోగియైనవాడు పొందును? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

8.9. కవిం పురాణమనుశాసితారమణోరణీయాం స మనుస్మరేద్యః,
సర్వస్య ధాతారమచింత్యరూప మాదిత్య వర్ణం తమసః పరస్తాత్.

అనగా - ఏ పురుషుడు భూత, భవిష్యత్ వర్తమానములను ఎరింగినవాడై యుండునో అనగా నర్వజ్ఞుడై యుండునో పురాతనుడు అనగా ఆదియను నది లేనివాడు, సమస్త ప్రపంచమును శాసించువాడు మరియు అణువుకంటే గూడ అనగా సూక్ష్మము కంటే గూడ సూక్ష్మతరమైన పరమాత్ముని యొక్క గుణములు గలవాడు అనగా సంపూర్ణమైన కర్మఫలములను విధించు సామర్థ్యము గలవాడు అనగా అతి విచిత్రముగా విభజించి సర్వవిధ ప్రాణులకు ఆ యా ప్రాణులచే చేయబడిన కర్మల యొక్క ఫలములను వారికే చెందునట్లుగా చేయువాడు మరియు అచింత్య స్వరూపుడు అనగా ఆయన స్వరూపమిట్లుండునని ఊహించుటకు గూడ సాధ్యపడని రూపముగలవాడై అనగా ఆయన యొక్క రూపము ప్రత్యక్షముగా వుండి సర్వము నందు వ్యాపించి యున్నప్పటికి ఎవని చేతను యిట్లున్నదని చెప్పుటకు అలవిగానటువంటిదై యున్నది. మరియు సూర్యునివంటి వర్ణము గలవాడు అనగా సూర్యునివలె నిత్యమై, చైతన్యవంతమై ప్రకాశముగల వర్ణము గలవాడై వున్నాడు. మరియు అజ్ఞానరూపమయిన అంధ కారమునకు పూర్తిగా భిన్నత్వము గలవాడై యున్నాడు. అటువంటి వానిని యోగియైన పురుషుడు నర్వవేళలయందును స్మరించుచుండును.

ఆ విధమగు యోగి ఆ పరమపురుషుని స్మరించుచూ ఆ పరమ పురుషునే యీ స్థూల దేహవియోగానంతరము పొందును. ఈ విధముగా పూర్వ శ్లోకముతో ఈ శ్లోకము సంబంధమును కలిగి యున్నది.

మరియు -

8.10. ప్రయాణకాలే మనసా౽చలేన భక్త్యా యుక్తో యోగబలేన చైవ;
భ్రువోర్మధ్యే ప్రాణమావేశ్య సమ్యక్ స తం పరంపురుషముపైతి దివ్యమ్.

అనగా - ఏ యోగియైనవాడు తన స్థూల దేహ వియోగ సమయమున భక్తి మరియు యోగము వలన లభించిన బలముతో కూడిన మనస్సుగలవాడై అనగా భక్తి యనగా భజనతో కూడియున్న మనస్సుగలవాడై మరియు సమాధి ద్వారా సంపాదించబడిన సంస్కారముల సంగ్రహము వలన కలిగియున్నట్టి చిత్త స్థిరత్వమును యోగబలమందురు, అటువంటి బలముతో కూడియున్నవాడై చాంచల్యము లేనట్టి అచలమైన మనస్సుతో, ముందుగా హృదయ కమలమునందు చిత్తమును స్థిరపరచి అటుపైన పై వైపునకు వెళ్ళుచున్నట్టి నాడి ద్వారా చిత్తము యొక్క ప్రతి అంశమును క్రమముగా జయించుచూ భ్రుకుటి మధ్య భాగమునందు ప్రాణములను నిలిపియుంచి అతి సావధాన చిత్తుడైన అనగా పరమాత్మ స్వరూపమును చిత్తమునందు నింపినవాడైన బుద్ధిమంతుడైన యోగి "కవిం పురాణం" మొదలగు లక్షణములు కలిగియున్న ఆ దివ్య అనగా చేతనత్వ రూపమున సర్వ వ్యాపకుడైయున్న ఆ పరమ పురుషుని పొందును.

ఇలా అయినప్పటికీ భగవంతుడు ముందు చెప్పబడునటువంటి వుపాయముల ద్వారా పొందయోగ్యమైన మరియు "వేదవిదో వదంతి" మొదలగు విశేషణముల ద్వారా వర్ణించదగియున్న బ్రహ్మ పదార్థమును ప్రతిపాదించుచున్నారు.

8.11. యదక్షరం వేదవిదో వదంతి విశంతి యద్యతయో వీతరాగాః,
యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్తే పదం సంగ్రహేణ ప్రవక్ష్యే.

అనగా - ఓ గార్గి ! బ్రాహ్మణులైనవారు అనగా బ్రహ్మతత్వమును బాగుగా ఎరింగిన వారు యీ అక్షరమైన పదార్థమునే వర్ణించుచుందురు. (యద్ అక్షరం న క్షరతి యితి అక్షరమ్, అవినాశి వేదవిదో వేదార్థజ్ఞా, వదంతి 'తద్వా ఏతదక్షరం గార్గి బ్రాహ్మణా అభివదంతి. (చూ. బృ.ఉ. 3.8.8))

ఈ శ్రుతిననుసరించి వేదము యొక్క పరమార్థమును ఎరింగిన మహనీయులు - విద్వాంసులు - ఏ అక్షర పదార్థమును గురించి అనగా దేనికి త్రికాలములయందును నాశము లేదో అటువంటి పరమాత్మ తత్వమును గురించి "అది స్థూలమైనది కాదు. సూక్ష్మమైనది గూడ కాదు" అని సర్వవిధ విశేషణములను నిరాకరించి వర్ణించుచుందురో - (సర్వ విశేషనివర్తకత్వేన అభివదంతి అస్థూలమనణు" (బృ.ఉ. 3.8.8.)) మొదలగునవి.

మరియు ఎవని యొక్క ఆసక్తి పూర్తిగా నశించిపోయినదో అటువంటి వీతరాగుడు, మరియు నిరంతరము ప్రయత్నశీలుడైన సంన్యాసి యదార్ధమైన జ్ఞానము కలిగిన తదనంతరము దేనియందు ప్రవేశించునో -

మరియు 'అక్షర' తత్వమును ఎరుంగగోరువారు అనగా సాధకులు గురువుల నాశ్రయించి ఆశ్రమముల యందుండి బ్రహ్మచర్యమును అవలంభించి సాధన చేయుచుందురు.

ఈ "అక్షరము" అను పదము అనగా స్థితిని పొందగోరు స్థానము నేను యిప్పుడు నీకు సంక్షిప్తముగా చెప్పెదను వినుము -

పూర్వము సత్యకాముడు అను సాధకుడు అడిగినప్పుడు పిప్పలాదుడను ఋషి యిట్లు చెప్పియున్నాడు -

సత్యకాముడు - గురువునుద్దేశించి - "ఓ భగవత్స్వరూపా ! మనుష్యుల యందు ఒకానొకడు స్థూలదేహత్యాగ పర్యంతము 'ఓం'కారమును చక్కగా ధ్యానించుచుండిన ఎడల ఆతడు ఆ సాధన ద్వారా స్థూల దేహత్యాగానంతరము ఎటువంటి లోకమును పొందును ?" అని అడుగగా అప్పుడు ఆ మహర్షి - "ఓ సత్యకామా ! ఈ 'ఓం' కారమే నిస్సందేహముగా పరబ్రహ్మమే. మరియు యిదియే అపర బ్రహ్మము కూడాను" అని చెప్పి యున్నాడు. ఈ విధముగా విషయమును ఆరంభించి మరల "ఎవ్వడైనా సరే ఈ మూడు మాత్రలు కలిగియున్న **'అ, ఉ, మ' 'ఓం'** అను అక్షరమును ధ్యానించుట ద్వారా ఆ పరమపురుషునే వుపాసించుచుండును ప్రశ్నోపనిషత్తునందు -

"అన్యత్ర ధర్మాదన్యత్రాధర్మాత్" ఇతి చ ఉపక్రమ్య "సర్వే వేదా యత్పదమామనంతి తపాంసి సర్వాణి చ, యద్వదంతి, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్య చరంతి తత్తేపదం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యో మిత్యేతత్" (చూ. కఠోపనిషత్తు 1-2-14-15) ఇత్యాదిభిః చ వచనైః.

అనగా - "ధర్మము కంటే విలక్షణముగా ఏది వున్నదో మరియు అధర్మము కంటే గూడ విలక్షణముగా యున్నదో" ఈ విధముగా ఆరంభించి, మరల "సమస్తమైన వేదములు" ఏ పరమపదమును గురించి వర్ణించుచున్నవో మరియు సమస్త తపములు దేనిని గురించి చెప్పుచున్నవో మరియు ఏ పరమపదమును పొందగోరువారు బ్రహ్మచర్య వ్రతమును పాటించుచున్నారో అట్టి ఆ పరమ పదమును గురించి నీకు నేను సంక్షిప్తముగా చెప్పెదను. అది 'ఓమ్' అన అక్షరము. ఇదియే కఠోపనిషత్తు నందు చెప్పబడినది.

పరబ్రహ్మమునకు వాచ్యార్థమును చెప్పునదై యున్నందున మరియు ప్రతిమ వలె **దానికి** ప్రతీక (చిహ్నము, గుర్తు)గా **యున్నందున** మందులు అనగా మందబుద్ధిగలవారు. మరియు మధ్యమ బుద్ధి గల సాధకుల కొరకు పరబ్రహ్మ పరమాత్మను పొందుటకు సాధన రూపముగా చెప్పబడినదో **ఆ ఓంకారము యొక్క వుపాసన కాలాంతరమునందు ముక్తి రూపమైన ఫలమును యిచ్చునదై యున్నదని చెప్పబడినది.**

ఇచ్చట గూడ "కవిం పురాణమను శాశితారమ్" "యదక్షరం వేదవిదో వదంతి" ఈ విధముగా ప్రతిపాదించిన పరబ్రహ్మ ప్రాప్తికి పైన చెప్పబడినట్లుగా ఉపాయసాధనమైన

ఓంకారము, కాలాంతరమందు ముక్తి రూపమైన ఫలమును కల్పించునట్టి ఆ వుపాసనయే యోగధారణా సహితముగా చెప్పవలసి యున్నది. మరియు దానిని చెప్పు సందర్భమునందే తోచు అనేక విషయములు గూడ చెప్పవలసి యున్నవి. అందుకొరకై ముందు చెప్పబోవు గ్రంథము ఆరంభించబడుచున్నది.

8.12. సర్వద్వారాణి సంయమ్య మనో హృది నిరుధ్య చ,
మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణమాస్థితో యోగధారణామ్.

అనగా - సమస్త ద్వారములను అనగా విషయములను కల్పించునటువంటి ద్వార రూపములుగా యున్న సమస్త యింద్రియ గోళకములను సంయమించి మరియు మనస్సును హృదయకమలము నందు నిలిపి వుంచి అనగా సంకల్ప - వికల్పములను కలుగనీయక, అటుపైన వశమునందుంచుకోబడిన మనస్సు యొక్క సహాయముతో హృదయము నుండి పైకి పోవుచుండు నాడి ద్వారా పైకి ఎక్కి తమ ప్రాణములను తల (నుదుటి) యందు స్థిరపరచి యోగధారణను నిలిపి వుంచుటకై ప్రయత్నించు సాధకుడు పరమగతిని అనగా మోక్షమును పొందును.

ముందు శ్లోకమును గూడ దీనితో కలిపి చూడుము.

అప్పుటనే అనగా మస్తకమునందే ప్రాణములను స్థిరముగా వుంచి -

8.13. ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్మామనుస్మరన్,
యః ప్రయాతి త్యజందేహం స యాతి పరమాం గతిమ్.

అనగా - 'ఓం' అను ఈ ఒక్క అక్షరరూపమైన బ్రహ్మయొక్క అనగా బ్రహ్మ యొక్క స్వరూపమునకు ప్రతీకయైన 'ఓం'కారమును వుచ్చరించుచూ మరియు దానియొక్క అర్థరూపమైన ఈశ్వరుడగు నన్ను ధ్యానించుచూ ఏ పురుషుడు తన స్థూలదేహమును త్యజించి పరలోకమునకు పయనమైపోవునో

అతడు, ఈ విధముగా స్థూలదేహమును త్యజించి వెళ్ళువాడు పరమగతిని పొందును. ఇచ్చట "త్యజందేహమ్" అను పదము అనగా విశేషణము 'మరణమును' సూచించుటకై చెప్పబడినది. కాని అభిప్రాయమేమన - దేహ త్యాగముతో ఆత్మకు మరణము సంభవించును గాని స్వరూపమునకు నాశము కలుగదు. ఆత్మయనగా దేహమునందున్న చైతన్యము. సముద్రమునందు నీటితో నిండియున్న ఘటము పగిలినప్పుడు ఘటజలము నశించును గాని అసలు జలము నశించదు. ఘటజలము మహాజలరూపమును దాల్చును.

మరియు -

8.14. అనన్యచేతాః సతతం యో మాం స్మరతి నిత్యశః,
తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః.

అనగా - అనన్య చిత్తుడు అనగా ఎవని చిత్తము యితరమైన ఏ విషయమును తలంచక కేవలము నన్నే స్మరించుచూ వుండునో అట్టి చిత్తముగల యోగి సర్వదా నిరంతరము

ప్రతిక్షణము పరమేశ్వరుడనైన నన్నే స్మరించుచుండునో ఇచ్చట 'సతతమ్' అను శబ్దము ద్వారా నిరంతరము అనగా తెంపులేనటువంటి అను అర్థము చెప్పబడినది. మరియు 'నిత్యశః' అను శబ్దము ద్వారా అనంత కాలము వరకు అను భావము చెప్పబడినది. అందువలన ఆరు మాసములో లేక ఒక సంవత్సర కాలమో లేక జీవన పర్యంతము ఎవడు నన్ను స్మరించుచుండునో అని తాత్పర్యము. అటువంటి నత్య సమాధియందున్న యోగికి నేను అత్యంత సులభముగా లభించెదను. అనగా అట్టి యోగికి నేను అనాయాసముగా లభింతును. యదార్థమైన స్థితి యిట్లున్నది గావున ప్రతి మానవుడు నాయందే చిత్తము గలవాడై సర్వకాల సర్వావస్థలయందును మనస్సును నాయందే లగ్నము చేసి వుంచుకొనవలయును.

ప్రశ్న - తమరు సులభముగా లభించినందువలన కలుగు ఫలమేమి ?

సమాధానము - నన్ను సులభముగా పొందినందువలన ఎట్టి ఫలము కలుగునో చెప్పెద, వినుము -

8.15. మాముపేత్య పునర్జన్మ దుఃఖాలయమశాశ్వతమ్,
నాప్నువంతి మహాత్మానః సంసిద్ధిం పరమాం గతాః.

అనగా - ఈశ్వరుడైన నన్ను పొంది అనగా నా భావమును పొందిన ఆ మహాత్ములు తిరిగి స్థూల సూక్ష్మకారణ దేహాదులను అనగా తిరిగి జన్మమును పొందరు.

ఏ విధమైన పునర్జన్మను పొందరు ? అను విషయమును విశదపరచుచూ చెప్పుచున్నారు.

ఆధ్యాత్మికము మొదలగు దుఃఖములకు ఆలవాలమైన అనగా ఆధారరూపమైన అనగా సర్వవిధ దుఃఖములు దేనియందుండునో, కేవలము దుఃఖములకు కేంద్రమగుటయే గాక అశాశ్వతమైనదియు అయివున్నదో అనగా దేనియొక్క స్వరూపము స్థిరమైనదికాదో, అటువంటి పునర్జన్మను మోక్షరూపమైన పరమస్థితిని పొందిన మహాత్ములు, సంన్యాసులు పొందరు. కాని ఎవరు నన్ను పొందరో వారు మాత్రము తిరిగి ప్రపంచమును పొందుదురు.

అయితే మిమ్ములను తప్ప యితర స్థానములను పొందువారు తిరిగి సంసారమును పొందుదురా ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

8.16. ఆ బ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినో உర్జున,
మాముపేత్య తు కౌంతేయ పునర్జన్మ న విద్యతే.

అనగా - దేనియందు ఈ ప్రపంచమందలి ప్రాణులన్నియు రూపములు దాల్చి కొంతకాలము పాటు తమ జీవిత వ్యాపారమును సాగించుచున్నవో ఆ ప్రపంచమును "భువనము' ' అని అనుచున్నారు. బ్రహ్మ నివసించు లోకము బ్రహ్మభువన మనబడుచున్నది. అర్జునా ! బ్రహ్మలోక పర్యంతము అనగా బ్రహ్మలోకముతో సహా సమస్త లోకములు పునరావృత్తి

కలిగియున్నవి. అనగా కొంతకాలము వున్నట్లుగా తోచి, మరికొంత కాలము లేకుండా పోయి మరల తిరిగి వచ్చి వున్నట్లుగా తోచుచుండును. కాని ఎవడు నన్ను పొందునో ఆతనికి ఆ పునరావృత్తి కలుగదు. బ్రహ్మలోకముతో సహా సమస్త లోకములకు పునరావృత్తి కలిగివుండుటకు కారణమేమి ? అన్నచో అవి కాలమునకు లోబడియున్నవి. అందుచేత కాలముతో పాటు వచ్చుచూ పోవుచూ అనగా కలుగుచూ గుప్తమగుచూ వుండును. కాలముతో ఈ లోకములకు పరిచ్ఛిన్నత్వము ఎట్లు కలుగుచున్నది ? అని అన్నచో చెప్పుచున్నారు -

8.17. సహస్ర యుగపర్యంత మహర్యద్బ్రహ్మణో విదుః,
రాత్రిం యుగసహస్రాంతాం తే ऽహోరాత్ర విదో జనాః.

అనగా - బ్రహ్మ - ప్రజాపతి అనగా విరాట్టు యొక్క ఒక్క దినమును ఒక వేయి సంవత్సరములు గడువు కలదిగా అనగా ఏది ఒక వేయి సంవత్సరముల కాలమందు అంతమొందునో దానిని అట్లు తలంచెదరు.

మరియు బ్రహ్మ యొక్క ఒక్క రాత్రిని గూడ సహస్ర యుగములు కాలము కలిగినదిగా అనగా పగలువలెనే తలంతురు.

అలా అని ఎవరు తలంచుచున్నారు ? అన్నచో యిట్లు చెప్పుచున్నారు -

ఆ పగలు మరియు రాత్రిల యొక్క తత్వమును ఎరింగినవారు అనగా కాలము యొక్క పరిమాణమును ఎరింగినటువంటి యోగులు అలా ఎరుంగుదురు. ఈ విధముగా కాలముతో పరిచ్ఛిన్నత్వము (వేరుగా తొలగిపోవుట) కలుగుచున్న కారణముగ ఆ లోకములన్నియు పునరావృత్తి స్వభావము కలిగియున్నవే అయివున్నవి.

ప్రజాపతి యొక్క పగలు మరియు రాత్రులయందు ఏమి జరుగుచుండునో ఆ విషయమును చెప్పుచున్నారు -

8.18. అవ్యక్తా త్ప్ వ్యక్తయః సర్వాః ప్రభవంత్యహరాగమే,
రాత్ర్యాగమే ప్రలీయంతే తత్రైవావ్యక్త సంజ్ఞకే.

అనగా - పగటి యొక్క అరంభకాలము పేరు "అహరాగమ" అయి వున్నది. బ్రహ్మ యొక్క దినము (పగలు) యొక్క అరంభకాలమందు అనగా బ్రహ్మ యొక్క ప్రబోధకాలమందు అవ్యక్తము నుండి ప్రజాపతి యొక్క నిద్రావస్థ నుండి సమస్తమైన వ్యక్తులు - స్థావర - జంగమ రూపములు గల సమస్త ప్రజలు అనగా ప్రాణులు పుత్పన్నమగుచున్నవి. అనగా స్థూలరూపమును పొందుచున్నవి. అనగా ప్రకటితమగుచున్నవి. వ్యక్తమగు పదార్థములన్నియు వ్యక్తములు - లేక వ్యక్తులు అనబడుచున్నాయి.

అటు తరువాత రాత్రి కలిగినప్పుడు - బ్రహ్మము నిద్రించు కాలము నందు ఆ పైన చెప్పబడిన అవ్యక్తమనబడు ప్ర·జాపతియొక్క నిద్రావస్థయందు సమస్త ప్రాణులు లీనమై పోవును.

చేయని కర్మల ఫలము ప్రాప్తించుట మరియు చేసిన కర్మల యొక్క ఫలము లభించకపోవుట అను దోషమును పరిహరించుట కొరకు, బంధము మరియు విముక్తి మార్గములను గురించి చెప్పుశాస్త్ర వాక్యముల యొక్క ఋజుత్వమును సార్థకపరచుట కొరకు మరియు అవిద్య మొదలగు ఐదు దుఃఖకారకములైన కర్మ సంస్కారముల యందు చిక్కుకొని పరాధీనమైయున్న ప్రాణి సముదాయము పుట్టుట చచ్చుటయను దుఃఖమును అనుభవించుచున్నది. వీటినన్నింటిని సప్రమాణముగ వివరించి ప్రపంచము పట్ల వైరాగ్య భావమును కలిగించుటకై ఈ క్రింది విధముగా చెప్పుచున్నారు –

8.19. భూతగ్రామః స ఏవాయం భూత్వా భూత్వా ప్రలీయతే,
రాత్ర్యాగమే ఽవశః పార్థ ప్రభవత్యహరాగమే.

అనగా – మొదటి కల్పమునందున్నదే తిరిగి రెండవ కల్పమునందు రాదు. ఈ స్థావరజంగమ అనగా జడ చేతన రూపమున వున్న భూతముల యొక్క సముదాయము బ్రహ్మ యొక్క పగలుతో ఆరంభమై పగటి యొక్క అంతము నందు బ్రహ్మ యొక్క రాత్రి ఆరంభమైనప్పుడు పరాధీనత్వమును పొందినదానివలె ప్రతిసారి జన్మమరణములను అనగా స్థితిలయములను పొందుచుండును.

ఏ అక్షరమైన దానిని గురించి యింతకు పూర్వము కొంచము చెప్పబడినదో దానిని పొందు వుపాయము "ఓ మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ" మొదలగు పదముల ద్వారా చెప్పబడినది. ఇప్పుడు ఆ అక్షర పదార్థము యొక్క స్వరూపమును గురించి చెప్పదలంచి యీ క్రింది విధముగా చెప్పబడుచున్నది. అదేమన యోగమార్గము ద్వారా ఫలానా వస్తువు లేక తత్వము లభించునని చెప్పబడుచున్నది.

8.20. పరస్తస్మాత్తు భావో ఽన్యో ఽవ్యక్తో ఽవ్యక్తా త్సనాతనః,
యః స సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు న వినశ్యతి.

అనగా – ఇచ్చట 'తు' అను శబ్దము ముందు వర్ణించబోవు అక్షరము యొక్క యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన అవ్యక్తము కంటే విలక్షణత్వము కలిగియున్నదని తెలియజెప్పుటకు చెప్పబడినది. ఆ అవ్యక్తము యొక్క భావము అనగా అక్షర నామకమైన పరబ్రహ్మ పరమాత్మ పూర్తిగా భిన్నతత్వము లేక స్వభావము గలవాడు. దేనికంటే విలక్షణత్వము గలవాడు ? అన్నచో – ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన అవ్యక్తము కంటే భిన్నత్వము కలిగియున్నప్పటికీ ఏదో ఒక విధమైన సమానత్వము కలదా ? యన్నచో – ఈ శంకను తొలగించుట కొరకే యిట్లు చెప్పుచున్నారు. ఎట్లనగా – **ఇంద్రియములకు గోచరించనటువంటి అవ్యక్త భావము వేరుగా వుండి యున్నది. అనగా పూర్తిగా విలక్షణత్వము కలిగియున్నది.**

దానికంటే భిన్నత్వము కలిగియున్నది అని చెప్పియున్నారు. అయితే అది దేనికంటే భిన్నత్వము కలిగియున్నది.

అది యింతకు పూర్వము చెప్పబడిన భూత సముదాయమునకు బీజరూపముగా అనగా కారణరూపముగా అవిద్యారూపమైన అవ్యక్తముకంటే భిన్నముగ అనగా విలక్షణత్వము కలిగియున్నది. ఇటువంటి ఏ సనాతన భావము అనగా అనాదిగా కలిగియున్న భావము అయివున్నదో అది బ్రహ్మ మొదలగు సమస్త ప్రాణులు నశించినప్పటికి అది అనగా ఆ అక్షరమైనది నశించదు.

8.21. అవ్యక్తో௨క్షర ఇత్యుక్తస్తమాహుః పరమాం గతిమ్,
యం ప్రాప్య న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ.

అనగా - ఏది అవ్యక్తము మరియు అక్షరము అని చెప్పబడినదో, ఆ అక్షరమనబడు అవ్యక్తభావమును పరమ-శ్రేష్ఠస్థితియని చెప్పుదురు. ఏ పరమ భావమును పొంది మనుష్యుడు తిరిగి ప్రపంచములోనికి రాడో అదియే నా యొక్క పరమ శ్రేష్ఠస్థానమై యున్నది. అదియే విష్ణువనబడు నా యొక్క పరమపదమై యున్నది.

ఆ పరమధామమును పొందు వుపాయము చెప్పబడుచున్నది -

8.22. పురుషః స పరః పార్థ భక్త్యా లభ్యస్త్వనన్యయా,
యస్యాంతఃస్థాని భూతాని యేన సర్వమిదం తతమ్.

అనగా - శరీరరూపమైన పురమునందు శయనించినందున లేక సర్వత్రా పరి పూర్ణమై నిండియున్నందున ఆ పరమాత్మునకు 'పురుషు'డను నామము కలుగుచున్నది. ఆ నిరతి శయత్వము కలిగియున్న పరమ పురుషుడు ఏ పర అనగా సూక్ష్మము మరియు శ్రేష్ఠము కంటే వేరైనదేమియు లేదు (దో) ఏ పురుషుని యందు సమస్తమైన కార్యరూపమైన భూతములు నిండియున్నవో - అట్లేలయన ? కార్య పదార్థమెప్పుడును కారణ పదార్థమునందు అంతర్లీనమై యుండును. మరియు ఏ పురుషుని కారణముగ ఈ సమస్త ప్రపంచము ఆకాశమునందు మేఘములవలె వ్యాపించి యున్నదో, అటువంటి పరమాత్మ అనన్య భక్తి ద్వారా అనగా ఆత్మ విషయికమైన జ్ఞానముతో కూడియున్న భక్తి భావము ద్వారా పొందదగియున్నాడు.

ఏ మహాత్ములు ఓంకారమునందు బ్రహ్మభావమును పొందియున్నారో, ఏ మహాత్ములకు కొంతకాలము తరువాత ముక్తత్వము లభించనున్నదో మరియు యిచ్చట ఏ మహాత్ముల జీవన వ్యవహారము నడచుచున్నదో అటువంటి యోగులకు బ్రహ్మమును పొందు మార్గము చూపవలసి యున్నది. అందువలన ఆవశ్యకమైన అర్థమును కలిగించుటకై "యత్రకాలే" మొదలగు శ్లోకములు చెప్పబడుచున్నవి. ఇచ్చట పునరావృత్తి మార్గ వర్ణనము మరొక మార్గమును చూపుటకై చెప్పబడినది.

8.23. యత్ర కాలే త్వనావృత్తిమావృత్తిం చైవ యోగినః,
ప్రయాతా యాంతి తం కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ.

అనగా - "యత్ర కాలే" అను పదమునకు కొంచము దూరముగా వున్న ప్రయాతా అను పదముతో సంబంధము కలదు.

ఏ కాలమునందు అనావృత్తిని అనగా పునర్జన్మ లేకుండుటను మరియు ఏకాలము నందు ఆ వృత్తిని అనగా తిరిగి జన్మను పొందుటను యోగులు పొందుదురో **"యోగినః' ఈ పదము ద్వారా కర్మలు చేయునటువంటి కర్మవాదులు కూడా యోగులనియే చెప్పబడినారు.** అట్లేలయన ? **"కర్మయోగేనయోగినామ్" అను ఈ విశేషణ శబ్దము ద్వారా కర్మలు చేయువారు గూడ ఏదో ఒక గుణవిశేష కారణముగ యోగులని చెప్పబడినారు.**

తాత్పర్యమేమన ? ఓ అర్జునా ! ఏ కాలమునందు శరీర వియోగమును పొందిన యోగులు పునరావృత్తిని అనగా తిరిగి దేహమును పొందుటను మరియు ఏ సమయమునందు దేహత్యాగమును చేసిన యోగులు పునఃదేహములను పొందరో అట్టి కాలమును గురించి చెప్పెద, వినుము.

8.24. అగ్నిర్జ్యోతిరహః శుక్లః షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్,
తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః.

అనగా – ఇచ్చట 'అగ్ని' శబ్దము కాలమునందు అభిమానముగల, అనగా కాలాభిమానీ అనగా కాలాభిమానము గల దేవతను తెలుపుచున్నది. మరియు 'జ్యోతి' అను శబ్దము గూడ కాలాభిమాని అనగా కాలమునకు సంబంధించిన దేవతను తెలుపుచున్నది. అనగా అగ్ని మరియు జ్యోతి అను నామములు గల ఈ యిరువురు ప్రసిద్ధమైన వైదిక దేవతలే.

ఏ వనమునందు ఆమ్ర వృక్షములు అధికముగా వుండునో దానిని ఏ విధముగా ఆమ్రవనమని యందురో ఆ విధముగానే యిచ్చట కాలాభిమానీ దేవతల వర్ణన అధికముగా వుండుటచే **"యాత్రకాలే, తం కాలమ్"** మొదలగు కాలవాచక శబ్దములు ప్రయోగించుట జరిగినది.

ఇచ్చట అభిప్రాయమేమన – ఏ మార్గమునందు అగ్ని దేవత మరియు జ్యోతి దేవత అనగా పగటి దేవతయైన అగ్ని అనగా సూర్యుడు. రాత్రిదేవత అనగా శుక్లపక్షమునందలి పౌర్ణమినాటి చంద్రుడు మరియు వుత్తరాయణమునందుండు ఆరు మాసముల దేవత మొదలగు వారు భూమిమీద తమ ప్రభావము పడునట్లుగా చేయుచున్నప్పుడు తమ స్థూలదేహములను త్యజించిన మహనీయులు అనగా బ్రహ్మోపాసనయందు తత్పరులైన పురుషులు క్రమముగా బ్రహ్మమును పొందుదురు. **ఈ వుత్తరాయణ మార్గము గూడ దేవతావాచకమే.** అట్లేలయన? బ్రహ్మసూత్రముల యందు గూడ యిట్లే చెప్పబడియున్నది.

ఏ పురుషులు జ్ఞాననిష్ఠగలవారై సద్యోముక్తిని పొందుటకు తగియుందురో అటువంటి వారికి రాకపోకలు కలుగనేరవు. జీవునకు రాకపోకలు దుఃఖదాయకములని ఓ మహాకవి చక్కగా చెప్పియున్నారు. అదెట్లన –

"భువిజచ్చున్ దివిజొచ్చు అచ్చటను చావుంగాంచి చొచ్చున్ భువిన్,
భువి చావుం దివి చావు నాగనిటు చావుల్రెండు భూతాళికిన్,

భువి చావుం సుఖ సుప్తివోలె బడయన్ బోనౌనుగా కక్కటా
దివిచావుం నను జావనీకుము కపర్థిస్వామి నృత్యుంజయా." (చూ. కంకణము కావ్యం)

శ్రుతియందు గూడ యిట్లే చెప్పబడియున్నది. "ఆ దేహమును వదలిన ప్రాణములు ఎచ్చటికి పోవును ? "నతస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంతి" "ఇతి శ్రుతేః" అవి అనగా ఆ బ్రహ్మమునందు అవిభాజ్యముగానున్నందున మరియు బ్రహ్మము సర్వవ్యాపకతత్వమై యున్నందున అవి బ్రహ్మము నందే లీనమై యుండును.

మహాజ్ఞానియైన కబీరుదాసుగారు గూడా సోదాహరణముగా యీ రహస్యమును చక్కగా చెప్పియున్నారు.

జలమే కుంభ కుంభమే జల బాహర భీతర పానీ.

ఫూటా కుంభ జల జలహి సమానా యహ్ తథ్ థౌ గియానీ. అనగా జలమునందు కుండయున్నది. కుండయందు జలము వున్నది. కుండకు బయట లోపలా కూడా జలమే నిండి యున్నది. కుండ పగిలిపోయినది. జలమునందు జలము కలిసిపోయినది. జ్ఞానులు ఈ మాట చెప్పియున్నారు.

8.25. ధూమో రాత్రిస్తథా కృష్ణః షణ్మాసా దక్షిణాయనమ్,
తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతిర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే.

అనగా – ధూమాభిమాని మరియు రాత్రాభిమానులైన దేవతలున్న మార్గములు ధూమము మరియు రాత్రి అనగా అంధకారముతో నిండి యుండును. మరియు దక్షిణాయనము నకు ఆరు మాసముల కాలముండును. అనగా యింతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా దక్షిణాయన మార్గమునందు అభిమానము గల దేవతల అధికారమునందుండు మార్గమున పయనించుచూ దేహత్యాగము జేసిన జీవులు లేక యోగులు అనగా యిష్టార్థములను పొందగోరి కర్మలు చేయు యోగులు చంద్రుని యొక్క జ్యోతిని అనగా వారు ఆచరించిన కర్మ ఫలములను పొంది, వాటిని భోగించి ఆ కర్మఫలములు క్షయమైనప్పుడు తిరిగి ఈ భూలోకమును జేరి తమ యిష్టానుసారమైన దేహములను ధరింతురు.

8.26. శుక్లకృష్ణే గతీ హ్యేతే జగతః శాశ్వతే మతే,
ఏకయా యాత్యనావృత్తిమన్యయావర్తతే పునః.

అనగా – శుక్ల మరియు కృష్ణ ఈ రెండు మార్గములు అనగా దేనియందు జ్ఞానరూపమైన ప్రకాశము గలదో అది శుక్లపక్షము మరియు దేనియందు ఆ ప్రకాశము లేదో అది కృష్ణపక్షము. ఈ రెండు మార్గములు జగత్తునందు నిత్యమై అనాది నుండి ఒప్పుకొనబడి యున్నవి. అట్లేలయన ? జగత్తు నిత్యమైనదై యున్నది. ఇచ్చట 'జగత్తు' అను శబ్దమునకు

ఏ జ్ఞానులు మరియు కర్మవాదులు పైన చెప్పబడిన మార్గములకు అధికారులో అనగా యోగ్యత గల వారైయున్నారో వారినిగానే తలంచవలయును. ఏలయన ? ప్రపంచమంతటికి యీ గతి అనగా ఈ మార్గములు సంభవించవు.

ఆ రెండు మార్గములలో ఒకడు శుక్లమార్గమున వెళ్ళినచో ఆతడు తిరిగి రాడు. అనగా వానికి పునర్జన్మ కలుగదు. అట్లుగాక రెండవ మార్గమున అనగా కృష్ణమార్గమున పయనించిన యోగి తప్పక పునర్జన్మను పొందును.

8.27. నైతే సృతీ పార్థ జానన్యోగీ ముహ్యతి కశ్చన,
తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున.

అనగా – ఓ పార్థా ! పైన చెప్పబడిన రెండు మార్గములను యీ విధముగా ఎరింగిన యోగి అనగా ఒకటి పునర్జన్మ రూపమైన ప్రపంచమును యిచ్చునదై యున్నదనియు మరియు రెండవది మోక్షమును అనగా పునర్జన్మను యిచ్చునది కానిదైయున్నదనియు బాగుగా ఎరింగిన యోగి దీనికి మోహితుడు కాడు. అందుచేత ఓ అర్జునా ! నీవు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును యోగయుక్తుడవై యుండుము. అనగా సమాధియందు నిమగ్నము చెందియుండుము.

ఇప్పుడు యోగము యొక్క మహాత్మ్యమును వినుము –

8.28. వేదేషు యజ్ఞేషు తపఃస్సు చైవ దా ~~~ యత్పుణ్య ఫలం ప్రదిష్టమ్,
అత్యేతి తత్సర్వమిదం విదిత్వా యోగీ పరం స్థానముపైతి చాద్యమ్.

అనగా – వీటిని గుర్తించి అనగా ఈ ఏడు ప్రశ్నలయొక్క నిర్ణయము ద్వారా చెప్పబడిన రహస్యమును యదార్థమని యెరింగి మరియు వాటిని యధావిధిగా అనుష్ఠించిన యోగియైన పురుషుడు, చక్కగా వేదాధ్యయనము చేసినటువంటి, శ్రేష్ఠమైన గుణ సంపాదన ద్వారా చేయబడిన యజ్ఞములు గలిగియున్నట్టి, చక్కగా చేయబడిన తపోబలము గలిగినట్టి మరియు నిజముగా పాత్రుడైన వానికి దానమిచ్చినట్టి వానికి ఎటువంటి వారికి ఎటువంటి పుణ్య ఫలము కలుగునని సర్వశాస్త్రములయందును చెప్పబడియున్నదో వాటినన్నింటిని మించిన పుణ్యఫలమును పొందును. మరియు ఆరంభమునందు జరుగు సర్వకారణ రూపమైన పరమేశ్వర స్థితిని అనగా బ్రహ్మమును పొందును.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి తారక బ్రహ్మయోగమనబడు
ఎనిమిదవ అధ్యాయమునకు శ్రీ జగద్గురు ఆది శంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు
తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు – శ్రీ సదానంద భారతి.
ప్రణవాశ్రమము.

తొమ్మిదవ అధ్యాయము

ఎనిమిదవ అధ్యాయమునందు సుషుమ్నానాడి ద్వారా ధారణాయోగము సర్వాంగ పూర్ణముగా వర్ణించి చెప్పబడినది. మరియు ఆ యోగము యొక్క ఫలములైన అగ్ని, జ్యోతి మొదలగు వాటిని పొందుటచే క్రమముగా కాలాంతరమందు బ్రహ్మప్రాప్తి రూపమైన మరియు అపునరావృత్తి రూపమైన ఫలము కలుగునని చెప్పబడినది.

కాని అచ్చట ఒక శంక కలుగుటకు అవకాశమున్నది. అది యేమనగా – ఇటువంటి సాధన చేసిన మాత్రముననే పురుషునకు మోక్షప్రాప్తిరూపమైన ఫలము లభించునా ? ఇంతకంటే వేరు విధములుగా సాధన చేసినవారికి మోక్షము లభించదా ? అను మొదలగు శంకా నివారణార్థము భగవంతుడు యిట్లు చెప్పుచున్నారు –

9.1. ఇదం తు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యనసూయవే,
జ్ఞానం విజ్ఞాన సహితం యజ్ఞాత్వామోక్ష్యసే ఽశుభాత్.

అనగా – ఇంతకు పూర్వము చెప్పబడిన బ్రహ్మజ్ఞానమే యిప్పుడు యిచ్చట మరల చెప్పబడుచున్నది. దానిని బుద్ధికి ఎదురుగా వుంచి అనగా తర్కబుద్ధికి సమాధానము కలిగించు విధానముగా 'ఇదమ్' అను శబ్దము వాడబడినది. 'తు' అను శబ్దము గూడ యితర విధములైన జ్ఞానముల నుండి యీ జ్ఞానమును వేరు చేయు దృష్టితో ప్రయోగించబడినది.

ఇదియే యదార్థమైన జ్ఞానము. ఈ జ్ఞానమే పురుషునకు సాక్షాత్తుగా మోక్షమును కలిగించునదై యున్నది. **"సర్వము వాసుదేవమే".**

ఈ సమస్తమైన జగత్తంతయు ఆత్మయే అనగా ఆత్మయే జగద్రూపమున తోచుచున్నది. బ్రహ్మము అద్వితీయుము. దానికంటే వేరుగా మరొకటి లేదు.

"ఇదం ఏవ సమ్యక్జ్ఞానం సాక్షాద్ మోక్షప్రాప్తిసాధనమ్" "వాసుదేవ సర్వమితి" "ఆత్మైవేదం సర్వమ్" (బృహ. ఉ. 2–4–6) "ఏకమేవాద్వితీయం" (ఛాం.ఉ. 6–2–1) మొదలగు శ్రుతుల ద్వారా చెప్పబడినది. అందుచేత దీనికంటే వేరుగా జ్ఞానము. దానికంటే వేరుగా మోక్షమును పొందుటకు మరొక మార్గము లేదు.

పై చెప్పిన దానికి విరుద్ధముగా తలంచువారు, వారు **తమకంటే భిన్నముగా తన స్వామి వున్నాడని తలంచువారైన మానవులు వినాశమును పొందు లోకములనే పొందుదురు.** ఈ విషయములన్నియు శ్రుతుల ద్వారానే ఋజువగుచున్నవి. నీవు అసూయా రహితుడవగు నా భక్తుడవై యున్నందున అతి గోపనీయమగు రహస్యమును నీతో చెప్పుచున్నాను.

అది ఏమన ? జ్ఞానము. ఎటువంటి జ్ఞానము ? **విజ్ఞానముతో కూడియున్న జ్ఞానము. అనగా అనుభవము ద్వారా తెలియబడు జ్ఞానము.**

ఏ జ్ఞానమును పొంది అనగా తెలుసుకొని నీవు సంసార రూపమైన బంధమునుండి ముక్తుడవగుదువో అట్టి సమ్యక్ జ్ఞానమును నీకు తెలుపుచున్నాను.

ఆ జ్ఞానమెట్టిదనగా -

9.2. రాజవిద్యా రాజగుహ్యం పవిత్రమిదముత్తమమ్,
ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తుమవ్యయమ్.

అనగా - అతిశయమైనది అనగా అన్నింటిని అధిగమించియున్నది, ప్రకాశముతో కూడియున్నది అయివున్న కారణముగ **యీ జ్ఞానము అన్ని విద్యలకు రాజువంటిది. బ్రహ్మవిద్య విద్యలన్నింటియందును అత్యధికముగా దేదీప్యమానమై వెలుంగుచూ ప్రసిద్ధమైయున్నది.**

మరియు ఈ జ్ఞానము సమస్తమైన గుప్తముగా వుంచదగిన భావములకు గూడ రాజు వంటిదే. మరియు ఇది అతి పవిత్రము మరియు సర్వోత్తమము అయినది. అనగా సంపూర్ణముగా సర్వమును పవిత్రముగా చేయు వారిని కూడా పవిత్రము చేయునదైయున్నది. అటువంటి ఈ బ్రహ్మ జ్ఞానము సర్వశ్రేష్ఠమైనది. **ఈ జ్ఞానము అనేక వేల సంవత్సరముల కాలము నుండి ప్రోగు చేయబడిన పుణ్య పాపాది కర్మల ఫలములను క్షణమాత్రములో భస్మము చేయగల సామర్థ్యము కలిగియున్నది.** అట్టి స్థితి యందు దాని యొక్క పవిత్రత చెప్పనలవిగానిదై యున్నది.

నిజముగానే ఈ **జ్ఞానము ప్రత్యక్షానుభవము** ద్వారానే పొందదగినదై యున్నది. అనగా - **సుఖాదుల వలె ప్రత్యక్ష అనుభవము ద్వారానే అనుభవించదగినదై యున్నది.**

అనేక గుణములు కలిగియున్న వస్తువునకు గూడ ధర్మముతో విరోధము కలిగి యుండుట చూడబడుచున్నది. కాని ఆత్మజ్ఞానము మాత్రము వాటివలె ధర్మ విరుద్ధమైనది కాదు. పైపెచ్చు ధర్మముతో కూడియున్నదై యున్నది.

ఇటువంటి పదార్థము అనగా వస్తువు అనగా విషయము దుఃస్సంపాద్యమై యున్నది. అనగా యిటువంటి జ్ఞానమును పొందుట అతి కష్టతరమైనదై యున్నది. అందుచేతనే రత్నముల యొక్క రహస్యమును గుర్తించు వివేక విజ్ఞానము వలె దీనిని ఎరుంగుట అనగా గుర్తించుట అత్యంత సులభము.

కాని ఈ ప్రపంచమునందు తక్కువ శ్రమ ద్వారా సుఖములను పొందుటకు అవసరమైన కర్మల యొక్క అల్ప ఫలము అనగా అల్పకాలము మాత్రమే వుండు ఫలము మరియు అతి కష్టముతో చేయబడు కర్మల గొప్ప ఫలము అనగా ఎక్కువ కాలము వరకు నిలిచియుండు ఫలము అందరికి తెలిసిన విషయమే. అందుచేత ఈ జ్ఞానము గూడ అతి సులభముగా ఫలమును యిచ్చునదై యున్నందున తన ఫలము క్షీణించిన తరువాత ఆ జ్ఞానము గూడ క్షీణించునని శంక కలిగినందున ఆ శంకా నివారణార్థము చెప్పుచున్నాను -

ఈ జ్ఞానము అవ్యయమైనది. అనగా కర్మలవలె ఫలనాశము ద్వారా యిది నశించునది కాదు. అందుచేత ఈ ఆత్మజ్ఞానము శ్రద్ధతో పొందదగినదై యున్నది.

9.3. అశ్రద్దధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరంతప,
అప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యుసంసారవర్త్మని.

అనగా – ఈ ఆత్మజ్ఞానరూపమైన ధర్మమును ఆచరించనివారు, అనగా ఈ ఆత్మజ్ఞాన స్వరూపమును గురించి మరియు దాని యొక్క ఫలమునందు ఆస్తిక భావము లేనివారు, నాస్తికులతో సమానులు, అటువంటివారు అసుర సిద్ధాంతములను నమ్మి, దేహమునే ఆత్మ పదార్థముగా తలంచి, పాప కర్మలు చేయుచూ, యింద్రియములకు దాసులైన మానవులు పరమేశ్వర స్వరూపుడనైన నన్ను పొందక, అసలు అటువంటి వారికి నన్ను పొందవలయునన్న భావము కూడా కలుగనేరదు. నన్ను పొందుటకు అవసరమైన సాధనరూపమైన భేదభక్తిని గూడ పొందజాలక అపమార్గములయందు తిరుగుచుందురు. ఆ అపమార్గములెట్టివనగా –

మృత్యువుతో కూడియున్న సంసార మార్గమున అనగా ఏ ప్రపంచము మృత్యువుతో అనగా వినాశముతో కూడియున్నదో అటువంటి మృత్యు సంసారమనెడు నరకము నుండి పశువులు, పక్షులు మొదలగు వాటి యోనులందు చిక్కువడు మార్గములందు వారు పుట్టుచూ చచ్చుచూ పైకి క్రిందికి తిరుగుచుందురు.

ఈ విధముగా జ్ఞానము వలన కలుగు లాభమును గురించి సంక్షిప్తముగా చెప్పి యిప్పుడు విశదముగా చెప్పుచున్నారు –

9.4. మయా తతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా,
మత్థ్సాని సర్వభూతాని న చాహం తేష్వవస్థితః.

అనగా – అవ్యక్తరూపుడను మరియు పరమాత్మ స్వరూపుడను అయివున్న నా ద్వారా అనగా ఏ నా పరమ తత్వము యొక్క స్వరూపము ప్రత్యక్షముగా లేదో అనగా ఏ నా పరతత్వము బుద్ధి మరియు యింద్రియములకు విషయముగాక యున్నదో అటువంటి అవ్యక్త మూర్తినై యున్న నా కారణముగ ఈ సమస్తమైన జగత్తు వ్యాపించి యున్నట్లుగా తోచుచున్నది.

ఆ అవ్యక్త స్వరూపుడను మరియు పరమాత్మను అయిన నాయందు బ్రహ్మ మొదలు పిపీలికాది పర్యంతము సమస్త ప్రాణులు స్థితిని పొంది యున్నవి.

అట్లేలయన ? నిర్జీవము అనగా జీవము లేనట్టి అనగా పరమ చైతన్య బ్రహ్మతత్వము లేనటువంటి ఏ దేహము వ్యవహారమునకు పనికిరాదు. అందుచేతనే అవన్నియు చైతన్య స్వరూపుడైన నాయందే స్థితిని పొందియున్నవి. అనగా పరమాత్మ స్వరూపుడనైన నానుండియే అవన్నియు ఆత్మ కలిగినవి అగుచున్నవి. అందుచేత అవన్నియు నా యందే కలవని అనగా నాకంటే వేరుగా లేవని చెప్పబడుచున్నది.

ఆ భూతములన్నింటి యొక్క నిజమైన స్వరూపము నేనే అయి వున్నాను. అందుచేతనే అజ్ఞానులకు నేను వాటియందు వున్నానను భ్రాంతి కలుగుచుండును. అందుచేత నేను అభూతములయందు లేను అని చెప్పుచున్నాను. ఏలయన ? **ఆకారము గల వస్తువుల యందు వలె నాయందు సంసర్గ దోషము అనగా యితర పదార్థములతో కలసి యుండు గుణము లేదు.** అందువలన నేను **ఏ వస్తువుతోడను కలిసి యుండక సూక్ష్మరూపమున ఆకాశము వలె అంతటా వ్యాపించి యున్నాను.** సంసర్గ దోషము లేని వస్తువు ఎచ్చటనూ, ఎన్నడునూ ఆధేయ భావముతో అనగా మరియొక దానిపై ఆధారపడి వుండదు. స్వతంత్రముగానే వుండును. నేను 'అసంసర్గ' అనగా దేనితోనూ సంబంధము లేనివాడనై యున్నాను – అందువలన–

9.5. న చ మత్థాని భూతాని పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్,
భూతభృన్న చ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః.

అనగా – నిజముగా విచారించి చూచిన బ్రహ్మాది ప్రాణులన్నియు గూడ నాయందు లేవు. నీవు నా యొక్క ఈశ్వరీయ యోగముతో కూడిన ఘట్టమును చూడుము. అనగా నా యొక్క ఈశ్వరీయ యోగమును అనగా నా యొక్క యదార్థ తత్త్వమును గుర్తించుము. అనగా చక్కగా తెలుసుకొనుము.

"సంగరహితమైన ఆత్మ ఎచ్చటనూ దేనితోడను సంబంధము కలిగి యుండదు"
"అసంగో నహి సజ్జతే" (చూ. బృ.ఉ. 3.9.26.)

ఈ విధముగా శ్రుతి గూడ సంసర్గరహితమైనందుననే ఆత్మకు అనగా ఆత్మ యొక్క నిర్లేపత్వమును చెప్పుచున్నది.

ఇచ్చట మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరమైన విషయమేమన – సర్వభూతములకు కారణరూపుడను మరియు ఆత్మరూపుడను అయిన నేను సంసర్గరహితుడను అయివుండి కూడా **ఆ భూతముల స్థితిలయములకు నేనే కారణరూపుడనై యున్నాను. అయినప్పటికీ నేను భూతములయందు లేను.** అట్లేలయన ? పరమాత్మ భూతముల యందుండుట సంభవముకాదు. ఈ విషయము పైన చెప్పిన న్యాయము ద్వారా స్పష్టము చేయబడినది.

పూర్వపక్షము – అనగా – శంక –

ఆత్మకంటే వేరుగ భిన్నముగా వుండు వస్తువు ఏదియు లేదని చెప్పియున్నారు గదా! మరి లోకులందరూ ఎవరికి వారు "నాయాత్మ" అని (ఎందులకు) ఎట్లు చెప్పుచున్నారు ?

సమాధానము – లోకమునందలి మానవులు భ్రాంతిని జెందినవారై అనగా సత్పదార్థ సాక్షాత్కారమును పొందజాలక లౌకిక బుద్ధిననుసరించి దేహాది సంఘాతములనే అనగా అనేక వస్తువుల సమన్వయము ద్వారా ఏర్పడిన దేహాదులనే ఆత్మ నుండి వేరుచేసి మరల దానిపై అహంకారమును ఆరోపించి అనగా దేహమేనేనను భావమును పొంది "నాయాత్మ" అని అనగా నా దేహమునందున్న యాత్మ అని చెప్పుచున్నారు. ఆత్మ తనంతట తానుగానే వేరువేరు

భాగములుగా విభజింపబడి అన్ని దేహములందు యున్నదని తలంచుచున్నారు. అంతేగాని తమ అజ్ఞానము వలన అలా తలంచుచున్నామని వారికి తెలియుటలేదు.

భూతములను కల్పించు దానిని, వాటిని పోషించుదానిని 'భూతములను భావించునది' అని చెప్పుదురు.

పై రెండు శ్లోకములకు చెప్పబడిన తాత్పర్యమును దృష్టాంతము ద్వారా స్థిరపరచుచున్నారు -

9.6. యథాఽఽకాశస్థితో నిత్యం వాయుః సర్వత్రగో మహాన్,
తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థానీత్యుపధారయ.

అనగా - లోకమునందు ప్రసిద్ధి జెందియున్నట్లుగా సర్వత్రా విహరించునటువంటిది మరియు పరిమాణమునందు అత్యంత వ్యాపకమైయున్న వాయువు సర్వకాలములయందును ఆకాశమునందే స్థితి గలిగియుండును. ఆ విధముగానే ఆకాశము వలె అంతటను పరిపూర్ణమై పరమాత్మనైయున్న నాయందు సమస్త భూతములు నిర్లిప్తభావముతో నిండియున్నవి. ఈ విషయమును నీవు బాగుగా తెలుసుకొనుము.

ఈ విధముగా జగత్తు తోచుకాలమునందు అనగా జగత్తు వున్నట్లుగా తోచుచున్నప్పుడు ఆకాశమునందలి వాయువువలె నాయందు నిండియున్న భూతములన్నియూ -

9.7. సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్,
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్.

అనగా - ఈ ప్రపంచము నందలి ప్రాణులన్నియు ప్రళయ కాలమందు నా యొక్క త్రిగుణాత్మకమైన అపరము, నికృష్టము అయిన ప్రకృతియందు లీనమై పోవును. మరియు తిరిగి కల్పాదికాలమున అనగా తిరిగి ఆ ప్రకృతి నుండి సర్వవిధ ప్రాణులతో కూడియున్న ఆ పూర్వపు ప్రపంచమువంటి నూతన ప్రపంచము వుత్పన్నమగును. ఈ కార్యమంతయు అనగా సర్వవిధ ప్రాణులతోఁకూడిన ప్రపంచమంతయు నా యధీనమునందున్న నికృష్ట ప్రకృతినుండియే ఉద్భవించును. అనగా ఆ ప్రకృతి ద్వారానే ఈ ప్రపంచమంతయు మరల అనగా ప్రళయానంతరము కల్పించబడును.

ఈ విధముగా అవిద్యారూపమైన -

9.8. ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః,
భూతగ్రామమిమం కృత్స్నమవశం ప్రకృతేర్వశాత్.

అనగా - నాచే కల్పించబడిన ప్రకృతిని నాయధీనమునందే యుంచుకొని ప్రకృతి యొక్క గుణముల చేత కల్పించబడియున్న సమస్తమైన మరియు పరతంత్రమైయున్న మరియు

అవిద్య మొదలగు దోషములతో కూడి పరవశమై యున్న ఈ భూత సముదాయమును నేనే ప్రతిసారి కల్పించుచూ వుంటాను.

పూర్వపక్షము - అట్టి స్థితియందు అనగా యిట్టి స్థితిలయములు కలిగియున్న భూత సముదాయమును కల్పించు పరమేశ్వరులైన మీరు స్థితిలయములు కలిగియున్న సృష్టివలన కలుగు పుణ్యపాపములతో సంబంధము కలవారై యుందురు కదా ? అని శంకించగా భగవంతుడు చెప్పుచున్నాడు.

9.9. న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ;
ఉదాసీనవదాసీనమసక్తం తేషు కర్మసు

అనగా – ఓ ధనంజయా ! భూత సముదాయము యొక్క విషమ రచనతో కూడియున్న ఆ కర్మలన్నియు ఈశ్వరుడైన నన్ను బంధించజాలవు.

ఆ కర్మలతో ఈశ్వరునకు సంబంధము లేకుండుటకు గల కారణము చెప్పుచున్నారు.

నేను ఆ సృష్టి రచనా సంబంధమైన కర్మలయందు ఎటువంటి ఆసక్తిలేనివాడనై, సంబంధములేనివాడనై, ఉదాసీనునిగా వుందును. అనగా ఆత్మ నిర్వికారమైనది. అనగా ఎటువంటి వికారమును చెందునది కాదు. అందువలన ఏ విధముగా ఒక ఉదాసీనుడు అనగా ఎటువంటి కర్మ చేయుటయందు కించిత్తు గూడ అసక్తి లేనివాడై వుండునో వాని వలెనే నేను గూడ ఈ సృష్టి కర్మయందు ఎటువంటి ఆసక్తి లేని ఉదాసీనుడుగానే వుందును. మరియు ఆ కర్మలయందు గల ఫలముల యందు ఆసక్తి లేనివాడనై మరియు "నేను ఈ కర్మ చేయుచున్నాను" అను అభిమానము గూడ లేనివాడనై వుందును. అట్లగుట చేత ఆ కర్మలు నన్ను బంధించజాలవు.

ఈ వివేచన యొక్క సారాంశమేమన ? **కర్తృత్వాభిమానము లేకుండుట మరియు తాను చేయు కర్మల యొక్క ఫలమునందు ఆసక్తి లేకుండుట** యీ రెండు భావములు నన్నే కాదు యితరులను గూడ బంధ రహితులుగా చేయును.

ఇట్లు తప్ప యితర విధములుగా చేయబడు కర్మలన్నింటి ద్వారా అజ్ఞానులగు వారందరూ పట్టుపురుగులవలె బంధముల యందు చిక్కుకొందురు.

మరో శంక - ఇచ్చట శంక యేమనగా - "ఈ భూత సముదాయమును నేను సృష్టించుచున్నాను." మరియు నేను ఉదాసీనుడను వానివలె వుందును" అని చెప్పు వాక్యములు మరియు వాటి అర్థము పరస్పర విరుద్ధముగా తోచుచున్నది.

సమాధానము - అట్టి శంకను తొలగించుట కొరకు ఈ క్రింది విధముగా సమాధానము చెప్పుచున్నారు -

9.10. మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్,
హేతునానేన కౌంతేయ జగద్విపరివర్తతే.

అనగా - అన్నివైపుల నుండి చూచినా ఎవ్వని స్వరూపము కేవలము అదృశ్యముగానే తోచుచున్నదో అట్టి నిర్వికారరూపుడను మరియు అన్నింటికి కారణ స్వరూపుడనై యున్న నా వలన ప్రేరణ పొందినదై అవిద్యారూపమైన నా యొక్క త్రిగుణములతో కూడియున్న మాయ అనగా ప్రకృతి సమస్తమైన చరాచర జగత్తును కల్పించుచున్నది. అందుకే కాబోలు ఓ తత్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు -

"వింత శక్తులుండు విశ్వాంతరాళాన
చేసి బొమ్మలెపుడు చెఱుపుచుండు
తెలియలేరు జనులు దేవుని మహిమలు....
గుణ్యరామరాయ గురువిధేయ" (చూ. రామరాయ శతకము, రచయిత : డా. బండ్లమూడి అంజనేయులు)

వేదమంత్రములు గూడ ఈ తత్వమునే చెప్పుచున్నవి -

"ఏకో దేవః, సర్వభూతేషు గూఢః, సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాసః, సాక్షీ చేతా కేవలోనిర్గుణశ్చ" (చూ. శ్వేతా. ఉ. 6-11)

అనగా "సర్వభూతములయందును అదృశ్య భావమున వుండువాడు ఒక్కడే దైవము. ఆతడే సర్వవ్యాపకుడు మరియు సర్వభూతములకు అంతరాత్మ మరియు సర్వకర్మలకు కారణరూపుడు, సమస్త భూతములకు అధిదేవత, సాక్షి, చేతన స్వరూపుడు, పరిశుద్ధుడు మరియు నిర్గుణుడు అయివున్నాడు."

ఓ కుంతీపుత్రా ! ఈ కారణము వలననే అనగా నేనే వీటికన్నింటికీ ఆధార స్వరూపుడను అయివున్నందువలన చరాచర సహితమైన **సాకార-నిరాకార రూపమున నున్న సమస్తమైన జగత్తు అన్ని అవస్థల యందును వికారమును పొందుచునే యుండును.**

అట్లేలయన ? జగత్తుయందలి సర్వ ప్రవృత్తులు సాక్షీచేతనమైన జ్ఞానమునకు విషయరూపమున వుండుటకే. "నేను దీనిని తినెదను" దీనిని చూచుచున్నాను, దీనిని వినుచున్నాను, ఫలానా సుఖమును పొందుచున్నాను, ఫలానా దుఃఖమును అనుభవించుచున్నాను. దాని కొరకు లేక అతని కొరకు ఈ పనిని చేయుదును. ఈతని కొరకు లేక దీని కొరకు ఫలానా పని (కర్మ) చేయుదును. ఫలానా వస్తువును ఎరుంగుదును. మొదలగు జగత్తుకు సంబంధించిన సర్వవృత్తులు జ్ఞానము యొక్క అధీనమునందే యున్నవి. మరియు కాలాంతరమున జ్ఞానమందే లయమై పోవును.

ఈ జగత్తునకు అధికారి, కారణస్వరూపుడు మరియు చేతనత్వమునకు ఆధారమైయున్నవాడు సర్వోత్తమమైన హృదయమునందు నిశ్చలముగా నిండియున్నాడు. (చూ. "యో అస్యాధ్యక్షః పరమే వ్యోమన్" తై.బ్రా 2.8) మొదలగు మంత్రములు గూడ పై అర్థమునే సూచించుచున్నవి.

సర్వమునకు ఏకమాత్ర అధిష్ఠానరూపమున వున్నవాడు, చైతన్యరూపమున వున్నవాడు అయిన ఆ బ్రహ్మస్వరూపుడు నిజముగా సమస్తమైన భోగభాగ్యములతోను సంబంధములేనివాడై

యున్నాడు. మరియు అతడు తప్ప యితరమైన చేతన పదార్థము మరియొకటి లేనందున యితర భోక్తలు గూడ లేరు. మరి అటువంటి స్థితిలో ఈ సృష్టి అంతయు ఎవరి కొరకు ? యిటువంటి ప్రశ్నగాని ఆ ప్రశ్నకు సమాధానముగాని యీ రెండూ కుదరనే కుదరవు. అట్లేలయన? ఈ విషయము అనిర్వచనీయమైనది.

ఈ సృష్టిని గురించి స్వయముగా ఎవ్వడెరుంగును ? అందుచేత ఎవ్వడు చెప్పగలడు? ఈ జగత్తు ఎచ్చట నుండి వచ్చినది ? ఏ కారణముచేత ఈ సృష్టి కార్యము జరిగినది ? (చూ. "కో అద్ధావేద క ఇహ ప్రవోచత్, కుత అజాతా కుత ఇయం విస్పృష్టిః" తై.బ్రా. 2-8-9) మొదలగు మంత్రముల ద్వారా ఈ మాటే చెప్పబడినది. "అజ్ఞానము చేత జ్ఞానము కప్పబడుచున్నది. అందుచేత సమస్తమైన జీవులు మోహమును పొందుచున్నవి.

"అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన, ముహ్యంతిజంతవః" ఈ విధముగా నేను నిత్యమైనవాడను, శుద్ధమైనవాడను, ముక్త స్వభావము కలవాడను మరియు సర్వ ప్రాణులకు ఆత్మనై యున్నాను. అయినప్పటికీ -

9.11. అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితమ్,
పరం భావమజానంతో మమ భూతమహేశ్వరమ్.

అనగా - మూఢులు మరియు వివేకహీనులు అయిన లోకులు నాయొక్క సర్వ లోకములయందు పరిమితి యనునది లేకుండా ఈశ్వరరూపమున పరమ భావముతో అనగా అందరియొక్క ఆత్మరూపమున వున్న పరమాత్మ రూపమును మరియు సమస్త ప్రాణులకు ఈశ్వరుడనూ అయివున్న నా రూపమును గుర్తించజాలక యున్నారు. ఆకాశమువలె కాదు ఆకాశము కంటే గూడ సూక్ష్మతరము మరియు వ్యాపకత్వము కలిగిన వాడనైయున్నాను. నాయీ పరమ పరమాత్మతత్వమును ఎరుంగనందువలన మనుష్య దేహమును ధరించియున్న పరమాత్ముడనైయున్న నన్ను సామాన్య మానవునిగా తలంచుచున్నారు. అనగా మనుష్య రూపమును ధరించి అనేక కర్మలు చేయుచున్న నన్ను, పరమాత్మునిగా గుర్తించక అగౌరవపరచు చున్నారు.

అందుచేత ఆ విధముగా పరమాత్ముడనైన నన్ను హీనదృష్టితో చూచుచుండుట చేత వారు జీవత్వమును త్యజించలేక శవరూపములతో అనగా చచ్చినవారివలె పడియున్నారు.

అట్లేలయన్నచో -

9.12. మోఘాశా మోఘకర్మాణో మోఘజ్ఞానా విచేతసః,
రాక్షసీమాసురీం చైవ ప్రకృతిం మోహినీం శ్రితాః.

అనగా - వారందరూ మోఘాశా అనగా ఆశలు నెరవేరనివారు, కోర్కెలు వ్యర్థమైన వారు అటువంటి అడుగంటిన ఆశలు గలవారు మరియు మోఘకర్మా అనగా ఫలహీనములైన

కర్మలు చేయువారు అయివున్నారు. ఏలయన ? వారి ద్వారా చేయబడు అగ్నిహోత్రాది కర్మలు తన అంతరాత్మ రూపమున వున్న భగవంతుని గుర్తించక, ఆదరించకపోవుట వలన వారు చేయు కర్మలన్నియు ఫలహీనములగును. అందుచేత వారు **మోఘకర్మలు** చేయువారు అని చెప్పబడుచున్నారు. ఇంతేగాక వారు **మోఘజ్ఞానులు** గూడ అయివున్నారు. అనగా **ఫలహీనమైన జ్ఞానము గలవారైయున్నారు.** అనగా వారు పొందిన జ్ఞానము గూడ నిష్ఫలమైనదే అగుచున్నది. మరియు వారు **విచేతా అనగా వివేకము లేనివారు గూడ అగుచున్నారు.**

మరియు వారు మోహమును కలిగించునటువంటి దేహాత్మవాదులు మరియు రాక్షస అనగా అసుర సంబంధమైన ప్రకృతి అనగా స్వభావము కలవారగుచున్నారు. తాత్పర్యమేమన? అట్టి వారందరూ తినండి, త్రాగండి, విరగగొట్టండి, నశింప జేయండి యితరుల ధనధాన్యాదులను దోచుకొనండి మొదలగు కేకలు వేయుచూ చాలా గొప్ప క్రూరకర్మలు చేయువారగుచున్నారు. అందువలననే శ్రుతి గూడ – "అసుర్యా నామ తే లోకాః" ఈశా.ఉ. 3 అని చెప్పుచున్నది. అనగా వారు అసురులు నివశించుటకు యోగ్యమైనటువంటి ప్రకాశహీనమైన లోకములందు నివశింతురు అని చెప్పుచున్నది.

కాని అట్లుగాక, నా యందు అనగా పరమాత్మయందు శ్రద్ధతో కూడిన భావము గలవారు మరియు భగవద్భక్తి రూపమైన మోక్షమార్గమునందు పయనించువారు –

9.13. మహాత్మానస్తు మాం పార్థ దైవీం ప్రకృతిమాశ్రితాః,
భజంత్యనన్యమనసో జ్ఞాత్వా భూతాదిమవ్యయమ్.

అనగా – ఓ పార్థా ! శమము, దమము, దయ, శ్రద్ధ మొదలగు సద్గుణ సంపన్న స్వరూపులైన దేవతల స్వభావమును అలంబనగా జేసుకొని, ఉదారమైన చిత్తము గల మహాత్ములు ఈశ్వర స్వరూపుడనైన నన్ను సర్వభూతములకు అనగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, భూమి మొదలగు పంచభూతములకు మరియు సమస్త ప్రాణులకు ఆది కారణముగా గుర్తించి మరియు వికారరహితునిగాను మరియు అక్షరుడుగాను ఎరింగి అనన్యమైన మనస్సుతో అనగా "నీవే తప్పనితఃపరంబెరుగన్" అని ఎవరు భజింతురో అనగా నన్నే ధ్యానించుచుందురో –

అటువంటివారు ఏ విధముగా భగవానుని ఉపాసింతురోయని ప్రశ్నించగా చెప్పుచున్నారు –

ఏ విధముగా భజింతురు ? –

9.14. సతతం కీర్తయంతో మాం యతంతశ్చ, దృఢవ్రతాః,
నమస్యంతశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యయుక్తా ఉపాసతే.

అనగా – ఆ దృఢమైన వ్రతమును స్వీకరించిన భక్తులు అనగా నిశ్చలము మరియు దృఢము మరియు అచంచలమైన మనస్సు కలిగియున్న ఆ భక్తులు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును

పరబ్రహ్మ స్వరూపుడను మరియు భగవంతుడనైన నన్ను కీర్తించుచూ యింద్రియ నిగ్రహము కలిగి శమ, దమ దయ మరియు అహింసాది ధర్మభావములు కలవారై పరమాత్మ స్వరూపుడనైన నన్ను భక్తిభావపూర్వకముగా నమస్కరించుచూ ఎల్లప్పుడూ నన్నే స్మరించుచూ నన్ను వుపాసించుచూ నన్నే సేవించుచుందురు.

వారు భగవంతుని ఎన్ని విధములుగా వుపాసింతురు ? అన్నచో చెప్పుచున్నారు.

9.15. జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యన్యే యజంతో మాముపాసతే,
ఏకత్వేన పృథక్త్వేన బహుధా విశ్వతోముఖమ్.

అనగా – కొంతమంది జ్ఞానులైనవారు యితర విధములైన ఉపాసనలనన్నింటిని విడచి భగద్విషయకమైన జ్ఞానరూపయజ్ఞము ద్వారా నన్ను పూజించుచూ ఉపాసించుచుందురు. అనగా పరబ్రహ్మ పరమాత్మయనువాడు ఒక్కడేయను ఏకత్వరూపమైన పరమార్థ జ్ఞానము ద్వారా నన్నుపాసించుచుందురు.

మరికొంతమంది ద్వైతభావముతో అనగా ఆదిత్యుడు అనగా సూర్యుడు, చంద్రుడు అను భేదములతో నన్ను తలంచి ఉపాసించుచుందురు. అనగా ఆ ఒక్క భగవంతుడే అయిన విష్ణువు, సూర్యుడు మొదలగు రూపములతో వుండియున్నాడని వారి భావము.

ఇంకా అనేకమంది భక్తులు అన్ని దిక్కులకు ముఖములు కలిగియున్న అనగా చతుర్ముఖుడుగా వున్న విశ్వమూర్తిని అనేక రూపములు గలవానిగా తలంచి ఉపాసించుచుందురు.

మరియు ఆ విధముగా భక్తులైనవారు అనేక రూపములుగా భగవంతుడున్నాడని తలంచి ఉపాసించుచున్నప్పుడు వారందరూ నిన్నే ఉపాసించుచున్నారని తలంచుట ఎట్లు కుదురును అని శంకించగా ఆ శంకానివారణార్థము భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు యీ విధముగా చెప్పు చున్నారు–

9.16. అహం క్రతురహం యజ్ఞః స్వధాహమహమౌషధమ్,
మంత్రో ఽహమ హమేవాజ్యమహమగ్నిరహం హుతమ్.

అనగా – ఋతు అనగా శ్రౌతయజ్ఞవిశేషమును నేనే అయివున్నాను. మరియు స్మార్తయజ్ఞ విశేషము గూడ నేనే అయివున్నాను. అవికాక పితృదేవతలకు యివ్వబడు 'స్వధా' అను పేరు గల అన్నమును గూడ నేనే అయివున్నాను. అన్ని విధములగు ప్రాణుల ద్వారా తినబడుతున్న ఔషధమును గూడ నేనే అయివున్నాను.

అట్లు కానిచో సర్వవిధ ప్రాణులు తినునటువంటి సాధారణమైన ఆహారము 'స్వధా' అని అనబడును. మరియు వ్యాధులను నశింపజేయుటకు ఉపయోగించు ఔషధమును గూడ ఔషధమనియందురు.

మరియు దేవతలకు మరియు పితృదేవతలకు అన్నముగా తలంచి పంపబడు హవిస్సు అను మంత్రమును గూడ నేనే అయి వున్నాను. అంతేగాక నేనే అజ్యమును, హవిస్సును, ఘృతమును గూడ నేనే అయి వున్నాను. హోమము చేయబడు అగ్నిని గూడ నేనే అయివున్నాను. మరియు నేనే హవనరూపమైన కర్మను గూడ అయివున్నాను.

9.17. పితాహమస్య జగతో మాతా ధాతా పితామహః,
వేద్యం పవిత్రమోంకార ఋక్సామయజురేవ చ.

అనగా – నేనే ఈ జగత్తునంతటిని కల్పించు తండ్రిని మరియు ఈ ప్రపంచమునకు రూపము కల్పించి జన్మింపజేయు తల్లిని గూడ అయివున్నాను. మరియు నేనే ప్రాణులన్నింటి యొక్క కర్మ ఫలములను విధించునటువంటి విధాతను మరియు పితామహుడను అనగా తండ్రి యొక్క తండ్రిని అయివున్నాను. అంతేగాక తెలియ తగినవాడను సర్వప్రాణులను పవిత్రముగా చేయువాడను, ఓంకారమును, ఋగ్వేదమును, సామవేదమును మరియు యజుర్వేదమును అన్నియును నేనే అయి వున్నాను.

అందుకే గాబోలు మహాభాగవతమునందలి సప్తమ స్కంధమునందు ......

"కలడంబోధి కలండుగాలి కలడాకాశంబునన్ కుంభినిన్,

కలడగ్నిం దిశలం, బగళ్ళ, నిశలం ఖద్యోత చంద్రాత్మలన్,

కలడోంకారమునం త్రిమూర్తులం త్రిలింగవ్యక్తులందంతటన్

గలడీశుండు గలండు తండ్రి వెదకంగా నేల యీయాయెడన్." అని చెప్పియున్నాడు. (చూ. స.స్కం. శ్రీమహాభాగవతము)

మరియు నేనే –

9.18. గతిర్భర్తా ప్రభుః సాక్షీ నివాసః శరణం సుహృత్,
ప్రభవః ప్రలయః స్థానం నిధానం బీజమవ్యయమ్.

అనగా – నేనే గతిని, నేనే కర్మఫలమును, భర్తను, సర్వప్రాణులను పోషించువాడను, సర్వమునకు ప్రభువును, అందరికి స్వామిని, ప్రాణుల యొక్క కర్మలకు మరియు అకర్మలకు సాక్షిని, సర్వ ప్రాణులు నివసించుటకు యోగ్యమైన క్షేత్రమును, నా శరణుజొచ్చిన వారినందరి యొక్క దుఃఖములను దూరము చేయువాడను, అయాచిత ఉపకారము చేయువాడను, జగదుత్పత్తికి కారణమైనవాడను మరియు సర్వలోకములు దేనియందు లీనమగునో అట్టి ప్రళయమును గూడ నేనే.

మరియు అన్ని విధములైన ప్రాణులు నివసించు స్థానమును మరియు ప్రాణులన్నియు కాలంతరమందున అనుభవించుటకు యోగ్యమగు కర్మల యొక్క ఫలములకు భాండాగారమును నేనే. మరియు వినాశమనునది ఎరుంగనటువంటి మూల పదార్థమును అనగా బీజమును నేనే. అనగా రూపములు దాల్చుటకు యోగ్యమైన వస్తువులకు నాశములేని మూల పదార్థమును అనగా కారణ పదార్థమును నేనే.

ప్రపంచము తోచుచున్నంత కాలము దానికి కారణ స్వరూపమైన బీజము తప్పక యుండును. అందువలన బీజము 'అవినాశి' అని చెప్పబడినది. ఏలయన ? బీజము

లేకుండా ఏ ఒక్క వస్తువు గూడ ఉత్పన్నము కాదు. మరియు అట్టి ఉత్పత్తి నిత్యమూ జరుగుచుండుట చూడబడుచున్నది. దీనివలన తెలియబడుచున్నదేమన ? **బీజము యొక్క పరంపర ఎన్నడూ నశించదు.**

మరియు -

9.19. తపామ్యహమహం వర్షం నిగృహ్ణామ్యుత్సృజామిచ,
అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాహమర్జున.

అనగా – నేనే సూర్యుడనై నా యొక్క కొన్ని తీక్షణమైన కిరణముల ద్వారా అన్నింటిని తపింపజేయుదును. మరియు కొన్ని కిరణముల ద్వారా వర్షము కురియునట్లుగా చేయుదును. మరియు వర్షము కురింపించిన తరువాత కొన్ని కిరణముల ద్వారా ఎనిమిది మాసముల కాలము వరకు జలమును శుష్కింప జేయుచుందును. మరల వర్షాకాలము వచ్చిన తరువాత మరల వర్షమును కురియునట్లు చేయుదును.

నీవే చండగభస్తి మండలముచే యింకింతు పంబోనిధుల్
నీవే లోకహితార్థమై కురియు దంతేవాన మేఘాకృతిన్
నీవే జేసెద భస్మరాశిగ వనానీకంబు దావాగ్నివై
నీవే బెంచెదవెల్ల వోషధుల రేలిందుండవై వెన్నెలన్. (చూ. గయోపాఖ్యానము)

ఓ అర్జునా ! దేవతల యొక్క అ మృతత్వమును నేనే. మరియు మర్త్యలోకమునందు నివశించువారియొక్క మృత్యువును నేనే. అంతేగాక సత్పదార్థమును, అసత్పదార్థమును రెండునూ నేనే. **"జడచేతన గుణదోషమయ విశ్వకీన్హకరతార్"** అన్నాడు మహాభక్తుడు, కవి అయిన తులసీదాసు. అనగా భగవంతుడు జడము, చేతనము, గుణము – దోషము అన్నింటిని కలిపి ఈ ప్రపంచమును సృష్టించియున్నాడు. అనగా దేనితో కూడియున్నందు వలన ఈ ప్రపంచము మరియు ప్రపంచమందలి ప్రాణులన్నియు వున్నట్లుగా తోచుచున్నవో మరియు ఏ తత్వముతో సంబంధము లేనందువలన ఈ ప్రపంచము మరియు ప్రపంచమందలి ప్రాణులన్నియు లేనట్లుగా తోచునో ఆ తత్వమును నేనే.

కాని భగవంతుడు స్వయముగా పూర్తిగా అసత్తు అనగా లేనివాడు కాదు. అట్లుగాక సత్తు మరియు అసత్తు అను శబ్దముల యొక్క అర్థము యిచ్చుట కార్యము మరియు కారణముగా గుర్తించవలయును. **భగవంతుడు కారణము, జగత్తు కార్యము. కారణములేని కార్యముండదు. కార్యములేని కారణ పదార్థము వుండును.**

ఇంతకు పూర్వము చెప్పినట్లుగా క్రమము తప్పక ఏ జ్ఞాని ఏకత్వ–పృథకత్వాది భేదములను గుర్తించి విజ్ఞానరూపమైన యజ్ఞముల ద్వారా పూజలు జరుపుచూ నన్ను పాసించుచుండునో అటువంటివారు తమకున్న విజ్ఞానమునకు తగినట్లుగా నన్నే పొందుదురు.

అట్లుగాక విషయవాసనతో కూడియున్న అజ్ఞాని -

9.20. త్రైవిద్యా మాం సోమపాః పూతపాపా యజ్ఞైరిష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే,
తే పుణ్యమాసాద్య సురేంద్రలోకమశ్నంతి దివ్యాందివి దేవభోగాన్.

అనగా - ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము మరియు సామవేదము ఈ మూడు వేదములను పఠించి చక్కగా సారమెరింగినవారు మరియు సోమరసమును పానము చేసినవారు ఆ విధముగా పాపరహితులైనవారు అనగా సోమరసమును పానము జేసినందువలన సర్వవిధ పాపములు తొలగిపోయినవారు అయినటువంటి సకామపురుషులు అనగా లోకమునందలి సంపదలను పొందగోరినవారు వసు మొదలగు దేవతల రూపమున స్థిరపడియున్న పరమాత్మ స్వరూపుడనైన నన్ను అగ్నిష్టోమాది యజ్ఞముల ద్వారా పూజించువారై స్వర్గమును పొందవలయునని కోరుచుందురు. అటువంటివారు తాము చేసియున్న పుణ్యకర్మల ఫలముగా ఇంద్రుని స్థానమును పొంది స్వర్గమునందు దేవతల యొక్క భోగములను పొందుదురు. అనగా స్వర్గమునందు దేవతల చేత అనుభవించబడు అప్రాకృతమైన భోగములను పొందుదురు.

9.21. తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం క్షీణే పుణ్యే మర్త్య లోకం విశంతి,
ఏవం త్రైధర్మ్యమనుప్రపన్నా గతాగతం కామకామా లభంతే.

అనగా - అటువంటి పుణ్యకర్మలు చేసినటువంటి పురుషులు ఆ అతి విశాలమైన, విస్తృతమైన స్వర్గలోక సుఖములననుభవించిన మీదట, ఆ సుఖములు ప్రాప్తించుటకు కారణ రూపమైన పుణ్యకర్మల ఫలములు క్షీణించిపోగా తిరిగి వారు యీ మర్త్యలోకమునకు వత్తురు.

పైన చెప్పబడినట్లుగా కేవలము వైదిక కర్మలను ఆశ్రయించి ప్రాపంచిక సుఖముల యందు కోరికలు గలవారు అనగా విషయవాసనలతో నిండియున్న మనస్సు గల మానవులు అనేకమార్లు ఆ వాగమనములను అనగా రాకపోకలను అనగా జన్మ-మరణములను పొందుచునే యుందురు. వారికి ఎచ్చటనూ స్వతంత్రముగా అనగా వారు కోరుకొన్నట్లుగా వుండజాలరు.

కాని ఎటువంటి కొర్కెలు లేనటువంటి సమ్యక్‌జ్ఞానము గల మహాత్ములు -

9.22. అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్.

అనగా - సంన్యాసి అయివున్నవాడు అనన్య భావముతో అనగా "నీవే తప్ప నితఃపరంబెరుగన్" అను భావముతో కూడినవాడై అనగా పరమ దేవుడను నారాయణుడను అయి వున్న నన్ను తనయొక్క ఆత్మ రూపముగా దలంచి, నిరంతరము నన్నే స్మరించుచూ శ్రేష్ఠమైన నిష్కామ భావముతో నన్నే ఉపాసించుచుతూ వుండునో, నిరంతరము నాయందే మనస్సును

లగ్నము చేసి పరమార్థమును ఎరింగియున్న జ్ఞానుల యొక్క యోగక్షేమములను నేనే వహించెదను. అనగా అటువంటివారి భారమంతయు నేనే వహించెదను.

అప్రాప్యమైన వస్తువు యొక్క ప్రాప్తిని అనగా తనకు లేనటువంటి వస్తువును పొందుటనే యోగమందురు. మరియు లభించియున్న వస్తువును రక్షించుటను క్షేమమందురు. ఆ విధముగా ఆ పరమార్థమును యెరింగిన జ్ఞానుల యోగ క్షేమములను నేను స్వయముగా నెరవేర్చుచుందును.

అట్లేలయన ? జ్ఞానియైనవానిని నాయొక్క ఆత్మగానే తలంచుచుందును. ఆ విధముగా ఆతడు నాకు అత్యంత ప్రియుడు. అందుచేత పరమార్థతత్త్వమును ఎరింగి నాయందే మనస్సును లగ్నము చేసియున్న నా భక్తులను నా ఆత్మరూపముగాను అత్యంత ప్రేమపాత్రులుగాను భావించుచుందును.

పూర్వపక్షము – అట్లు కానటువంటి యితర విధములైన భక్తులందరి యోగక్షేమములను భగవంతుడే చూచుచుండునేమో ?

సమాధానము – ఆ మాట గూడ నిజమే. అవశ్యముగా ఆయన యొక్క భక్తులందరి యోగక్షేమములను ఆయనయే చూచుచుండును. కాని అందులో కొంచెము భేదమున్నది. ఇతరమైన భక్తులు వారి యోగక్షేమములను గురించి వారే ప్రయత్నించుచుందురు. కాని అనన్య భావముతో కూడియున్న భక్తులు మాత్రము తమ యోగక్షేమములను గురించి తాము ఎటువంటి ప్రయత్నము చేయరు. వారి యొక్క యోగక్షేమముల భారమంతయు నాకే వదలివైతురు. అట్లేలయన ? వారు తమ జీవన మరణ భావమును నాకే వదలివైతురు. తమ భారమంతయు భగవంతునికే వదలివైతురు. అందుకే కాబోలు ఒక తత్త్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు –

"భక్తుడైనవాడు బలిమి విశ్వము వీడు
దిక్కులేక తుదకు దీనుడగును
హరిని జేరగోరు 'హా'యని చింతిల్లు
గుణ్యరామరాయ గురువిధేయ (చూ. రామరాయ శతకము)

అందువలన అటువంటి అనన్య భక్తుల యోగక్షేమములను భగవంతుడే కాపాడుచుండును.

అనేకమంది భగవంతుళ్ళు వున్నట్లుగా చెప్పుచున్నను ఆ భగవంతుళ్ళందరూ మీరేనేమో? అందుచేత అన్య దేవతలను పూజించు భక్తులందరూ గూడ మిమ్ములనే పూజించునట్లుగా తలంచవచ్చును గదా ? అని అన్నచో తప్పుకాదేమో ?

9.23. యే ఽప్యన్యదేవతాభక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః,
తే ఽపి మామేవ కౌంతేయ యజన్త్యవిధిపూర్వకమ్.

అనగా – అన్య దేవతలను పూజించు భక్తులు అతి శ్రద్ధతోను, ఆస్తిక బుద్ధితోనూ ఆయా దేవతలను పూజించుచుందురు. వారు అలా చేస్తూ వున్నప్పటికి అప్రత్యక్షముగా

ఆయా భక్తులందరూ నన్నే పూజించుచున్నారు. కాని విధిపూర్వకముగా అనగా శాస్త్ర గ్రంథములు చెప్పినట్లు గాక శాస్త్ర విరుద్ధముగా ఆ యా కల్పిత దేవతలను పూజించుచుందురు. కావున వారు అజ్ఞానపూర్వకముగా నన్నే పూజించుచున్నారు.

శంక – వారు చేయు పూజలు అవిధి పూర్వకములు ఎట్లగుచున్నవి ? అన్నచో – చెప్పుచున్నారు.

9.24. అహం హి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తా చ ప్రభురేవ చ,
న తు మామభిజానంతి తత్త్వేనాతశ్చ్యవంతి తే.

అనగా – శ్రౌత మరియు స్మార్త మొదలగు సమస్తమైన యజ్ఞములకు ఆ యా దేవతల రూపమున నేనే భోక్తను, నేనే యజమానిని గూడ. నేనే సర్వ విధయజ్ఞములకు స్వామిని. ఈ మాట "అధియజ్ఞో అహమే వాత్ర" ఈ శ్లోకమునందు గూడ ఆ మాటయే చెప్ప బడినది. కాని అజ్ఞానులైన ఈ మనుష్యులు ఈ విధముగా యదార్థమైన తత్త్వముతో నన్నెరుగరు. అందువలన 'అవిధి' పూర్వకమైన పూజలు చేయుచూ ఆ యజ్ఞముల యొక్క యదార్థ ఫలమును పొందజాలకయున్నారు. అందువలన అటువంటి వారు సత్ఫలితములను గాక అసత్ ఫలితములను పొంది పతనావస్థను పొందుదురు.

భక్తులైనవారు అన్యదేవతలను భక్తిరూపమున సేవించుచున్నారు గావున, అవిధి పూర్వకముగా నన్నే సేవించుచున్నారు. అందుచేత అటువంటివారికి గూడ వారి వారి యజ్ఞఫలములు తప్పక కలుగును. అదెట్లనినచో చెప్పుచున్నాను వినుము –

9.25. యాంతి దేవవ్రతా, దేవాన్పి తౄన్యాంతి – పితృవ్రతాః,
భూతాని యాంతి భూతేజ్యా యాంతి, మద్యాజినో౽పి మామ్.

అనగా – దేవతలను పూజించువారు, దేవతలనే ధ్యానించు దేవోపాసకులు ఆ దేవతలనే పొందుదురు. శ్రాద్ధములు, మాసికములు, తద్దినములు మొదలగు క్రియల యందు శ్రద్ధాభక్తులు గలవారు పితృదేవతలనే పొందుదురు. భూతములను పూజించువారు వినాయకుడు. షోడశ మాతృగణము అనగా అమ్మవార్లు మరియు చతుర్భగిని అనగా నాలుగు విధములగు అక్కలు మొదలగు భూత గణములను పొందుదురు. అట్లుగాక నన్ను అనగా పరమాత్మ పరబ్రహ్మ స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుని అనగా వాసుదేవుని పూజించు వైష్ణవ భక్తులు అనగా విష్ణువుని పరబ్రహ్మ స్వరూపునిగా తలంచువారు తప్పనిసరిగా ఆ విష్ణువునే పొందుదురు. పరిశ్రమయందు సమానత్వమున్నప్పటికీ అన్య దేవతోపాసకులు అజ్ఞానము కారణముగ కేవలము సర్వేశ్వరుడనైన నన్ను భజింపరు. ఆ కారణము చేతనే వారందరు అల్పమైన ఫలములను మాత్రమే పొందుదురు.

నన్ను భజించు భక్తులకు కేవలము పునర్జన్మ లేనటువంటి అనంతమైన ఆనందమైన ఫలము లభించును. ఇంతేగాక నన్ను ఆరాధించు కార్యక్రమము గూడ ఎటువంటి ఆటంకములు లేకుండా నిర్విఘ్నముగా సాగును. అదెట్లన ? చెప్పుచున్నారు –

9.26. **పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యోమే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,**
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః.

అనగా – ఏ భక్తుడు నాకు భక్తిభావపూర్వకముగా పత్రము, పుష్పము, ఫలము మరియు జలము మొదలగు-ఏ చిన్ని వస్తువును సమర్పించునో అట్టి ప్రియతాత్ముడు అనగా నాయందు ప్రేమబుద్ధిగల భక్తుడు భక్తిపూర్వముగా అర్పించినటువంటి ఆ పత్ర, పుష్ప, ఫలాదులను నేను స్వయముగా సంతోషముగా స్వీకరింతును.

అట్లెందుకన ?

9.27. **యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్,**
యత్త పస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్.

అనగా – ఓ కుంతీపుత్రా ! నీవు నీకు తనంతట తానుగా లభించిన కర్మను చేయుదువో, ఏది అప్రయత్నముగా లభించిన దానిని భుజింతువో, నీకు లభించిన శ్రౌతయజ్ఞముగాని లేక స్మార్తయజ్ఞరూపమైన హవనమునుగాని చేయుదువో, సువర్ణమో, అన్నమో, ఘృతమో మొదలగు వస్తువులను బ్రాహ్మణాది సత్పాత్రలకు దానము చేయుదువో మరియు ఏదో నీకు చేతనైనంతగా తపమును ఆచరింతువో దానినంతటిని నాకు అర్పించుము.

అలా చేసినందువలన నీకు కలుగు లాభమేద్దియో చెప్పెద వినుము –

9.28. **శుభాశుభఫలైరేవం మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః,**
సంన్యాస యోగయుక్తాత్మా విముక్తో మాముపైష్యసి.

అనగా – ఈ విధముగా నీవు ఆచరించు కర్మలను అనగా ఆ యా కర్మఫలములను నాకు భక్తిభావపూర్వకముగా అర్పించినచో నీచే ఆచరించబడిన శుభాశుభ కర్మల ఫలరూపమైన బంధమునుండి అనగా ఆ యా కర్మలకు కలుగు మంచి ఫలముగాని, లేక చెడ్డ ఫలముగాని, దాని వలన కలుగు కర్మరూప బంధము నుండి విడువడుదువు. మరియు ఈ విధముగా నీవు **సంన్యాస యోగముతో కూడిన ఆత్మకలవాడవై** నాకు అర్పించుట అను కర్మ చేసిన కారణముగ కలుగు "సంన్యాసము" మరియు కర్మరూపమైన 'యోగము' యీ రెంటి కలయిక వలన కలిగిన సంన్యాస రూప యోగము వలన నిండియున్న అంతఃకరణము కలవాడవై అనగా **సంన్యాసయోగయుక్తాత్ముడవై నీవు ఈ స్థూలదేహమునందు వుండగానే సర్వవిధ కర్మ బంధముల నుండి ముక్తుడవై,** ఈ స్థూల దేహము నశించిన తరువాత నన్నే పొందెదవు. అనగా నాయందే విలీనమై పోయెదవు.

పూర్వపక్షము – ఈ చెప్పబడినది నిజమైతే భగవంతుడు రాగద్వేషాది దుర్గుణములు కలవాడగును గదా ? అట్లేలయన ? ఆయన తన భక్తులైనవారినే అనుగ్రహించును గాని అట్లుకాని వారిని అనుగ్రహించడుగదా ? అందువలన భగవంతుడు అట్లు చెప్పుట సరికానేరదు – అన్నచో –

9.29. **సమో௨హం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యో௨స్తి న ప్రియః,**
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్.

అనగా – నేను ప్రాణులన్నింటి పట్ల ఎటువంటి రాగద్వేషములు లేకుండగనే వ్యవహరింతును. కొందరి పట్ల నాకు ప్రేమగాని మరికొందరి పట్ల ద్వేషముగాని నాయందు

కలుగదు. ఏలయన ? నేను అగ్నివంటి వాడను. అగ్నికి దూరముగా నుండువాని చలిపోదు. దగ్గరగా వుండువాని శీతలత్వము అగ్నికి దగ్గరగా వుండుట చేత త్వరగా దూరమగును అనగా నివారణ పొందును. అదే విధముగా నా యందు భక్తిభావము కలిగి సదా నాకు సమీపముగా నుండువారి పాపములు త్వరగా క్షీణించి అనగా దుఃఖములు తొలగి ఆనందము కలుగును. అట్లుగాక పరదైవములను పూజించుచూ నాయందు భక్తిభావము లేక దూరముగా నుండువారి దుఃఖములు దూరముకావు.

ఈశ్వరుడనైయున్న నా యందు భక్తిభావము కలిగి సదా సర్వదా నన్ను గురించియే ఆలోచించుచూ నన్నే భజించు భక్తులు తమంతట తాముగానే నా యందే లీనమైయుందురు. మరికొంతమంది ఆసక్తితోగాని, ప్రేమతోగాని, దయాభావముతోగాని ఎటువంటి నిమిత్తము లేకయే నా యందు ఎడతెగని భక్తిభావముతో ప్రేమ భావముతో ఎల్లప్పుడూ నాతోనే యుందురు. అటువంటివారిని నిజమైన ఆచరణ కలిగినవారుగా తలంచవచ్చును. కారణమేమన ? అటువంటివారు నాయందు దాగియున్న ఈశ్వరత్వమును అనగా సర్వాత్మతత్వమును గుర్తించినవారై యుందురు. అటువంటి వారికి నాయందుగాని, నా ఈశ్వరత్వమును గురించిగాని ఎటువంటి అనుమానము, సందేహము వుండదు. వారు నాయందు దృఢము మరియు నిశ్చయమైన సర్వాత్మభావము కలిగియుందురు.

తమయందు కలిగియున్న నిశ్చిత అనగా స్థిరమగు ఈశ్వరభావము వలన ప్రాపంచిక దోషములు లేనివారై యుందురు.

**9.30. అపి చేత్సుదురాచారో భజతే మామనన్యభాక్,
సాధురేవ స మంతవ్యః స్సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః**

అనగా - ఒకవేళ ఎవ్వడైన నిజమగు దుర్మార్గుడు అనగా చెడు పనులు చేయువాడు అయినట్టి మనుష్యుడు కూడ అనన్యమైన అనగా ఏకనిష్టతో ప్రేమభావముతో కూడినవాడై పరమేశ్వరుడనైన నన్ను భజించునో అట్టి వానిని సాధుపురుషునిగానే తలంచవలయును. అనగా అట్టి వానిని నిజమైన ఆచరణ కలవానిగానే భావించవలయును. అట్లేలయన ? ఆతడు నిజముగానే నిశ్చయ భావముతో కూడిన వాడై యున్నాడు. అనగా సర్వోత్తమ గుణవంతుడై యున్నాడు.

ఆంతరికమైన నిశ్చయ భావమును దృష్టియందుంచుకొని బైట వున్న దురాచారిత్వమును పరిగణించరాదు. అలా పరిగణించక -

**9.31. క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వచ్ఛాంతిం నిగచ్ఛతి
కౌంతేయ ప్రతిజానీహి న మే భక్తః ప్రణశ్యతి**

అనగా - అటువంటివారు ధర్మాత్ములు అనగా ధర్మచింతన కలిగియున్న చిత్తము కలవారై యుందురు. అందుచేత శాశ్వతమైన అనగా నిత్యమైన, సత్యమైన శాంతిని పొందినవారగుదురు.

ఓ కుంతీపుత్రా ! నీవు అసలు నిజమైన అనగా సత్యమై యున్న ఒక్కమాట సావధాన చిత్తుడవై వినుము. నీవు నిశ్చితమై యున్న చిత్తము కలవాడవై నేచెప్పిన ప్రతిజ్ఞ చేయుము. అనగా దృఢమైన చిత్తము కలవాడవై పరమాత్మ స్వరూపుడనైన నా యందు ఎంత దృఢముగా నీ అంతఃకరణమును సమర్పింతువో అప్పుడు నా భక్తుడైన వాడు ఎవ్వడూ గూడ నీ వలెనే ఎటువంటి కష్టనష్టములను పొందదు. అనగా అతనికి ఎటువంటి పతనము సంభవించదు.

అనగా ఆతడు ఆ బ్రహ్మలోకము నుండి క్రిందికి జారి భూలోకమునందు మరణస్వభావము కలిగియుండు స్థూల, సూక్ష్మ కారణ దేహములను పొందదు.

9.32. **మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యే ఽపి స్యుః పాపయోనయః,**
స్త్రియో వైశ్యాస్తథా శూద్రాస్తే ఽపి యాంతి పరాం గతిమ్.

అనగా – పార్థా ! అట్లేలయన ? పాపయోనుల యందు దేహములను పొందినవారు అనగా ఎవరి జన్మకు అనగా స్థూల దేహమును పొందుటకు పాపమొక్కటియే కారణమో అట్టివారే ప్రాణులందరూను. అట్టివారెవరన ? వారు స్త్రీలు, వైశ్యులు మరియు శూద్రులు. అయిన వారుగూడ నన్ను శరణుజొచ్చి అనగా నాయందు నిశ్చలమైన భక్తిభావము కలిగి, నన్నే తమకు ఏకమాత్ర రక్షకుడుగా నమ్మియున్నవారు తప్పక పరమగతిని అనగా నా స్వరూపమును పొందుదురు. ఆ విధముగా ఉత్తమగతిని అనగా పాపలోకమునకు తిరిగి రాని స్థితిని పొందుదురు.

9.33. **కిం పునర్బ్రాహ్మణాః పుణ్యా భక్తా రాజర్షయస్తథా,**
అనిత్యమసుఖం లోకమిమం ప్రాప్య భజస్వ మామ్.

అనగా – పుణ్యయోనులయందు స్థూలదేహములను పొందు బ్రాహ్మణులు మరియు రాజర్షులైన భక్తులు తప్పక ఉత్తమగతినే పొందుదురు. ఎవడు రాజైయుండియు ఋషిత్వము కలిగియుండునో ఆతడు 'రాజర్షి' అనబడును.

అట్లేలయన ? అట్టివారు అనిత్యము, క్షణభంగురము మరియు ఎటువంటి సుఖములు లేనటువంటి మానవలోకమునందు స్థూలదేహమును పొందియు అనగా పరమ పురుషార్థమును పొందుటకు సాధనరూపమైన, దుర్లభమైన మానవ దేహమును పొంది ఈశ్వర స్వరూపుడనైన నన్నే భజించి, నాయందే సేవాభావము కలిగియుందురు –

పరమార్థమును పొందుటకు ఎన్నియో భక్తి మార్గములు చెప్పబడియున్నవి –
తనుహృద్భాషల సఖ్యమున్, శ్రవణమున్, దాసత్వమున్, వందనా
ర్చనముల్, సేవయు, ఆత్మలో నెఱుకయున్, సంకీర్తనల్ చింతనం
బను నీ తొమ్మిది భక్తి మార్గముల సర్వాత్మున్ హరిన్నమ్మి స
జ్జనుడై యుండుట భద్రమంచు దలతున్ సత్యంబుదైత్యోత్తమా (చూ. భాగవ. సప్తమ స్కంధము 53)

ఏ విధముగా భగవంతుని భజనలు, సేయవలయునన్నచో –

9.34. **మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు,**
మామేవైష్యసి యుక్త్వైవ మాత్మానం మత్పరాయణః.

అనగా – అర్జునా ! నీవు "మన్మనా" అనగా నాయందే మనస్సు కలవాడవు కమ్ము. "మద్భక్త" అనగా నీవు నా యొక్క భక్తుడవు కమ్ము. "మద్యాజీ" అనగా నన్ను మాత్రమే పూజించువాడవు కమ్ము. మరియు నాకు మాత్రమే నమస్కరించుము. ఈ విధముగా నీ

చిత్తమును నాయందే లయమొనరించి నా శరణుజొచ్చిన నీవు, నన్నే జపించు నీవు పరమేశ్వరుడనైన నన్నే పొందగలవు. కారణమేమన ? నేనే సర్వభూతములకు **ఆత్మనైయున్నాను.** సర్వమునకు నేనే పరమగతిని అనగా లక్ష్యమునై యున్నాను. ఈ విధముగా **ఆత్మరూపుడనైయున్న నన్నే** నీవు పొందెదవు.

ఈ విధమగు వాక్కుల వలన స్పష్టమగుచున్నదేమనగా -

ఇంతకుముందు వాడిన "మామ్" శబ్దముతో "ఆత్మానమ్" అను శబ్దమునకు సంబంధమేర్పడినది.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి రాజవిద్యారాజగుహ్యయోగమనబడు
తొమ్మిదవ అధ్యాయమునకు
శ్రీశ్రీశ్రీ ఆదిశంకరాచార్య విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానందభారతి.
ప్రణవాశ్రమము.

పదవ అధ్యాయము

ఏడవ మరియు తొమ్మిదవ అధ్యాయములందు భగవంతుని తత్వమును గురించి మరియు విభూతులను గురించి విశదముగా చెప్పబడినది. ఇప్పుడు యింక ఏ యే భావములతో భగవంతుని గురించి తెలియదగియున్నదో ఆ భావములను గురించి చెప్పవలసి యున్నది. భగవంతుని యొక్క తత్వమంతయూ యింతకు పూర్వమే చెప్పబడినప్పటికీ ఆ తత్వము మహాపండితమ్మన్యులకు గూడ తెలియరాని దగుట వలన మరల మరల ఆ తత్వమును గురించి చెప్పవలసియే యున్నది.

ఆ కారణముగ భగవంతుడు యిట్లు చెప్పుచున్నాడు -

10.1. భూయ యేవ మహాబాహో ! శృణు మే పరమం వచః,
యత్తే౽హం ప్రీయమాణాయ వక్ష్యామి హితకామ్యయా.

అనగా - ఆజానుబాహువులు గల ఓ అర్జునా ! అయినప్పటికి అనగా యింతకు పూర్వము నాచే నీకు అతి విశదముగా చెప్పబడినప్పటికి మరల యిప్పుడు నీకు బాగుగా తెలియగలందులకై ఆ భగవత్తత్వ వర్ణన వినిపించవలసియే యున్నది. అందువలన మరల చెప్పుచున్నాను శ్రద్ధగా వినుము.

నాయొక్క అత్యంత నిరతిశయ తత్వమును ప్రకాశింపజేయునటువంటి కొన్ని వాక్యములు చెప్పెద వినుము. నేను చెప్పునదంతయూ నీకు ప్రసన్నత్వము అనగా ఆనందము కలిగించుట కొరకే. నీ యొక్క హితమును అనగా నీ మేలును దృష్టియందుంచుకొనియే చెప్పుచున్నాను. నాచే చెప్పబడు మాటలు విని నీవు అమృతమును సేవించునప్పుడు కలుగు ఆనందమును పొందెదవు. అందులకే అమృతత్వముతో కూడియున్న మాటలు నీకు చెప్పుచున్నాను.

నేను ఎందులకు యీ మాటలు చెప్పుచున్నానో ముందు విను -

10.2. న మే విదుః సురగణాః ప్రభవం న మహర్షయః,
అహమాదిర్హి దేవానాం మహర్షీణాం చ సర్వశః.

అనగా - బ్రహ్మాది దేవతలు గూడ నా ఉత్పత్తిని గురించి గాని అనగా సర్వమును మించియున్న నా అధికార శక్తిని గురించిగాని లేక నా యొక్క జన్మాది ఉనికిని గురించి గాని కొంచము గూడ ఎరుంగరు. మరియు భృగుడు మొదలగు మహర్షులు గూడ నా ప్రభవమును అనగా జన్మమును గురించి యెరుంగరు.

ఏ కారణము వలన వారు నా జన్మ రహస్యమును గురించి యెరుంగరో చెప్పెద వినుము -

అట్లేలయన ? దేవతల మరియు ఆ మహర్షుల యొక్క సృష్టికి మూలకారణము నేనే అయివున్నాను.

మరియు -

10.3. యో మామజమనాదిం చ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్,
అసంమూఢః స మర్త్యేషు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే.

అనగా-అట్లేలయన ? నేను మహర్షులకు మరియు దేవతలకు గూడ సర్వ ప్రారంభ కారణుడను. నా యొక్క జన్మకు అనగా ఉనికికి కారణమైన యితర వస్తు వేదియును లేదు. అందువలన నాకు జన్మమనునది లేదు. అనగా జన్మము లేనివాడను, అనాదిని అనగా ఆది అనగా ఆరంభమనునది లేనివాడను. అనాదిత్వమే జన్మరాహిత్యమునకు కారణము. అందుచేత ఎవరు నన్ను జన్మరహితునిగాను, అనాదియైనవానిగాను మరియు లోకములన్నింటికి మహాన్ ఈశ్వరుడు అనగా అధిపతిగాను అనగా అజ్ఞానము మరియు దానివలన జరుగు కర్మలు లేనివానిగాను అనగా జాగృతి, స్వప్నము మరియు సుషుప్తియనబడు మూడు అవస్థలు లేనివానిగను, నాలుగవ అవస్థ అనగా తురీయావస్థ కలిగియున్నవానిగా ఎరుంగుదురో అనగా ఆ విధముగా ఎరుంగువారు మనుష్యులయందు జ్ఞానులనబడుదురు. అనగా మోహాదులు లేనట్టి శ్రేష్ఠమైన పురుషులనబడుదురు. అటువంటివారు పూర్తిగా ఎరింగి యుండియేగాని లేక యెరుంగకయుండిగాని చేసిన సర్వవిధపాపముల నుండి విముక్తులగుదురు.

అందుచేతనే నేను సర్వలోకములకు మహాఈశ్వరుడనై యున్నాను.

10.4. బుద్ధిర్జ్ఞానమసంమ్మోహః క్షమా సత్యం దమః శమః,
సుఖం దుఃఖం భవో ౾భావో భయం చాభయమేవ చ.

అనగా – సూక్ష్మము, సూక్ష్మతరము మొదలగు బాహ్యేంద్రియములకు తోచనటువంటి అనగా గోచరించనటువంటి పదార్థములను తెలుసుకొనునటువంటి అంతఃకరణమునకు సంబంధించిన జ్ఞానశక్తినే బుద్ధి అని చెప్పుదురు. అటువంటి బుద్ధి కలిగియున్న మానవుని **"బుద్ధిమంతుడు"** అని అందురు.

జ్ఞానము – ఆత్మ మొదలగు పదార్థముల జ్ఞానము అనగా బోధ, అసంమ్మోహము తెలుసుకొనతగియున్న పదార్థములు ప్రాప్తించినప్పుడు వాటియందు వివేకముతో కూడియున్న ప్రవృత్తి అనగా బౌద్ధిక స్థితి.

క్షమ – ఎవరి ద్వారానైన తాను నిందించబడినప్పుడు లేక ప్రశంసించబడినప్పుడు తన చిత్తము నందు దుఃఖము, క్రోధము, సంతోషము మొదలగు వికారములు కలుగకుండుటను 'క్షమ' అని యందురు.

సత్యము – ఏదైన వస్తువును చూచినప్పుడు లేక ఏదైన విషయమును గురించి వినినప్పుడు ఏ విధమైన అనుభూతి తనకు కలుగునో ఆయనుభూతిని యితరుల బుద్ధియందు

గూడ కలిగించుటకు ఎటువంటి మార్పులు చేర్పులు లేకుండా కలిగించుటను, అట్లు చేయుటకు చెప్పు మాటలను 'సత్య'మందురు.

దమము - తన బాహ్యేంద్రియములను తన వశమునందుంచుకొనుట దమమన బడును.

శమము - అంతఃకరణము యొక్క ఉపరతి. అనగా అంతఃకరణము నందు సుఖము, దుఃఖము, సంతాపము, వికారము కలుగకుండుట శమమందురు.

భవము - అనగా ఉత్పత్తి. అభావము ఉత్పత్తికి విరుద్ధమైనది అనగా లేకుండుట అనగా నాశము మరియు భయము - అనగా తనకు ఏదో కీడు కలుగునను భావము అభయము - భయమునకు విరుద్ధమైన భావము.

10.5. అహింసా, \సమతా, తుష్టిస్తపో దానం యశో ఽయశః,
భవంతి భావా భూతానాం మత్త ఏవ పృథగ్విధాః.

అనగా - **అహింస** అనగా అన్ని విధములగు ప్రాణులకు ఎటువంటి బాధ కలిగించకుండుట.

సమత - చిత్తమునందు ఎటువంటి వికారములు కలుగకుండుట,

సంతోషము - దొరికిన అనగా లభించిన దానితో తృప్తి పడుట,

తపము - ఇంద్రియములనన్నింటిని వశమునందుంచుకొని స్థూల దేహమును గూడ శుష్కింపజేసి దానిని అదుపునందుంచుకొనుట

దానము - తన శక్త్యానుసారముగ తన వద్ద నున్న సంపదను యితరులకు పంచిపెట్టుట.

యశము - ధర్మమును యథాపూర్వకముగా ఆచరించుట వలన లభించు పొగడ్త.

అపయశము - అధర్మముతో ఆచరించుట వలన కలుగు నింద.

ఈ విధముగా ప్రాణుల యొక్క వాటి వాటి బుధ్యానుసారముగ చేయబడు కర్మలననుసరించి ఏ ఏ భావములు కలుగుచుండునో అవన్నియు ఈశ్వరుడనైయున్న నా ప్రేరణవలననే కలుగుచున్నవి.

మరియు -

10.6. మహర్షయః సప్త పూర్వే చత్వారో మనవస్తథా,
మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాః ప్రజాః.

అనగా - భృగుడు మొదలగు ఏడుగురు మహర్షులు (భృగు, మరీచి, అత్రి, పులస్త్య, క్రతు మరియు వశిష్టుడు), యింకా వీరికి పూర్వమే వుండియున్న నలుగురు మనువులు (సావర్ణి, ధర్మసావర్ణి, దక్షసావర్ణి మరియు సావర్ణ), ఆ మనువులకు వారికి ముందు జరిగి పోయిన భూతకాలముతో సంబంధము కలదు. మరియు "సావర్ణులు" అనగా యీ పేరుతోడనే

పురాణములందు ప్రసిద్ధులుగా వుండియున్నవారు, వీరందరూ గూడ నా యొక్క ఈశ్వరీయ శక్తికి లోబడినవారై యున్నారు. అంతేగాక వీరందరూ నా యొక్క మహతత్వము ద్వారా కలిగినవారే అనగా జన్మించినవారే. ఆ మనువులు మరియు మహర్షుల ద్వారా రచించబడిన ఈ చరాచర రూపమైన సమస్త ప్రాణులు లోకమునందు అతి ప్రసిద్ధులైయున్నారు.

10.7. ఏతాం విభూతిం యోగం చ మమ యోవేత్తి తత్త్వతః,
సో ఽవికంపేన యోగేన యుజ్యతే నాత్ర సంశయః.

అనగా - పైన చెప్పబడిన నా విభూతిని అనగా వ్యాపకత్వమును మరియు నా యొక్క యోగయుక్తిని అనగా నా మాయా వ్యాపారమును లేక యోగముతో కూడినందున కలుగుచున్న సర్వజ్ఞతారూపమైన సామర్థ్యమును అనగా యోగమను శబ్దము ద్వారా చెప్పబడు నా యొక్క అఘటనాఘటన పూర్వకమైన శక్తిని ఎవ్వడు తత్వరూపమున చక్కగా ఎరుంగునో అటువంటి పురుషుడు తత్వరూపమును దాల్చిన పూర్ణజ్ఞానముతో కూడిన నిశ్చల యోగముతో కూడియుండును. ఈ విషయమునందు ఎటువంటి సంశయము లేదు.

శంక - ఏ విధమైన స్థిరయోగముతో కూడియున్నవాడగును ? అన్నచో -

10.8. అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే,
ఇతి మత్వా భజంతే మాం బుధా భావసమన్వితాః.

అనగా - **వాసుదేవనామకుడను పరబ్రహ్మమును అయివున్న నేను సమస్తమైన జగదోత్పత్తికి కారణమునైయున్నాను.**

మరియు నాకారణముగనే ఈ జగత్తంతయు స్థితి, లయము, క్రియలు మరియు కర్మఫలోపభోగ రూపవికారములు కలిగియున్నది. నా కారణముగనే ఈ జగత్తు తిరుగుచున్నట్లుగా అనగా నడచున్నట్లుగా తోచుచున్నది. ఈ రహస్యమును సంపూర్ణముగా తెలుసుకొని భావసమన్వితుడై అనగా పరమార్థ తత్వమును బాగుగా ఎఱింగి దానితో తాదాత్మ్యమును పొందిన బుద్ధిమంతుడు అనగా తత్వజ్ఞానియైన పురుషుడు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును నన్నే తలంచి భజించు చుండును.

మరియు -

10.9. మచ్చిత్తా మద్గతప్రాణా బోధయంతః పరస్పరమ్;
కథయంతశ్చ మాం నిత్యం తుష్యంతి చ రమంతి చ.

అనగా - నాయందే చిత్తముగలవారు 'మచ్చిత్త' అనగా నా యందే చిత్తము గలవారు అనబడుదురు. మరియు నాయందే కన్నులు, యింద్రియ రూపమైన ప్రాణములను లయము గావించి యున్నవారు, అట్లే నాయందే సమస్త కర్మలను ఆ కర్మలకు ఉపయోగపడు సాధనములను సమర్పించి యున్నవారు వారు **మద్గత ప్రాణులు** అనగా నాయందే మనఃప్రాణములు

గలవారగుదురు. అట్లు గానున్న నాయందే తమ జీవితములనే అర్పించియున్నవారు అనగా **"నీవే తప్ప నితః పరంబెరుగన్"** అన్నట్లుగా నా శరణు జొచ్చియున్నవారలు **"మద్గత ప్రాణులు"** అనబడుదురు.

అట్టి నా భక్తులు పరస్పరము ఒకరితో నొకరు నా తత్త్వమును తెలుపుకొనుచూ వినుచూ, మరియు తమ జ్ఞానము, బలము, సామర్థ్యము మొదలగు గుణములు గలవారై పరమేశ్వరు డనైయున్ననా యొక్క స్వరూపమును వర్ణించుచూ సర్వకాల సర్వావస్థల యందును తృప్తిని పొందినవారై యుందురో అనగా సంతోషమును పొందినవారై యుందురో మరియు నాయందే అనగా నా తత్త్వమునందే మనో రూపముతో విహరించు చుందురో అనగా తమకు అత్యంత ప్రియమైన మనిషి లేక వస్తువులు లభించినప్పుడు పొందునట్టి ఆనందమును పొందుదురో-

మరియు నన్ను అనగా నాయందు ప్రేమ భావము కలిగి పై విధముగా నన్నే భజించుచుందురో – అట్టివారు –

10.10. తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్;
దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాంతి తే.

అనగా – ఆ విధముగా సమస్తమైన బాహ్యావిషయములందు తృష్ణవేనివారై, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును నన్ను పొందవలయునను తీవ్రమైన కోరిక గలవారై నన్ను భజించుచూ, నా సేవయందే నిమగ్నమైయున్న పురుషులకు ఏవో లౌకిక వస్తువులను పొందగోరుచూ నన్ను భజించు పురుషులకుకాదు, అట్లుగాక కేవలము నాయందు ప్రేమ భావము గలిగి నన్ను భజించు పురుషుల యొక్క అనగా కేవలము నాయందు గల ప్రేమ భావముతో నన్ను భజించువారలకు నేను బుద్ధి యోగమును ప్రసాదింతును.

నా యొక్క తత్త్వమును గురించిన యదార్థ జ్ఞానమునే బుద్ధియోగమందురు. అట్టి నా తత్త్వజ్ఞానమును కలిగియుండుటయే **బుద్ధియోగము.**

ఏ పురుషులు పూర్ణ జ్ఞానరూపమైన బుద్ధి యోగము ద్వారా ఆత్మ స్వరూపుడనైయున్న నా పరమేశ్వరత్వమును తమ ఆత్మరూపముగా గుర్తింతురో అటువంటి వారికే నేను యిటువంటి మహత్వ పూర్ణమైన బుద్ధియోగమును ప్రసాదింతును.

నా ద్వారా ఆ బుద్ధియోగమును పొందినవారు ఎటువంటివారై యందురు ? అన్నచో **"మచ్చిత్తాః"** అనగా నా యందే చిత్తము గలవారై యుందురు.

తమను పొందుటయందు ప్రతిబంధరూపముగాయున్న ఏ కారణమును తొలగించుటకు వారికి యిటువంటి బుద్ధియోగమును ప్రసాదించుచున్నారు ? మరియు ఎందులకు ప్రసాదించుచున్నారు ? అని శంకించగా భగవంతుడు సమాధానము చెప్పుచున్నారు.

10.11. తేషామేవానుకంపార్థమహమజ్ఞానజం తమః,
నాశయామ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా.

అనగా - నా భక్తులను ఏదో ఒక విధముగా వుద్ధరించవలయునన్న భావముతోనే నేను వారియొక్క ఆత్మలయందు వ్యాపించియున్నవాడనై అనగా ఆత్మ భావముతో నిండియున్న అంతఃకరణములయందు వ్యాపించి వారి అంతఃకరణములయందు వ్యాపించియున్న అవివేకము వలన కలిగియున్న మిథ్యా ప్రతీతిరూపమైన మోహముతో కూడియున్న అజ్ఞానరూప అంధకారమును ప్రకాశముతో కూడియున్న వివేకబుద్ధియను జ్ఞానదీపము ద్వారా దూరము అనగా నశింపజేయచుందును.

అనగా భక్తి యొక్క ప్రసాదరూపమైన ఘృతము అనగా నేయితో నిండియున్నట్టియు మరియు నా స్వరూపము యొక్క భావరూప అభినివేశమును వాయువు యొక్క సహాయముతో అజ్ఞానదీపమును ప్రజ్వలింపజేయుచున్నాను. ఆ దీపమునందు బ్రహ్మచర్యము మొదలగు సాధన సంస్కారములతో కూడియున్న బుద్ధిరూపమైన వత్తి కలదు. ఆసక్తిరహితమైన అంతఃకరణమే దానికి అనగా ఆ దీపమునకు ప్రమిద రూపమైన ఆధారమైయున్నది. ఆ దీపము అనగా జ్ఞానరూప దీపము విషయవాసనలు లేనిదై రాగ-ద్వేషములనెడు కాలుష్యము లేనిదై,చిత్త రూపమైన మూత కలిగియున్నదై వున్నది. మరియు నిరంతరము అభ్యాసము చేత ఏర్పడిన ఏకత్వరూపమైన, ధ్యానముతో కూడియున్న పూర్ణజ్ఞాన స్వరూప ప్రకాశముతో నిండి యున్నది. అటువంటి జ్ఞాన దీపము ద్వారా మోహాంధకారము తొలగిపోవును.

పైన చెప్పబడిన భగవద్విభూతిని మరియు యోగమును గురించిన బోధను వినినటువంటి అర్జునుడు యిట్లు ప్రశ్నించినాడు.

10.12. పరం బ్రహ్మ పరం ధామ పవిత్రం పరమం భవాన్,
పురుషం శాశ్వతం దివ్యమాదిదేవమజం విభుమ్.

అనగా - తమరు పరబ్రహ్మ స్వరూపులు. పరమాత్మలు అనగా అన్ని ప్రాణులయందు వ్యాపించియుండు సర్వాత్మ స్వరూపులు. పరంధాములు అనగా విశ్వమంతటా వ్యాపకత్వము గలవారు. పరమ తేజ స్వరూపులు మరియు పరమ పవిత్రులు అనగా ఎటువంటి లోకవాసనలు అంటని మహాత్ములు. మరియు తమరు నిత్యులు అనగా సర్వకాలములంయందును స్థిరముగా ఎటువంటి వికారము లేక యుండువారు. దైవత్వము కలిగియున్న మహాపురుషులు, అనగా దేవలోకమునందుండు అలౌకిక అనగా ఈ మృత్యులోకముతో ఎటువంటి సంబంధము లేనివారు. యింకా చెప్పవలయునన్నచో అందరి దేవతలకు గూడ కారణస్వరూపులైన ఆది దేవులు. జన్మ మరణములు లేనివారు. సర్వవ్యాపకులు.

ఇందుకే కాబోలు ఓ తత్వవేత్త యిలా పాడుకొన్నాడు.

"ఆదియున్నది లేనివాడను, అంతమన్నది లేనివాడను
ఆది అంతము లేకయుండియు అంతటా మరివున్నవాడను.
ఓ పరమగురుడా ! నాదు తత్వము తెలుప రావయ్యా !
ఓ పరమగురుడా ! నాదు తత్వము తెలుపరావయ్యా !

చూ. అమృత బిందువులు, రచన శ్రీ సదానంద భారతి

10.13. అహుస్త్వా మృషయః సర్వే దేవర్షిర్నారదస్తథా;
అసితో దేవలో వ్యాసః స్వయం చైవ బ్రవీషి మే.

అనగా - తమను వశిష్ఠాది మహర్షులందరూ వర్ణించుచుందురు అనగా పొగడచుందురు. చూ -

వ్యాసాగస్త్య వశిష్ఠ నారద భరద్వాజాది సన్మున్య పన్యాసాధార గుణా లయాయ, భవబంధ త్రాస నాశాయ....... (చూ. కంకణము (కావ్యము వే.ప్ర. శాస్త్రి)

మరియు తమరుగూడ నాతో అట్లే అనగా ఆ మహర్షులు చెప్పినట్లుగానే చెప్పు చున్నారు.

10.14. సర్వమేతదృతం మన్యే యన్మాం వదసి కేశవ !,
న హి తే భగవన్వ్యక్తిం విదుర్దేవా న దానవాః.

అనగా - ఓ కేశవా ! పైన చెప్పినట్లుగా మహర్షులు చెప్పినది మరియు మీరు చెప్పుమాటలన్నియు యదార్థములేయని నేను ఒప్పుకొనుచున్నాను. అట్లేలయన ? ఓ పరంధామా! మీ జన్మమును గురించి దేవతలూ ఎరగరు, మరియు దానవులు గూడ ఎఱుంగరు.

10.15. స్వయమేవాత్మనాత్మనం వేత్థ త్వం పురుషోత్తమ,
భూతభావన భూతేశ దేవదేవ జగత్పతే.

అనగా - ఓ పురుషోత్తమా ! ఓ భూత ప్రాణులన్నింటిని జన్మింపజేయు **భూతభావనుడా ! ఓ భూతేశ !** భూతములన్నింటికి ఈశ్వరుడైనవాడా ! ఓ దేవతలకు గూడ దేవుడవైనవాడా ! **ఓ జగత్పతే !** తమరు స్వయముగానే తమంతట తాముగానే తమను తామే అనగా నిరతిశయమైన జ్ఞానము, ఐశ్వర్యము, సామర్థ్యము మొదలగు శక్తులతో కూడియున్న పరమేశ్వరుని ఎఱుంగుదురు.

10.16. వక్తుమర్హస్యశేషేణ; దివ్యా హ్యాత్మవిభూతయః,
యాభిర్విభూతి భిర్లోకాని మాంస్త్వం వ్యాప్య తిష్ఠసి.

అనగా - ఓ కృష్ణా ! మీ విభూతులను గురించి చెప్పుటకు నేను సమర్థుడను కాను. అందులకు మీరే సమర్థులు. మీయందు ఏయే విభూతులు కలవో మరియు ఆ విభూతుల ద్వారా మీ మహాత్మ్యమును విస్తరింపజేసి ఈ లోకములన్నింటిని వ్యాపించియుండి స్థిరముగా వుండియున్నారో వాటన్నింటిని వివరముగా చెప్పుటయందు మీరే సమర్థులు.

10.17. కథం విద్యామహం యోగింస్త్వాం సదా పరిచింతయన్,
కేషు కేషు చ భావేషు చింత్యో ఽసి భగవన్మయా.

అనగా – ఓ యోగిసత్తమా ! మిమ్ములను గురించి సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ధ్యానించుచూ మిమ్ములను అనగా మీ మహత్త్వమును నేనెట్లు ఎఱుంగగలను. ఓ భగవంతుడా! మీరు ఏ యే భావములయందు అనగా ఏ యే వస్తువుల యందు అనగా వస్తువుల రూపముగా నాచే ధ్యానించబడుటకు అనగా భావించబడుటకు తగియున్నారు ? నా యందు దయయుంచి వివరముగా చెప్పగలరు.

10.18. **విస్తరేణాత్మనో యోగం విభూతిం చ జనార్దన,**
భూయః కథయ తృప్తిర్హి శృణ్వతో నాస్తి మే ఽమృతమ్.

అనగా – ఓ జనార్దన ! మీ యొక్క యోగమును, మీ యొక్క యోగేశ్వరత్వ రూపమైన విశిష్ఠ శక్తిని మరియు మీ యొక్క విభూతిని అనగా ఐశ్వర్యమును అనగా విచారించుటకు తగియున్న పదార్థముల యొక్క వ్యాపకత్వమును గురించి విపులముగా అనగా నాకు తెలియునట్లుగా వర్ణించి చెప్పగలందులకు ప్రార్థించుచున్నాను.

గమనము అనగా ఒకచోట నుండి మరియొక చోటునకు పయనించుచుండుట ఎవని యొక్క కర్మయో అటువంటి అర్థధాతువు యొక్క రూపమే జనార్దనము. అసురలను అనగా దేవతలకు విరోధులైన మనుష్యులను నరకాదులకు పంపించువాడగుటంజేసి భగవంతుని పేరు జనార్దనుడు అనబడుచున్నది. అట్లుగాక ఔన్నత్యము మరియు కల్యాణము యీ రెండు పురుషార్థ రూపమైన ప్రయోజనములు లోకులందరి ద్వారా భగవంతుని నుండి కోరబడుచున్నవి. అందువలన భగవంతునికి జనార్దనుడను పేరు కలుగుచున్నది. జనఅర్థనుడు.

మీ మహాత్మ్యమును గురించి ఇంతకు పూర్వమే మీరు చెప్పియున్నప్పటికి మరల . చెప్పగలందులకు కోరుచున్నాను. ఏలయన ? మీ నోటి నుండి వెలువడిన వాక్రూపమైన అమృతమును నేను ఎంత సేవించిననూ, ఆరగించిననూ నాకు తృప్తి కలుగుట లేదు. అనగా యింకా సేవించవలయునన్న ఆకాంక్ష తీరుట లేదు.

10.19. **హంత తే కథయిష్యామి దివ్యా హ్యాత్మవిభూతయః,**
ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ నా స్త్యంతో విస్తరస్య మే.

అనగా – అర్జునా – ఇప్పుడు నేను నీకు నా యొక్క దివ్యమైన దేవలోకమునందు జరుగు విభూతులను అనగా మహత్కార్యములను అందులో కొన్ని ముఖ్యమైన విభూతులను గురించియే చెప్పుచున్నాను. అనగా నా యొక్క ప్రధానమైన విభూతులను గురించి వర్ణించి చెప్పెదను. అన్నింటిని గురించి చెప్పవలయునన్నచో కొన్నివందల సంవత్సర కాలమంతయూ చెప్పినను పూర్తిగా చెప్పబడదు. అట్లేలయన ? నా యొక్క వ్యాపకత్వము అనగా నా వైభవమునకు అంతము లేదు.

అందులో నా మొదటి విభూతిని గురించి చెప్పెద వినుము –

**10.20 అహమాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయ స్థితః,
అహమాదిశ్చ మధ్యం చ భూతానామంత ఏవ చ.**

అనగా – గుడాకా అనగా నిద్ర, ఆ నిద్రపైన అదుపు సంపాదించినవాడు అనగా నిద్రను జయించినవాడు అయినందున లేక దట్టమైన జుట్టు అనగా కేశములు కలిగియున్న వాడైనందున, అర్జునునకు మరొక పేరు **'గుడాకేశ' అని కలదు.** అందుచేత కృష్ణుడు అర్జునుని 'ఓ గుడాకేశ !' అని సంబోధించి, సమస్త భూతములు అనగా **సర్వవిధములైన ప్రాణుల హృదయములయందు వ్యాపించి యున్న ఆత్మ పదార్థమును నేనే అయివున్నాను.** అధికారియైన వాడు అనగా తన బాహ్య ఆంతరిక యింద్రియములను జయించినవాడు సర్వకాల సర్వావస్థలయందును తన అంతరాత్మ రూపమున వున్న నన్ను మరువక యుండును అని చెప్పుచున్నాడు.

కాని అలా ధ్యానము చేయుటయందు సామర్థ్యము లేనివాడు నేను యిప్పుడు చెప్పబోవుచున్నట్లుగా ప్రయత్నించవలయును. అనగా యిప్పుడు నేను చెప్పబోవుచున్నట్లు నన్ను ధ్యానించవలయును. అట్లేలయన ? **నేనే సర్వభూతములకు ఆది స్వరూపుడను. మధ్య స్వరూపుడను, చివరకు అంత్య స్వరూపుడను గూడ నేనే** అయివున్నాను. అనగా ఆ సర్వభూతముల యొక్క వుత్పత్తి అనగా రూపకల్పన, అటుపైన వాటినన్నింటి యొక్క పోషణ అనగా వాటి రూపములు స్థిరముగా అనగా స్థితి కలిగి యుండుటకు నేనే కారణమైయున్నాను. చివరకు ప్రళయకాలమందు వాటి రూపములన్నియూ లేకుండా పోవుటకు కారణము నేనే అయివున్నాను. **అనగా అవన్నియూ నాయందే కల్పించబడి, నా కంటె వేఱుగా వున్నట్లుగా తోచి చివరకు నాయందే లీనమై అనగా కలిసి అనగా నా రూపమునే చెందును.**

అందుచేత ఈ విధముగా గూడ సాధకులు నన్ను గురించి ధ్యానించవచ్చును.

**10.21. ఆదిత్యానామహం విష్ణుర్జ్యోతిషాం రవిరంశుమాన్,
మరీచి ర్మరుతామస్మి నక్షత్రాణామహం శశీ.**

అనగా – ద్వాదశ అనగా పండ్రెండుమంది ఆదిత్యులయందు అనగా సూర్యులయందు విష్ణు నామముగల ఆదిత్యుడను నేనే. ప్రకాశింపజేయునట్టి జ్యోతులయందు నేను అసంఖ్యాకమైన కిరణములు గలిగిన సూర్యుడను నేనే. వాయువునందు గూడ అనేక భేదములు గలవు. ఉదా: ప్రాణము, వ్యానము, అపానము, సమానము, ఉదానములు కలవు. అందుచేత వాయువునకు సంబంధించిన దేవతలయందు 'మరీచి' అనబడు వాయు దేవతను నేనే. మరియు నక్షత్రముల యందు చంద్రుడను నేనే.

**10.22. వేదానాం సామవేదో ఽస్మి, దేవానామస్మి, వాసవః,
ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మి భూతానామస్మి చేతనా.**

అనగా - వేదములయందు సామవేదమును నేనే. రుద్రుడు, ఆదిత్యుడు అనగా సూర్యుడు మొదలగు దేవతలయందు ఇంద్రుడను నేనే. చక్షువులు అనగా కన్నులు (సర్వేంద్రియాణాం నయనం ప్రధానం) మొదలగు పదునొక్క యింద్రియములందు సంకల్ప - వికల్పాత్మకమగు మనస్సును నేనే. కార్యము కరణము కరణమనగా కార్యములు చేయుటకు వుపయోగపడు సాధనములందు అనగా కార్య - కరణ సముదాయ రూపమైన దేహాదులయందు సదా ప్రకాశించునట్టి ఏ బుద్ధి వృత్తి అనగా వృత్తులను కలిగించు బుద్ధికలదో దానినే చైతన్య మందురు. ఆ చైతన్యమును నేనే అయివున్నాను.

10.23. రుద్రాణాం శంకరశ్చాస్మి విత్తేశో యక్షరక్షసామ్,
వసూనాం పావకశ్చాస్మి మేరుః శిఖరిణామహమ్.

అనగా - ఏకాదశ రుద్రులయందు నేను శంకరుడను. యక్షులు మరియు రాక్షసులయందు నేను ధనములకు అధిపతియైన కుబేరుడను. ఎనిమిదిమంది వసువులలో నేను పావకము అనగా అగ్నిని. శిఖరములు కలిగియున్న పర్వతములయందు నేను సుమేరు పర్వతమును.

10.24. పురోధసాం చ ముఖ్యం మాం విద్ధి పార్థ బృహస్పతిమ్;
సేనానీనామహం స్కందః సరసామస్మి సాగరః.

అనగా - పార్థా ! పురోహితులందు (పురము యొక్క హితము అనగా మేలుకోరువారు) అనగా రాజపురోహితులందు నీవు నన్ను ప్రధాన పురోహితుడైన బృహస్పతిగా ఎఱుంగుము. అట్లేలయన వారే ఇంద్రునకు ముఖ్య పురోహితులు. అట్లే సేనాపతులయందు నేను దేవతల సేనాపతియైన కార్తికేయుడను, మరియు సరోవరములయందు అనగా దైవనిర్మిత. సరోవరములయందు నేను సముద్రము వంటివాడను.

10.25. మహర్షీణాం భృగురహం గిరామస్మ్యేకమక్షరమ్;
యజ్ఞానాం జపయజ్ఞో౽స్మి స్థావరాణాం హిమాలయః.

అనగా - మహర్షులయందు నేను భృగు మహర్షిని. వాణి అనగా వాక్కునకు సంబంధించిన భేదములయందు అనగా పదములతో కూడిన వాక్యమునందు నేను "ఓం" కారమునై యున్నాను. యజ్ఞములయందు సర్వోన్నతమైన జపయజ్ఞమునై యున్నాను. మరియు స్థావరములయందు అనగా చలనము లేనటువంటి అనగా స్థిరముగా వుండునటువంటి సర్వోన్నతమైన హిమాలయ పర్వతమునై యున్నాను.

10.26. అశ్వత్థః సర్వవృక్షాణాం దేవర్షీణాం చ నారదః,
గంధర్వాణాం చిత్రరథః సిద్ధానాం కపిలో మునిః.

అనగా - సమస్తమైన వృక్షములయందును రావివృక్షమును మరియు దేవర్షులయందు అనగా దేవతలైయుండియు మంత్రములను చూచువారై యున్నందున ఋషి భావమును పొందినటువంటి దేవర్షియైన నారద మహర్షిని నేనే. గంధర్వులయందు చిత్రరధుడను శ్రేష్ఠ గంధర్వుడను నేనే. సిద్ధులయందు అనగా దేహమును ధరించినప్పటి నుండియు ధర్మము, జ్ఞానము, వైరాగ్యము మరియు సర్వవిధ ఐశ్వర్యములను పొందియున్నట్టి పురుషులయందు కపిలమునిని నేనే అయివున్నాను.

10.27. ఉచ్చైః శ్రవసమశ్వానాం విద్ధి మామమృతోద్భవమ్,
ఐరావతం గజేంద్రాణాం నరాణాం చ నరాధిపమ్.

అనగా - అశ్వములయందు అమృతమును పొందుటకై చేయబడిన సముద్ర మథనము నుండి బయటపడినటువంటి ఉచ్చైశ్రవా అను పేరుగల అశ్వమును నేను. ఆయశ్వమును నీవు నా యొక్క స్వరూపముగా గుర్తించుము. గజేంద్రములయందు అనగా గొప్ప ఏనుగులయందు అనగా శ్రేష్ఠమైన ఏనుగులయందు ఇరావతమను గజేంద్రుని యొక్క పుత్రుడైన ఐరావతమను గజేంద్రుడనై యున్నాను. ఆ ఐరావతమను గజేంద్రుని నా స్వరూపముగా గుర్తించుము. మరియు మనుష్యులయందు నన్ను నరేంద్రునిగా అనగా రాజుగా ఎఱుంగుము.

10.28. ఆయుధానామహం వజ్రం ధేనూనామస్మి కామధుక్;
ప్రజనశ్చాస్మి కందర్పః సర్పాణామస్మి వాసుకిః.

అనగా - శస్త్రములయందు నేను దధీచి మహర్షి యొక్క వెన్నెముకతో తయారు చేయబడిన వజ్రాయుధమును. దుగ్ధమును అనగా పాలనిచ్చునటువంటి గోవులయందు వశిష్ఠమహర్షికి సమస్తమైన సంపదలను కలుగజేయునటువంటి కామధేనువను పేరుగల ఆవునైయున్నాను. అట్లు కానిచో సామాన్య భావముతో చూచినా నేను కామధేనువును అయివున్నాను. సమస్తమైన ప్రాణులను కల్పించునటువంటి కామధేనుడను నేనే. మరియు సర్పముల యందు అనేక భేదములున్నను ఆ సర్పములందు సర్వశ్రేష్ఠమైన "వాసుకి" యను సర్పమును నేనైయున్నాను.

బహుశా యీ భావముతోనే ప్రేరేపించబడిన వాడై శ్రీశైలము అను మహా తత్త్వవేత్త మరియు కవి తన "భీమేశ్వర శతకము" నందు ఈశ్వరుని వునికిని గురించి యిలా అన్నాడు-

'విద్యుచ్ఛక్తి సమస్త తంతువుల వ్యాప్తింజెంది యున్నన్
విద్యుజ్జ్యోతికి గాజుగోళములనే విస్ఫూర్తిగాన్పించెడిన్
విద్యారూప ! స్వసత్తచేత సర్వంబున్ నిండియున్
విద్యోతింతువు శుద్ధబుద్ధి గుహలన్ విశ్వాత్మ భీమేశ్వరా ! చూ. భీమేశ్వరశతకము

10.29. అనంతశ్చాస్మి నాగానాం వరుణో యాదసామహమ్,
పితౄణామర్యమా చాస్మి యమః సంయమతా మహమ్.

అనగా - నాగులు అనగా సర్పములు అనేక విధములు. అందులో నేను అనంతుడను నాగును. అనగా నాగులన్నింటికి రాజు అయినటువంటి శేషుడను. మరియు జలమునకు సంబంధించిన దేవతలయందు ఆ దేవతలకు రాజైనటువంటి వరుణుడను నేనే. పితృదేవతల యందు 'అర్యమా' అనునటువంటి పితృరాజును నేనే. మరియు ఈ లోకములన్నింటిని శాసించు యమధర్మరాజును నేనే.

10.30. ప్రహ్లాదశ్చాస్మి దైత్యానాం కాలః కలయతామహమ్,
మృగాణాం చ మృగేంద్రోఽహం వైనతేయశ్చ పక్షిణామ్.

అనగా - దైత్యులు అనగా రాక్షసులయందు దితివంశమునకు జెందిన ప్రహ్లాదుడను దైత్యుడను నేనే. మరియు కలనా-గణనా చేయు వారలయందు నేను కాలుడను. పశువులయందు పశువులన్నింటికి రాజైన సింహమును లేక వ్యాఘ్రము అనగా పులిని నేనే మరియు పక్షుల యందు వినత యొక్క పుత్రుడైన గురుత్మంతుడను నేనే.

10.31. పవనః పవతామస్మిం రామః శస్త్రభృతామహమ్,
ఝుషాణాం మకరశ్చాస్మి స్రోతసామస్మి జాహ్నవీ.

అనగా సర్వమును పవిత్రముగావించు వాయువును మరియు శస్త్రధారులయందు దశరథపుత్రుడైన రాముడను నేనే. చేపలు మొదలగు జలమునందు చరించు ప్రాణులయందు మకరమనబడు **విశిష్ఠ జాతికి చెందిన జలచరమును** నేనే. ప్రవహించునటువంటి నదులయందు విశిష్ఠమైన గంగానదిని నేనే.

10.32. సర్గాణామాదిరంతశ్చ మధ్యం చైవాహమర్జునా,
అధ్యాత్మవిద్యా విద్యానాం వాదః ప్రవదతామహమ్.

అనగా - ఓ అర్జునా ! సృష్టికి ఆరంభమును మధ్యమును మరియు అంతమును అనగా సర్వపదార్థముల వుత్పత్తి, స్థితి మరియు ప్రళయమును నేనే అయివున్నాను.

గ్రంధారంభమునందు భగవంతుడైన శ్రీ కృష్ణుడుతనను కేవలము చైతన్యమే ఆధారముగా కలిగియున్న ప్రాణులకు మాత్రమే ఆరంభ మధ్య మరియు అంతములుగా చెప్పుకొని యున్నాడు. కాని యిప్పుడు యిచ్చట సమస్తమైన **జగత్తునంతటికి ఆరంభముగాను అంతముగాను చెప్పుచున్నారు. ఇది విశేషము.**

సమస్తమైన విద్యలయందు మోక్షమును కలిగించునది గావున విద్యలలోకెల్ల ప్రధానమైన **అధ్యాత్మికవిద్యను** నేను అని చెప్పుచున్నాడు. శంకా సమాధానములు చెప్పుట జరుగు కాలమందున చెప్పబడు వాక్యములయందు అర్థ నిర్ణయము చేయు వాదమునకు సంబంధించిన వాక్యమును నేను అని చెప్పుచున్నాడు. ఇచ్చట "**ప్రవదతాం**" అను పదము ద్వారా వక్త చేత చెప్పబడు **వాదము జల్పము మరియు వితండము** అను **మూడు విధములగు వచన భేదములు గ్రహించదగియున్నవి.** అంతేగాని వక్తకు ప్రాధాన్యత లేదు.

10.33. అక్షరాణామకారో ఽ స్మి ద్వంద్వః సామాసికస్య చ,
అహమేవాక్షయః కాలో ధాతాహం విశ్వతోముఖః.

అనగా - అక్షరములయందు, అనగా వర్ణములందు అకారమైన 'అ' అను వర్ణమును నేను. సమాస సమూహమునందు "ద్వంద్వ"మను సమాసమును నేను. మరియు నేనే నాశమను నది లేనటువంటి "కాలము"ను అనగా క్షణములు, ఘడియలు మొదలగు నామములతో చెప్పబడు ఆ కాలము లేక కాలమునకు గూడ కాలమైన పరమేశ్వరుడను నేనే అయివున్నాను. మరియు నేనే **"విధాత"** అనగా జగత్తునందలి ప్రాణులన్నియు చేయు కర్మలకు ఫలమును కలిగించు లేక నిర్ణయించువాడను మరియు ఆనంద స్వరూపుడనైన పరమాత్మను నేను.

10.34. మృత్యుః సర్వహరశ్చాహముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్,
కీర్తిః శ్రీర్వాక్చ నారీణాం స్మృతి ర్మేధా ధృతిః క్షమా.

అనగా - ధనము మొదలగు సంపదలను నశింపజేయునది మరియు ప్రాణములను అనగా ప్రాణములతో కూడియున్న దేహాదులను నశింపజేయునది అగు రెండు విధములగు మృత్యువు **"సర్వమును హరించునది"** అని చెప్పబడుచున్నది. అటువంటి సర్వమును హరించు మృత్యువును నేనైయున్నాను. అట్లు కానిచో పరమేశ్వరుడు ప్రళయ కాలమునందు సర్వమును నశింపజేయువాడుగావున ఆతడే సర్వహరుడు ఆ సర్వహరుడను నేనైయున్నాను.

భవిష్యత్కాలమునందు అనగా ముందు రాబోవు కాలమునందు ఎవనికి లేక దేనికి వుత్కర్ష అనగా పెంపుదల అనగా ఐశ్వర్యము లభించనున్నదో దాని యొక్క వుద్భవము అనగా పుట్టుట లేక కలుగుట అనగా అట్టి ఔన్నత్యమునకు కారణము నేనైయున్నాను.

స్త్రీలయందు కీర్తి, శ్రీ అనగా సంపద, వాక్ పటుత్వము లేక వాగ్వైభవము, **స్మృతి అనగా జ్ఞాపక శక్తి, బుద్ధి అనగా గ్రహణ శక్తి, ధృతి అనగా పట్టుదల** మరియు **క్షమాగుణము** కలిగియున్న స్త్రీలు అనగా ఏ స్త్రీతో సంబంధము మాత్రము కలిగియున్నందున లోకులు తమను కృతార్థులుగా తలంతురో అటువంటి పుణ్యస్త్రీని నేనై యున్నాను.

10.35. బృహత్సామ తథా సామ్నాం గాయత్రీ ఛందసామహమ్.
మాసానాం మార్గశీర్షో ఽహమృతూనాం కుసుమాకరః.

అనగా - మరియు సామవేదమునందలి **"బృహత్సామ"** అను పేరుగల ప్రధాన ప్రకరణమును నేనైయున్నాను. ఛందస్సులయందు **"గాయత్రీ"** అను పేరుగల ఛందస్సును నేనైయున్నాను. అనగా గాయత్రి మొదలగు ఛందోబద్ధమైయున్న 'ఋచులు' అనగా ఛందోబద్ధ వాక్యములు కలవో వాటియందు **గాయత్రీ ఛందస్సు నందు** చెప్పబడిన వాక్యమును నేనై యున్నాను. మాసములయందు మార్గశీర్షమను మాసమును, ఋతువుల యందు వసంత ఋతువును నేనైయున్నాను.

10.36. ద్యూతం ఛలయతామస్మి తేజస్తేజస్వినామహమ్,
జయో ఽస్మి వ్యవసాయో ఽస్మి సత్త్వం సత్త్వవతామహమ్,

అనగా - మోసముతో కూడిన ద్యూతము అనగా జూదమును నేనే. తేజముతో కూడిన అనగా ప్రతిభావంతులయందున్న తేజమును అనగా ప్రతిభను నేనే. సర్వకార్యములందలి విజయమును నేనై యున్నాను. ప్రయత్నశీలురయందలి ప్రయత్నమును అనగా ఉత్సాహమును అనగా కార్యములందు ఫలమును పొందవలయుననెడి పట్టుదలను నేనైయున్నాను. సత్త్వగుణసంపన్నులైన పురుషులయందలి సత్త్వమును నేనై యున్నాను.

10.37. వృష్ణీనాం వాసుదేవో ఽస్మి పాండవానాం ధనంజయః,
మునీనామప్యహం వ్యాసః కవీనాం ముశనా కవిః.

అనగా - వృష్ణి వంశము వారియందు నీ సఖుడను అనగా మిత్రుడనైన వాసుదేవుడను నేనే. పాండవులయందు ధనంజయుడను అనగా నీవే - నీవు నేనై యున్నాను. మునులయందు అనగా మననము చేయు వారియందు మరియు సర్వపదార్థములను, సత్వరూపమున గుర్తించువారియందు నేను వ్యాసుడను. కవులయందు అనగా భూతవర్తమాన భవిష్యమును త్రికాలములయందు జరుగు కార్యకలాపలను స్థితిగతులను ఎఱుంగువారియందు నేను సర్వశ్రేష్ఠుడగు శుక్రాచార్యుడను.

10.38. దండో దమయతామస్మి నీతిరస్మి జిగీషతామ్;
మౌనం చైవాస్మి గుహ్యానాం జ్ఞానం జ్ఞానవతామహమ్.

అనగా - శత్రువులు మొదలగు వారిని అణచువారి ముఖ్య సాధనమైన దండమును నేనే. అనగా దుర్మార్గులను దండించు దండనాశక్తిని నేనే. విజయమును ఆకాంక్షించు న్యాయభావమును నేనే. విషయములను రహస్యముగ దాచియుంచు మౌనమును నేనై యున్నాను. జ్ఞానులయందలి జ్ఞానమును నేనే.

10.39. యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహమర్జున,
న తదస్తి వినా యత్స్యాన్మయా భూతం చరాచరమ్.

అనగా-ఓ అర్జునా ! సర్వ భూతములకు మూల కారణమైన బీజము అనగా సర్వ భూతముల ఉత్పత్తికి కారణమైన మూలపదార్థము అనగా సర్వవ్యాపక బ్రహ్మతత్త్వమును నేనే.

ఈ ప్రకరణమును ముగించుట కొఱకు సమస్త విభూతుల యొక్క సారమును అనగా సర్వమునకు కారణస్వరూపమైన మూల పదార్థమును గురించి చెప్పుచున్నారు.

ఈ విధముగా చరాచరమైన ఏ ఒక్క ప్రాణిగూడ నాకంటె భిన్నముగా లేదు. అట్లేలయన? పదార్థములన్నియు సత్తారహితములు అనగా అసలు లేనివై యుండును. అందుచేత తేలిన సారాంశమేమన ఈ బ్రహ్మాండమంతయు నా స్వరూపముననే యున్నది. నాకంటే భిన్నముగా ఏమియును లేదు. సర్వము నేనై యున్నాను.

10.40. నాంతో ౨స్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప,
ఏష తద్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేర్విస్తరో మయా.

అనగా - ఓ పరంతప ! నా యొక్క దివ్య విభూతులయొక్క వ్యాపకత్వమునకు అంతమనునది లేదు. అట్లేలయన ? సర్వాత్మరూపుడైన ఈశ్వరుని విభూతులు యింతేనని ఎవ్వరును ఎఱుంగజాలరు. అందుచే చెప్పనూ లేరు. ఇప్పుడు నేను చెప్పినది గూడ నా విభూతులయందలి కొంతభాగమును మాత్రమే.

10.41. యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా,
తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోం౨శ సంభవమ్.

అనగా - ప్రపంచమునందు ఏయే పదార్థములు విభూతితో కూడియున్నవో మరియు శ్రీమంతమైయున్నవో అనగా శ్రీ అనగా లక్ష్మి అనగా శ్రీతత్వముతో కూడియున్నవో అవి యన్నియు ఈశ్వరుడనైన నా తేజోమయతత్వము నుండియే వుద్భవించెనని తెలియుము. అనగా **తేజస్సు యొక్క కొంత భాగము మాత్రమే ఈశ్వర సృష్టికి కారణము. ఈ విధముగా ఈ ప్రపంచమునందు తోచు వస్తువులన్నింటికి నన్నే కారణ పదార్థముగా ఎఱుంగుము.**

10.42. అథవా బహు నైతేన కిం జ్ఞాతేన తవార్జున,
విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నమేకాంశేన స్థితో జగత్.

అనగా-అర్జునా ! అట్లు కాదంటివేని యిప్పుడు నేను పైన చెప్పిన విధముగా వర్ణించ బడిన అసంపూర్ణమైన నా విభూతివ్యాపకత్వమును గురించి తెలుసుకొనినందువలన నీకు కలుగు ప్రయోజనమేమున్నది ? అందువలన యిప్పుడు నేను నీకు నా విభూతి యొక్క సర్వాంగ పూర్ణమైన రూపమును అనగా తత్వమును. అనగా వ్యాపకత్వమును గురించి చెప్పెద సావధాన చిత్తుడనై వినుము -

నేను నా యొక్క అంశతోనే సర్వభూతములకు ఆత్మరూపుడనైయున్నాను. ఆ ఒక్క అంశతోనే సమస్తమైన జగత్తును కల్పించి దృఢముగా నిలిచియున్నాను. ఆ కారణముచేతనే -

"పాదో ౨స్యవిశ్వాభూతాని" చూ.తై. ఆరణ్య-3.

అని వేద మంత్రములు చెప్పుచున్నవి. అనగా - సమస్త భూతములు ఆ పరమేశ్వరుని యొక్క ఒక్క పాదము మాత్రమే.

శ్రీశ్రీశ్రీ వేదవ్యాస విరచిత శ్రీమద్భగవద్గీత యందలి
విభూతి యోగమనబడు పదవ అధ్యాయమునకు శ్రీశ్రీశ్రీ జగద్గురు ఆదిశంకరాచార్య
విరచిత భాష్యమునకు తెనుగు అనువాదము సమాప్తము.
అనువాదకులు - శ్రీ సదానందభారతి. ప్రణవాశ్రమము.